

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury
w Poznaniu

PORADNIK
BIBLIOGRAFICZNO-METODYCZNY

Kwartalnik

Poznań 2022

Przewodniczący Zespołu Redakcyjnego

Iwona Smarsz

Redaguje zespół:

Aneta Szczepaniak-Głębocka

Andrzej Dudziak

ISSN 0238-9142

Materiał szkoleniowy

Powielono w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

A-5 325 egz.

S P I S T R E Ś C I

	str.
I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ	
(oprac. Izabela Wielicka).....	5
II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE	
Michał Gryczyński – <i>Józef Mackiewicz – antykomunista w służbie</i> <i>prawdy</i>	19
Środowisko wielkopolskiej kultury:	
Małgorzata Derwich – <i>Przypadki Juliusza Kubla</i>	44
Izabela Wielicka – <i>Jarosław Marek Rymkiewicz – poeta wyrazisty</i>	60
Bibliografie osobowe:	
<i>Władysław Bartoszewski</i>	92
<i>Jacek Trznadel</i>	100
III. MATERIAŁY METODYCZNE	
Anna Wawrzyniak – <i>Różnorodność to siła</i>	104
IV. MATERIAŁY REGIONALNE	
A. Przegląd nowości regionalnych	111
B. Imprezy kulturalne w bibliotekach publicznych woj. wielkopolskiego...	125
C. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury na łamach prasy	157
V. KRONIKA.....	159

I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ

Wybrane daty rocznic, obchodów i wydarzeń w III kwartale 2022 roku.

L i p i e c

- (225) VII 1797 – Powstanie „Mazurka Dąbrowskiego” („Pieśń Legionów Polskich we Włoszech” – „*Jeszcze Polska nie zginęła*”) w Reggio Emilia we Włoszech. Melodia ludowa ze słowami Józefa Wybickiego stała się oficjalnym hymnem państwa polskiego 26 lutego 1927 r.
- 1 VII – Światowy Dzień Architektury obchodzony w Polsce. Święto ustanowione przez Międzynarodową Unię Architektów. W niektórych krajach obchodzone jest w pierwszy poniedziałek października
- 1 VII – Międzynarodowy Dzień Spółdzielczości obchodzony w Polsce. Święto celebrowane na świecie w pierwszą sobotę lipca, ustanowione przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1994 r. i proklamowane przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w 1995 r.
- (80) 1 VII 1942 – Zm. Bolesław Wieniawa-Długoszowski, generał, lekarz, poeta, tłumacz, adiutant Józefa Piłsudskiego (ur. 22 VII 1881)
- (55) 1 VII 1967 – Wszedł w życie układ o fuzji organów ustanawiający jednolity system dla Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali oraz Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej
- 2 VII – Międzynarodowy Dzień UFO upamiętniający incydent w okolicach Roswell w USA, w 1947 r.
- (145) 2 VII 1877 – Ur. Hermann Hesse, pisarz niemiecki, laureat Nagrody Nobla w 1946 r. (zm. 9 VIII 1962)
- (95) 2 VII 1927 – Koronacja obrazu Matki Boskiej Ostrobramskiej w Wilnie

- (75) 3 VII 1947 – Sejm uchwalił ustawę o odbudowie Warszawy ze zniszczeń wojennych
- (215) 4 VII 1807 – Ur. Giuseppe Garibaldi, rewolucjonista, dowódca, bojownik o wyzwolenie i zjednoczenie Włoch (zm. 2 VI 1882)
- (130) 4 VII 1892 – Ur. Julian Krzyżanowski, profesor, historyk literatury (zm. 19 V 1976)
- (80) 4 VII 1942 – Ur. Stefan Meller, polski dyplomata, historyk, publicysta, profesor nauk humanistycznych, minister spraw zagranicznych (zm. 4 II 2008)
- 5 VII – Dzień Słowiańskich Apostołów – Cyryla i Metodego obchodzony w Czechach i na Słowacji. Święto liturgiczne patronów Europy Cyryla i Metodego celebrowane jest w Kościele katolickim 14 lutego
- 6 VII – Dzień Radcy Prawnego ustanowiony przez Krajową Radę Radców Prawnych w październiku 2010 r.
- (185) 6 VII 1837 – Ur. Władysław Żeleński, kompozytor, pianista, pedagog i krytyk muzyczny (zm. 23 I 1921)
- (145) 6 VII 1877 – Ur. Włodzimierz Perzyński, prozaik, komediopisarz i poeta młodopolski (zm. 21 X 1930)
- (90) 6 VII 1932 – Zm. Józef Weyssenhoff, powieściopisarz i nowelista polski, poeta i krytyk (ur. 8 IV 1860)
- (60) 6 VII 1962 – Zm. Wiliam Faulkner, pisarz amerykański, laureat Nagrody Nobla w 1949 r. (ur. 25 IX 1897)
- (35) 6 VII 1987 – Zm. Józef Burszta, polski etnograf i socjolog, prof. UAM w Poznaniu (ur. 17 IV 1914)
- (540) 7 VII 1482 – Ur. Andrzej Krzycki, arcybiskup gnieźnieński, humanista, poeta (zm. 10 V 1537)
- (215) 7 VII 1807 – Utworzenie Księstwa Warszawskiego na mocy traktatu pokojowego podpisanego w Tylży przez Napoleona Bonaparte i Aleksandra I

- (65) 7 VII 1957 – Początek pokojowego ruchu naukowców Pugwash, który zainicjowała konferencja w Kanadzie, w prowincji Nowa Szkocja. Kolejne spotkania odbywają się pod nazwą Konferencja Pugwash do Spraw Nauki i Problemów Światowych
- (90) 8 VII 1932 – Zm. Aleksander Grin (właśc. Aleksandr Stiepanowicz Griniewski), pisarz rosyjski (ur. 23 VIII 1880)
- (105) 9 VII 1917 – Kryzys przysięgowy w brygadach Legionów Polskich, w wyniku którego internowano część żołnierzy w obozie w Szczypiornie
- 11 VII – Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II RP
- 11 VII – Światowy Dzień Ludności ustanowiony przez Zgromadzenie Ogólne ONZ z inicjatywy Rady Zarządzającej UNDP w 1989 r. w rocznicę Dnia Pięciu Miliardów w 1987 r., kiedy to liczba ludności świata osiągnęła 5 miliardów
- (85) 11 VII 1937 – Zm. George Gershwin, pianista i kompozytor amerykański (ur. 26 VIII 1898)
- 12 VII – Dzień Walki i Męczeństwa Wsi Polskiej, ustanowiony przez Sejm Polski w 2017 r. na pamiątkę brutalnej pacyfikacji Michniowa w 1943 r.
- (130) 12 VII 1892 – Ur. Bruno Schulz, pisarz i grafik (zm. 19 XI 1942)
- (90) 12 VII 1932 – Ur. Ryszard Liskowacki, pisarz, dramaturg, poeta, dziennikarz i publicysta (zm. 16 XII 2006)
- (5) 13 VII 2017 – Zm. Liu Xiaobo, chiński pisarz i literaturoznawca, laureat Pokojowej Nagrody Nobla w 2010 r. (ur. 28 XII 1955)
- (5) 13 VII 2017 – Zm. Julia Hartwig, polska poetka, tłumaczka i eseistka (ur. 14 VIII 1921)
- (55) 14 VII 1967 – Podpisano w Sztokholmie konwencję o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej, która weszła w życie 2 kwietnia 1970 r.

- 15 VII – Światowy Dzień bez Telefonu Komórkowego
- (45) 15 VII 1977 – Zm. Konstantin Fiedin, pisarz rosyjski (ur. 24 II 1892)
- (150) 16 VII 1872 – Ur. Roald Amundsen, norweski badacz polarny, zdobywca bieguna południowego (zm. prawdopodobnie 18 VI 1928)
- (15) 16 VII 2007 – Zm. Dmitrij Prigow, rosyjski artysta, poeta, rzeźbiarz, performer, współtwórca soc-artu (ur. 5 XI 1940)
- (90) 17 VII 1932 – Ur. Wojciech Kilar, pianista, kompozytor muzyki poważnej i filmowej (zm. 29 XII 2013)
- (205) 18 VII 1817 – Zm. Jane Austen, powieściopisarka angielska (ur. 16 XII 1775)
- (95) 18 VII 1927 – Ur. Tadeusz Łomnicki, aktor filmowy i teatralny, reżyser, pedagog (zm. 22 II 1992)
- 20 VII – Międzynarodowy Dzień Szachów obchodzony od 1966 r. z inicjatywy Międzynarodowej Federacji Szachowej. Święto upamiętnia dzień jej założenia, tj. 20 lipca 1924 r.
- (225) 20 VII 1797 – Ur. Paweł Edmund Strzelecki, podróżnik, geograf, geolog, odkrywca, badacz Australii (zm. 6 X 1873)
- (115) 21 VII 1907 – Ur. Kazimierz Moczarski, prozaik i publicysta, żołnierz Armii Krajowej (zm. 27 IX 1975)
- (80) 21 VII 1942 – Zm. Franciszek Raszeja, lekarz, profesor Uniwersytetu Poznańskiego (ur. 2 IV 1896)
- (15) 21 VII 2007 – Zm. Mirosław Nahacz, polski pisarz, scenarzysta (ur. 9 IX 1984)
- (10) 21 VII 2012 – Zm. Andrzej Łapicki, aktor teatralny i filmowy, reżyser teatralny, profesor i rektor Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Warszawie, poseł na Sejm X kadencji (ur. 11 XI 1924)
- (70) 22 VII 1952 – Uchwalenie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

- (265) 23 VII 1757 – Zm. Domenico Giuseppe Scarlatti, kompozytor włoski okresu baroku (ur. 26 X 1685)
- (180) 23 VII 1842 – Ur. Henryk Jordan, lekarz, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, pionier wychowania fizycznego w Polsce, założyciel pierwszego w Polsce publicznego ogrodu gier i zabaw ruchowych dla dzieci i młodzieży (zm. 18 V 1907)
- (65) 23 VII 1957 – Zm. Giuseppe Tomasi di Lampedusa, włoski powieściopisarz (ur. 23 XII 1896)
- (15) 23 VII 2007 – Zm. George Tabori, węgierski dramaturg, reżyser, scenarzysta, aktor i tłumacz żydowskiego pochodzenia (ur. 24 V 1914)
- 24 VII – Święto Policji ustanowione przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w 1995 r.
- (220) 24 VII 1802 – Ur. Alexandre (ojciec) Dumas (właśc. Dumas Davy de la Pailleterie), powieściopisarz i dramaturg (zm. 5 XII 1870)
- (100) 24 VII 1922 – Ur. Bernard Ładysz, polski śpiewak operowy, aktor i żołnierz (zm. 25 VII 2020)
- (425) 27 VII 1597 – Zm. Jakub Wujek, ksiądz, jezuita, teolog, tłumacz Biblii, związany z Wielkopolską (ur. 1597)
- (95) 27 VII 1927 – Ur. Alojzy Sroga, prozaik, dziennikarz (zm. 12 IV 1980)
- (5) 27 VII 2017 – Zm. Sam Shepard (właśc. Samuel Shepard Rogers III), amerykański dramaturg, scenarzysta, eseista i aktor (ur. 5 XI 1943)
- 28 VII – Światowy Dzień Wirusowego Zapalenia Wątroby. Święto obchodzone w dniu urodzin Barucha Samuela Blumberga, który zidentyfikował wirusa zapalenia wątroby typu B
- (210) 28 VII 1812 – Ur. Józef Ignacy Kraszewski, powieściopisarz, poeta (zm. 19 III 1887)
- (80) 29 VII 1942 – Zm. Wojciech Kossak, malarz polski (ur. 31 XII 1856)

- (55) 29 VII 1967 – Zm. Aleksander Wat (właśc. Aleksander Chwat), poeta, prozaik i tłumacz (ur. 1 V 1900)
- (15) 30 VII 2007 – Zm. Michelangelo Antonioni, włoski reżyser filmowy i scenarzysta, laureat wielu nagród (ur. 29 IX 1912)
- (15) 30 VII 2007 – Zm. Ingmar Bergman (właśc. Ernst Ingmar Bergman), szwedzki reżyser filmowy i teatralny (ur. 14 VII 1918)
- (220) 31 VII 1802 – Ur. Ignacy Domeyko (właśc. Ignacy Domeyko), geolog, mineralog, meteorolog, badacz Ameryki Południowej (zm. 23 I 1889)

S i e r p i e ń

- (60) 1 VIII 1962 – Zm. Leon Kruczkowski, prozaik, publicysta, dramaturg (ur. 28 VI 1900)
- (35) 1 VIII 1987 – Zm. Pola Negri (właśc. Barbara Apolonia Chałupiec), aktorka amerykańska polskiego pochodzenia (ur. w okresie 1894-1897)
- 2 VIII – Dzień Pamięci o Zagładzie Romów obchodzony w rocznicę zagłady w Birkenau w 1944 r. niemal 3 tys. kobiet, mężczyzn i dzieci z cygańskiego obozu rodzinnego tzw. Zigeunerlager
- (170) 2 VIII 1852 – Zm. Jakub Krotowski-Krauthofer, prawnik, działacz polityczny, który proklamował Rzeczpospolitą Mosińską w maju 1848 r. (ur. 28 VII 1806)
- (125) 2 VIII 1897 – Zm. Adam Asnyk, poeta, dramaturg (ur. 11 IX 1838)
- (100) 2 VIII 1922 – Zm. Alexander Graham Bell, fizyk amerykański szkockiego pochodzenia, wynalazca telefonu (ur. 3 III 1847)
- (5) 2 VIII 2017 – Zm. Wanda Chotomska, autorka książek dla dzieci, twórczyni programu telewizyjnego „Jacek i Agatka” (ur. 26 X 1929)
- (250) 5 VIII 1772 – Pierwszy rozbiór Polski

- (60) 5 VIII 1962 – Zm. Marilyn Monroe (właśc. Norma Jeane Mortenson), aktorka amerykańska, legenda kina, modelka (ur. 1 VI 1926)
- (10) 5 VIII 2012 – Zm. Erwin Axer, polski reżyser teatralny, autor felietonów i wspomnień, dyrektor połączonych scen Teatru Współczesnego i Narodowego w Warszawie (ur. 1 I 1917)
- 6 VIII – Święto Bambińskie obchodzone corocznie w Poznaniu w pierwszą sobotę sierpnia
- (80) 7 VIII 1942 – Zm. Janusz Korczak (właśc. Henryk Goldszmit), lekarz, pedagog i pisarz żydowskiego pochodzenia (ur. 22 VII 1878 lub 1879)
- (50) 7 VIII 1972 – Zm. Antoni Cwojdziański, aktor, komediopisarz, scenarzysta, reżyser, fizyk z wykształcenia (ur. 9 X 1896)
- (275) 8 VIII 1747 – Otwarcie dla publiczności Biblioteki Braci Załuskich w Warszawie
- (175) 8 VIII 1847 – Zm. Samuel Bogumił Linde, autor słowników, pedagog (ur. 24 IV 1771)
- (135) 8 VIII 1887 – Ur. Adam Wodziczko, botanik, profesor Uniwersytetu Poznańskiego, związany z Wielkopolską (zm. 1 VIII 1948)
- (80) 9 VIII 1942 – Zm. Edyta Stein (imię zakonne: Teresa Benedykta od Krzyża), karmelitanka, filozof i teolog, kanonizowana w 1998 r., od 1999 w gronie patronów Europy (ur. 12 X 1891)
- (60) 9 VIII 1962 – Zm. Hermann Hesse, pisarz niemiecki, laureat Nagrody Nobla w 1946 r. (ur. 2 VII 1877)
- (70) 10 VIII 1952 – Ur. Jerzy Pilch, polski pisarz, publicysta, felietonista, dramaturg i scenarzysta filmowy (zm. 29 V 2020)
- (130) 11 VIII 1892 – Ur. Władysław Anders, generał, dowódca Armii Polskiej zorganizowanej na terenie Związku Radzieckiego, dowódca 2 Korpusu Polskiego walczącego pod Monte Cassino, Naczelnny Wódz Polskich Sił Zbrojnych, następca prezydenta RP na uchodźstwie w latach 1950-1954 (zm. 12 V 1970)

- (65) 11 VIII 1957 – Zm. Rudolf Weigl (także Weigel), polski biolog, wynalazca pierwszej na świecie skutecznej szczepionki przeciw tyfusowi plamistemu, prekursor zastosowania owadów jako zwierząt laboratoryjnych do hodowli bakterii wywołującej tyfus (ur. 2 IX 1883)
- (195) 12 VIII 1827 – Zm. William Blake, angielski poeta, pisarz, rytownik, malarz, drukarz i mistyk (ur. 28 XI 1757)
- (100) 12 VIII 1922 – Ur. Leopold Unger, polski dziennikarz żydowskiego pochodzenia, publicysta, eseista, komentator ds. międzynarodowych (zm. 20 XII 2011)
- 13 VIII – Międzynarodowy Dzień Leworęcznych obchodzony od 1992 r. z inicjatywy brytyjskiej organizacji „Klub Leworęcznych”
- (120) 13 VIII 1902 – Ur. Waldemar Leon Babinicz, prozaik, publicysta (zm. 22 IV 1969)
- (95) 13 VIII 1927 – Zm. James Oliver Curwood, pisarz amerykański (ur. 12 VI 1878)
- (40) 13 VIII 1982 – Zm. Adam Ważyk, poeta, prozaik, eseista i tłumacz pochodzenia żydowskiego (ur. 17 XI 1905)
- (155) 14 VIII 1867 – Ur. John Galsworthy, pisarz angielski, laureat Nagrody Nobla w 1932 r. (zm. 31 I 1933)
- (155) 14 VIII 1867 – Ur. Artur Oppman (pseud. Or-Ot), poeta, varsawianista (zm. 4 XI 1931)
- 15 VIII – Święto Wojska Polskiego obchodzone na pamiątkę zwycięskiej Bitwy Warszawskiej w czasie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r.
- (215) 16 VIII 1807 – Ur. Ludwik Gąsiorowski, lekarz, działacz społeczny, filantrop, członek zarządu Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (zm. 9 XII 1863)
- (45) 16 VIII 1977 – Zm. Elvis Aaron Presley, piosenkarz amerykański, prekursor rock and rolla (ur. 8 I 1935)

- (120) 18 VIII 1902 – Ur. Stefan Flukowski, pisarz, poeta, jeden z pierwszych i najważniejszych przedstawicieli surrealizmu w Polsce (zm. 8 V 1972)
- (100) 18 VIII 1922 – Ur. Alain Robbe-Grillet, francuski pisarz i filmowiec, członek Akademii Francuskiej, przedstawiciel „nouveau roman” (zm. 18 II 2008)
- (85) 18 VIII 1937 – Ur. Edward Stachura, poeta, pisarz, pieśniarz, tłumacz (zm. 24 VII 1979)
- 19 VIII – Światowy Dzień Fotografii upamiętniający wykupienie i oddanie dla dobra publicznego patentu – technikę dagerotypii – Nicephore’a Niépce’a i Louisa Daguerre’a przez rząd francuski w 1839 r.
- (360) 19 VIII 1662 – Zm. Blaise Pascal, matematyk, wynalazca, filozof, teolog i literat francuski (ur. 19 VI 1623)
- (20) 19 VIII 2002 – Zm. Marek Kotański, psycholog, terapeuta, twórca systemu pomocy dla narkomanów Monar (ur. 11 III 1942)
- (15) 19 VIII 2007 – Zm. Mira Michałowska, pisarka, dziennikarka, tłumaczka, autorka scenariuszy filmowych (ur. 23 XI 1914)
- (5) 19 VIII 2017 – Zm. Janusz Głowacki, prozaik, dramaturg, scenarzysta, felietonista, eseista, autor słuchowisk radiowych (ur. 13 IX 1938)
- (175) 20 VIII 1847 – Ur. Bolesław Prus (właśc. Aleksander Głowacki), prozaik okresu pozytywizmu (zm. 19 V 1912)
- (125) 20 VIII 1897 – Ur. Tarjei Vesaas, pisarz norweski (zm. 15 III 1970)
- (90) 20 VIII 1932 – Ur. Wasilij Pawłowicz Aksionow, rosyjski i amerykański pisarz, dramaturg filmowy, scenarzysta (zm. 6 VII 2009)
- (160) 22 VIII 1862 – Ur. Claude Debussy, francuski kompozytor, przedstawiciel impresjonizmu w muzyce (zm. 25 III 1918)
- 23 VIII – Europejski Dzień Pamięci Ofiar Stalinizmu i Nazizmu ogłoszony przez Parlament Europejski w 2008 r., nazywany również Międzynarodowym Dniem Czarnej Wstążki

- (215) 25 VIII 1807 – Zm. Franciszek Dionizy Kniaźnin, poeta i dramatopisarz okresu oświecenia (ur. 4 X 1750)
- (155) 25 VIII 1867 – Zm. Michael Faraday, angielski fizyk, chemik i odkrywca (ur. 22 IX 1791)
- (15) 25 VIII 2007 – Zm. Conrad Drzewiecki, tancerz, choreograf, założyciel Polskiego Teatru Tańca – Baletu Poznańskiego (ur. 14 X 1926)
- (100) 27 VIII 1922 – Założenie Związku Polaków w Niemczech
- 28 VIII – Święto Lotnictwa Polskiego, obchodzone na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej z 1993 r., w rocznicę zwycięstwa Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury w międzynarodowych zawodach Challenge 1932 r. w Berlinie
- (420) 29 VIII 1602 – Zm. Sebastian Fabian Klonowic, poeta, pisarz (ur. ok. 1545 r.)
- (160) 29 VIII 1862 – Ur. Maurice Maeterlinck, pisarz belgijski, laureat Nagrody Nobla w 1911 r. (zm. 6 V 1949)
- (120) 30 VIII 1902 – Ur. Józef Maria Innocenty Bocheński, filozof, logik, teolog, sowietolog, dominikanin (zm. 8 II 1995)
- 31 VIII – Święto Wolności i Solidarności ustanowione przez Sejm RP, upamiętniające porozumienia sierpniowe w 1980 r.
- 31 VIII – Święto Kawalerii Polskiej, obchodzone od 2009 r. na pamiątkę bitwy pod Komarowem
- (155) 31 VIII 1867 – Zm. Charles Baudelaire, francuski poeta i krytyk (ur. 9 IV 1821)
- (55) 31 VIII 1967 – Zm. Ilja Grigorjewicz Erenburg, rosyjski pisarz żydowskiego pochodzenia, publicysta, poeta (ur. 27 I 1891)
- (25) 31 VIII 1997 – Zm. Diana Frances Spencer, księżna Walii, działaczka społeczna (ur. 1 VII 1961)

W r z e s i e ń

- (135) 1 IX 1887 – Ur. Blaise Cendrars (właśc. Frédéric Sauser), poeta i pisarz francuski szwajcarskiego pochodzenia (zm. 21 I 1961)
- (85) 2 IX 1937 – Zm. Pierre de Coubertin (właśc. Pierre de Fredy, baron de Coubertin), francuski historyk, pedagog, współorganizator nowożytnych igrzysk olimpijskich, założyciel Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego (ur. 1 I 1863)
- (115) 4 IX 1907 – Zm. Edward Grieg, kompozytor, pianista i dyrygent norweski (ur. 15 VI 1843)
- (165) 5 IX 1857 – Ur. Konstanty Ciołkowski, rosyjski uczone i wynalazca polskiego pochodzenia, pionier kosmonautyki, twórca modelu teorii ruchu i budowy rakiety kosmicznej (zm. 19 IX 1935)
- (25) 5 IX 1997 – Zm. Matka Teresa z Kalkuty (właśc. Agnes Gonxha Bojaxhiu), katolicka siostra zakonna z Albanii, święta Kościoła katolickiego, założycielka zgromadzenia Misjonarek Miłości, prowadziła działalność charytatywną w Indiach, laureatka Pokojowej Nagrody Nobla w 1979 r. (ur. 26 VIII 1910)
- (15) 6 IX 2007 – Zm. Luciano Pavarotti, włoski śpiewak operowy (ur. 12 X 1935)
- 8 IX – Międzynarodowy Dzień Alfabetyzacji nazywany również Międzynarodowym Dniem Walki z Analfabetyzmem, obchodzony przez państwa ONZ od 1966 r.
- 8 IX – Międzynarodowy Dzień Piśmiennictwa ustanowiony przez UNESCO w 1965 r.
- (115) 9 IX 1907 – Ur. Edward Szymański, poeta, dziennikarz i satyryk (zm. 15 XII 1943)
- (5) 10 IX 2017 – Zm. Michał Moszkowicz, polski pisarz, zamieszkały w Szwecji (ur. 31 VIII 1941)

- (160) 11 IX 1862 – Ur. Bolesław Krysiwicz, lekarz, społecznik, działacz polityczny związany z Wielkopolską (zm. 13 XI 1932)
- 12 IX – Święto Wojsk Lądowych obchodzone w Polsce od 1996 r. na pamiątkę odsieczy wiedeńskiej Jana III Sobieskiego w 1683 r.
- (125) 12 IX 1897 – Ur. Iréne Joliot-Curie, francuska fizykochemiczka, córka Marii Skłodowskiej-Curie, laureatka Nagrody Nobla w dziedzinie chemii (wraz z mężem) w 1935 r. (zm. 17 III 1956)
- (430) 13 IX 1592 – Zm. Michel de Montaigne, pisarz, filozof-humanista francuski (ur. 28 II 1533)
- (165) 13 IX 1857 – Ur. Michał Drzymała, chłop wielkopolski zasłużony w walce z germanizacją (zm. 25 IV 1937)
- (150) 13 IX 1872 – Zm. Ludwik Feuerbach, filozof niemiecki (ur. 28 VII 1804)
- (75) 14 IX 1947 – Ur. Jerzy Popiełuszko (wcześniej Alfons Popiełuszko), ksiądz, kapelan warszawskiej „Solidarności”, zamordowany przez oficerów Służby Bezpieczeństwa, błogosławiony męczennik Kościoła katolickiego (zm. 19 X 1984)
- (160) 15 IX 1862 – Zm. Władysław Syrokomla (właśc. Ludwik Władysław Franciszek Kondratowicz herbu Syrokomla), poeta, tłumacz (ur. 29 IX 1823)
- 16 IX – Ogólnopolski Dzień Bluesa, zainicjowany przez Polskie Stowarzyszenie Bluesowe, obchodzony od 2005 r. w rocznicę urodzin B. B. Kinga
- 17 IX – Dzień Sybiraka, polskie święto obchodzone w rocznicę agresji Związku Radzieckiego na Polskę w 1939 r.
- (165) 18 IX 1857 – Zm. Karol Kurpiński, kompozytor, dyrygent i pedagog (ur. 6 III 1785)
- (125) 19 IX 1897 – Zm. Kornel Ujejski, poeta, publicysta (ur. 12 IX 1823)
- (60) 19 IX 1962 – Zm. Nikołaj Pogodin (właśc. Nikołaj Fiedorowicz Stukalow), rosyjski dramaturg i scenarzysta (ur. 16 XI 1900)

- 21 IX – Światowy Dzień Choroby Alzheimera obchodzony od 1994 r. z inicjatywy Światowej Organizacji Alzheimerskiej
- 21 IX – Międzynarodowy Dzień Pokoju ustanowiony przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1981 r., oficjalnie uchwalony w 2001 r.
- (190) 21 IX 1832 – Zm. Walter Scott, pisarz szkocki (ur. 15 VIII 1771)
- 22 IX – Dzień bez Samochodu, zwany również Światowym lub Europejskim Dniem bez Samochodu, wieńczy obchodzony od 16 września Europejski Tydzień Zrównoważonego Transportu
- (10) 22 IX 2012 – Zm. Roman Śliwonik, poeta, prozaik, autor sztuk scenicznych (ur. 28 VIII 1930)
- (220) 24 IX 1802 – Zm. Aleksandr Radiszczew, pisarz i filozof rosyjski (ur. 31 VIII 1749)
- (205) 24 IX 1817 – Ur. Władysław Bentkowski, wielkopolski działacz społeczny, polityczny oraz publicysta (zm. 2 X 1887)
- 25 IX – Światowy Dzień Serca obchodzony w ostatnią niedzielę września z inicjatywy Światowej Federacji Serca
- (125) 25 IX 1897 – Ur. Wiliam Faulkner, pisarz amerykański, laureat Nagrody Nobla w 1949 r. (zm. 6 VII 1962)
- (55) 25 IX 1967 – Zm. Stanisław Sosabowski, generał, współorganizator w Szkocji polskiej 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej w Wielkiej Brytanii (ur. 8 V 1892)
- 27 IX – Dzień Polskiego Państwa Podziemnego, ustanowiony przez Sejm RP w 1998 r.
- 27 IX – Światowy Dzień Turystyki uchwalony przez Światową Organizację Turystyki w 1979 r., obchodzony od 1980
- (410) 27 IX 1612 – Zm. Piotr Skarga (także Piotr Powęski), jezuita, pisarz, teolog, kaznodzieja (ur. 2 II 1536)
- (105) 27 IX 1917 – Zm. Edgar Degas (właśc. Hilaire-Germain-Edgar de Gas), francuski malarz, grafik i rzeźbiarz (ur. 19 VII 1834)

- 28 IX – Międzynarodowy Dzień Powszechnego Dostępu do Informacji ustanowiony przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 2019 r., proklamowany przez UNESCO w 2015
- (35) 28 IX 1987 – Zm. Roman Brandstaetter, poeta, prozaik, eseista, autor sztuk scenicznych, tłumacz (ur. 3 I 1906)
- 29 IX – Światowy Dzień Morza obchodzony z inicjatywy Międzynarodowej Organizacji Morskiej w ostatni czwartek września. Światowy dzień Mórz, upamiętniający datę powołania Międzynarodowej Organizacji Morskiej, obchodzony jest 17 marca
- 29 IX – Dzień Kuriera i Przewoźnika, polskie święto branżowe obchodzone z inicjatywy przedsiębiorstw kurierskich od 2004 r. Tego dnia Kościół katolicki wspomina św. Gabriela Archaniola – patrona kurierów i doręczycieli
- 29 IX – Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania ogłoszony z inicjatywy Polskiej Izby Książki w 2001 r.
- (475) 29 IX 1547 – Ur. Miguel de Cervantes, hiszpański pisarz, dramaturg, poeta (zm. 23 IV 1616)
- (275) 29 IX 1747 – Ur. Józef Wybicki, działacz polityczny, publicysta, dramatopisarz, autor tekstu hymnu narodowego, związany z Wielkopolską (zm. 10 III 1822)
- (185) 29 IX 1837 – Ur. Michał Bałucki, komediopisarz, prozaik (zm. 17 X 1901)
- (120) 29 IX 1902 – Zm. Émile Zola (właśc. Émile Édouard Charles Antoine Zola), francuski pisarz, dziennikarz, krytyk sztuki (ur. 2 IV 1840)
- (110) 29 IX 1912 – Ur. Michelangelo Antonioni, włoski reżyser filmowy i scenarzysta (zm. 30 VII 2007)
- (100) 29 IX 1922 – Ur. Aleksandr Aleksandrowicz Zinowjew, rosyjski socjolog i filozof, autor terminu „homo sovieticus” (zm. 10 V 2006)
- (55) 29 IX 1967 – Zm. Carson McCullers, pisarka amerykańska (ur. 19 II 1917)

II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

Michał Gryczyński

JÓZEF MACKIEWICZ – ANTYKOMUNISTA W SŁUŻBIE PRAWDY

Trwają obchody Roku Józefa Mackiewicza. Uchwała sejmowa z 29 października 2021 r. – przyjęta przez 441 posłów, przy jednym głosie przeciwnym – kończyła się słowami: „Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w stulecie urodzin wybitnego pisarza – uznając wielkość jego dorobku wytrwale wspierającego idee: niepodległości Polski, wolności i przyjaznego współistnienia narodów Europy Środkowo-Wschodniej i niezłomnego oporu przeciwko komunizmowi, oraz uniwersalne wartości jego prozy literackiej – ustanawia rok 2022 Rokiem Józefa Mackiewicza”. Skorygowała ją uchwała z 17 listopada 2021 r., w której słowo „stulecie” zastąpił wyraz „120-lecie”. Z tej okazji Muzeum Polskie w Rapperswilu w Szwajcarii przygotowało wystawę poświęconą prywatnemu archiwum pisarza, które od 1985 r. znajduje się w tej placówce: skany maszynopisów i rękopisów najważniejszych powieści, fotografie z albumów rodzinnych oraz zdjęcia z podróży po Europie. Rocznicę uczciła również Poczta Polska, wprowadzając 1 kwietnia br. do obiegu znaczek pocztowy o nominale 30 groszy, ze zdjęciem Mackiewicza z 1966 r. Znaczek został wydany wraz z kopertą, na której autor projektu Jacek Konarzewski umieścił zdjęcie pisarza z córką Haliną: Ostra Brama, Wilno 1938. Przy okazji warto wspomnieć, że Mackiewicz został upamiętniony już wcześniej na znaczku wydanym przez Poczta Solidarność.

Tylko prawda jest ciekawa

Dzięki temu Józef Mackiewicz, jeden z najwybitniejszych pisarzy polskich – nie tylko XX wieku – przez długie lata skazany na zapomnienie, przywracany jest zbiorowej pamięci Polaków. Przez wiele lat oficjalnie stosowano wobec niego metodę przemilczania i zyskał status pisarza wyklętego. Był niezależny, bezkompromisowy, niepokorny i wolny od tzw. układów środowiskowych zarówno na emigracji, jak i w PRL. Jego życiowe credo, przyświecające całej twórczości pisarskiej, brzmiało: „Tylko prawda jest ciekawa”. Był niezwykle dobiekliwy w poszukiwaniu prawdy, więc konsekwentnie demaskował wszelakie przejawy zakłamania i fałszu. Prawda stanowiła główny imperatyw moralny całego jego życia i twórczości. Co wymownie poświadcza cytat ze „Sprawy pułkownika Miasojedowa”: „Prawda jest istotną ojczyzną pisarza — albo powinna

nią być”. Czynił rozróżnienie pomiędzy prawdą naturalną – prawdą faktów – a prawdą propagandy, czyli pseudoprawdą, która w istocie prawdą nie jest. W wywiadzie udzielonym dla periodyku „Liberats”, odpowiadając na pytanie jakie jest jego Credo przewodnie powiedział: „Prawda. Czy coś z niej, ale zawsze prawda”.

Sam określał siebie fanatykiem wolnego słowa, zaś wartość poznawcza była tą, która uznawał za naczelną: „...obowiązkiem każdego myślącego człowieka jest zastanawianie się nad przyczynami zjawisk, wydobywanie prawdy przez oddzielanie ziarna od plew, a nie mieszanie wszystkiego w jeden bezmyślny korzec”. Miał odwagę głoszenia własnych poglądów, wbrew stadnym opiniom. Był całkowicie suwerenny i wolny od koniunkturalizmu, podczas gdy zdecydowana większość późniejszych opozycjonistów czasów PRL tkwiła korzeniami w systemie; odcinali się wprawdzie od zbrodniczych czasów stalinowskich, ale marzył im się „socjalizm z ludzką twarzą”. I to, paradoksalnie, wielu spośród tych kolaborantów systemu i konformistów oskarżało pisarza przez długie lata o kolaborację z Niemcami czy skłonności faszystowskie.

Jeden przeciw wszystkim?

Przed wojną Mackiewicz krytykował zarówno piłsudczyków, jak i nacjonalistów oraz ganił politykę narodowościową prowadzoną przez rządy II Rzeczypospolitej. Piłsudskiego uważał za politycznie „dziecinniałego kretyna, pasowanego na geniusza”, „ojca i organizatora całej tej bandy”. Oskarżał go o ratowanie komunizmu w Rosji przed upadkiem., jak i o to, że ze strachu przed Rosją w 1919 r. – w czasie wojny polsko-bolszewickiej – jego przedstawiciele podjęli tajne rozmowy z wysłannikami Lenina w sprawie przerwania działań na froncie. Zdaniem pisarza należało wtedy wesprzeć „białych”, prowadzących ofensywę na Moskwę. Natomiast w nacjonalizmie dostrzegał cechy zbieżne z komunizmem, zwłaszcza że komuniści, stosownie do potrzeb, odwoływali się niekiedy także do frazeologii nacjonalistycznej. O ile w komunizmie wszystko poddane jest interesom partii, o tyle w nacjonalizmie – interesowi narodu, czyli w jednym i w drugim przypadku wszystko: *„Ludzie jak to ludzie, wzięliby za widły i siekiery i poszli bić bolszewików. Ale politycy nacjonalistyczni przeszkadzają im w tym naturalnym, ludzkim odruchu. (...) I podszczuwają jednych przeciwko drugim, każą im się kłócić o granice, o język, o kulturę, właśnie w chwili, gdy wszystkim kulturom Europy grozi największe niebezpieczeństwo”*. Sam Mackiewicz promował – chyba jako pierwszy polski pisarz – ideę „małych ojczyzn”, czyli poszanowania dla kultur mniejszości narodowych, połączonych wspólnym terytorium oraz historią. Co nie oznacza jednak, jakoby odrzucał przywiązanie do tożsamości narodowej. Należy pamiętać, że nigdy – także na emigracji – nie utracił

obywatelstwa polskiego; nawet w Niemczech mieszkał na prawach azylu politycznego. Wbrew pozorom nie był jednak antyrosyjski, bo głosił, że Związek Sowiecki to nie Rosja i dowodził, że Rosjanin to narodowość, natomiast bolszewizm to ideologia.

Krytycznie oceniał Rozgłośnie Polską Radia Wolna Europa, wytykał Stolicy Apostolskiej jej nadmierne otwarcie na dialog z komunistami, a prymasowi Wyszyńskiemu nazbyt kompromisową politykę wobec władzy. Nieprzychylnie oceniał program kręgów inteligencji katolickiej, głoszącej wspólnotę narodowych celów Kościoła i partii, a także ideowe koncepcje środowiska Komitetu Obrony Robotników. Ci, których krytykował często nie pozostawali mu dłużni. Jedni haniebnie odmawiali mu polskości (Jan Nowak-Jeziorański, dyrektor Radia Wolna Europa), inni zarzucali mu antysemityzm (m.in. Roman Korab-Żebryk, były dowódca 1. Wileńskiej Brygady Armii Krajowej), jeszcze inni wytykali mu „pisarstwo jaskiniowe” i „zoologiczny antykomunizm” (Adam Michnik, redaktor „Gazety Wyborczej”). Wspomniany Nowak-Jeziorański pozwolił sobie również na niewymowną aluzję: „Pytany o narodowość, odpowiadał: jestem antykomunistą. Mnie osobiście takie samookreślenie nie wystarczyło. Hitler też był antykomunistą”. Takie właśnie bywały insynuacje jego adwersarzy, którzy przez długie lata oskarżali pisarza o kolaborację z nazistami.

Był to z ich strony swoisty odwet, bo Mackiewicz, jako człowiek całkowicie niezależny, kwestionował rozmaite autorytety – także te samozwańcze – pisał wbrew wszystkim, najczęściej pod prąd tzw. mainstreamu. Wymownie świadczył o tym choćby listy adresowane do redaktorów londyńskich „Wiadomości”. Nie krył w nich np. swej pogardy dla Witolda Gombrowicza m.in. za to, że usiłował on za pośrednictwem Jarosława Iwaszkiewicza uzyskać wsparcie finansowe z PRL. Z kolei Jana Nowaka-Jeziorańskiego uważał za człowieka opłacanego przez obcych (Amerykanów), który z pogardą traktuje podwładnych z Radia Wolna Europa, a na antenie wzywa zaledwie do liberalizacji ustroju w Polsce i – jak sam powiada – pragnie ewolucji komunizmu w kierunku socjalizmu demokratycznego, chcąc odebrać komunistom słowo socjalizm w znaczeniu w jakim je używają: „Nie jest to zatem zwalczanie komunizmu, lecz jego udoskonalenie, nadanie mu „ludzkiej twarzy”. (...) Polska jest pod okupacją. Okupacji zaś przeważnie się nie „ulepsza”, lecz ją zwalcza; dąży do jej obalenia”. A o Jacku Kuroniu i Adamie Michniku pisał: „To są dla mnie ludzie, jeżeli nie z innej planety, to w każdym razie z innej mentalności. Najbardziej wrogię mi ideowo i politycznie. (...) Ci wszyscy „dysydenci”, pół- i ćwierć- i inni socjaliści etc. nie chcą zwalczać, tylko „poprawiać” komunizm, są tego komunizmu odpryskami, bardziej frakcją, a nie wrogiem”. Jakże to bliskie pogładowi wielkiego poety Zbigniewa Herberta, który powiedział, że socjalizm z ludzką twarzą nie istnieje, bo to potwór, który powinien mieć twarz potwora.

W tej sytuacji decyzja Sejmu RP, choć przyjęta z uznaniem, wydawać się może zaskakująca. Sławomir Cenckiewicz – ceniony polski historyk czasów najnowszych i członek Kolegium Instytutu Pamięci Narodowej – w jednym z wywiadów nie ukrywał swego zdziwienia, że Sejm zdecydował się ogłosić Rok Mackiewicza. Jego zdaniem strukturalny postkomunizm stał się zdobyczą wszystkich sił politycznych w Polsce po tzw. transformacji ustrojowej: „Mackiewicz „ulepszaczy” komunizmu uważał za wrogów, a tacy ukradli nam wolną Polskę po 1989 r.”

Głos wołającego na puszczy

Trudno Mackiewiczowi odmówić zdolności profetycznych skoro zdołał przewidzieć, że komunizm, jako zaraza kłamstwa, musi prowadzić do upadku cywilizacyjnego i dezintegracji człowieczeństwa: „Najcharakterystyczniejszą cechą systemu komunistycznego jest (...) totalna niewola ludzkiego ducha, zniewolenie ludzkiej myśli, ludzkiego intelektu”. Obce były mu wszelakie przejawy oportunistów. Komunizm uważał za kłamstwo, podniesione przez Kreml do normy w stosunkach międzyludzkich i międzynarodowych. I miał pełną świadomość, że ci, którzy będą głosić prawdy niepopularne doczekają się wykluczenia. Był antykomunistą-fundamentalistą, toteż walkę z komunizmem uznawał za swój obowiązek polityczny i moralny. Uważał bowiem, że bolszewizm przenika umysły, zmienia sposób myślenia – mając ludzi wizją świetlanej przyszłości – stwarza nową tożsamość społeczną i zmienia osobowość, kreując człowieka sowieckiego (homo sovieticus).

Mackiewicza rozumiał – jako jeden z nielicznych – Czesław Miłosz, o czym wymownie świadczą jego słowa: „Osądzanie Mackiewicza według politycznych kryteriów nie zaprowadzi nas daleko. Dajmy na to, że był maniakiem, Don Kichotem, utopistą, niemniej to polityczna pasja odżywiała jego piśmiectwo, które było ściśle realistyczne, ale zarazem chciało służyć, czyli być piśmiectwem z tezą. A tezy brały się z jego uczciwości i moralnego oburzenia. Ciągłe zapytywał: „Jak to jest możliwe?” i chciał być głosem wołającym na puszczy, kiedy wszyscy inni milczeli”.

W przedmowie do książki „Fakty, przyroda i ludzie” Barbara Toporska, towarzysząca wiernie pisarzowi do ostatnich jego dni, napisała, że uczestnicząc w konferencjach polsko-niemiecko-amerykańskich miał oryginalny zwyczaj przedstawiania się: zawód – pisarz; narodowość – antykomunista; przekonania – kontrrewolucjonista; kraj pochodzenia – Europa Wschodnia.

Takich radykalnych jak on antykomunistów było niewiele, ale godzi się przywołać nazwisko przynajmniej jeszcze jednego, innego wybitnego Polaka. Ojciec Józef Innocenty Maria Bocheński (1902-1995) – dominikanin, wybitny lo-

gik, filozof i sowietolog – głosił, że komunizm to jedna z najgorszych plag jakie dotknęły ludzkość i śmiertelne zagrożenie dla człowieka. Uważał, że doktryna komunistyczna jest fałszywa, z gruntu zdeprawowana i daje fatalne skutki, ponieważ jej wyznawcy konsekwentnie ją stosują. A jest ona absurdalnym, prymitywnym manicheizmem, rozróżniającym radykalne dobro i zło, bez żadnych niuansów. I jest to kult absolutny, bo mówi nieustannie o człowieku przyszłości, zaś człowieka realnego traktuje jak narzędzie. Czesław Miłosz napisał w „Roku Myśliwego”, że w nagonce na pisarza brali udział zarówno patrioci, jak i ukryci agenci sprawców mordu katyńskiego. Wyznał również, że ilekroć polecał jego książki wydawcom amerykańskim czy niemieckim zawsze pojawiał się ktoś, kto dbał o to, by do tego nie doszło: „Do Mackiewicza nikt nie chciał się przyznać i dlatego, że taki literacko zacofany, i dlatego, że okropny reakcjonista, ale czytali, aż im się uszy trzęsły”.

Cena prawdy

Jednak dzięki tym wszystkim niegodziwym zabiegom szerokiemu gronu czytelników jego wybitna twórczość nadal nie jest znana. Tym bardziej należy więc odnotować, że tymi, którzy w trudnych dla niego czasach podali mu pomocną dłoń, byli Jerzy Giedroyc, redaktor paryskiej „Kultury” i Mieczysław Grydzewski, redaktor londyńskich „Wiadomości”. Paryska „Kultura” nagrodziła go nawet w 1981 r., ale pisarz nagrody nie odebrał, ponieważ uznał, że uzasadnienie – zawarte w przewrotnej laudacji Gustawa Herlinga-Grudzińskiego – było obraźliwe. Po latach przyznał to sam laudator, wyrażając żal z powodu wymowy owej „mowy pochwalnej”. A zaczynała się ona tak: „Powieściopisarz, nowelista, publicysta. Odsuńmy na bok publicystykę, którą eufemistycznie określić można jako popis niepoczytalności przystrajającej się w piórka „czystego i niezłomnego antykomunizmu”, ale Mackiewicz wybitny powieściopisarz i nowelista ma na emigracji pozycję dość osobliwą”.

Sam Mackiewicz również zasiadał w jury „Wiadomości” wydawanych przez Mieczysława Grydzewskiego. Owo 15-osobowe grono najwybitniejszych pisarzy emigracyjnych – wybranych przez czytelników, żartobliwie nazywane „Akademią Grydzewskiego” – od 1959 r. nagradzało dzieła polskich pisarzy, wydane na emigracji. Pierwszym z nich został Marek Hłasko, ale wbrew opinii Mackiewicza, który uważał, że jest to „pokłócony z reżymem komunistycznym młody komunista”, którego ojczyzną jest „Polska Ludowa, a nie Polska”. Dekadę później wyraził sprzeciw wobec kandydatury Jerzego Andrzejewskiego, bo uznał, że jest to „klasyczny pisarz komunistycznej Polski (...) konsekwentnie przez partię i rząd komunistyczny za tę swoją działalność literacką nagradzany i odznaczany”. Wreszcie w 1979 r. złożył rezygnację z uczestnictwa w jury, gdy

kandydatem do nagrody został Jacek Kuroń za książkę „Zasady ideowe”. W liście do „Wiadomości” napisał wtedy, że nie chce być w zespole, który „może nagrodzić lub choćby rozpatrywać możliwość nagrodzenia książki warszawskiego komunisty ani peerelowskiej odmiany komunistycznego dysydenta”. Wkrótce też zaprzestał publikowania swoich tekstów na łamach „Wiadomości”.

W swoich listach pisywanych do redakcji „Wiadomości” oraz „Kultury” często polemizował z innymi, idąc pod prąd obowiązujących poglądów, ale zawsze czynił to uczciwie, starannie dbając o rzetelność i poszanowanie prawdy. Gdy inni woleli pomijać niektóre fakty w imię tego, co uznawali za wyższe racje polityczne, on nie zamierzał milczeć. Był przekonany, że należy zabierać głos w każdej ważnej sprawie. Cenił sobie bowiem nade wszystko wolność słowa i prawo do poszukiwania prawdy, bo jak pisał: „Prawda jest przykra, ale byłoby głupio nie patrzeć jej w oczy”.

Za bezkompromisowość i wierność prawdzie przyszło Mackiewiczowi zapłacić wysoką cenę: życiem w biedzie, w małym pokoiku z niewielką kuchnią, w ciągłych kłopotach finansowych. I skazaniem na zapomnienie przez tych, którzy szczerze go nienawidzili zarówno w Polsce, jak i na emigracji. Czyniono wszystko, aby oddalić go od czytelników. Środki do życia pozyskiwał dzięki różnym nagrodom, a także zapomogom i zbiórkom organizowanym wśród czytelników przez londyńskie „Wiadomości”. Barbara Toporska zarabiała w tym czasie praniem, gotowaniem i podnoszeniem oczek w pończochach. A poza tym, czytała i adiustowała wszystko to, co on napisał. A przecież – pomimo wieloletnich zmagañ z rakiem i licznych operacji – miała ona własny dorobek literacki, publikowała artykuły, pisywała wiersze i powieści, a także malowała. Jej powieść „Siostry” otrzymała nagrodę Akademii Literackiej londyńskich „Wiadomości” jako „najwybitniejsza książka wydana na emigracji w 1966 roku”. Stulecie urodzin było okazją do opublikowania przez Wydawnictwo Kontra jej najważniejszych dzieł.

Takie były początki

Józef Mackiewicz urodził się 1 kwietnia 1902 roku w Sankt-Petersburgu. Jego matka, Maria z Pietraszkiewiczów, pochodziła z krakowskiej profesorsko-literackiej rodziny, a u jej rodziców bywali Stanisław Wyspiański czy Lucjan Rydel. Natomiast ojciec, Antoni, pochodzący z rodziny szlacheckiej – herbu „Boża Wola” – był dyrektorem i współwłaścicielem firmy „Fochts i Spółka”, importującej wina na rynek rosyjski. Dziadek od strony ojca, Bolesław, po powstaniu styczniowym został zesłany w głąb Rosji i tam zmarł. Józef miał starszego brata Stanisława – znanego później jako Cat-Mackiewicz – oraz siostrę Sewerynę, matkę pisarza Kazimierza Orłosa.

W 1907 r. Mackiewiczowie przenieśli się do Wilna, ponieważ mały Józef z powodów klimatycznych często zapadał na infekcje dróg oddechowych. Trzy lata później został uczniem gimnazjum klasycznego im. Winogradowa. Wtedy zrodziła się jego wielka miłość do ptaków i geografii. 13 maja 1914 r. umiera jego ojciec. Po zajęciu Wilna przez Niemców we wrześniu 1915 r. gimnazjum zostaje przeniesione do Moskwy, a Józef przechodzi do Gimnazjum Stowarzyszenia Nauczycieli Polskich, szkoły prowadzonej przez profesora Stanisława Kościałkowskiego. W czasie wojny polsko-bolszewickiej, jako niespełna siedemnastolatek, zgłosił się – razem z bratem, Stanisławem – na ochotnika do wojska. Służył w 10 pułku ułanów Litewsko-Białoruskiej Dywizji, a potem w 13 samodzielnym pułku ułanów braci Władysława i Jerzego Dąbrowskich; ten drugi był później zastępcą majora „Hubala”. Pułk tworzyła młodzież ziemiańska oraz kozacy kubańscy. Józef dostał się do niewoli po potyczce z oddziałem litewskim, ale poręczył za niego cioteczny brat, który służył w tym oddziale i został uwolniony. A potem wziął udział w walkach w obronie Warszawy. Pokłosiem tych doświadczeń była napisana po latach znakomita powieść „Lewa wolna”.

Po wojnie rozpoczął studia przyrodnicze – ornitologię pod kierownictwem profesora Janickiego – na Uniwersytecie Warszawskim, ale ich nie ukończył. Następnie studiował ornitologię na wileńskim Uniwersytecie Stefana Batorego, jednak naukę musiał przerwać z powodu kłopotów finansowych. 6 lutego 1921 r. w numerze 11 „Dziennika Poznańskiego” opublikowany został pierwszy tekst Mackiewicza „List żołnierza – kawalerzysty”, esej o tym, jak w 1920 r. został aresztowany przez Litwina.

Wileńskie „Słowo”

Oficjalnie jednak za jego pierwszy tekst literacki uznawany jest reportaż opublikowany w 1922 r. na łamach wileńskiego „Słowa” pt. „Z ostępów leśnych Białowieży”. To na łamach tego właśnie dziennika, w którym początkowo był korektorem i redaktorem, publikował swoje artykuły i reportaże aż do 1939 r. Zaczynał bowiem jako reporter, a dopiero po latach zaczął skłaniać się ku literaturze. „Słowo” było dziennikiem monarchistów i konserwatystów tzw. żubrów kresowych, jak nazywano przedstawicieli zamożnego ziemiaństwa dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Redaktorem naczelnym gazety był starszy brat Józefa – znany pisarz i publicysta polityczno-historyczny – Stanisław Cat-Mackiewicz (1896-1966).

W 1936 r. Józef wydał swoje nowele pt. „16-tego między trzecią a siódmą”, a dwa lata później ukazał się wybór jego reportaży pt. „Bunt rojstów”, z których większość ukazała się wcześniej na łamach „Słowa”. Ilustrują one problemy

społeczne i religijne ziem dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego, a są owocem przemierzania przez Mackiewicza wzdłuż i wszerz całej Wileńszczyzny oraz Polesia. Powstały one dzięki temu, że – jako reporter – zdarł buty, przemierzając Kresy.

Według jego osobistych szacunków tylko w 1938 r. przebył pieszo i rozmaitymi środkami transportu – od kolei po furmanki, czy nawet na nartach – ponad 26 tysięcy kilometrów. Wrażliwy na wszelakie przejawy niesprawiedliwości nie unikał najbardziej drażliwych tematów. Nie znosił przejawów arogancji tych, którzy sprawują władzę, toteż konsekwentnie tropił przejawy biurokracji i nadużycia rozmaitych karierowiczów, którzy pod pozorem sprawowania służby publicznej usiłowali zdobyć jak najwięcej dla siebie. Swoimi reportażami zdobywał sympatię zwyczajnych ludzi, natomiast przedstawiciele władzy byli mu coraz bardziej niechętni.

Znajomość z Antoniną Kopańską, starszą o dwa lata nauczycielką, zakończyła się w 1924 r. ślubem, a rok później przyszła na świat córka Halina Antonina. Niestety, po kilku latach małżeństwo rozpadło się. Potem związany był przez krótki czas z Wandą Żyłowską, która pracowała w „Słowie” jako lino-typlistka; zmarła w czasie wojny. Z tego romansu narodziła się w 1931 r. córka Idalia. W 1932 r. Poznał Barbarę Toporską, dziennikarkę „Słowa”, z którą związał się do końca życia. W 1973 r. – po śmierci Kopańskiej – para wzięła ślub katolicki.

W 1931 r. napisał, razem z Kazimierzem Leczyckim, dramat „Pan poseł i Julia”. Rok 1932 naznaczyła śmierć matki. Od tego czasu coraz bardziej skłaniał się ku dramatowi i prozie; razem z bratem Stanisławem i dwoma kolegami zaczął publikować w odcinkach na łamach „Słowa” – pod pseudonimem Felicja Romanowska – pamflet polityczny pt. „Wileńska powieść kryminalna”. W 1938 r. przeszedł na prawosławie, choć przez całe swe życie był katolikiem, o czym zapewnia jego córka Halina. Ta konwersja była więc, prawdopodobnie, wyrazem sprzeciwu wobec fatalnej polityki sanacyjnej na Kresach. Część źródeł sugeruje jakoby wziął wówczas w cerkwi prawosławny ślub z Toporską, ale nie ma na to żadnego dokumentu, a i sama córka temu zdecydowanie zaprzecza.

Czas wojny a tzw. sprawa Mackiewicza

17 września 1939 r. napaść Związku Sowieckiego na Polskę skłoniła go do ucieczki przed okupacją sowiecką do Kowna. Miesiąc później na łamach litewskiej gazety opublikował artykuł „My Wilnianie”, w którym po raz kolejny poddał krytyce politykę sanacyjną na Kresach wobec Ukraińców i Białorusinów. Nie ukrywał również radości z przejęcia Wilna przez wojsko litewskie. W listo-

padzie powrócił do Wilna i zaczął wydawać polski dziennik „Gazetę Codzienną”, w którym odwoływał się do idei Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Nie znalazł jednak zrozumienia, bo dla Litwinów był – jako Polak – niewiarygodny, zaś w oczach Polaków był kolaborantem Litwinów. W maju 1940 r. rząd Republiki Litewskiej zakazał mu publikowania czegokolwiek. Gdy 15 czerwca 1940 r. miasto na powrót dostało się w ręce Sowieców przeniósł się, wraz z Toporską, do domu z ogrodem w podwileńskim Czarnym Borze, na skraju Puszczy Rudnickiej. Na życie zarabiał w tym czasie jako drwal i furman.

22 czerwca 1941 r. rozpoczęła się operacja „Barbarossa”, czyli atak III Rzeszy na ZSRR, a Wilno przeszło w ręce Niemców. Niebawem Niemcy złożyli Mackiewiczowi ofertę wydawania pisma w języku polskim, którą zdecydowanie odrzucił. Potem jednak w „Gońcu Codziennym” – wydawanym przez Niemców w języku polskim – opublikował kilka artykułów: „Przeżyliśmy upiorną rzeczywistość”, „To dopiero byłaby klęska”, „Moja dyskusja z NKWD” i „Prorok z Popiszek”. Publikacja tych tekstów stała się na długie lata powodem do oskarżeń wobec Mackiewicza o kolaborację z Niemcami hitlerowskimi. Z tej przyczyny Sąd Specjalny Armii Krajowej – w niejasnych okolicznościach i nie wiadomo dokładnie kiedy – skazał Mackiewicza na karę śmierci. A stało się to, prawdopodobnie, za sprawą porachunków osobistych osób niechętnych Mackiewiczowi (redaktorzy konspiracyjnego pisma AK „Niepodległość”, m.in. agent Lucjan Krawiec), a może i z inspiracji agentury sowieckiej w strukturach BIP-u wileńskiej AK, którą tworzyli przyszli członkowie osławionego Związku Patriotów Polskich. Być może to właśnie oni uknuli intrygę, bo przecież chodziło o kilka artykułów o wymowie antykomunistycznej. Mackiewicz opublikował je w 1941 r. na łamach polskojęzycznego pisma wydawanego przez Niemców, czyli tzw. gadzinówki. To niezaprzeczalny fakt, jednak treść artykułów nie była ani pro-niemiecka, ani wymierzona przeciw państwu i narodowi polskiemu, lecz przeciw Związkowi Sowieckiemu. Opisywał w nich m.in. gehennę ludności polskiej w Wilnie pod okupacją bolszewicką, a także krytykował układ Sikorski-Majski, przywracający stosunki dyplomatyczne między Polską a ZSRR, zerwane po agresji Sowieców w 1939 r. Mackiewicz uważał bowiem, że konsekwencją owego układu będzie wzrost siły Sowieców w oparciu o Anglię oraz oddanie im Kresów Rzeczypospolitej oraz państw bałtyckich.

Na szczęście komórka do zadań specjalnych wileńskiego Kedywu odmówiła wykonania wyroku – m.in. Sergiusz Piasecki¹, który kierował tzw. Eg-

¹ Sergiusz Piasecki (1901-1964) to postać o niezwykle barwnym życiorysie, który nadaje się na film, a może nawet i serial. Przemysłowiec, złodziej, szuler, fałszerz i narkoman, a później as polskiego wywiadu i wykonawca wyroków śmierci na agentach. A przede wszystkim znakomity pisarz. Autor m.in. napisanego w więzieniu „Kochanka Wielkiej

zekutywą AK – a potem płk. „Wilk”, komendant Okręgu Wileńskiego AK, odwołał wyrok.

Całą sprawę dogłębnie przeanalizował Włodzimierz Bolecki (pseudonim Jerzy Malewski) w książce „Wyrok na Józefa Mackiewicza”. Wymowne jest to, że już w kwietniu 1943 r. – po odkryciu przez Niemców masowych mogił w Katyniu – pisarz otrzymał propozycję wyjazdu na miejsce zbrodni w gronie niezależnych obserwatorów – w tym ponad 50. Polaków – którzy mieli dokonać weryfikacji odkrycia. Swoją wyjazd do Katynia uzależnił od zgody Komendy Okręgu Armii Krajowej w Wilnie, którą otrzymał. Gdyby rzeczywiście był kolaborantem to na pewno by takiej zgody nie uzyskał.

Świadek zbrodni katyńskiej

Gdy po wielu latach wydana została po polsku „Sprawa mordu katyńskiego” mogliśmy wreszcie poznać wstrząsającą relację naocznego świadka ekshumacji: „Stosy trupów nagich budzą najczęściej odrazę. Stosy trupów w ubraniu, raczej grozę. Może dlatego, że nici tych ubrań wiążą je jeszcze z życiem, którego je pozbawiono, a przez to stwarzają kontrast. W Katyniu znaleziono wyłącznie prawie wojskowych i to oficerów. Wymowność tego munduru robi wrażenie, zwłaszcza na Polaku. Odznaki, guziki, pasy, orły, ordery. Nie są to trupy anonimowe. Tu leży armia. Można by zaryzykować określenie – kwiat armii, oficerowie bojowi, niektórzy z trzech uprzednio przewalczonych wojen. To jednak, co najbardziej nęka wyobraźnię, to indywidualność morderstwa, zwielokrotniona w tej potwornej masie. Bo to nie jest masowe zagazowanie, ani ścięcie seriami karabinów maszynowych, gdzie w ciągu minuty czy sekund przestają żyć setki. Tu przeciwnie, każdy umierał długie minuty, każdy zastrzelony był indywidualnie, każdy czekał swojej kolejki, każdy wleczony był nad brzeg grobu, tysiąc za tysiącem! – Być może w oczach skazańca układano w grobie poprzednio zastrzelonych towarzyszy, równo, w ciasne szeregi, może przydeptywano je nogami, ażeby mniej zajmowali miejsca. I tu doń strzelano w tył głowy. – Każdy trup wydobywany w moich oczach po kolei, każdy z przestrzeloną czaszką, od potylicy do czoła, wprawną ręką, to kolejny eksponat straszliwego męczeństwa, strachu, rozpacz, tych wszystkich rzeczy przedśmiertnych, o których my, żywi, nie wiemy”.

Niedźwiedzicy” (o życiu przemytników na pograniczu polsko-sowieckim), „Zapisków oficera Armii Czerwonej” (satyry na sowiecką propagandę), czy „Wieży Babel” (dwu tomów o latach okupacji i walki podziemnej na Wileńszczyźnie). W czasie pobytu w Moskwie podczas rewolucji bolszewickiej poznał komunizm, którego krytykiem pozostał do końca swoich dni.

Kiedy powrócił z Katynia na łamach „Gońca Codziennego” ukazał się wywiad z nim pt. „Widziałem na własne oczy”. Bo od tej chwili postanowił rzucić przed oczy całemu światu prawdę o zbrodniczości reżimu sowieckiego. Jesienią tego roku udał się na Ponary pod Wilnem, by odwiedzić znajomego. Wtedy stał się przypadkowym świadkiem masowej egzekucji Żydów na Kresach Północno-Wschodnich Rzeczypospolitej.

W obawie przed trzecią okupacją sowiecką Mackiewicz z Toporską wyjechali do Warszawy, gdzie w warunkach okupacyjnych wydali trzy numery pisma „Alarm”, które nosiło podtytuł: „nadpartyjny organ do walki z bolszewizmem”. W publikowanych tam tekstach pisarz przenikliwie ostrzegał – wbrew nadziejom rozpowszechnionym wśród polskich elit politycznych – że zachodni aliansi nie dadzą nam niepodległości, bo aspiracje Związku Sowieckiego na to nie pozwolą. Stalin, któremu marzy się hegemonia w całej Europie, uczyni bowiem wszystko, aby przekształcić nas w „naród sowiecki”. A było to jeszcze kilka miesięcy przed Jaltą...

Z Warszawy wyjechali do Krakowa, gdzie Mackiewicz opublikował w obiegu podziemnym broszurę „Optymizm nie zastąpi nam Polski”, z rozważaniami nad postawą, jaką należy przyjąć wobec widma nadchodzącej sowietyzacji. Jako nieprzejednany antykomunista pod koniec drugiej wojny światowej skłaniał się ku wzmoczonej aktywności w obronie przed widmem nadchodzącej okupacji sowieckiej, nawet kosztem walki z Niemcami. Uważał bowiem, że Niemcy i tak już wojnę przegrali, zaś komunizm – nawet w porównaniu z ludobójstwem III Rzeszy – jest złem absolutnym i bardziej uniwersalnym. A porównując oba reżimy wskazywał na rolę kłamstwa, bo Niemcy czynili prowokacje np. przebierając swoich żołnierzy w polskie mundury, natomiast Sowietci oświadczają tylko że coś miało miejsce bez oglądania się na fakty. Jak pisał: „Bolszewicy dokonują operacji, którą można porównać do zabiegu chirurgicznego. Oni dążą do osiągnięcia każdego narodu, po to, ażeby zeń wyssać szpik”.

Ucieczka przed Sowietami

Mackiewicz miał świadomość, że w Polsce rządzonej przez władze pochodzące z sowieckiego nadania nie ma dla niego miejsca, zwłaszcza, że – w odróżnieniu od niemałej części inteligencji, m.in. pisarzy i artystów – wykluczał możliwość kolaboracji z komunistami, a to groziło więzieniem, a nawet śmiercią. 18 stycznia 1945 roku, a więc w przededniu wkroczenia Sowietów do Krakowa, wyruszył z Toporską – wraz z innymi uchodźcami – pociągami przez Pragę do Wiednia, a następnie do Mediolanu. W maju przybyli do Rzymu. Tam w 1945 r. na łamach rzymskiego „Orła Białego” opublikował reportaż „Ponary-Baza”, wstrząsające świadectwo zbrodni na Żydach, której był świadkiem,

a którą nazwał „ludzką rzeźnią”. W następnych latach publikował na łamach pism emigracyjnych, m.in. „Lwowa i Wilna”, paryskiej „Kultury”, „Zeszytów Historycznych” i londyńskich „Wiadomości”. Pisał również dla londyńskiego „Dziennika Polskiego” i „Dziennika Żołnierza”, a także do „Ostatnich Wiadomości” pisma wychodzącego w Manheim. Jego dorobek publicystyczny jest ogromny i chyba nadal nie do końca odkryty. Posługiwał się biegle językiem rosyjskim i niemieckim, a współpracował z emigracyjnymi czasopismami rosyjskimi, ukraińskimi, litewskimi, białoruskimi, angielskimi i niemieckimi.

W Rzymie Mackiewicz skontaktował się z kierownikiem Biura Studiów Oddziału Kultury i Prasy II Korpusu Zdzisławem Stahlem, z zamiarem wydania powieści pod ironicznym tytułem: „Dziękujemy Stalinowi za nową radosną przyszłość”. Taki tytuł nosiła pierwotnie „Droga donikąd”. Ale Stahl nie zgodził się, bo uważał, że książka ma wydźwięk złowróżbny. Namówił jednak Mackiewicza do opracowania dokumentalnej książki poświęconej Katyniowi, a kilka miesięcy później do rozszerzenia publikacji. Kiedy pisarz dowiedział się, że Stahl pozbawił go praw autorskich, usiłując je sobie przywłaszczyć, w maju 1947 r. zwrócił się z interwencją do generała Andersa, ale bezskutecznie. W następnym roku książka „Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów” ukazała się w Londynie, z pominięciem nazwiska autora, a potem doczekała się kilkunastu wydań w języku polskim i przetłumaczona została na francuski, hiszpański, angielski i włoski. Dzięki temu, to nie Mackiewicz, lecz Stahl i generał Anders zyskali uznanie jako eksperci od Katynia. W tej sytuacji Mackiewicz, okradziony z praw autorskich, napisał kolejną, narracyjną książkę – „bardziej strawnie opisową” – pt. „Katyń-zbrodnia bez sądu i kary”; znana jest również pt. „Sprawa mordu katyńskiego”. Wydał ją w 1949 r. w Szwajcarii po niemiecku pt. „Katyn – ungesühntes Verbrechen”, a w 1951 r. po angielsku pt. „The Katyn Wood Murders”. Przekład angielski był w kolejnych latach tłumaczony na inne języki: włoski, francuski, hiszpański i rosyjski. Paradoksalnie pierwsze wydanie w języku polskim opublikowane zostało w Warszawie dopiero w 1997 r., a więc niemal pół wieku po wydaniu niemieckim.

Londyn – Monachium

W tym czasie nasiliła się fala oskarżeń pisarza o kolaborację z Niemcami, szczególnie po jego artykule „Nudis Verbis”, który ukazał się w grudniu na łamach tygodnika „Lwów i Wilno”. Mackiewicz zawarł w nim bowiem krytykę przywódców AK oraz polityki prowadzonej w czasie wojny przez rząd na uchodźstwie. Pomimo, że Sąd Koleżeński Związku Dziennikarzy Polskich – Syndykat „Włochy” w Rzymie uniewinnił go od zarzutów miał coraz większe problemy z publikowaniem swoich tekstów i spotykał się z ostracyzmem w śró-

dowisku emigrantów. W kwietniu 1947 r. Mackiewiczowie przenieśli się do Londynu, Ale nie miał tam łatwego życia, bo pamiętano mu, że w czasie wojny ostro krytykował Komendę Główną Armii Krajowej za jej naiwność wobec polityki prowadzonej przez aliantów zachodnich. I za to, że przez podjęcie rokowań z armią sowiecką doprowadziła do moralnego rozbrojenia Polski. Atakowało go środowisko piłsudczyków związanych z „Dwójką”, szczególnie generał Tadeusz Pełczyński² (1892-1985). Zarzucali mu zarówno kolaborację z Niemcami, jak i szkalowanie pamięci żołnierzy polskich z okresu wojny polsko-bolszewickiej. W rzeczywistości wydaje się jednak, że ważniejsze były animozje osobiste i charakterologiczne. Pełczyński miał bowiem żal do Mackiewicza, że w przedwojennym pitawalu wileńskim w złym świetle przedstawiono działaczki z Polskiej Organizacji Wojskowej, w tym również jego żonę Wandę (1894-1976).

Zarzuty o kolaborację z Niemcami wobec Mackiewicza powtarzano przez długie lata również w Polsce. A czyniło to wiele wpływowych osób, w gronie których nie brakowało kolaborantów prasy sowieckiej czy pisarzy wychwalających komunizm, Stalina, Armie Czerwonej i ZSRR. Z tej przyczyny kondycja moralna szerokich kręgów inteligencji romansującej z komunizmem może do tej pory budzić uzasadnione obawy o zdolność jej przedstawicieli do obiektywnego oglądu rzeczywistości. Być może niejeden z nich nie mógł się pogodzić z wyznaniem Mackiewicza, zawartym w jednym z owych tekstów w 1941 r.: „...wolałbym raczej nie być Polakiem, niż skałać się sojuszem z największym wrogiem świata – bolszewickim państwem”.

15 stycznia 1952 r. eksterytorialne Centrum PEN-Clubu dla Pisarzy na Wygnaniu przyznało mu swoje członkostwo, z którego wystąpił w 1959 r. – podczas XXX Międzynarodowego Kongresu we Frankfurcie nad Menem – protestując przeciw temu, że organizacja ta nie występuje w obronie pisarzy prześladowanych w krajach komunistycznych. 18 kwietnia 1952 r. – jako świadek ekshumacji grobów katyńskich – został przesłuchany przez Komisję Kongresu Stanów Zjednoczonych w hotelu Kensington Palace w Londynie. W tym samym roku wygrał plebiscyt czytelników „Wiadomości” na „najbardziej ulubionego pisarza”. W 1953 r. Mackiewiczowie przeprowadzili się do Brighton, a dwa lata później do

² Generał Pełczyński był w okresie międzywojennym szefem „Dwójki” – Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego – czyli wywiadu i kontrwywiadu. Podczas wojny był szefem sztabu Komendy Głównej ZWZ-AK, oraz zastępcą komendanta głównego AK. W lipcu 1944 r., w oparciu o nieprawdziwe informacje, jakoby Armia Czerwona przekroczyła linię Wisły, zwrócił się – wraz z generałem Okulickim – do generała Bora-Komorowskiego z wnioskiem o rozpoczęcie powstania warszawskiego. Po wojnie małżeństwo Pełczyńskich należało do najbardziej wpływowych osób w środowisku emigracyjnego Londynu, zwłaszcza wśród kombatantów AK. On był szefem Sztabu Naczelnego Wodza, a pod koniec życia małżonkowie prowadzili w Chislehurst pod Londynem Dom Kombatanta „Antokol”, w którym mieszkało wielu wybitnych Polaków.

Monachium, bo do tego niemieckiego miasta przeniesiona została redakcja Głosu Ameryki (Voice of America), dla której pracowała wtedy – jako freelan-ces, czyli wolny strzelec – Barbara Toporska. Tam pisarz opublikował w 1955 r. „Drogę donikąd” – panoramę życia na Litwie pod okupacją sowiecką – i powieść „Karierowicz”, o człowieku robiącym karierę bez liczenia się z wszelkimi zasa-dami.

Będą nas bolszewizowali

W 1956 r. zerwał ostatecznie wszelkie stosunki z bratem Stanisławem. Konflikt polityczny pomiędzy braćmi narastał przez lata. O ile dla Stanisława³ Związek Sowiecki stanowił kolejną odsłonę Rosji jako państwa, o tyle dla Józefa – jako kontynuatora punktu widzenia Zdziechowskiego – Sowiety to nie Rosja, co wielokrotnie podkreślał w swojej twórczości i wskazywał na różnice. Oto np. za krytykę cara Mikołaja II skazywano na dwa tygodnie twierdzy, podczas gdy w państwie bolszewickim nie sposób kogokolwiek krytykować i ocalić życie. Pi-sał: „Żaden Polak nie może być Niemcem, żaden Polak nie może być Rosjani-nem, albowiem te pojęcia wyłączają się wzajemnie. Polak, który staje się Niem-cem czy Rosjaninem, przestaje być automatycznie Polakiem. Natomiast... każ-dy Polak (Anglik, Francuz, Rosjanin itd.) może być bolszewikiem.”

I dowodził, że istota niebezpieczeństwa sowieckiego nie tkwi nawet w tym, że Rosjanie gwałcą kobiety, kradną zegarki albo będą nas rusyfikować, bo nie dadzą rady, tak jak nie potrafił tego uczynić rosyjski carat. Jeśli skutecznie nie będziemy się bronić, to będą nas bolszewizowali. Nic więc dziwnego, że Józefa coraz bardziej drażniły narastające umizgi Stanisława wobec władz komuni-stycznych i ryzykowna gra, którą podjął z przedstawicielami komunistycznej bezpieki. Zapewne nie miał świadomości, jak daleko były one zaawansowane. Stanisław Cat-Mackiewicz negocjował bowiem za pośrednictwem agentów bez-pieki warunki swojego powrotu z emigracji do kraju. Nosił się z zamiarem zało-żenia prorządowej partii katolickiej pod własnym przywództwem. Ostatecznie powrócił do Polski 14 czerwca 1956 r.

³ Stanisław Cat-Mackiewicz, jako kontynuator myśli Studnickiego, uważał Związek Sowiecki za kolejną odsłonę imperialnej Rosji. Znaczący wpływ na jego postawę wywarła kompromitująca tzw. sprawa Bergu, czyli współpracy wywiadowczej nawiązanej we wrześniu 1950 r. przez część emigracji. Stanisław miał zawsze ambicje polityczne; od 8 czerwca 1954 r. do 8 sierpnia 1955 był premierem rządu emigracyjnego. Początkowo podzielał pogląd brata, że Polska została zdradzona przez aliantów zachodnich, więc kto do niej powraca z emigracji jest sprzedawczykiem, albo agentem Bieruta.

Najważniejsze powieści

Kolejna powieść Mackiewicza pt. „Kontra” ukazała się w 1957 r. Poświęcił ją kozakom dońskim i żołnierzom innych narodów, podbitych przez Związek Sowiecki, którzy w czasie wojny walczyli przeciw imperium Stalina. W tych antykomunistycznych formacjach walczyło ok. półtora miliona żołnierzy. Po zakończeniu wojny – w ramach ustaleń konferencji jałtańskiej tzw. wielkiej trójki – w imię zachowania dobrych stosunków ze Stalinem, zostali oni wydani przez Brytyjczyków Sowiecom na śmierć. Stało się to w ramach tajnej Operacji Keelhaul – od angielskiego keelhaul, tzn. przeciąganie pod kilem – którą Aleksander Sołżenicyn nazwał „ostatnim sekretem drugiej wojny światowej”. Ciekawostką jest fakt, że w tym samym roku w Polsce, w wydawnictwie MON, ukazała się powieść pt. „Dno nieba” Romana Lutosałwskiego. W rzeczywistości jej autorem był Józef Mackiewicz, a napisał ją po wysłuchaniu opowieści lotnika o tym nazwisku. Na emigracji nie znalazł się wydawca, więc Lutosałwski, po powrocie do Polski, postanowił ją wydać – bez porozumienia z autorem – pod własnym nazwiskiem. W 1969 r. książka ta ukazała się również w Instytucie Wydawniczym PAX pod zmienionym tytułem „Przez północ do tropików”.

W 1962 r. ukazała się powieść „Sprawa pułkownika Miasojedowa”, opowiadająca o losach rosyjskiego oficera, pułkownika żandarmerii carskiej, straconego w 1914 r. w warszawskiej Cytadeli. Uczyniono to z powodów propagandowych, w oparciu o fałszywe oskarżenia o szpiegostwo na rzecz Niemiec, tylko po to, by znaleźć usprawiedliwienie dla rosyjskich niepowodzeń militarnych. Pisarz kontynuuje wątek aż po bombardowanie Drezna w ostatnim okresie drugiej wojny światowej.

W tym samym roku wydał własnym nakładem rozprawę o przyczynach rozprzestrzeniania się komunizmu pt. „Zwycięstwo prowokacji”. Zawarł w niej logiczną analizę faktów dotyczących mechanizmów i manipulacji komunistycznej propagandy, a także konformistycznych postaw elit intelektualnych, również w kręgach katolickich. I poddał krytyce dwie zasadnicze tezy nacjonalistycznego „polrealizmu”, czyli przeświadczenie, jakoby państwo polskie nadal istniało – choć panuje w nim reżim komunistyczny – jak i przekonanie, że Polska nadal leży między Rosją a Niemcami. Wykazywał, że ZSRR jest zaprzeczeniem Rosji carskiej, a pomiędzy nim a NRD położona jest jedynie PRL, która nie stanowi kontynuacji przedwojennej Polski.

1965 r. miało miejsce wydanie epickiej powieści o wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. pt. „Lewa wolna”, ukazującej brutalny przebieg całej wojny, ze wszystkimi realiami historycznymi i obyczajowymi. Na kartach książki fikcja przeplata się z dokumentami, a w ustach bohaterów – m.in. Lenina, Trockiego, czy Piłsudskiego – pojawiają się słowa, które oni naprawdę wypowiedzieli.

Mackiewicz ubolewa, że wojnę wprawdzie wygraliśmy, ale przegraliśmy pokój, bo pozwoliliśmy na odrodzenie się bolszewizmu, a na dodatek – na mocy Traktatu Ryskiego z 1921 r. – oddaliśmy ziemie od wieków zamieszkałe przez ludność polską. A przy tym kolejna wiwisekcja bolszewizmu: „(...) Bolszewicy, co tam o nich mówią, to głupstwo. Ale ja ich przejrzałem. Oni chcą od ciebie, ciebie samego, zabrać. Żeby nie było ciebie, a na to miejsce taka maź, taki wspólny rozczyn pod ciasto. To co oni tam krzyczą: „Grab nagrabione!”, to tylko takie zachęty z jednej, a straszaki dla starsuszków z drugiej strony. A naprawdę, to oni chcą zagrabieć nie to co było przez kogoś zagrabione, a to co nigdy nie było nagrabione, tylko to z czym każdy człowiek rodzi się do życia. To oni chcą zabrać. I dlatego trzeba ich zniszczyć. Nie: „W Imię Ojca i Syna...” a w imię ratowania samego siebie.” Zdaniem profesora Boleckiego po ukazaniu się tej powieści rozpoczęła się najpotężniejsza fala walki z Mackiewiczem jako pisarzem.

Kontynuację „Drogi donikąd” stanowi powieść polityczno-historyczna Mackiewiczowa wydana w 1969 r. „Nie trzeba głośno mówić”. Występują w niej bowiem niektóre z tych samych postaci, pochodzących z Kresów Wschodnich. Jest to swoista analiza postaw ludzkich, wpisanych w kronikę wydarzeń przesuwanego się frontu w kolejnych latach drugiej wojny światowej i postępującej sowytyzacji Rzeczypospolitej. Z jakże wymownymi spostrzeżeniami: „Właściwie żyjemy, i co gorsza działamy, bez informacji. Informację zastępuje propaganda. Nie mówi się nikomu co jest naprawdę, tylko to co powinien za prawdę uważać”. Obok bohaterów fikcyjnych pojawiają się nazwiska realnych postaci, by wymienić choćby generała Własowa, Alfreda Rosenberga, Clausa von Stauffenberga, Jerzego Putramenta czy Sergiusza Piaseckiego i „Łupaszki” – Zygmunta Szendzielarza. Na kartach książki autor podejmuje m.in. problemy związane z oczekiwaniem na zbliżającą się okupację sowiecką, wobec nieuchronnej klęski hitlerowskich Niemiec, czy żądań mniejszości litewskiej w sprawie Wilna. Wymowne memento stanowią cytaty pochodzące z tekstu „Nie Rosja, ale Sowiety”, opublikowanego na łamach londyńskich „Wiadomości” w maju 1947 r.. Pisarz przywoływał w nich własne słowa sprzed kilku lat: „...wołałem nieomal histerycznie: „Panowie! Niemcy wskutek reakcji na brutalne szaleństwo swej polityki przeistaczają nas w bohaterów, bolszewicy w – gnój!” – „Terror Gestapo jest gorszy od terroru N.K.W.D., ale psychicznie terror niemiecki jest niczym w zestawieniu z terrorem psychicznym bolszewików!” – „Niemcy jako wróg narodu, jako niebezpieczeństwo dla narodu polskiego, to nic w porównaniu z niebezpieczeństwem bolszewickim!”. Tak mówić wtedy, była to rzecz bardzo nieprzyjemna. I niepopularna. Zdradziecka nieomal. Niebezpieczna... Niech tam!”

Nagrody

W 1961 r. Mackiewicz został uhonorowany przez Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie Nagrodą im. Herminii Naglerowej, a dwa lata później Nagrodą im. Anny Godlewskiej w Zurychu.

W 1970 r. w Londynie powstało Koło Przyjaciół Twórczości Józefa Mackiewicza. Zdobył również Nagrodę Stowarzyszenia Lotników Polskich w Brazylii. W następnym roku prezydent Rzeczypospolitej na Uchodźstwie August Zaleski (1883-1972) odznaczył go – z okazji Święta Niepodległości – Krzyżem Komandorskim Orderu Polonia Restituta. Otrzymał także Nagrodę Koła Przyjaciół Józefa Mackiewicza za książkę „Lewa wolna”. Z kolei w 1981 r. uhonorowano go Nagrodą Towarzystwa Krzewienia Nadziei w Chicago za książkę „Droga donikąd”. Pisarz opublikował również własnym sumptem kilka broszur: w 1968 r. „Mówi Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa...”, w 1975 r. „Zagadek ciąg dalszych” i w 1976 r. „Trust nr 2”.

W 1974 r. Wydział Słowiańskich Języków i Literatur amerykańskiego uniwersytetu Kansas w Lawrence zgłosił kandydaturę Mackiewicza do literackiej Nagrody Nobla. Starania o to mieli podjąć przedstawiciele rosyjskich emigrantów, a inicjatywa wyszła od profesor Jadwigi Maurer, polskiej pisarki emigracyjnej żydowskiego pochodzenia. Karl Dedecius, zasłużony tłumacz literatury polskiej, napisał wtedy do niego list gratulacyjny.

W 1984 r. ukazały się dwa tomy wybranych artykułów oraz szkiców jego i Barbary Toporskiej pt. „Droga Pani...”, a także wybór opowiadań pisarza – z przedmową pióra Toporskiej – „Fakty, przyroda, ludzie”. Opowiadania te, oparte o historyczne wydarzenia, poświęcone są latom sowieckiej, a potem niemieckiej okupacji Wileńszczyzny po 1939 r., ucieczce pisarza przed Armią Czerwoną i pierwszemu okresowi powojennemu. W tym roku miesięcznik Arka nagrodił go za „twórczość prozatorską ze szczególnym uwzględnieniem powieści wydanych ostatnio w kraju: „Droga donikąd”, „Nie trzeba głośno mówić”, „Fakty, przyroda, ludzie”.

Wobec polityki wschodniej Kościoła

Mackiewicz jest również autorem dwu pozycji analityczno-krytycznych poświęconych Ostpolitik, czyli polityce wschodniej Stolicy Apostolskiej: „W cieniu krzyża” i „Watykan w cieniu czerwonej gwiazdy”. Pierwsza z nich analizuje pontyfikat Jana XXIII i początek reform Soboru Watykańskiego II. Otrzymał za nią nagrodę w dziedzinie literatury od Fundacji Alfreda Jurzykowskiego z Nowego Jorku. Natomiast druga – „Watykan w cieniu czerwonej gwiazdy” – poświęcona jest pontyfikatowi Pawła VI i składa się z dwu części: pierwsza skupia się na analizie stosunku Pawła VI wobec komunizmu, a druga dotyczy postawy Ko-

ściola w Polsce wobec komunistycznych rządów. W swoich rozważaniach Mackiewicz nie ograniczył się jednak tylko do tych dwu pontyfikatów, ale ukazał również politykę Stolicy Apostolskiej na przestrzeni wieków, a także przedstawił zarys stosunków między Kościołem rzymskokatolickim a Cerkwią prawosławną.

Jako konserwatysta i katolik pisał je zapewne nie bez bólu, jednak żywił obawy przed zbyt daleko posuniętym kompromisem Kościoła z państwami komunistycznymi. Upatrywał bowiem w Kościele katolickim ostoju w walce z komunizmem, dlatego jego radykalny sprzeciw budziły wszelkie przejawy uległości wobec wrogiego systemu, stanowiącego śmiertelne zagrożenie. Pytał również o strategię Kościoła wobec wojującego islamu, skrajnego liberalizmu moralnego czy teologii wyzwolenia. Idea aggiornamento Jana XXIII – czyli dostosowania do potrzeb naszej epoki, a dosłownie: udzisiejszenia – odnosząca się do reform Soboru Watykańskiego II, zainaugurowała dialog Kościoła z bezbożnym i zbrodniczym systemem komunistycznym. Mackiewicz uważał, że taka strategia przyczynia się do osławiania chrześcijan z tym antyludzkim systemem. I do urzeczywistnienia zadania nakreślonego przez przywódcę włoskich komunistów Palmiro Togliattiego: zniweczenia w masach katolickich strachu przed komunizmem. Zdaniem Mackiewicza takie osławianie komunizmu przez Kościół zagraża zachowaniu jego tożsamości. A nie był w swym poglądzie odosobniony, skoro kardynał Agostino Casaroli – sekretarz stanu Stolicy Apostolskiej, który był architektem nowej polityki wschodniej wobec państw bloku komunistycznego – nazywany bywał „kardynałem Pieriestrojka”. Rosyjscy emigranci w Paryżu nazywali go „Cosoryłowem”. Mackiewicz doceniał, że Kościół w Polsce zdołał zachować znaczną autonomię i cieszy się zaufaniem społeczeństwa, ale uważał, że nie wykorzystuje swojej wysokiej pozycji idąc na zbyt duży kompromis z komunistami. Części środowisk kościelnych zarzucał „współczesny konformizm postępowy”. W tym kontekście krytycznie oceniał postawę prymasa Stefana Wyszyńskiego, dążącego do porozumienia z władzami – w odróżnieniu od węgierskiego kardynała Józsefa Mindszentygo – a także papieża Jana Pawła II. W 1979 r., w liście do Stefani Kossowskiej z londyńskich „Wiadomości”, napisał: „A papieża „polskiego” też wolałbym widzieć nie podrzucającego dziecko, nie całującego ładną Włoszkę, nie w meksykańskim kapeluszu, nie z rakiętą tenisową w ręku – lecz przed ołtarzem odprawiającego mszę żałobną za dusze ofiar katyńskich, akurat w rocznicę mordu.”

Po tych publikacjach zarzucano Mackiewiczowi atak na Kościół, toteż warto przywołać słowa ojca Józefa Marii Bocheńskiego. 17 lipca 1975 r. w liście do pisarza, który przesłał mu egzemplarz „Watykanu w cieniu czerwonej gwiazdy”, wraz z dedykacją, dał wyraz odmiennego od pisarza spojrzenia na postawę Pawła VI. A tak ocenił samą książkę: „...uważam opracowanie i wydanie tej książki za ważne i pomyślne wydarzenie. Jest Pan jednym z niewielu, nawet

wśród Polaków, którzy nie poddają się „sprzysiężeniu milczenia” w tych sprawach. Co więcej, zabiera Pan głos w dziedzinie szczególnie zaniedbanej i trudnej, a mianowicie kościelnej. Rzecz Pańska oparta jest na wielkiej, na ogół solidnej dokumentacji – jest oczywiście wynikiem długiej pracy badawczej i zawiera masę nieraz trudno dostępnych informacji. Książka jest doskonale napisana. Daje, w bardzo przyjemnej formie, jedyną znaną mi panoramę zjawisk w tej dziedzinie”.

Ptaki Mackiewicza

Wbrew rozpowszechnionemu przeświadczeniu Mackiewicz nie był pisarzem sensu stricto politycznym. Jego twórczość wyróżnia się niezaprzeczalnymi walorami literackimi i językowymi. Cechą charakterystyczną jest również wyjątkowa wrażliwość pisarza na piękno przyrody, ze szczególnym umiłowaniem ptaków.

Włodzimirz Bolecki swoją monografię poświęconą Mackiewiczowi zatytułował „Ptasznik z Wilna”. I to, zapewne, nie tylko z powodu studiów ornitologicznych pisarza, bo ptaki, których był wybitnym znawcą, pełnią w twórczości pisarza rolę wyjątkową. Dygresje o ptakach można znaleźć niemal w całej jego twórczości. W dzieciństwie trzymał w klatkach, zrobionych przez ojca, gile, kanarki, kruka i oswojoną wronę, a i po latach w domu w Czarnym Borze miał klatki z ptakami. Przez zaprzyjaźnionego ogrodnika nazywany był św. Franciszkiem. Interesujący artykuł o motywie ornitologicznym w prozie Mackiewicza napisał profesor Adam Fitas, który uznał go – obok Czesława Miłosza – za jednego z najlepszych znawców przyrody dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego. W świecie artystycznym pisarza te skrzydlate stworzenia są wyróżnioną częścią natury: „wskazują na napięcie między tym, co naturalne, a tym, co ludzkie w rzeczywistości opanowanej przez politykę i ideologię w wieku XX. (...) ptaki są dla Mackiewicza grupą zwierząt, która wspólnie z niektórymi innymi elementami natury dzieli w jego świecie przedstawionym funkcje wskazywania na świat wartości podstawowych” – pisze profesor Fitas.

W tekście „Wycieczka do Europy” zadeklarował nawet skromnie, że gdyby potrafił, opisywałby wyłącznie przyrodę. A przy okazji, zamieścił wywód o najbardziej rozpowszechnionym w Europie ptaku, którym jest nie – wbrew powszechnemu przeświadczeniu – wróbel, lecz zięba: „Zięba jest wszędzie, w Polsce i w Anglii, w Litwie i w Hiszpanii, w lasach Rosji i w Hyde Parku. Zarówno w sadzie, jak w iglastym czy liściastym borze. Koło wody i daleko od wody. Śpiew jej rozbrzmiewa dosłownie na każdym kroku i dlatego prawie go nie słyszać. Jest jak świeże powietrze na majówce. I wtedy zwykło się mówić:

ptaszki ćwierkają. (...) Można zaryzykować twierdzenie, że Europę zamieszkują głównie zięby.”

Z kolei na kartach „Drogi donikąd” przez postać ptasznika – w dialogu z głównym bohaterem, Pawłem – pisarz wyraża swoje własne przemyślenia: „Ja nie uczony, ale powiem panu, że ludzie nawet uczeni, a nie zawsze pojmują. Kiedy mówią: ptaszki. U nich i dzięcioł ptaszek, i sikorka, i drozd, i kanarek ptaszek. Że ptaszek, to prawda, ale każdy innego gatunku. A my, ludzie, im na przeciw, to też tylko gatunek jeden i ten sam, a nie żeby kilka. – Są jednak różnice między narodami. – Są, nie będę się spierał, ale tylko z wychowania czy obyczajów, a nie z gatunku. Czy to będzie jaki tam Hiszpan czy Ruski, czy Francuz, czy Niemiec, to wszyscy, jakby powiedzieć: tylko szczygieł czy tylko sikorka. I nie tak jak różne sikorki, jeden naród, na przykład: bogatki, drugi: czarnogłówki, a trzeci: czubatki. Nie, wszystkie to samo, na przykład: czarnogłówki. A zwyczaję, ma się rozumieć, różne mogą być. Gil na przykład na swobodzie je zwyczajnie jarzębinę, a w klatce woli konopie. Znaczy, zwyczaj swój zmienia. Ale różnica gatunku w czym innym objawia się. Widzisz pan tę klatkę, do połowy chustką zawiniętą? Ja w niej próbuję połączyć samca czyża z samką kanarka. W nauce, to one uchodzą, jakby powiedzieć, za najbliższych krewnych, z jednego pnia, jednej rodziny. A zobacz pan, ile sztuki trzeba, ile zachodu, ile różności i jakiego doboru, a jeszcze rzadko udaje się doprowadzić, żeby czyż pokrył samkę kanarka. W dodatku jajka wychodzą najczęściej puste. Tymczasem uczeni nazywają, że oni są bliskie, a między narodami, to tylko i szukają różnicy i ciągle wywodzą, że jeden od drugiego daleki. A za przeproszeniem pana [...], żeby pokryć Polaka z Niemką, czy jakiego Francuza z Ruską, to żadnych do tego sztuk nie trzeba... I dzieci jeszcze rodzą się, bywa, zdrowsze. A dlaczego? Bo my wszyscy, kość z kości, krew z krwi te same...”. Wydaje się, że słowa te ilustrują wymownie przyczyny niechęci Mackiewicza do nacjonalizmu. Zwłaszcza, że jak sądził, spory między narodami są wyrazem małostkowości wobec śmiertelnego zagrożenia dla nich wszystkich ze strony komunizmu. Godzi się jednak przypomnieć, że nacjonalizm polski – w odróżnieniu od wielu jego odmian – zakorzeniony był w chrześcijaństwie i dlatego nie miał oblicza szowinistycznego.

Wydawnictwo Kontra

Wszystkie znane i odnalezione do tej pory dzieła Mackiewicza wydało londyńskie wydawnictwo Kontra. Jego działalność nie jest jednak oceniana jednoznacznie. I właśnie dlatego należy poświęcić mu dłuższą chwilę uwagi. Wydawnictwo założyli w 1970 r. Szymon Szechter i Nina Karsov. On, ociemniały historyk – brat Ozjasza Szechtera, ojca Adama Michnika – w czasie wojny służył

w Armii Czerwonej, został ranny i stracił wzrok. Został członkiem partii komunistycznej i uzyskał doktorat z historii, a po repatriacji do Polski w 1957 r. znalazł zatrudnienie w Zakładzie Historii Partii przy KC PZPR i wykładał na Uniwersytecie Warszawskim. Na początku lat 60. jego lektorką i sekretarką została absolwentka polonistyki Nina Karsow (z d. Janina Kirsztrot). W 1966 r. została aresztowana – w czasie rewizji w ich mieszkaniu Służba Bezpieczeństwa zarekwirowała materiały, które uznano za szkalujące PRL – i skazana na trzy lata więzienia. W więzieniu wzięli ślub, a po zwolnieniu w 1968 r. wyemigrowali do Wielkiej Brytanii. Tam Szymon Szechter publikował teksty wyrażające jego rozczarowanie wobec komunizmu.

Podczas gdy jedni uważają, że po śmierci męża Nina Karsow-Szechter jest konsekwentnym wydawcą dzieł Mackiewicza, inni zarzucają jej uzurpację i liczne manipulacje. Otóż została ona spadkobierczynią praw do utworów Józefa Mackiewicza, na mocy testamentu sporządzonego przez Barbarę Toporską, małżonkę pisarza, z którą się przyjaźniła. Natomiast sam Mackiewicz w 1982 r. upoważnił listownie swoją córkę Halinę do udzielania zgody na wydawanie jego książek na terenie Polski w tzw. drugim obiegu. Do tej pory Karsow wydała 33 tomy dzieł Mackiewicza. Jednak córka, w obawie przed rewizją, spaliła ów list, ponieważ zawierał on m.in. nazwiska osób z konspiracji.

W 2006 r. Kapituła Nagrody im. Józefa Mackiewicza wydała oświadczenie takiej treści: „Sposób dysponowania przez Ninę Karsov-Szechter prawami autorskimi do spuścizny Józefa Mackiewicza, ograniczenia w wydawaniu jego dzieł (w tym blokada tłumaczeń na języki obce), nieuzasadnione i absurdatne opatrywanie egzemplarzy jego utworów narzucaną interpretacją postawy pisarza (że mianowicie Józef Mackiewicz nie chciałby wydawać swych utworów w Polsce) – wszystko to narusza zasadniczo dobra osobiste Józefa Mackiewicza. Kapituła wyraża swój stanowczy i uzasadniony sprzeciw wobec tej sytuacji. W trosce o dobro kultury i literatury polskiej zwracamy na te fakty uwagę czytelników, ale także czynników odpowiedzialnych za polską kulturę, a w szczególności Ministra Kultury”.

Po latach Karsov podjęła decyzję o wydawaniu w Polsce książek Mackiewicza, każdą z nich opatrując informacją: „Decyduję się na sprzedawanie w Polsce publikowanych przez londyńskie wydawnictwo Kontra dzieł Józefa Mackiewicza wbrew woli zmarłego Pisarza i wbrew własnym przekonaniom. Józef Mackiewicz wierzył, że nigdy nie zrobię niczego, co byłoby niezgodne z Jego wolą – dlatego zostałam jedyną spadkobierczynią praw autorskich. Dziś podejmuję taką decyzję, bo nie mam innych możliwości chronienia tych praw, a zachowanie ich uważam za swój najważniejszy obowiązek”.

Przez długi czas wydawnictwo Kontra pomijało twory Mackiewicza poświęcone zbrodni katyńskiej. Książka o Katyniu nie miała edycji polskiej, bo

Karsov odmawiała kolejnym wydawnictwom, choć były przekłady na niemiecki, angielski czy hiszpański. Dopiero w 2009 r. w Kontrze ukazała się – jako 19. tom „Dzieł” – „Sprawa mordu katyńskiego”, z informacją: „Ta książka była pierwsza”. Karsov napisała wówczas, że w 1980 r. sprowadziła kopie polskiego oryginału z nowojorskiej Biblioteki Instytutu im. Józefa Piłsudskiego, ale Mackiewicz miał jej oświadczyć, że ukazało się już tyle prac o Katyniu, że wydawanie obecnie tej pierwszej umniejszałoby jej znaczenie. Po latach uznała jednak, że „edycja „Dzieł” nigdy nie będzie kompletna bez tej książki”, zwłaszcza że została napisana przez Polaka „który TAM był i odkopanie grobów katyńskich widział na własne oczy”. W nocie od wydawcy nie wspomiała jednak, że w 1997 r., dzięki trudowi profesora Jacka Trznadla, wydana została już książka „Katyń – zbrodnia bez sądu i kary”, zbiór tekstów katyńskich Mackiewicza. Zawierała ona pierwsze wydanie polskie „Morderców z lasu katyńskiego” oraz rozproszone szkice o Katyniu pt. „Widziałem na własne oczy”. Wówczas Nina Karsov-Szechter złożyła pozew do sądu „o naruszenie woli autora, który nie życzył sobie wydania tej publikacji w Polsce”. To prawda, ale Mackiewiczowi chodziło o Polskę pod rządami komunistów. A poza tym, profesor Trznadel konsultował się w tej sprawie z córką pisarza, Haliną, której w 1982 r. ojciec przekazał prawa autorskie na polski rynek wydawniczy. Warszawski Sąd Wojewódzki nakazał jednak wstrzymanie książki, natomiast apelacja córki została odrzucona przez Sąd Apelacyjny. Tym samym wyłączne prawo do dzieł Mackiewicza na krajowym rynku wydawniczym zyskała Nina Karsov – Szechter. Do tej pory wydawnictwo Kontra opublikowało 35 tomów dzieł Mackiewicza. W 2009 r. Karsov została uhonorowana nagrodą Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie.

Śmierć i pogrzeb

W połowie grudnia 1984 roku udar mózgu sprawił, że Mackiewicz został częściowo sparaliżowany i nie odzyskał już przytomności. Zmarł 31 stycznia 1985 r., a 5 lutego na cmentarzu monachijskim odbył się pogrzeb. Jego spopielone zwłoki żegnało niewielkie grono przyjaciół. Na życzenie Barbary prochy pisarza przewieziono później do Londynu, gdzie odbył się kolejny pogrzeb, w szczególnych okolicznościach. Proboszcz parafii św. Andrzeja Boboli w londyńskiej dzielnicy Hammersmith, prałat Witold Jarecki – wedle świadectw uczestników uroczystości – ostentacyjnie ziewał podczas mów pożegnalnych, których ostatecznie nie pozwolił dokończyć. Pomińmy milczeniem jego kolejne nietakty...

Pięć miesięcy po śmierci Mackiewicza 20 czerwca 1985 r., zmarła jego żona w niemieckiej klinice w Oberaudorf. Spoczęła w kolumbarium londyńskiego kościoła św. Andrzeja Boboli przy prochach męża. Znajduje się tam inskrypcja

cja: „Śp. Barbara Toporska Mackiewiczowa 1913-1985. Jej prochy mają być zawsze obok męża”. Zaś inskrypcja na płycie kryjącej urnę pisarza, ułożona przez Barbarę głosi: „Śp. Józef Mackiewicz 1902-1985. Pisarz. Jego prochy mają być przeniesione tylko do Wilna na Rossę”. W swoim testamencie uzupełniła ją: „I mają tam być aż do chwili, gdy jego rodzime miasto zostanie uwolnione spod ustroju komunistycznego”.

W 2000 roku została ustanowiona nagroda literacka imienia Józefa Mackiewicza. Pomysłodawcą był znany publicysta Stanisław Michalkiewicz, a inicjatorem przedsiębiorca Zbigniew Zarywski. Nagrodę, złoty medal z wizerunkiem Mackiewicza i cytatem „Jedynie prawda jest ciekawa” oraz osiem tysięcy dolarów, przyznaje 20 osobowa Kapituła. Po raz pierwszy nagrodę przyznano w 2002 r., z okazji setnej rocznicy urodzin pisarza. W 2020 r. jej laureatem został Wojciech Roszkowski za książkę „Roztrzaskane lustro”, a w 2021 r. Paweł Lisicki za książkę „Dogmat i tiara. Esej o upadku rzymskiego katolicyzmu”.

Maciej Rybiński w przedmowie do monografii Grzegorza Eberhardta napisał m.in.: „Anatema, jaka została nałożona na Józefa Mackiewicza przez komunistów, obowiązuje do dziś. (...). Nawet zmarły jest groźny dla żywych, bo daje świadectwo ich intelektualnego upadku i moralnego zaprzaństwa. Nie przez fakty z życiorysów, ale przez coś głębszego. Przez uświadamianie czytelnikom, że było możliwe jasne rozeznanie istoty komunizmu i nieukładanie się z nim w imię pragmatycznych celów za cenę integralności moralnej. Takich postaw się nie wybaczają.”

Wybrane tytuły z twórczości Józefa Mackiewicza:

1. BULBIN z jednosielca (wybór publicystyki), Londyn 2002
2. BUNT rojstów (reportaże), Wilno 1938
3. DROGA donikąd (powieść), Warszawa 1990
4. DROGA Pani... i Fakty, przyroda i ludzie. Wybór artykułów Józefa Mackiewicza i Barbary Toporskiej, Londyn 1984
5. KARIEROWICZ (powieść), Londyn 1955
6. KATYŃ – zbrodnia bez sądu i kary (t. 1 – Mordercy z lasu katyńskiego, t. 2 – Widziałem na własne oczy), Warszawa 1997
7. KONTRA (powieść), Londyn 1957
8. LEWA wolna (powieść), Londyn 1965
9. NIE trzeba głośno mówić (powieść), Warszawa 1990
10. NUDIS Verbis (wybór publicystyki), Londyn 2003
11. OPTYMIZM nie zastąpi nam Polski (publicystyka 1944), Londyn 2000
12. PRAWDA w oczy nie kole (publicystyka 1942), Londyn 2002

13. SPRAWA pułkownika Miasojedowa (powieść), Londyn 1962
14. W CIENIU krzyża, Londyn 1972
15. WATYKAN w cieniu czerwonej gwiazdy, Londyn 1975
16. ZWYCIĘSTWO prowokacji (publicystyka), Londyn 1962

Publikacje o Józefie Mackiewicz:

1. BARTYZEL Jacek, Stanisław i Józef Mackiewiczowie – litewscy szlachcice i polscy pisarze. Wrocław, Wydawnictwo „Lema”, 2016
2. BAŁOWSKI Michał, *Votum separatum*. Londyn, Kontra, 2000
3. BOLECKI Włodzimierz, *Ptasznik z Wilna*. Kraków, Arka, 1991
4. EBERHARDT Grzegorz, *Pisarz dla dorosłych. Opowieść o Józefie Mackiewicz*. Warszawa, Prohibita, 2013
5. FITAS Adam, *Awisacja, czyli Ptaki Józefa Mackiewicza*. *Teksty Drugie* – 2018, nr 2, s. 221-234
6. FITAS Adam, *Tylko prawda jest ciekawa. O twórczości Józefa Mackiewicza*. Kraków, Instytut Literatury, 2019
7. [JÓZEF Mackiewicz]. *Archiwum Emigracji*. – 2002/2003, zeszyt 5/6
Zeszyt poświęcony Józefowi Mackiewiczowi w czasopiśmie wydawanym przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.
8. JÓZEF Mackiewicz (1902-1985). *Świadek „krótkiego stulecia”*. *Studia i materiały*, pod red. Krzysztofa Ruchniewicza i Marka Zybury. Łomianki : Wydawnictwo LTW, 2013
9. ŁUKOMSKI Grzegorz, *Józef Mackiewicz (1902-1985). Intelektualista u źródeł antykomunizmu ideowego*. Łomianki, Wydawnictwo LTW, 2019
10. MACIĄG Kazimierz, *Sam jeden. Józef Mackiewicz – pisarz i publicysta*. Warszawa, IPN. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, 2021
11. MALEWSKI Jerzy [pseud.], *Ptasznik z Wilna (o Józefie Mackiewicz)*; Kraków, Arka, 1991
Nazwa autora: Włodzimierz Bolecki
12. MALEWSKI Jerzy [pseud.], *Wyrok na Józefa Mackiewicza*. Londyn: Wydawnictwo Puls, 1991
13. ORŁOŚ Kazimierz, *Dzieje dwóch rodzin, Mackiewiczów z Litwy i Orłosów z Ukrainy*. Kraków, Wydawnictwo Literackie, 2015

Michał Gryczyński – pedagog specjalny i teolog moralny, wieloletni publicysta i felietonista „Przewodnika Katolickiego”, autor licznych artykułów teologicznych, żywotów świętych i felietonów – w cyklu „Raj utracony” – oraz kącika kulinarnego „Kuchnia ojca Michała”.

Autor książek: „Piątka z Wronieckiej”; „Kalendarz Rodzinny na 2000 rok”; „Nasze Wiry” (dzieje parafii); „Poczet papieży”; „Poczet najważniejszych postaci w dziejach Kościoła katolickiego”, a także scenariusza „Dzwony Licheńskie” (kaseta magnetofonowa i płyta CD). Publikował również m.in. na łamach: „Kroniki Miasta Poznania”, „Niedzieli”, „Małego Przewodnika Katolickiego”, „Wokół Ołtarza” i „KNC” oraz miesięcznika „Rodzina Radia Maryja”. Pracownik WBPiCAK.

ŚRODOWISKO WIELKOPOLSKIEJ KULTURY

Małgorzata Derwich

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

PRZYPADKI JULIUSZA KUBLA

W cyklu „Środowisko wielkopolskiej kultury” przedstawiamy twórcę, którego trudno jednoznacznie określić. Sam o sobie mówi „szeregowy artysta liniowy”. Co się za tym kryje? A właściwie „kto”? Juliusz Kubel.

Odpowiedzieliśmy na pytanie *kto?* (*co?*), więc kontynuujemy tę... odmianę przez przypadki, skoro nasz bohater twierdzi, że jego życiem rządzą przypadki. Jednak od dopełniacza zaczynają się problemy; bo jak prawidłowo odpowiedzieć na pytania: *kogo?* (*czego?*) – Kubla czy Kubela? Właściciel nazwiska w swoim czasie skłaniał się ku tej drugiej wersji. Podobna trudność występuje w następujących przypadkach: „*komu?* (*czemu?*) się przyglądam” oraz „*kogo?* (*co?*) widzę”... Ale to jest mimo wszystko sprawa drugorzędna, bowiem najwięcej kłopotu sprawia odpowiedź na pytanie: kim?...

„Kim pan właściwie jest...

...panie Juliuszu Kubel?” pytał (sprytnie unikając deklinacji) już w 1995 roku Edmund Pietryk w „Dzienniku Poznańskim”. Nie uzyskał jednoznacznej odpowiedzi, chociaż zwrócił się do autorytetów. Na przykład od prof. Magdaleny Adamczyk dowiedział się, że Juliusz Kubel był „jednym z najinteligentniejszych studentów polonistyki”. W artykule czytamy też, że Kubel „zadebiutował jako dramaturg” w prestiżowym miesięczniku „Dialog”, a jego debiutancki utwór znalazł się tam „obok tekstów Różewicza, Mrożka i Iredyńskiego”.

Z biogramu autora na stronie wydawnictwa Media-Rodzina wynika natomiast, że Juliusz Kubel „jest pisarzem, scenarzystą, felietonistą” oraz że: „zarabiał na utrzymanie jako: goniec, zaopatrzeniowiec, menadżer, redaktor, dziennikarz, publicysta, dyrektor, reżyser, konferansjer, wykładowca, analityk mediów”. Można jeszcze dodać: radny (osiedlowy – funkcja społeczna) i samorządowiec (miejski), a i tak nie trafić w sedno... Na usta ciśnie się westchnienie-wołacz: O, Juliuszu Kublu!...

Po raz ostatni skorzystamy z przypadku w rozumieniu kategorii gramatycznej, by zapytać: o kim (o czym) przede wszystkim mówimy? Odpowiedź brzmi: o Juliuszu Kublu „**poznaniaku**” i to już „w ósmym pokoleniu”! Wtedy wreszcie pojawiają się skojarzenia, po których Juliusza Kubla identyfikuje zna-

komita większość: pierwszym jest **GWARA** – poznańska, wielkopolska, a drugim – **humor**. A jeśli połączyć te dwa słowa, to mamy *Blubry Starego Marycha* i...

Wydaje się jednak, że odmieniając przez przypadki zamiast uporządkować, pogmatwaliśmy sprawę. Tym bardziej, że twórca miał raczej na myśli przypadek w znaczeniu „*zdarzenie, którego nie da się przewidzieć*”, czyli zrządzenie losu. Podaje przykłady: „*Pomysł na studia polonistyczne był czystym przypadkiem*” (bo przedtem myślał podobno o ekonomii, melioracji i AWF; wspominał też o architekturze), praca w radiu – przypadek, *Blubry Starego Marycha* też narodziły się przypadkiem; pierwszą piosenkę (tak, tak – to kolejna dziedzina twórczości J.K.) też napisał przypadkiem, za kolegę... Ale znów powstaje chaos faktograficzny. Trzeba zacząć od początku, czyli w tym... przypadku:

Od A...ndrzeja z B-ambrów

Juliusz Kubel urodził się 10 maja 1949 w Poznaniu, przypadkiem (?) w rodzinie bamberskiej. – *Moja famuła to Leitgeber, a więc Bamber jestem z krwi i kości* – ogłosił w latach 90. XX wieku. Jego mama, Maria Leitgeber, miała bamberski rodowód po mieczu i po kądzieli; bowiem także jej matka – a babcia Juliusza – Anna była Bamberką o nazwisku panięmskim Hirsch. Kuzyn Juliusza (Piotr Miś; mieli wspólnego pradziadka Wojciecha Leitgebera, który doczekał się 19 dzieci z dwóch małżeństw) stworzył drzewo genealogiczne rodziny i opisał jej historię w „Kronice Miasta Poznania” poświęconej Bambrom: „*Była to rodzina, która przybyła z okolic Bambergu (Frankonia) i w 1747 roku osiedliła się na Ratajach. Protoplastą rodu był Andrzej Leitgeber*”... Przez lata Leitgeberowie tak wrosli w tę (wówczas) podpoznańską ziemię i polskie środowisko, że awanturą w szkole skończyła się próba umieszczenia ich – z powodu nazwiska – w niemieckiej grupie; w 1902 roku nieletni Leitgeberowie – „*podobnie jak dzieci we Wrześni*” – odmówili nauki religii w języku niemieckim.

Tyle o famule matki; natomiast ojciec Julka – Kajetan Kubel, nie był Bambrzem; późniejszy „pracownik umysłowy” (po którym syn odziedziczył poczucie humoru) był poznaniakiem z Grobli, a jego rodzina pochodziła z Granowa, więc miała wielkopolskie korzenie. „Poznańskość” po mieczu i po kądzieli jest dla Juliusza bardzo ważna; wyznaje, że *kocha swoje miasto miłością bezwarunkową* – również z powodu gwary.

Czy to rodzice zaszczepili w chłopcu miłość do gwary? Choć dorosły Juliusz mówi o gwarze jako o języku swojego dzieciństwa, to okazuje się, że w domu zarówno odczytana mama, jak i ojciec, starali się wpajać swoim synom – starszemu Aleksandrowi i młodszemu Juliuszowi – poprawną polszczyznę.

Gzubek z Rataj i knipy

Julek nauczył się czytać już jako pięcioletni gzubek, a rolę pierwszej „czytanki” spełniła... powieść socrealistyczna Józefa Hena pt. *W Smolakowie*.

– *Męczyłem się z nią przez miesiąc i niewiele rozumiałem, o co chodzi z opisaną w niej miłością traktorzystki* – wspomina. Ale przeczytał i od tej pory książki, czyli knipy, zaczęły odgrywać ważną rolę w jego życiu.

– *Pamiętam zawsze na Gwiazdkę stertę książek pod choinką. Uwielbiałem ten zapach Świąt, na który składała się zmieszana woń kleju książkowego i cytrusów* – mówi z błogim uśmiechem. Jednak nawet ta gwiazdkowa „sterta” nie wystarczała, aby zaspokoić jego czytelnicze potrzeby, więc Julek stał się częstym gościem biblioteki szkolnej; wkrótce należał do czołówki czytelników. Na początku najbardziej lubił „fabuły” Fiedlera (Arkadego): *Wyspę Robinsona, Orinoko, Ryby śpiewają w Ukajali*, a później książki historyczne.

Jeśli nie z rodzinnego domu, to skąd Julek „wyniósł” znajomość gwary? – *Z podwórka szlaką wysypanego* – odpowiada. – [Gwarą] *posługiwałem się bez specjalnej świadomości, podobnie jak moi rówieśnicy mieszkający na starych, przedosiedlowych jeszcze, ogrodniczych Ratajach*.

Dzieciństwo spędzał więc nad Wartą, czyli „Wają”, gdzie z rówieśnikami chodzili się „bachać”, znaczy pływać, w *sportbadejówkach* (kąpielówkach). Odwiedzali też planty, a przeprawa „krypą” (łodzią) przez rzekę – z ratajskich peryferiów „do miasta” – była nie lada wydarzeniem. Nad rzeką można też było usłyszeć na przykład taką frazę (między niedoszłym topielcem a ratownikiem): – *Niepotrzebno się pan szkodował, bym się dotościł do brzygu...*

W szkole (najpierw podstawowej noszącej imię Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, czyli nr 14, przy ul. Obrzyca, w parafii św. Rocha) znów preferowano poprawność językową, więc zwalczano gwarę. Juliusz z uśmiechem opowiada, że profesorka długo wypominała mu słowo „jeich”, które zdarzyło mu się na maturze w IX Liceum Ogólnokształcącym (jeszcze na Dębcu; od lat 60. XX – LO nr 9 mieści się przy ul. Warzywnej na Winogradach). I stwierdza refleksyjnie: – *Moja pierwsza mowa przyczaiła się we mnie, by przypomnieć o sobie później*.

Impresje Szaranka

Ratajskie *Impresje sentymentalne* z dzieciństwa Juliusza Kubla ujawniają jego nostalgiczne albo wręcz poetyckie oblicze: *„Kiedy wspomniam dzieciństwo, mam przed oczyma wielki czerwonony kamień, tak wysoki, iż sięgający ramion kilkunastoletniego chłopca. Kamień ów od niepamiętnych czasów tkwił przy jednej z alejek nadwarciańskich plantów, dzielących dawne Rataje od rzeki. My, smarkacze z tej dzielnicy święcie wierzyliśmy, że kamienie rosną. Podczas gdy*

Sam rosłem, doroślałem, dochodząc do wieku nieco już przejrzałego, jakoś nie chciało mi się tej naiwnej wiary z siebie wykorzenić. I pewnie by tak pozostało, gdyby sentymenty i wspomnienia nie zagnały mnie pewnego razu na ścieżki tuż za dzisiejszym osiedlem Piastowskim. Tam właśnie przypadkowo [podkreślenie MD], po kilkudziesięciu latach, odnalazłem ów kawał czerwonego granitu – dziwnie dziś mały i pozbawiony magii. Zmałał? A może z upływem czasu to mój świat znacznie urósł? Wtedy, gdy czerwony kamień był wielki, mój cały świat składał się wyłącznie z Rataj”.

Te „Impresje” przywodzą na myśl postać, którą po latach przybliżył w gwarze właśnie Juliusz Kubel. Chodzi o *szaranka*. Poznański Juliusz – niczym imiennicy: poeta Słowacki i fantast Verne – nadał nowe znaczenie gwarowemu *chłopcu*: uczynił go *Małym Księciem*. Bowiem nie tylko „*przetmiął*” słynną książkę Antoine’a de Saint-Exupéry’ego (wydaną „*po naszymu*” przez wydawnictwo Media Rodzina w 2016 roku), ale sprawił też, że szorstka gwara poznańska/wielkopolska stała się bardziej miękka, delikatna, a nawet sięgnęła gwiazd opowieścią o *Księciu Szaranku*. Nie byłoby to możliwe, gdyby nie liryczna osobowość samego tłumacza.

Juliusz Kubel – jak bohater książki – też zdaje się być „*zez inkszy planety*”; no i – tym razem jak jej francuski autor – „*czytał knipy o dżungli*” oraz „*miał widoki na karierę malorza*” (a jakże – maluje i rysuje, również satyrycznie, do dziś). Sam przyznaje: – *Byłem dziwnym dzieckiem. Miałem same piątki (oprócz sprawowania – zbyt pyskawy byłem), ale nie dlatego, że dużo się uczyłem, tylko z racji fantastycznej pamięci. Zgłębiałem gramatykę, bo mnie ciekawiła. Kochałem historię, szczególnie historię architektury; pociągało mnie rysowanie.*

Artystyczne ciągoty sprawiały też, że lubił zapuszczać się na Bielniki (ulica na Wildzie, niedaleko rzeki Warty i miejskiego Dziecińca, czyli pierwszego ogródka jordanowskiego w Poznaniu), gdzie stacjonowały tabory i można było podziwiać popisy *prawdziwych cyganów*.

Szportowna autocharakterystyka

– *Od X klasy przestałem się uczyć matematyki. Po prostu – brakowało mi czasu, który poświęcałem nowej pasji – sportowi, siatkówce. Nie tylko sam grał w piłkę, ale pasjonował się sportem; skakał przez płot, by tylko obejrzeć mecz np. na stadionie Sokoła. Jego idolami też byli sportowcy, na przykład słynny motocyklista Jerzy Mieloch. Julek razem z rówieśnikami kibicował mu i krzyczał: *Na bok śledzie, bo Mieloch jedzie!*... Niestety, sportowiec przedwcześnie zakończył karierę (w latach 50. XX wieku mówiło się o tragicznej śmierci, albo wręcz zamachu na życie kontynuatora hodowli „czarnej róży”, obecnie – o guzie mózgu).*

Jako licealista Kubel poznał osobiście swego gwarowego „mistrza” i poprzednika – Stanisława Strugarka, znanego przede wszystkim z radiowych gawęd wuja Ceśka, a występującego też „na estradzie na Łęgach Dębińskich w programie „*Przy sobocie po robocie*” u boku popularnej wtedy aktorki Janiny Ratajskiej i rysownika Henryka Derwicha”. Wiele lat później językoznawca profesor Bogdan Walczak uznał Juliusza Kubla za „ze wszech miar godnego następcę Stanisława Strugarka”.

Skoro tak, to poprosiliśmy kontynuatora gwarowej tradycji o „szportowną”, czyli „zabawną”, autocharakterystykę, to znaczy odpowiedź na pytanie, z którą ze stworzonych przez siebie w gwarze postaci bardziej się identyfikuje: Szarankiem czy Szpeniolkiem?, Kubel odpowiedział: – *To zależy, z której strony się patrzy. Jak się rozbiore, to... bardziej futrzak ze mnie* – żartuje. Znaczący: miś, Kubuś Puchatek, z kultowej opowieści Alana Alexandra Milne’a, który dzięki poznańskiemu tłumaczowi zyskał tym razem (w 2019 roku) przydomek Szpeniolek.

„*Szpeniol oznacza specjalistę od czegoś. Kubuś Puchatek jest odwrotnością szpeniola, czyli gapcią „z małym rozumkiem”, a do tego pechowcem, który nadrabia miną* – Juliusz Kubel wyjaśnia przewrotne nazwanie misia.

Koncert życzeń, czyli przypadek radiowy

Tymczasem bohater naszej opowieści, po maturze (i wojsku, o którym woli... nie mówić), znów zdał się na przypadek. – *W Oborze na Zamkowej ktoś mnie wali w plecy i pyta: – Tej, roboty szukasz?* Pytającym był szef administracji Polskiego Radia i Telewizji w Poznaniu, naonczas zwanego Radiokomitetem, a właściwie Komitetem do spraw Radia i Telewizji (z centralą w Warszawie). Przytaknięcie sprawiło, że młodzian dostał pierwszą pracę. Jednak wkrótce okazało się, że był „za mundry” na posadę w administracji.

I znowu ktoś-komuś, przez przypadek, powiedział, że ten młody „*podobno pisze na maszynie*”... Niedoszły biurokrata trafił pod skrzydła Marii Łotysz, do redakcji *Koncertu życzeń*. Dzięki pani Marii zaczęła się dalsza edukacja Juliusza. – *Ówczesne radio to był Wersal językowy. Nie tylko nauczyłem się tam poprawnej wymowy (np. „r”), ale Łotyszowa wskazywała mi ważne lektury. Zdecydowała też, że powinienem skończyć jakieś studia...* Oczytanemu Juliuszowi polonistyka wydała się najłatwiejsza, więc został studentem filologii polskiej. Wróżono mu nawet karierę naukową, ale...

Otrzęsiny w kabarecie

...Juliusz odkrył w sobie artystę. A właściwie – pasował go na artystę Stanisław Mrowiński, sam artysta malarz i karykaturzysta, a także jedna z naj-

barwniejszych postaci poznańskiej bohemy. – *W artystycznej knajpie środowiskowej BWA – po zakrapianym wieczorze, rzekł do mnie: „No, rozejrzyj się po tej wiarze na sali. Ilu tu jest artystów? Ty i ja. Nikt więcej!” Byłem wniebowzięty, bo Staszek to był ktoś!*

A stało się to jeszcze zanim Juliusz Kubel zaistniał jako twórca kabaretowy! Bowiem w 1975 roku napisał scenariusz kabaretowy zatytułowany „*Wpoznaliśmy się*”. Były to właściwie *otrząsiny aktorskie* adeptów scen poznańskich. – *Dziółko wystawiono w Zamku [ówczesnym Pałacu Kultury, w Sali Błękitnej – MD] i wzięli w nim udział aktorzy poznańskich teatrów. Jednym z nich był Andrzej Lajborek – wspomina Juliusz Kubel, który zaprezentował się u boku koleżeństwa z radia: Janiny Karasińskiej i Romualda Melerowicza. „Dali popis zręcznie prowadzonej inteligentnej konferansjerki” – ocenił recenzent „Expressu Poznańskiego”, Ryszard Danecki. – Nazwał mnie wtedy „młodym entuzjastą teatru”. Może od tej pierwszej oficjalnej recenzji mojej pracy powinienem liczyć lata swojej twórczości? – zastanawiał się „szeregowy artysta liniowy”.*

Jako twórca, konferansjer, ba – spiritus movens wielu imprez towarzyskich (vide, czyli „patrz” albo „szpyncij”: *Partia Andrzejów Wielkich*) i quasi kabaretowych („*Świńskie wieczory*” u Golusińskich, także spotkania w „*Kresowej*”) Juliusz Kubel występował później wielokrotnie. Jednak nie zdarzył się żaden przypadek, który pomógłby mu w założeniu własnego kabaretu. A takie marzenie tkwiło w nim jeszcze na początku XXI wieku (z zwierzył się z niego w rozmowie ze mną pod koniec 2003 roku w cyklu „*Uśmiech Fortuny*” w „*Głosie Wielkopolskim*”).

„Rozkład” serio

Kabaretowy debiut mógł być uznany za... niepoważny, więc oficjalnie Juliusz Kubel datuje go na rok 1980. To wydarzenie poprzedziła seria przypadków: – *Przez przypadek wyczytałem w prasie notatkę o naborze do szkoły filmowej. Napisałem scenariusz krótkometrażowego filmu i wysłałem go, nie spodziewając się wiele. Po jakimś czasie otrzymałem zaproszenie na egzamin kwalifikacyjny. Nie chciałem jechać, bo uważałem, że nie mam szans, choć kino zawsze kochałem. Ale pojechałem i dostałem się.*

W latach 1978-80 Juliusz Kubel zdobył dodatkowy fach – scenarzysty, potwierdzony dyplomem Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi. Mógł już zadebiutować na serio. W dodatku uczynił to słuchowiskiem, które od razu przeszło do historii poznańskiego radia, gdyż zostało po raz pierwszy nadane w wersji stereofonicznej. Chodzi o „*Rozkład*”, napisany dla Teatru Polskiego Radia w Warszawie, a wspo-

mniany wcześniej jako dramat, opublikowany w prestiżowym *miesięczniku poświęconym dramaturgii współczesnej* – „Dialog”. Autor tak streszcza swoje dzieło: „*było bardzo serio i kończyło się samobójstwem głównego bohatera, którego grał Wiesław Komasa*”.

W radiowym spektaklu wystąpili też aktorzy: Janusz Michałowski oraz Marian Pogasz. Dzięki temu drugiemu, a właściwie „trzeciemu Głosowi” zabrzmiała gwara poznańska – była to pierwsza, ale nie ostatnia współpraca aktora z Juliuszem Kublem; to z Pogaszem autor stworzył rzadki w jego życiu twórczy tandem, który miał swoją 17-letnią historię w postaci Starego Marycha.

Suplement

Skąd wziął się dramatyczny „Rozkład” w twórczości Kubla? Czy to artystyczne przetworzenie jego własnych traum? Nie o wszystko można zapytać „szeregowego artystę”, więc pozostaje szukanie odpowiedzi w jego utworach. Na przykład wiele lat później w portrecie wspomnianego Mariana Pogasza (*Poznaniacy : portretów kopa i trochę*), jakby pisał o swoich doświadczeniach: „*Szczęśliwe chwile przerwało powołanie do wojska. Była to przykra przygoda i Marian nie chce do niej wracać nawet we wspomnieniach* (podobnie jak Kubel). I dalej: *...dla młodego człowieka (...), który właśnie zaczynał nieśmiało stąpać po ścieżce dorosłego życia, był to prawdziwy cios. Nie przerwa w życiorysie, ale zerwanie wszystkich więzów... Kubel też mówi o wojsku jako o „przerwie w życiorysie” i... nic więcej.*

Podczas tak zwanego „*karnawału Solidarności*” (1980-1981) przed Kublem rysowały się atrakcyjne perspektywy pracy dramaturga, jednak ogłoszony 13 grudnia 1981 roku stan wojenny pokrzyżował i jego plany; dla twórców, zwłaszcza kontestujących, nadszedł trudny czas. Pomimo iż w 1982 roku napisał kolejny wybitny dramat – monodram „*Infekcja*”, którym interesowało się wielu znakomitych aktorów (np. Zbigniew Zapasiewicz) i reżyserów (m.in. Piotr Łazarkiewicz), jednak zawsze coś stało na przeszkodzie, by go zrealizować (niestety, fatum trwa do dzisiaj).

Blubranie na wesoło, czyli...

Kim jest Stary Marych?

A może po prostu Juliusz Kubel ma przejść do historii kultury na wesoło – jako humorysta i satyryk? Ponownie pomógł przypadek...

W sylwestra 1982 roku władza „zawiesiła” stan wojenny, by znieść go w roku następnym (w lipcu 1983). W poznańskim radiu powstała audycja „*Z piątku na niedzielę*” i w lutym 1983 roku zaproponowano Juliuszowi pisanie do niej cotygodniowych gawęd w gwarze poznańskiej. Tak narodził się pomysł stwo-

zenia Starego Marycha. Dzięki Marianowi Pogaszowi idea się zmaterializowała – Stary Marych wyposażony w jego głos i interpretację, zaistniał na antenie radiowej. – *Miałem tremę, bo przecież to on [Pogasz] po mistrzowsku wykonywał gawędy samego Stanisława Strugarka, legendy radiowej, który i mnie śmieszył do łez. Pierwsza moja gawęda nosiła tytuł „Tradycja” [a właściwie: „Tradyncja”].*

Jednak Kubel najpierw nie ujawniał się jako autor gawęd Starego Marycha – swoje teksty pisał incognito. Jeszcze w październiku 1983 roku w rozmowie ze Zbigniewem Kubiakiem, dziennikarzem „Expressu Poznańskiego”, wymijająco odpowiadał na pytanie *Kim jest Stary Marych?* Owszem, można było się dowiedzieć, że *Marych z Łazarza./ Szportowny dziadzia, wicłacz i śrup*, znał Stanisława Strugarka, *z wujem Ceśkiem się przyjaźnił* oraz że jest zajadłym „kibolem” *Lecha*; z kolei z Juliuszem Kublem miała go łączyć znajomość gwary poznańskiej. Gdy dziennikarz na zakończenie ponowił swoje pytanie: *Kim właściwie jest Stary Marych?* „Juliusz Kubel z Rozgłośni Poznańskiej” odpowiedział retorycznie: – *Szak cołki czas o tym godomy, nie?*

Dopiero gdy monologi stały się popularne, autorstwo „się wydało”. Ba, twórca miał nawet lekki żal, że to na aktora spływają hołdy i wyrazy sympatii do Starego Marycha, po przypisywanie autorstwa gawęd włącznie. Jednak później Kubel sam współtworzył legendę Marycha-Pogasza. Po trzydziestu latach (w 2013 r.) redaktor Kamilli Placko-Wozińskiej ujawnił nawet intymne szczegóły... poczęcia „*sumienia miasta*” (to z kolei określenie z „recenzji” red. Zdzisława Beryta): „*Stary Marych został poczęty przez przypadek. Matka do dziś jest nieznaną*”. Aczkolwiek: „*Poczęcie nastąpiło w aurze miłości. Bezsprzecznej i bezwarunkowej. Mojej do Poznania*” – wyznał literacki „ojciec”.

Z perspektywy czasu, w innym wywiadzie, Juliusz Kubel opowiadał też o zbiegu okoliczności (przypadku?): – *Strugarek pracował w radiu 17 lat, ja zacząłem pisać swoje gawędy siedemnaście lat po jego śmierci i robiłem Starego Marycha też siedemnaście lat. W tandemie Kubla i Pogasza powstało około 800 gwarowych gawęd radiowych oraz kilkadziesiąt estradowych. Przez ten czas gwara Starego Marycha, umiłowanie wszystkiego, co poznańskie, a także jego poczucie humoru i niezwykła osobowość, zdobyły serca Wielkopolan.*

Fenomen w spżu

Historie opowiadane przez Starego Marycha „*stanowiły trzeźwy i uczciwy komentarz do naszej codzienności* – „recenzował” Wojciech Bartkowiak, naczelny wielkopolskiego wydania „Gazety Wyborczej” (GW). – *Ale tym, co najbardziej zjednywało mu sympatię słuchaczy poznańskiego radia, było*

poczucie humoru i język. Jego dowcip potrafił być cięty i złośliwy, ale zawsze było w nim coś dobrotliwego. Nie bał się też Stary Marych autoironii (ponownie brzmi to jak charakterystyka samego Kubla).

– *To wszystko sprawiało, że gawęd Juliusza Kubla z przyjemnością słuchali zarówno kibice Lecha (Blubry Starego Marycha nadawano przez głośniki w przerwie niedzielnych meczów piłkarskich przy ul. Bułgarskiej), jak i uniwersyteccy profesorowie – pisał naczelny Wyborczej w „Kronice Miasta Poznania”. Dla tych ostatnich gwarowe gawędy Kubla okazały się cennym źródłem, czego namacalnym przykładem jest „Słownik gwary miejskiej Poznania” pod redakcją prof. Moniki Gruchmanowej i prof. Bogdana Walczaka.*

Radiowe „*Blubry Starego Marycha*” otrzymały też postać książek w kilku wydaniach (ilustrowanych od Stanisława Mrowińskiego, przez fotografie Elżbity Orhon-Lerczak, po rysunki Grzegorza Bąkowskiego), publikowanych przez różne wydawnictwa. Wreszcie „*eteryczny*” (bo istniejący na falach eteru, czyli w radiu) bohater – zmaterializował się dosłownie, w spiżu – w formie pomnika Starego Marycha, który stanął u wylotu ulicy Półwiejskiej oraz Strzeleckiej.

– *Historia tego pomnika zaczęła się od żartu* – relacjonuje znów naczelny GW. W 2000 roku poznańskie wydanie Wyborczej ukazało się w stylu retro, jako Gazeta Wielkiego Xięstwa Poznańskiego i tam ogłoszono hasło: *Poznańniak na cokół!* Gdy zbierano propozycje kandydatów, w redakcji *...ktoś rzucił dla żartu: A może Stary Marych?* Po obliczeniu wyników plebiscytu okazało się, że fikcyjna postać znalazła się na trzecim miejscu jako pretendent do pomnika.

„*Ojciec*” *Marycha* (J. Kubel) początkowo oponował, by jego twór miał spiżową formę, uzasadniając: *„Starym Marychem jest każdy Wielkopolanin z duszy. Innymi słowy: Marychów jest tylu, ilu ludzi się z nim identyfikuje. To każdy, kto kocha tę ziemię, kto jest z niej dumny, kto widzi jej wady i zalety oraz chce zachować w pamięci tradycyjne wartości wielkopolskie, a także ową piękną naszą gwarę.”* Później zmienił zdanie. Gdy w Gazecie pojawiła się wizualizacja autorstwa Jacka Wilczaka (Stary Marych w nakryciu głowy, z rowem i teką), Kubel zaczął się upierać, by miał on twarz zmarłego w noc sylwestrową 1999 roku Mariana Pogasza. Rzeźbiarz, Robert Sobociński, znakomicie wywiązał się z zadania. Jego dzieło zyskało ostateczną formę w odlewni w Śremie, by wybitny poznaniak – druh profesor Stefan Stuligrosz – mógł go odsłonić 21 marca 2001 roku, przy tańcach i śpiewie „*Łejerów*”.

Juliusz Kubel podaje to jako kolejny przykład „*szczęśliwego przypadku*” w swoim życiu: – *Nie planowałem, że postawiona zostanie kultowa rzeźba postaci, którą stworzyłem dla potrzeb radia* – mówi.

Z inicjatywy Kubla (w ramach działalności Towarzystwa Poznańskie Koziółki) powstała także rzeźba Poznańskich Koziółków na placu Kolegiackim; koziółki w stylu „*Szancerowski*” wyrzeźbił również Robert Sobociński.

Hela, Figlary i inne istne oraz Szarpanina

Nie planował też Juliusz „wskrzeszać” Starego Marycha w interpretacji innego aktora. W ogóle sądził, że nadszedł kres autorskich gawęd gwarą. – *Gdy odszedł Marian Pogasz zaklinałem się, że wraz z nim odejdzie Stary Marych i jednocześnie zakończy się moja przygoda z blubraniem na antenie radiowej. Jednak, jak się okazało, twórca ma niewiele do powiedzenia. Czytelnicy i słuchacze chcieli inaczej.*

Wtedy narodziły się „kobiece” cykle gawęd: najpierw „*Blubry Heli* [z poznańskiego Piątkowa] *przy niedzieli*” (530 gawęd przez 11 lat) w interpretacji Danieli Popławskiej, aktorki Teatru Nowego w Poznaniu oraz „*Mówi Bogucha, kto chce, niech słucha*” (55 gawęd) z Iwoną Kotzur. Ta druga aktorka wystąpiła też w *Weselu Figlary* Juliusza Kubla; premiera tej komedii muzycznej, napisanej na zamówienie ówczesnego dyrektora Teatru Muzycznego, Daniela Kustosika, odbyła się w 2011 roku.

Wcześniej, wraz z Janem Zamojskim, Kubel współtworzył (nie tylko tekstowo, ale również jako reżyser) „*Naszą małą szarpaninę*”, czyli nadawany na żywo – przez osiem lat! – serial słuchowiskowy (tutaj trudno wymienić wszystkich aktorów, ale m.in. byli to: Antonina Choroszy, Wojciech Deneka, Michał Grudziński, Mieczysła Hryniewicz, Kazimiera Nogajówna i Mariusz Puchalski).

Przy świecy i ogarku, z aniołem i...

W twórczej biografii Juliusza Kubla należy także wspomnieć słuchowiska: „*Ściana*”, „*Teraz ty jesteś moją własnością*”, „*Alga*”, „*Milcz serce*”, „*Głosobranie*”, „*Nowa twarz w Namiastce Wielkiej*”.

Ciekawym przykładem jego „poważnego” wcielenia są rozmowy „*Przy świecy i ogarku*” (taki też tytuł nosi cały zbiór rozmów, esejów i szkiców w serii „*Tropami pisarzy na Kresach zachodnich*”, 1990) z ojcem Wacławem Oszaźcą (obecnie felietonistą „*Tygodnika Powszechnego*”). – *Tytuł wymyśliłiśmy wspólnie – ja miałem być tym atakującym „diabłem” – mówi „profan”. Oto kilka przykładów tematów rozmów o sacrum: *Oswoić śmierć, Dobro najwyższe, Szukanie Boga, Człowiek grzeszny...*, każdy z nich okraszony licznymi cytatami z bogatej literatury przedmiotu.*

Nielicznym znana jest twórczość angelologiczna Juliusza. A taka też istnieje. Twórca prowadził na przykład dyskurs z *Aniołem na parapacie* (a niebiosza odpowiadają mu... w esemesie: *Twe sprawy anielskie/ Porosły zielskiem*) albo miał *Sprawę do Pana Boga (...Wołam/ Do anioła/ Co biuro ma w niebie/ Naszła mnie twórcza trwoga/ I jestem w pisania potrzebie)*. Przyglądał się też *aniołowi w kaplicy... Gdy trafia/ Na puste kartki... Duszycezek*; a innym razem, gdy

przybrał postać... *Nataszy (Rostowej)*. W *Jeździe na czas!* – nie prosi o wiele, tylko: „*O Czasie, Stróžu... mój! Ty nie pędź tak! Aniele!.../ Lecz trochę przy mnie stój!*”

Tymczasem „*Lata zielone, lata srebrzyste,/ Znaczone miętą i tykiem czyste!*” płynęły sobie „*Jak śmiech po dowcipie i szloch po pogrzebie,/ Jak film nieustanny bez klitek i cięć...*”

Porzundny... outsider

Juliuszowi Kublowi lata płynęły też na pracy dziennikarskiej, nawet na etacie, m.in. w Zachodniej Agencji Prasowej, w dziennikach „Dzisiaj” i „Gazecie Poznańskiej” oraz „Kronice Wielkopolski”. Z dziennikarstwa zrezygnował, bo... nie chciał mieć nad sobą szefów. W Radiu Obywatelskim sam był szefem, ale doskwierało mu to, iż nie wszystko od niego zależy.

Znacznie bardziej odpowiadało mu bycie „outsiderem”, czyli owym gościem „*zez inkszy planety*”, a w literackim rzemiośle (bo „*szeregowy artysta liniowy*” uważa się też za „*rzemieślnika słowa*”) – wolnym strzelcem. Lata „*przeplę-ny-ty...!*”, a on odliczał kolejne dziesięciolecia bycia *pisarzem, scenarzystą, felietonistą, autorem tekstów piosenek i wierszy...*

Tyle tylko, że jako outsider-poznaniak był i jest... „*porzundny*”, więc naprawdę dużo „*pisał, zamiast mówić, że napisze*”.

Prezentację literacką Juliusza Kubla można podsumować tak: *W swoich pracach lubi mieszać konwencje i style. Często stosuje dowcip językowy, parodię i pastisz. A także uzupełnić jego charakterystykę: Pracuje raczej solo. Choć ma też osiągnięcia w duetach.* Oprócz wspomnianych już aktorów (Mariana Pogasza, Danieli Popławskiej i Iwony Kotzur) do duetów należy jeszcze dodać kompozytora i aranżera Mariusza Matuszewskiego (nie tylko „*Wesele Figlary*”).

Ponadto jest zwolennikiem pracy ustawicznej i ulubionego powiedzonka: „*Czas robi swoje, tej a ty?*” On sam nie spoczywa na laurach (Laurach?), tylko nadal pracuje. Ostatnio (2020) „zaliczył” nawet „*Szkołę latania*”, czyli „*Lanie lotania*”, znaczy – przetłumaczył/przetłumał na gwarę wielkopolską komiks Janusza Christy dla dzieci i młodzieży z Kajkiem i Kokozem (w nowej wersji – Kaju i Kokot). A było to „lotanie” na wysokim pułapie, bowiem „wstrzelić” się gwarą w „dymki” to zadanie wymagające niezwyklej ekwilibrystyki językowej. Kubla jednak „*nic nie sztopnie*” („*nic nie powstrzyma*”).

Powód do dumy, czyli Laury Juliusza

Spośród wyróżnień najwyżej sobie ceni: Nagrodę PRiTV za osiągnięcia literackie (1987), Nagrodę Wojewody Poznańskiego „*At perpetuam rei memo-*

riam” (1997), „Srebrny mikrofon” Radia Merkury Poznań (2002), tytuł „Ambasadora polszczyzny” – przyznany przez Komisję Językową Polskiej Akademii Nauk (2008) oraz odznakę „Zasłużony dla Miasta Poznania” (2021). Został także zaliczony w poczet „100 powodów do dumy”, czyli wybitnej setki ludzi kultury z Wielkopolski w rankingu „Głosu Wielkopolskiego”.

Juliusz Kubel jest nie tylko „powodem do dumy” dla kultury Wielkopolski. Prywatnie też ma powody do dumy. Jego osobiste „Laury” to córka (można ją nieraz podziwiać – np. przy okazji Święta Bambrów w Poznaniu, czyli w pierwszą sobotę sierpnia – w stroju bamberskim) i wnuczka.

Czy kolejne pokolenia będą mówić gwarą? Trudno przewidzieć, ale... może warto rozpocząć edukację od... małego szaranka, czytając *Księcia Szaranka?* I wraz z nim „szpycnąć ino wew niebo”. Spytać się: czy *baranek spucnął kwiecie, czy nie spucnął? I zobaczyć, jak wew zależności od tego wszystko się zmieniło...*

Ale żodyn starszy nigdy nie kapnie się, jakie to jest wożne.

Bibliografia

Pozycje zwarte (w tym: autor Juliusz Kubel):

1. BLUBRY Starego Marycha / Juliusz Kubel. – Poznań : Media Rodzina, 2006. – 386 s.
2. BLUBRY Heli przy niedzieli / Juliusz Kubel. – Poznań : Wydawnictwo Halszka, 2002. – 81 s.
3. KSIĄŻĘ Szarank / Antoine de Saint-Exupéry ; przetłumaczył na gwara wielkopolską Juliusz Kubel. – Poznań : Media Rodzina, 2016. – 124 s.
4. LANIA lotania / [scenariusz i rysunki] Janusz Christa ; tekst w dymkach na gwara poznańską przetłumaczył, tłumaczenie Juliusz Kubel. – Warszawa : Wydawnictwo Egmont Polska, 2020. – 36, [2] s.
5. MISIU Szpeniolek : Kubuś Puchatek w gwarze wielkopolskiej / Alan Alexander Milne ; przetłumaczył Juliusz Kubel. – Poznań : Media Rodzina, 2019. – 192 s.
6. PRZY świecy i ogarku / Wacław Oszejca. – Poznań : Stowarzyszenie Pisarzy Polskich, 1995. – 204 s.
Zawiera: Przy świecy i ogarku : rozmowy Juliusza Kubla, s. 49-103
7. SCENARIUSZ happeningu w intencji Biblioteki Raczyńskich : dnia 15 grudnia 1999 / Juliusz Kubel. – Poznań

Artykuły:

1. ALE za to cierpliwie robię swoje / Juliusz Kubel ; rozm. Wojciech Biedak. W: Poznań* Informator Samorządowy Metropolii Poznań. – 2018, [wrzesień], s. 9
2. ANDRZEJKOWE lanie wosku i innych płynnych substancji / Andrzej Niczyperowicz, (IDN). W: Gazeta Poznańska. – 2000 [2 grudnia]
3. „BAMBERSKOŚĆ” w Poznaniu / Urszula Baszczyńska-Gosz. W: Kronika Miasta Poznania. – 2019, nr 2, s. 55-67
4. BARDZO świński wieczór / Kamilla Placko-Wozińska. W: Gazeta Poznańska. – 2000 [3 marzec], dod. Magazyn Towarzyski, s. 3
5. BIESIADA w Murnej / B. G. W: Głos Wielkopolski. – 1998, nr 31, dod. Głos Towarzyski, s. 5
6. BLUBRANIE / Kamilla Placko-Wozińska. W: Głos Wielkopolski [5 lutego]
7. BLUBRY Juliusza / Eliza Wolańczyk. W: Kurier Ostrowski. – 2004 [12 maja], s. 11
8. „DZIĘKUJĘ, ja nie tańczę” / Juliusz Kubel. W: Wprost. – 1984, nr 29, s. 27
9. ENCYKLOPEDIA życia : wspomnienia o moim Ojcu [z rodziny Leitgeber] / Piotr Miś. W: Kronika Miasta Poznania. – 2019, nr 2, s. 278-300
10. HELA blubra w jasnym fyrtilu / KAMA. W: Gazeta Poznańska. Express Poznański. – 2001 [maj]
11. HELA zastąpi Marycha / Iwona Gajdzińska. W: Głos Wielkopolski. – 2001 [maj]
12. HELCIA jest poznanianką / Daniela Popławska ; rozm. Ewa Obrębowska-Piasecka. W: Gazeta Wyborcza (Poznań). – 2001 [10 maja]
13. JULIUSZ Kubel : alfabet towarzyski / Kamilla Placko-Wozińska. W: Gazeta Poznańska. – 1997 [9 maja], s. 24
14. JULIUSZ Kubel / Małgorzata Wyszyńska. W: Gazeta Wyborcza (Poznań). – 2001 [24/25 marca], s. 12
15. JULIUSZ Kubel „Rozkład” ; teatr PR / (A.B.). W: Kultura. – 1980, nr 28, [13 lipca]
16. KARNAWAŁOWY świński wieczór / Barbara Grzegorzewska. W: Głos Wielkopolski. – 2000 [3 marca]
17. KIM jest Juliusz Kubel? / Edmund Pietryk. W: dp (Dziennik Poznański), dod. Dziennik Telewizyjny. – 1995 [29 września], s. 26-27
18. KIM jest Stary Marych? / Juliusz Kubel ; rozm. Zbigniew Kubiak. W: Express Poznański. – 1983, nr 193, s. 5

19. KONIEC szarpania / Marek Zaradniak. W: *Gazeta Poznańska*. – 2004 [2 stycznia], nr 1, dod. *Magazyn Tygodniowy*, s. VIII-IX
20. MAŁŻEŃSTWO z 15-letnim stażem / Marian Pogasz ; rozm. Elżbieta Podolska. W: *Express Poznański*. – 1998, nr 32, s. 7
21. MARIAN Pogasz : alfabet towarzyski. W: *Gazeta Poznańska*. – 1998 [6 lutego]
22. MARIA Paradowska w czterech odsłonach / Anna Plenzler, Grażyna Wrońska, Juliusz Kubel, Witold Hoppel. W: *Kronika Miasta Poznania*. – 2019, nr 2, s. 189-202
23. NA antenie PR. W: *Perspektywy*. – 1980, nr 23
24. NASTĘPCZYNI Starego Marycha / KAMA. W: *Gazeta Poznańska*. *Express Poznański*. – 2001 [8 maja]
25. NOWI autorzy, nowe słuchowiska / A.B. W: *Trybuna Ludu*. – 1980, nr 97
26. NOWY mechanizm : jubileusze „od kuchni” – Blubry Starego Marycha / Juliusz Kubel. W: *Głos Wielkopolski*. – 1993 [19 lutego]
27. OCENA językoznawcza / Bogdan Walczak, Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Instytut Filologii Polskiej, 1983?
28. OD papieża do jeża / Tomasz Maćkowiak. W: *Newsweek*. – 2003, nr 22, s. 94-95
M.in. o „Wymyślonym przez pisarza Juliusza Kubla Starym Marychu” ze zdjęciem.
29. OSIEDLOWY folklor miejski / Andrzej Niziołek. W: *Gazeta Wyborcza (Poznań)*. – 2001 [10 maja]
30. O STARYM Marychu / KAMA. W: *Gazeta Poznańska*. – 2000 [3 marca]
31. PAW bawi się i pomaga / Kamilla Placko-Wozińska. W: *Gazeta Poznańska*. – 2000 [1 grudnia]
32. PAW w kapeluszu / bm. W: *Głos Wielkopolski (Głos Towarzystki)*. – 2000 [1 grudnia]
33. PIWNICA pełna Trylogii / Maciej Kucharski. W: *Gazeta Wyborcza (Poznań)*. – 2001, dod. *Co Jest Grane*, [2-8 marca], s. XII
34. POD zegarem przy Starym Marychu... / Beata Machowska-Kaczmarek. W: *Głos Wielkopolski*. – 2001, nr 70, dod. *Głos Towarzystki*, s. 9
35. PO prostu swój chłop / Juliusz Kubel ; rozm.: Roma Brzezińska, Kamilla Placko-Wozińska. W: *Gazeta Poznańska*. – 2001, nr 70, s. 18
36. POKAZYWANIE języka / Juliusz Kubel ; rozm. Małgorzata Rybczyńska. W: *Sukces Po Poznaniu*. – 2018, nr 2, s. 84-87
37. REDAKCJA Dramatu Radiowego przedstawia cykl : Nowi autorzy – nowe słuchowiska / Klemens Białek. W: *RTV*. – 1980, nr 21

38. ROZBIERAJĄC bamberkę / MAZ. W: *Gazeta Poznańska*. – 1997 [11 kwietnia]
39. ROZDANO statuetki Krzysztofa Wodniczaka : Elegant i Wodniki / GRAF. W: *Gazeta Poznańska*. – 2001 [16 lutego]
40. ROZKŁAD / Juliusz Kubel. W: *Głos Wielkopolski*. – 1982, nr 205, s. 5
41. SETNA „szarpanina” / KAMA. W: *Gazeta Poznańska. Express Poznański*. – 2000, nr 43, s. 6
42. STANAŁ Stary Marych / Adam Kompowski. W: *Gazeta Wyborcza (Poznań)*. – 2001, nr 69, s. 1
43. STARY Marych, Fruncka oraz kumpel Biniu / Juliusz Kubel ; rozm. Eugeniusz Jarosik. W: *Wprost*. – 1984, nr 29, s. 26-27
44. STARY Marych już stoi / Małgorzata Derwich. W: *Gazeta Poznańska. Express Poznański (wydruk Poznań – naszemiaszto.pl)*. – 2001, nr 68/69
45. STARY Marych z Łazarza nowym prezesem SDP / (pal). W: *Kurier Codzienny*. – 1990, nr 24, s. 1
46. „SZARPALI” po raz setny / Kamilla Placko-Wozińska. W: *Gazeta Poznańska*. – 2000 [25 lutego]
47. „SZARPANINA” na żywo. W: *Gazeta Poznańska*. – 2003
48. SZARPIĄ już pięć lat / Kamilla Placko-Wozińska. W: *Gazeta Poznańska*. – 2000, nr 298 dod. *Magazyn*, s. 3
49. SZARPIĄ już sześć lat / Marek Zaradniak. W: *Gazeta Poznańska : Magazyn*. – 2002 [18 stycznia], s. 17
50. SZEREGOWY Artysta Liniowy / Juliusz Kubel ; rozm. Małgorzata Derwich. W: *Głos Wielkopolski*. – 2003, nr 283, dod. *Głos Poznański*, s. X
51. ŚCIŚNIJ grabe Marychowi / J.D. W: *Welcome to Poznan & Wielkopolska*. – 2001 [kwiecień]
52. ŚWINTUSZENIE na topie / Beata Machowska-Kaczmarek. W: *Głos Wielkopolski (Głos Towarzyski)*. – 2001 [2 marca], s. 5
53. TRZYDZIEŚCI lat sumienia miasta / Juliusz Kubel ; rozm. Kamilla Placko-Wozińska. W: *Polska Głos Wielkopolski*. – 2013 [8 lutego], s. 4
54. URODZINY Starego Marycha / MAZ. W: *Gazeta Poznańska* [6 luty]
55. W „AlFredro” przecięto nić makaronu / Beata Machowska-Kaczmarek. W: *Głos Wielkopolski*. – 2002, nr 289, dod. *Głos Towarzyski*, s. 9
56. WESELE Figlary na zamówienie / Juliusz Kubel ; rozm. Stefan Drajewski. W: *Głos Wielkopolski*. – 2011, nr 46, dod. *Magazyn*, s. 5

57. W „Murnej” znów świntuszono / Kamilla Placko-Wozińska. W: G a z e t a P o z n a ń s k a . – 2001 [16 marca], dod. Magazyn, s. 3
58. WODNIKI rozdane / msz. W: G ł o s W i e l k o p o l s k i . – 2001 [12 lutego]
59. WPOZNAŃMY się! / R. Danecki. W: E x p r e s s P o z n a ń s k i . – 1975, [21 listopada]
60. WSZYSTKIE drogi prowadzą na Piątkowo : Juliusz Kubel opowiada o swojej dzielnicy / Katarzyna Sklepik. W: E x p r e s s P o z n a ń s k i . – 2000 [28 grudnia], s. 7
61. Z LISTY Wodniczaka / Magdalena Sztolberg. W: G ł o s W i e l k o p o l s k i . – 2001 [16 lutego], dod. Głos Towarzyski
62. Z POZNAŃSKIEJ gwary i wielkopolskiej duszy / Wojciech Bartkowiak. W: K r o n i k a M i a s t a P o z n a n i a . – 2001, nr 2, s. 287-295

Netografia:

<https://www.mediarodzina.pl/autor/juliusz-kubel/>

Izabela Wielicka

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

JAROSŁAW MAREK RYMKIEWICZ

– POETA WYRAZISTY

Profesor nauk humanistycznych, krytyk literacki, tłumacz, eseista, pisarz i dramaturg, ale przede wszystkim poeta. Zafascynowany historią Polski, uważany również na jej współczesność patriota o zdecydowanych poglądach, które bardzo wyraziście manifestował. Niezwykła i niejednoznaczna osobowość, mająca tyle samo sympatyków, co i krytyków. I jedni, i drudzy są jednak zgodni, że był wszechstronnym, wybitnym twórcą polskiej literatury.

Urodził się 13 lipca 1935 roku w Warszawie. Jego matka Hanna z Baranowskich była lekarką o niemiecko-tatarskich korzeniach. Ojciec Władysław Szulc – adwokat i prozaik – miał niemieckie pochodzenie. Doświadczenia II wojny światowej skłoniły rodzinę Szulców do zmiany nazwiska na Rymkiewicz. Było to rodowe nazwisko matki Władysława, którym posługiwał się przed wojną, podpisując swoją twórczość literacką.

Czas okupacji Rymkiewicz spędził w stolicy, a po upadku powstania warszawskiego do marca 1945 roku przebywał w Gołkowie pod Warszawą. Po zakończeniu wojny przeprowadził się do Łodzi. Tutaj Jarosław ukończył gimnazjum, zdał maturę oraz studiował polonistykę na Uniwersytecie Łódzkim. W latach 1955-57 był kierownikiem literackim Teatru Ziemi Łódzkiej. Po obronie pracy magisterskiej w 1956 roku przez dwa lata pracował jako asystent w Katedrze Historii Literatury Polskiej Uniwersytetu Łódzkiego. W tym czasie ożenił się z Ewą Suliborską, polonistką. Związany był z czasopismami: „Nowa Kultura” (1955-1962), „Życie Literackie” (1956-1965), „Dialog” (1957-1965), „Twórczość” (1957-1975), „Odgłosy” (1958-1964) i „Współczesność” (1959-1965), na łamach których publikował swoje wiersze, artykuły, recenzje, eseje i przekłady. W „Odgłosach” pełnił także funkcję kierownika działu prozy i poezji. Pod koniec lat 50. został członkiem Związku Literatów Polskich. W 1965 roku objął stanowisko kierownika literackiego w Państwowym Teatrze Nowym w Łodzi i ponownie zamieszkał w Warszawie, gdzie zatrudnił się w Pracowni Badań nad Kulturą Współczesną Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk jako starszy asystent. Rok później uzyskał tytuł doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy „Studia nad topiką śródziemnomorską w poezji polskiej I połowy XX w.”. W 1967 roku został adiunktem, a w 1984 obronił pracę habilitacyjną „Aleksander Fredro jest w złym humorze”.

Jarosław Marek Rymkiewicz wychował się w realiach socjalistycznych. Należał do komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej, a jego rodzice byli aktywnymi członkami Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Prosocjalistyczne poglądy miały odzwierciedlenie zarówno w twórczości ojca, jak i wczesnej twórczości Jarosława. W marcu 1964 roku 34. przedstawiciele polskiej inteligencji, z Antonim Słonimskim na czele, złożyło w Urzędzie Rady Ministrów pismo protestacyjne przeciwko cenzurze i ograniczeniom przydziału papieru na druk książek, powołując się na prawa zagwarantowane przez konstytucję państwa polskiego. Była to pierwsza próba wystąpienia polskich intelektualistów przeciwko władzy ludowej, która spowodowała represje wobec sygnatariuszy oraz zainteresowanie mediów zachodnich, głównie rozgłośni radiowej Wolna Europa. „List 34” zdecydowanie potępiło 600. pisarzy polskich, w tym Jarosław Marek Rymkiewicz, który po dziesięciu latach diametralnie zmienił poglądy polityczne i związał się z opozycją. W 1976 roku poeta podpisał „Memoriał 101” – protest polskich intelektualistów przeciwko nowelizacji konstytucji, m.in. wpisania do niej kierowniczej roli PZPR oraz wieczystego sojuszu ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich. W 1985 roku, z przyczyn politycznych, został zwolniony z Instytutu Badań Literackich w związku z ukazaniem się w drugim obiegu jego książki *Rozmowy polskie latem 1983* (1984). Cztery lata później powrócił do Instytutu, a od 1990 roku należał do jego Rady Naukowej. Współpracował z wydawnictwami podziemnymi oraz z emigracyjnym Instytutem Literackim w Paryżu. W 1994 roku otrzymał tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych, w 1995 stanowisko profesora nadzwyczajnego, a w 1997 zwyczajnego. Rok 2003 przyniósł Rymkiewiczowi Nagrodę Literacką Nike za książkę poetycką *Zachód słońca w Milanówku*. Wyróżnienie to stanowiło przełom w jego karierze, przyczyniając się znacznie do popularyzacji jego twórczości. W 2010 roku poeta został członkiem komitetu poparcia Jarosława Kaczyńskiego w wyborach prezydenckich. Zmarł 3 lutego 2022 roku, w wieku 86 lat, w swoim ukończonym Milanówku i tutaj został pochowany.

Współczesny klasyk i romantyk

Jako poeta zadebiutował wierszem *Trwoga* opublikowanym w czasopiśmie „Łódź Literacka” w 1954 roku, a trzy lata później wydał pierwszy tomik poezji pt. *Konwencje*.

Był współtwórcą i czołowym przedstawicielem neoklasycyzmu we współczesnej poezji polskiej. Doskonale znał kulturę baroku oraz romantyzmu, który uważał za część składową naszej narodowej tożsamości. Ukierunkowanie na klasycyzm i inspirację tą tradycją sygnalizował już tytuł jego debiutanckiego tomiku – *konwencje* uważał za wartość literacką. Wyraźną deklaracją jego arty-

stycznego światopoglądu jest zbiór esejów *Czym jest klasycyzm. Manifesty poetyckie* (1967), w którym pisał o sensie i istocie poezji. Posługiwał się wierszem regularnym, rytmicznym i rymowanym, bardzo często dystychem. Według niego klasycyzm to nie tylko naśladowanie stylistyki i formy, ale sięganie do dawnych problemów i treści. Rymkiewiczza, podobnie jak barokowych twórców, interesowało zjawisko przemijania i śmierci. Stanowi ona główny motyw tomiku *Anatomia* (1970). Wątek ten występuje także w tomach: *Co to jest drozd* (1973), *Thema regium* (1978), *Ulica Mandelsztama* (1983), *Moje dzieło pośmiertne* (1993), *Znak niejasny, baśń półżywa* (1998) czy w eseju *Kinderszenen* (2008). Poeta niemal obsesyjnie zajmował się fizyczną stroną śmierci, a więc rozkładem materii ciała, co łączy człowieka z przyrodą. Swoje wiersze lubił określać mianem „otwartej trumny”.

Rymkiewicz podejmował w swojej twórczości uniwersalne i zawsze aktualne problemy ludzkiej egzystencji. Jego poezja, podobnie jak filozofia, szuka odpowiedzi na pytania dotyczące sensu istnienia. Sięgał chętnie do nauk wielkich myślicieli, a te filozoficzne inklinacje widoczne są np. w wierszach: *Traktat metafizyczny*, *Spinoza był pszczołą*, *Dla Platona*, *Krytyka czystego rozumu*. Były to jednak tylko inspiracje. Z poezji Rymkiewiczza wyłania się także własna wizja świata. Autor nie tylko odnosi się do różnych koncepcji metafizycznych, ale sam tworzy poezję, która dotyka pozazmysłową rzeczywistość, Boga czy nieśmiertelność. W tomie *Metafizyka* (1963) Rymkiewicz mówi o konieczności czerpania z archetypów i kultury przodków. Esej *Myśli różne o ogrodach* (1968) nie dotyczy wyłącznie przyrody, ale także ogrodu, którym jest ludzkość – jej twórczość i kultura.

Metafizykę poezji pojmował jako rozmowę ze zmarłymi i sam podejmował się jej z największymi synami polskiej ziemi.

Historyk, polityk, patriota

Jarosławowi Rymkiewiczowi bardzo bliska była historia Polski. Będąc świadkiem przemian politycznych w Polsce, jakie zainicjowała „Solidarność”, zainteresował się doświadczeniem wspólnoty i wolności. W swoich tekstach odnosił się do historii powstań narodowych, walk o wolność i niepodległość, dla których człowiek gotowy jest poświęcić życie. Rozpad i śmierć zauważał nie tylko w życiu jednostki, ale i całego społeczeństwa. Jako historyk literatury bardzo skrupulatnie studiował biografie wielkich postaci: *Aleksander Fredro jest w złym humorze* (1977), *Juliusz Słowacki pyta o godzinę* (1982), *Wielki książę z dodaniem rozważań o istocie i przymiotach ducha polskiego* (1983). Drobiazgowość interesujących go życiorysów, bogata faktografia, przywiązanie do szczegółów wyrażały niepokój związany z przemijaniem. Nurtujące poetę problemy i docieka-

nia poszerzyły pytania o Polskę i polskość. W fenomenie Polski – tyle razy upadłej, prześladowanej i okupowanej – dostrzegł zwycięstwo nad śmiercią. Symbolem tego aktu było dla Rymkiewicza powstanie warszawskie, któremu poświęcił, zawierający liczne wątki autobiograficzne, esej *Kinderszenen*.

Poeta żywo interesował się współczesnością i przyszłością ojczyzny. Aktywnie uczestniczył w życiu politycznym kraju. Wydane w drugim obiegu *Rozmowy polskie latem 1983* stały się jedną z najgłośniejszych polskich powieści lat 80. Książka wzbudziła zachwyt czytelników, ale była przyczyną dyskryminacji ze strony ówczesnej władzy.

W czterech esejach historycznych: *Wieszanie* (2011), *Kinderszenen* (2008), *Samuel Zborowski* (2010) i *Reytan. Upadek Polski* (2013) interpretował przeszłość, ale zaglądał też do przyszłości. Wiodącym tematem w jego twórczości były charakterystyczne dla polskości podziały kulturowe, polityczne i społeczne. O Polsce podzielonej pisał m.in. w kontrowersyjnym wierszu *Do Jarosława Kaczyńskiego*, który powstał pod wpływem katastrofy w Smoleńsku w 2010 roku i który odbił się szerokim, krytycznym, echem w środowisku literackim. „*Polityczność jest jedną ze sfer naszego życia – częścią życia. Wchodzenie w tę sferę jest dobrym prawem poezji, która jest dzieckiem życia – jego ukochaną córką*” – pisał w jednym z felietonów dla „Gazety Polskiej”. Zaangażowanie Rymkiewicza w tym obszarze było widoczne zarówno w twórczości, jak i wypowiedziach medialnych. Oddawał się sprawom Polski tak jak potrafił, priorytetowo traktując tożsamość narodową. W całej swojej twórczości nakreślał ideał polskości, ku któremu – według niego – rodacy powinni zmierzać. Miał odwagę pisać i mówić to, co musiało spotkać się z dezaprobatą, a co sam uważał za słuszne. W imię troski o Polskę pouczał, a nawet ganił jej obywateli. Słynął ze zdecydowanych poglądów, dosadnych wypowiedzi, a nawet procesów sądowych o zniesławienie.

Działania literackie Jarosława Marka Rymkiewicza były bardzo różnorodne. Oprócz poezji i prozy pisał również utwory sceniczne, np. *Król Mięsopest*, *Król w szafie*, *Niebiańskie bliźnięta*, *Kochankowie piekła*. Doskonale realizował się także jako tłumacz. Przekładał sztuki dramaturgów hiszpańskich – Federica Garcii Lorki i Pedra Calderóna de la Barki, prozę francuską Gustave’a Flauberta, poezję angielską i amerykańską, np. Thomasa Stearnsa Eliota czy Wallace’a Stevensa oraz rosyjską Osipa Mandelsztama. Sam inspirował się tłumaczoną przez siebie literaturą, a także dziełami pisarzy współczesnych, jak: Czesław Miłosz, Izaak Singer, Józef Mackiewicz. Ciekawą formę stanowią jego powieści encyklopedyczne: *Leśmian. Encyklopedia* (2001), *Mickiewicz – encyklopedia* (2001), *Słowacki – encyklopedia* (2004) oraz imitacje, w których rolę tłumacza stawiał na równi z rolą twórcy: *Życie jest snem* (1971), *Księżniczka na opak*

wywrócona (1974). Charakterystyczne dla twórczości Rymkiewicza było konsekwentne przelamywanie granic pomiędzy piśmiennictwem naukowym a literackim.

Autor należał do Stowarzyszenia Pisarzy Polskich oraz Rady Programowej Centrum Nauki Kopernik. Był laureatem wielu nagród i wyróżnień, m.in.: Nagrody Fundacji im. Kościelskich (1967), Nagrody im. Stanisława Vincenza (1984), Nagrody Literackiej im. Zygmunta Hertza (1986), Nagrody Polskiego PEN Clubu (1990), Nagrody Fundacji Alfreda Jurzykowskiego (1993), Nagrody Literackiej Nike (2000, 2003), Nagrody Literackiej im. Józefa Mackiewicza (2008), Nagrody Poetyckiej Orfeusz (2015, 2016), Nagrody Literackiej im. Juliana Tuwima (2015), Nagrody Identitas (2016), Nagrody Mediów Publicznych (2019), Nagrody im. Lecha Kaczyńskiego (2016), Dorocznej Nagrody Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2016), Nagrody Literackiej m. st. Warszawy (2015), choć odmówił jej przyjęcia. W 2010 roku został odznaczony Złotym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

Zestawienie zawiera bibliografię twórczości Jarosława Marka Rymkiewicza z podziałem na: poezję, powieści, powieści encyklopedyczne, dramaty, szkice, imitacje, przekłady, wywiady i artykuły w wyborze oraz opracowania – wybór pozycji zwartych od 1999 roku oraz artykułów od roku 2000. Na końcu zamieszczona jest krótka netografia.

I. Twórczość

A. Poezja

1. ANATOMIA. – Warszawa : „Czytelnik”, 1970. – 70 s.
2. ANIMULA. – Łódź : Wydawnictwo Łódzkie, 1964. – 41 s.
3. CICHÓ ciszej : wybrane wiersze z lat 1963-2002. – Warszawa : „Sic!”, 2003. – 181 s. + 1 dysk optyczny (CD).
4. CO TO jest drozd. – Warszawa : „Czytelnik”, 1973. – 50 s.
5. CZŁOWIEK z głową jastrzębia. – Łódź : Wydawnictwo Łódzkie, 1960. – 60 s.
6. DO WIDZENIA gawrony. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2006. – 75 s.
7. KOŁĘDA księdza Baki oraz inne wiersze z lat młodości. – Warszawa : Fundacja Evviva l’Arte, 2018. – 123 s.
8. KONIEC lata w zdziczałym ogrodzie. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2015. – 49 s.
9. KONWENCJE. – Łódź : Wydawnictwo Łódzkie, 1957. – 29 s.
10. METAFIZYKA. – Warszawa : „Czytelnik”, 1963. – 62 s.
11. METEMPSYCHOZA : druga księga oktostychów. – Warszawa : Fundacja Evviva l’Arte, 2017. – 50 s.

12. MOGIŁA Ordoń : i inne wiersze z lat 1979-1984. – Warszawa : Przedświt : Warszawska Niezależna Oficyna Poetów i Malarzy, 1984. – 29 s.
13. MOJE dzieło pośmiertne. – Kraków : Wydawnictwo Znak, 1993. – 53 s.
14. PASTUSZEK Chełmońskiego. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2013. – 54 s.
Inne wydanie:
Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2014
15. POEZJE wybrane / wybór i wstęp Autora. – Warszawa : Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1981. – 150 s.
16. THEMA regium. – Warszawa : „Czytelnik”, 1978. – 47 s.
17. ULICA Mandelsztama. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2012. – 43 s.
18. ULICA Mandelsztama i inne wiersze z lat 1979-1983. – Kraków : b. w., 1983. – 23 s.
19. ULICA Mandelsztama i inne wiersze z lat 1979-1985. – Kraków : Arka, 1992. – 36 s.
20. WIERSZE polityczne / Rymkiewicz. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2010. – 54 s.
21. WYBÓR wierszy. – Warszawa : „Czytelnik”, 1976. – 218 s. : il. – (Seria Poetycka – Czytelnik)
22. ZACHÓD słońca w Milanówku. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2002. – 65 s.
Inne wydania:
Warszawa : Sic!, [2003]
Warszawa : Sic!, 2013
23. ZNAK niejasny, baśń pólżywa. – Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1999. – 61 s.

B. Proza

Powieści

1. ROZMOWY polskie latem roku 1983. – Warszawa : Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1984. – 102 s.
Inne wydania:
Białystok : Zakłady Wydawnicze „Versus”, 1991
Warszawa : „Świat Książki”, 1996
Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1998
Warszawa : „Świat Książki”, 2003
Warszawa : Bellona : Oficyna Wydawnicza Volumen, 2009
2. UMSCHLAGPLATZ. – Warszawa : Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1988. – 188 s.

Inne wydanie:

Gdańsk : Oficyna Wydawnicza, 1992.

Powieści encyklopedyczne

1. LEŚMIAN : encyklopedia. – Warszawa : „Sic!”, 2001. – 445 s.
2. MICKIEWICZ – encyklopedia / Jarosław Marek Rymkiewicz. – Warszawa : „Horyzont”, 2001. – 687 s.
Inne wydanie:
Warszawa : Świat Książki, 2010
3. SŁOWACKI – encyklopedia. – Warszawa : „Sic!”, 2004. – 573 s.

Szkice historyczne, literackie i inne

1. ADAM Mickiewicz odjeżdża na żółtym rowerze. – Warszawa : Fundacja „Evviva L'arte”, 2018. – 225 s.
2. ALEKSANDER Fredro jest w złym humorze. – Warszawa : Czytelnik, 1977. – 360 s.
Inne wydanie:
Warszawa : „Czytelnik”, 1982
3. BAKET. – Londyn : Aneks Publishers, 1989. – 234 s. – (Wilno i wilnianie w XIX stuleciu / Jarosław Marek Rymkiewicz ; t. 2).
Inne wydania:
Warszawa : Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1991
Warszawa : „Nowa”, 1991
4. CZYM jest klasycyzm? : manifesty poetyckie. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1967. – 181 s.
5. DO SNOWIA i dalej... – Kraków : „Arcana”, 1996. – 238 s.
Inne wydanie:
Warszawa : Fundacja „Evviva l'Arte”, 2019
6. GŁOWA owinięta koszulą. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2012. – 297 s. – (Jak bajeczne żurawie / Jarosław Marek Rymkiewicz ; t. 5)
7. JULIUSZ Słowacki pyta o godzinę. – Warszawa : „Czytelnik”, 1982. – 424 s.
Inne wydania:
Warszawa : „Czytelnik”, 1989
Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2014
8. KILKA szczegółów. – Kraków : „Arcana”, 1994. – 426 s.
9. KINDERSZENEN. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2008. – 237 s.
10. MYŚLI różne o ogrodach. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2010. – 223 s.
11. MYŚLI różne o ogrodach : dzieje jednego toposu. – Warszawa : Czytelnik, 1968. – 254 s.

12. PRZEZ zwierciadło. – Kraków : „Znak”, 2003. – 83 s.
Inne wydanie:
Warszawa : Fundacja Evviva l’Arte, 2016
13. REYTAN : upadek Polski. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2013. – 277 s.
14. SAMUEL Zborowski. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2010. – 358 s.
15. WIELKI ksiązę : z dodaniem rozważań o istocie i przymiotach ducha polskiego. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1983. – 231 s.
Inne wydania:
Chotomów : „Verba”, 1991
Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2011
16. WIESZANIE. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2007. – 265 s.
Inne wydanie:
Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2011
17. ŻMUT. – Warszawa : Niezależna Oficyna Wydawnicza, 1987. – 231 s.
Inne wydania:
Paryż : Instytut Literacki, 1987
Warszawa : „Czytelnik”, 1991
Warszawa : „Sic!”, 2005

C. Dramat

1. DWIE komedie. – Warszawa : „Czytelnik”, 1980. – 248 s. – (Seria Dramatu Polskiego)
Zawiera: Ułani i Dwór nad Narwią.
2. DWÓR nad Narwią : dramaty. – Warszawa : Instytut Badań Literackich PAN. Wydawnictwo, 2016. – 445 s.
Zawiera: Lekcję anatomii profesora Tulpa (według Rembrandta) ; Króla Mięso-pusta : tragifarsę w dwóch aktach ; Ułanów : komedię serio w trzech aktach ; Dwór nad Narwią : komedię serio w trzech aktach.
3. EURYDYKA, czyli każdy umiera tak, jak mu wygodniej. W: D i a ł o g . – 1957, nr 9, s. 94-98
4. KOCHANKOWIE piekła : tragifarsa w dwóch aktach wg Calderona. – Warszawa : „Czytelnik”, 1975. – 176 s.
5. KRÓL Mięso-pust ; Porwanie Europy. – Łódź : Wydawnictwo Łódzkie, 1977. – 236 s.
6. „KRÓL w szafie”. W: D i a ł o g . – 1960, nr 6, s. 10-39
7. „LEKCJA anatomii profesora Tulpa: według Rembrandta”. W: D i a ł o g . – 1964, nr 7, s. 18-33
8. „NIEBIAŃSKIE bliźnięta”. W: D i a ł o g . – 1973, nr 10, s. 5-47
9. ODYS w Berdyczowie. W: D i a ł o g . – 1958, nr 3, s. 27-33

D. Imitacje

1. KSIĘŻNICZKA na opak wywrócona / Pedro Calderón de la Barca ; imitował Jarosław Marek Rymkiewicz. – Warszawa : „Czytelnik”, 1974. – 221 s. – (Seria z Faunem)
2. KWIAT nowy starych romanc czyli Imitacje i przekłady hiszpańskich romances / Jarosław Marek Rymkiewicz ; [oprac. graf. Jerzy Jaworowski]. – Warszawa : „Czytelnik”, 1966. – 68 s.
3. NIEWIDZIALNA kochanka, czyli hiszpańskie czary / Pedro Calderón de la Barca; imitował Jarosław Marek Rymkiewicz [1970]
4. ŻYCIE jest snem / Pedro Calderón de la Barca ; imitował Jarosław Marek Rymkiewicz. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1971. – 164 s. – (Seria z Maską)

E. Przekłady

Indywidualne

1. 44 WIERSZE i kilka fragmentów / Osip Mandelsztam. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2009. – 108 s.
2. [NAGLE – z tej na wpół ciemnej sali] ; [O weź i ciesz się, z moich dając dłoń] ; [Teraz jestem w tej świetlistej pajęczynie] ; [Czarna jest noc, duszny barak] / Osip E. Mandel'stam. W: *A r c a n a*. – 2002, nr 6, s. 5-7
3. ŚPIEWAK cygańskich romansów / Federico García Lorca. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2011. – 119 s.
4. TRZYDZIEŚCI trzy wiersze i kilka fragmentów / Osip Mandelsztam. – Kraków : Arkana, 2003. – 75 s.
5. WIERSZE / Wallace Stevens. – Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1969. – 50 s.
6. ŻYCIE weneckie / Osip Mandelsztam. W: *Gazeta Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2009, nr 108, s. 27
7. [ZIMNO mi tutaj. Wiosna przezroczyista] ; [Na strasznej wysokości ogień migoczący] ; Impresjonizm ; Mieszkanie ciche jak papiery ; Nauszniki, moje miłe nauszniki ; Jeszcze życia tu jest – ponad miarę / Osip E. Mandel'stam. W: *O d r a*. – 2001, nr 3, s. 82-84

Zbiorowe – z udziałem J.M. Rymkiewicza

1. POEZJE / W.H. Auden ; wybrał i posłowiem opatrzył Leszek Elektorowicz ; przeł. L. Elektorowicz, Czesław Miłosz, Jan Prokop, Bogusław Rostworowski, Jan Rostworowski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Jerzy S. Sito, Bolesław Taborski, Józef Wittlin. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1988. – 294 s.

2. POEZJE wybrane / Thomas Stearns Eliot ; esej o poezji Eliota pióra Wacława Borowego ; [przeł. Władysław Dulęba, Włodzimierz Krysiński, Andrzej Piotrowski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Jerzy Zagórski]. – Warszawa : Instytut Wydawniczy „Pax”, 1960. – 270 s.
3. TRZY baśnie / Gustave Flaubert ; w przeł. Renaty Lis i Jarosława Marka Rymkiewicza. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2009. – 246 s. : il.
4. WIERSZE / Conrad Aiken ; wyb. i sł. wstępne Michał Sprusiński ; przeł. Leszek Elektorowicz, Krzysztof Mętrak, Jarosław Marek Rymkiewicz, Andrzej Słomianowski, M. Sprusiński. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969. – 56 s.
5. WIERSZE i wykłady / Federico Garcia Lorca ; wstęp i oprac. Justyna Ziarkowska ; wybór przekładów Marcin Kurek ; przekład: Mikołaj Bieszczadowski, Leszek Engelking, Jerzy Ficowski, Irena Kuran-Bogucka, Marcin Kurek, Jacek Lyszczyna, Józef Łobodowski, Czesław Miłosz, Feliks Netz, Maria Orzeszkowska-Szumowska, Jarosław Marek Rymkiewicz, Włodzimierz Słobodnik, Zofia Szleyen, Jan Winczakiewicz. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2019. – 377 s.

F. Wywiady

Pozycje zwarte

1. FILARY niepodległości. [2] / Wiesław Chrzanowski, Andrzej Duda, Marek Jędraszewski, Jarosław Kaczyński, Lech Kaczyński, Antoni Macierewicz, Mateusz Morawiecki, Jan Olszewski, Jarosław M. Rymkiewicz, Anna Walentynowicz ; rozm. Andrzej Nowak. – Kraków : Biały Kruk, 2018. – 383 s. : il.
2. MICKIEWICZ czyli Wszystko / rozm. Adam Poprawa. – Warszawa : Open, 1994. – 221 s.
Inne wydanie:
Warszawa : Open, 1999
3. ROZMOWY polskie w latach 1995-2008. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2009. – 281 s.
Zbiór rozmów przeprowadzonych przez dziennikarzy i publicystów

W prasie

1. ANI GUZIKA / rozm. Krzysztof Masłoń. W: Rzeczpospolita. – 2008, nr 233, s. A20-A21
2. CZEGO uczy nas literatura polska? : z Jarosławem Markiem Rymkiewiczem w Milanówku rozmawia Joanna Lichocka. W: w Sieci. – 2016, nr 3, s. 28-32

3. CZY Jarosław Kaczyński jest skończony / rozm. Joanna Lichočka. W: *Newsweek Polska*. – 2010, nr 48, s. 26-31
4. ELITY nie potrzebują Polski / rozm. Małgorzata Rutkowska. W: *Nasz Dziennik*. – 2010, nr 265, s. 18-19
5. III RP nie istnieje, to fikcja : Jacek i Michał Karnowscy rozmawiają z pisarzem i poetą Jarosławem Rymkiewiczem. – W: *w Sieci*. – 2014, nr 23, s. 42-46
6. JAKIEŚ obce smoki / rozm. Joanna Lichočka. W: *Gazeta Polska*. – 2013, nr 4, s. 17-19
7. JAROSŁAW Kaczyński ugryzł żubra / rozm. Joanna Lichočka. W: *Rzeczpospolita*. – 2007, nr 198, s. A7-A8
8. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz – wieszając pokazaliśmy, że jesteśmy Europejczykami / Justyna Sobolewska. W: *Przekrój*. – 2007, nr 7, s. 70-72
9. JESTEŚMY nieukami istnienia : z Jarosławem Markiem Rymkiewiczem rozmawia Krzysztof Masłoń. W: *Do Rzeczy*. – 2016, nr 44, s. 36-38
10. KAŻDY z nas może stać się żołnierzem Rzeczypospolitej : Jacek i Michał Karnowscy rozmawiają z pisarzem Jarosławem Markiem Rymkiewiczem. W: *Sieci*. – 2013, nr 31/32, s. 18-22
11. KREW na fotelach tupolewa / rozm. Joanna Lichočka. W: *Do Rzeczy*. – 2013, nr 45, s. 32-36
12. MĘCZENSTWO krzepi / rozm. Mariusz Cieślík. W: *Newsweek Polska*. – 2009, nr 24, s. 29-31
13. MICKIEWICZ też jest moherowym beretem / Joanna Lichočka. W: *Gazeta Polska*. – 2010, nr 51, s. 12-13
14. NASZ naród jak lawa / rozm. Barbara Sułek-Kowalska. W: *Tygodnik Solidarność*. – 1996, nr 18, s. 12-13
15. NO I CO wy na to, Polacy? / rozm. Andrzej Nowak. W: *Arcana*. – 2012, nr 6, s. 7-17
16. O AFIRMACJI polskości / rozm. Marek A. Cichocki, Dariusz Karłowicz, Dariusz Gawin. W: *Teologia Polityczna*. – 2009/2010 nr 5, s. 13-31
17. O POEZJI, muzyce i kotach – rozmowa Pocięja z Rymkiewiczem w Milanówku / Bohdan Pocięja, Jarosław Marek Rymkiewicz ; rozm. Małgorzata Bojanowska-Pomierny. W: *Arcana*. – 1999, nr 5, s. 22-35
18. O SARMATACH, motłochu i ciemnościach poezji / rozm. Piotr Szewc. W: *Nowe Książki*. – 2001, nr 8, s. 4-7
19. O WIESZANIU i Polsce nie dla Polaków / rozm. Cezary Michalski. W: *Arcana*. – 2004, nr 6, s. 9-17

20. OD MORZA do morza / rozm. Joanna Lichocka. W: *Gazeta Polska*. – 2013, nr 23, s. 17-19
21. POETA jest śpiewakiem – ma wyśpiewać życie / rozm. Przemysław Dakowicz. W: *Topos*. – 2015, nr 5, s. 13-27
22. POLSKA wciąż nas męczy / rozm. Krzysztof Masłoń. W: *Wyspa*. – 2009, nr 3, s. 38-45
23. POLSKA wolność jest najważniejsza / rozm. Krzysztof Masłoń. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2010, nr 165, s. P4-P6
24. „POLSKIE sposoby istnienia” / rozm. Mirosław Dzień. W: *Kwartalnik Artystyczny : Kujawy i Pomorze*. – 1998, nr 4, s. 133-139
25. POLSKOŚĆ to nasze szczęście / rozm. Jacek Karnowski. W: *Uważam Rze*. – 2011, nr 22, s. 12-16
26. ROZŁOŻENIE rąk : bezradność poety : z Jarosławem Markiem Rymkiewiczem rozmawia Krzysztof Masłoń. – W: *Do Rzeczy*. – 2017, nr 46, s. 22-24
27. SZUBIENICE pod świętą Anną / rozm. Krzysztof Masłoń. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2007, nr 35, s. A7-A8
28. ŚMIESZNA strona umierania / rozm. Piotr Bratkowski, Mariusz Cieślík. W: *Newsweek Polska*. – 2007, nr 14, s. 102-106
29. TERAZ jest wojna / rozm. Joanna Lichocka. W: *Gazeta Polska*. – 2011, nr 37, s. 8-10
30. TERROR szyderców / rozm. Dariusz Suska, Tomasz Majeran. W: *Frona*. – 1996, nr 6, s. 170-178
31. TO JEST twoja ojczyzna, innej mieć nie będziesz / rozm. Krzysztof Masłoń. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2004, nr 306, s. A10-A11
32. ŻYCIE i tak jest masakrą / rozm. Cezary Michalski. W: *Dziennik : Polska, Europa, świat*. – 2008, nr 209, dod. Europa nr 36, s. 2-5

G. Artykuły i inne publikacje w prasie

1. „ADAM Mickiewicz odjeżdża na żółtym rowerze”. W: *Topos*. – 2015, nr 5, s. 40-53
2. ADAM Mickiewicz odjeżdża na żółtym rowerze : trzy fragmenty z nowej książki Jarosława Marka Rymkiewicza. W: *Uważam Rze*. – 2012, nr 17/18, dod. Literatura i Polityka, s. II-VII
3. ARIADNA w Knossos ; Ogród w Milanówku, presokratejskie ślimaki pod płotem ; Ogród w Milanówku – lipcowy wierszyk dla Anielki Rymkiewiczówny ; Ogród w Milanówku, dzikie mimozy przy furtce. W: *Twórcość*. – 2005, nr 1, s. 3-5

4. CHODŹCIE do mnie wiewiórki. W: O d r a . – 2006, nr 5, s. 39
5. CHOPIN ; Harpia ; Wiersz dla Ignacego Rymkiewicza (na jego pierwsze urodziny). W: A r c a n a . – 2010, nr 6, s. 5-7
6. CO ZOSTAŁO z Pascala ; Kosz na śmieci przy stacji kolejki WKD w Milanówku pod Warszawą ; Ogród w Milanówku, koty styczniowe. W: T w ó r c z o ś ć . – 1999, nr 6, s. 3-5
7. CZYSTE duchy na powietrzu. W: C z a s K u l t u r y . – 1997, nr 1, s. 21
8. DLA ANIELKI Rymkiewiczówny wyjeżdżającej do Francji – na pożegnanie ; Jesienna pieśń Czarnej Królowej. W: A r c a n a . – 2007, nr 5, s. 5-7
9. DO JAROSŁAWA Kaczyńskiego. W: R z e c z p o s p o l i t a (Wyd. zasadnicze). – 2010, nr 93, s. A17
10. DWA listy Jarosława Iwaszkiewicza. W: T w ó r c z o ś ć . – 1998, nr 7, s. 92-94
11. FELIKS Netz. W: T o p o s . – 2016, nr 6, s. 5
12. I LECIAŁEM na skos ; Łagry łagry ; Chopin pisze Fantazję f-moll ; Wiosna w Milanówku. W: A r c a n a . – 1996, nr 4, s. 48-50
13. KAWAŁEK autobiografii : List do Pani Bożenry Kucharczyk z Pułtuska. W: A r c a n a . – 2010, nr 6, s. 8-14
14. KILKA domów, okna, schody / Jarosław Marek Rymkiewicz. W: T w ó r c z o ś ć . – 1995, nr 12, s. 41-69
15. KIRASJER Fet. W: A r c a n a . – 2009, nr 2/3, s. 5
16. KONIEC zimy. W: T y g o d n i k S o l i d a r n o ś ć . – 1996, nr 18, s. 8
17. KOT poluje na ptaszki. W: R z e c z p o s p o l i t a (Wyd. zasadnicze). – 2006, nr 129, s. A15
18. LEKCJA interpretacji: cztery zdania z Heraklita / Zygmunt Bauman, Jacek Zychowicz, Svetozar Minkov, Glenn W. Most, Maria Dzielska, Tadeusz Sławek, Marek Bieńczyk, Michał Paweł Markowski, Jarosław Marek Rymkiewicz. W: K r o n o s . – 2008, nr 2, s. 334-363
19. LEŚMIAN – dzieje geniusza. Cz. 1-2. W: T w ó r c z o ś ć . – 2000, nr 5, s. 56-92 ; nr 6, s. 70-82
20. LEŚMIAN w haśle chruśniaku. W: R z e c z p o s p o l i t a (Wyd. zasadnicze). – 2001, nr 216, s. D3
21. LUDWIK Wittgenstein odpływa ; Ogród w Milanówku – wielki teatr świata. W: P o m o s t y . – 2004, t.9, s. 55-56
22. MAŁY pejzaż jesienny. W: A k a n t . – 2004, nr 1, s. 39
23. MASAKRA na Starym Mieście. W: D z i e n n i k : P o l s k a , E u r o p a , ś w i a t . – 2008, nr 70, dod. Europa nr 12, s. 6-9
24. „MIAŁEM do opowiedzenia swoją opowieść” : Nagroda Literacka im. Józefa Mackiewicza 2008. W: A r c a n a . – 2009, nr 1, s. 129-130

25. MODRASZEK ; Poranne czereśnie ; Adagio Mozarta (z 23. Koncertu Fortepianowego). W: *T o p o s .* – 2016, nr 5, s. 5-6
26. MY JEDZIEMY od Brwinowa. W: *A r c a n a .* – 2006, nr 2, s. 22-23
27. NA 5-LECIE Kwartalnika Artystycznego / Jacek Bocheński, Jerzy Giedroyc, Henryk Grynberg, Julia Hartwig, Zbigniew Herbert, Ryszard Kapaściński, Zygmunt Kubiak, Stanisław Lem, Czesław Miłosz, Jarosław Marek Rymkiewicz, Jan Józef Szczepański, Jan Twardowski. W: *Kwartalnik Artystyczny : Kujawy i Pomorze .* – 1998, nr 3, s. 166-170
28. NIE MA Polski nie ma Rosji nie było powstania. W: *Gazeta Polska .* – 2013, nr 1, s. 20-22
Tekst wygłoszony w 1983 r. w Sali Lustrzanej Pałacu Staszica na konferencji z okazji 120 rocznicy Powstania Styczniowego
29. O LUDZIACH szalonych. W: *Gazeta Polska .* – 2012, nr 6, s. 18-19
Tekst przygotowany na doroczną galę Strefy Wolnego Słowa
30. OGRÓD w Milanówku – widma sikorek ; Głowa Holofernesa ; Ariadna z dzieckiem w brzuchu ; Higher Walton, Lancashire, kwiecień 1912 roku. W: *T w ó r c z o ś ć .* – 2006, nr 2, s. 3-5
31. OSIP Mandelsztam wchodzi do ogrodu ; Zimowy pogrzeb na cmentarzu w Bolimowie ; Ogród w Milanówku, pieśń nocnego wędrowca : wiersze. W: *Gazeta Wyborcza (Wyd. zasadnicze).* – 2002, nr 249, s. 13
32. PIĘKNA młynarka ; Ogród w Milanówku, jeże w połowie sierpnia ; Jada zmarli. W: *T w ó r c z o ś ć .* – 2000, nr 3, s. 3-6
33. POETA idzie znikąd ; Do widzenia gawrony ; Ogród w Milanówku – funéraires ; Kot uszaty – wieczny powrót tego samego. W: *T w ó r c z o ś ć .* – 2003, nr 11, s. 3-6
34. POLSKA w Europie – nie siłą, to po dobroci. W: *Rzeczpospolita (Wyd. zasadnicze).* – 2008, nr 87, s. A29-A30.
35. SIEDEM hasel z „Encyklopedii Mickiewiczowskiej”. W: *Kwartalnik Artystyczny : Kujawy i Pomorze .* – 1998, nr 3, s. 89-101
36. STARY kapelusz, plecak, wiatr, nocny wędrowiec ; Ogród w Milanówku, przelot gawronów ; Kathleen Ferrier umiera w młodości na raka. W: *T w ó r c z o ś ć .* – 2001, nr 6, s. 3-5
37. TÖPFERGASSE – głowa owinięta koszulą. W: *Odra .* – 1998, nr 12, s. 55-64
38. TRZY piosenki o nicości. W: *Kwartalnik Artystyczny : Kujawy i Pomorze .* – 1997, nr 2, s. 53-54
39. TRZY wiersze : ankieta / Jan Twardowski, Jarosław Marek Rymkiewicz. W: *Kwartalnik Artystyczny : Kujawy i Pomorze .* – 1998, nr 3, s. 24-25; nr 4, s. 124-131

Najważniejsze wiersze polskiej poezji XX wieku

40. VIRTUOSI di Roma ; Wiersz dla Wawrzyńca na trzydzieste pierwsze urodziny ; Ogród w Milanówku – cicho ciszej. W: *Arcana*. – 2003, nr 2, s. 5-7
41. WARSZAWA Śródmieście – Milanówek, godzina 23:42. W: *Frona*. – 2003, nr 30, s. 7
42. WIGILIA u Mickiewiczów. W: *Gazeta Polska*. – 2013, nr 51/52, s. 8-9
43. WTEDY Atena. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2007, nr 83, s. A18
44. WZORY historii : (ankieta) / Jarosław Maria Rymkiewicz, Piotr Łossowski, Krzysztof Kawalec, Włodzimierz Suleja, Anna Sucheni-Grabowska, Tomasz Wituch, Barbara Grochulska, Marek Kazimierz Kamiński. W: *Arcana*. – 2000, nr spec., s. 193-211
45. ZEJŚCIE Orfeusza ; Wyjście Orfeusza ; Menady nad ciałem Orfeusza ; Gustave Moreau „Głowa Orfeusza” (1865) ; Pęknięta czaszka Orfeusza. W: *Twórczość*. – 2008, nr 6, s. 3-7

II. Opracowania

a. Pozycje zwarte

1. (BEZ)KRES romantyzmu : nowoczesność w romantyzmie – romantyzm w nowoczesności / red. Karolina Papiorkowska-Dymet i Joanna Stożek. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2018. – 151 s.
Zawiera:
 - Romantyzm nowoczesny, romantyzm współczesny : Schubert poetów polskich XX wieku (Stanisław Barańczak, Jarosław Marek Rymkiewicz) / Iwona Puchalska, s. 79-95
 - Zatrzacony z Milanówka : co Cyprian Norwid powiedziałby o „Kinderszenen”? / Karol Samsel, s. 55-76
2. CIAŁO i duch w obliczu śmierci / red. Bożena Kuklińska, Marta Gudowska, Arkadiusz Gudowski. – Lublin : ARTmagedon, 2016. – 351 s.: il.
Zawiera: „Na wpół umarli ale na wpół żywy” : poetycki obraz śmierci w Moim dziele pośmiertnym Jarosława Marka Rymkiewicza / Linda Tomarska ; Uniwersytet Śląski w Katowicach, s. 207-219
3. DOŚWIADCZAJĄC : szkice o twórczości (anty)modernistycznej / pod red. Ewy Bartos i Michała Kłosińskiego. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014. – 323 s. – (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach)

- Zawiera: Jeszcze żywe zwłoki... : przykłady poetyckich nekrografii Jarosława Marka Rymkiewicza / Dominik Chwoilik, s. 139-154
4. DRAMAT poetycki po 1956 roku : Jarosław M. Rymkiewicz, Stanisław Grochowiak, Tymoteusz Karpowicz / Krystyna Latawiec. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2007. – 205 s. – (Prace Monograficzne – Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)
 5. DZIEDZICTWO romantyczne : o (nie)obecności romantyzmu w kulturze współczesnej / pod red. Marka Piechoty, Marii Janoszki, Oskara Kalarusa. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013. – s. 239
Zawiera: Romantyczna figura historii w „Kinderszenen” Jarosława Marka Rymkiewicza / Joanna Maj, s. 97-108
 6. DZIEJE najnowsze w literaturze polskiej : szkice o współczesnej poezji i prozie / red. Antoni Buchała ; [red.nauk. Krzysztof Dybciak, Janusz Gruchała]. – Warszawa : Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji : Instytut Pamięci Narodowej, 2019. – 325 s.
Zawiera: Istnieć, znaczy być pamiętanym : o poezji Jarosława Marka Rymkiewicza / Marzena Woźniak-Łabieniec, s. 43-79
 7. FILOZOFIA filologii / red. nauk. Artur Hellich, Helena Markowska-Fulara, Jan Potkański, Łukasz Żurek. – Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2019. – 332 s.
Zawiera: Praktyki „mniejszościowej” historii literatury w „Żmucie” Jarosława Marka Rymkiewicza / Zbigniew Jazienicki ; Uniwersytet Warszawski, s. 200-216
 8. FORMY męskości. 1 / red. Adam Dziadek i Filip Mazurkiewicz. – Warszawa : Instytut Badań Literackich PAN. Wydawnictwo, 2018. – 601 s.
Zawiera: „- Kto ty jesteś? – Mały Hans” : polski podmiot polityczny w ujęciu Jarosława Marka Rymkiewicza / Dawid Matuszek ; Uniwersytet Śląski w Katowicach s. 498-516
 9. HERMENEUTA i historia : Jarosław Marek Rymkiewicz w Bakecie / Grzegorz Marzec. – Warszawa : Stowarzyszenie Pro Cultura Litteraria : Instytut Badań Literackich PAN, 2012. – 266 s.
 10. IMIONA anomii : literatura wobec doświadczenia stanu wyjątkowego / red. nauk. Piotr Sadzik. – Warszawa : PWN, 2019. – 395 s.
Zawiera: Potencja królobójstwa : modalności wspólnoty w „Wieszaniu” Jarosława Marka Rymkiewicza / Zbigniew Jazienicki, s. 73-302
 11. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz : metafizyka / Marzena Woźniak-Łabieniec. – Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017. – 215 s. – (Projekt: Egzystencja i Literatura).

12. JAROSŁAWA Marka Rymkiewicza dialogi z tradycją / tom pod red. Lidii Banowskiej i Wiesława Ratajczaka. – Poznań : Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2016. – 180 s.: fot.
Materiały z konferencji, 21 listopada 2015 r., Poznań
13. KLASYK i metafizyka : o poezji Jarosława Marka Rymkiewicza / Marzena Woźniak-Łabieniec. – Kraków : „Arcana”, 2002. – 283 s. – (Arkana Literatury).
14. KOTARBIŃSKI, Nietzsche, Rymkiewicz – trzy wersje nihilizmu / Radosław Żyszczyński. – Wrocław : Oficyna Wydawnicza Arboretum : nakł. Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego, 2015. – 260 s.
15. KULTURA i egzystencja w poezji Jarosława Marka Rymkiewicza / Adam Poprawa. – Wrocław : Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego, 1999. – 139 s.
16. LITERATURA popularna. T. 1, Dyskursy wielorakie / pod red. Ewy Bartos i Marty Tomczok. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013. – 482 s. – (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach)
Zawiera: O tym się mówi : wiersz Do Jarosława Kaczyńskiego / Dominik Chwolik, s. 39-52
17. LIRYKA i aksjologia : rozmowy o poezji i sztuce polskiej przełomu XX i XXI wieku / Mirosław Dzień, Marek Bernacki. – Bielsko-Biała : Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej, 2018. – 168 s.
M.in. o twórczości Jarosława Marka Rymkiewicza
18. „ODCISK palca – rozległy labirynt” : prace ofiarowane profesorowi Wojciechowi Ligęzie na jubileusz siedemdziesięciolecia / red. Mateusz Antoniuk, Dorota Siwor. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2021. – 823 s.: il.
Zawiera:
– Miasto-księżyc-róża : Przyboś i Rymkiewicz wobec niewyraźnego / Dorota Wojda, s. 153-155
– Wykonawstwo muzyczne jako temat literacki : Kathleen Ferrier i poeci / Iwona Puchalska, s. 699-712
19. OPOWIEDZIEĆ (sobie) Polskę : literackie ślady 1918, 1945, 1989 w szkicach warsztatowych na temat (i obok tematu) / red. nauk. Hanna Gosk, Piotr Sadzik. – Warszawa : Dom Wydawniczy Elipsa, 2016. – 232 s.
Zawiera: O władzoprzemocy : prawomocność wspólnoty w „Kinderzsenen” Jarosława Marka Rymkiewicza / Zbigniew Jazienicki ; Uniwersytet Warszawski, s. 60-75
20. POETYCKI światopogląd Jarosława Marka Rymkiewicza : próba antropologii literackiej / Mariusz Kalandyk. – Kraków : Księgarnia Akademicka, 2015. – 320 s.

21. „POEZJA jest sztuką rytmu” : o świadomości rytmu w poezji polskiej dwudziestego wieku (Miłosz – Rymkiewicz – Barańczak) / Joanna Dembińska-Pawelec. – Katowice : Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, 2010. – 470 s. – (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach)
22. PRZED i po : Witold Gombrowicz. 1 / pod red. Józefa Olejniczaka. – Kraków : Wydawnictwo Pasaże, 2019. – 315 s.: il.
Materiały z konferencji naukowej, wrzesień 2018 r., Zabrze.
Zawiera: Interpretacja zakazana, czyli o tym, jak poeta „dobrej zmiany” Gombrowicza czytał / Marian Bielecki, s. 45-88
23. ROMANTYZM środkowoeuropejski w kontekście postkolonialnym. Cz. 2 / red. nauk. Michał Kuziak, Bartosz Maciejewski. – Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2016. – 434 s.: il. – (Projekty Komparatystryki)
Zawiera: Logika spóźnionego postkolonializmu : przypadek Jarosława Marka Rymkiewicza / Grzegorz Marzec ; Polska Akademia Nauk, 349-371
24. RYMKIEWICZ : dopowiedzenia / Dominik Chwolik. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016. – 142 s. – (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach)
25. RYMKIEWICZ : genealogia / Joanna Lichocka. – Warszawa : Evviva l'Arte, 2021. – 321 s.: fot.
26. SPÓR o Rymkiewicza : wybór publicystyki / pod red. Tomasza Rowińskiego ; [aut. Agata Bielik-Robson i in.]. – Warszawa : Fronda PL, 2012. – 479 s.: il., 1 dysk optyczny (DVD)
27. T.S. ELIOT w oczach trzech polskich pisarzy / Jean Ward. – Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, 2001. – 295 s.
28. UMRĘ cały : rozmowy w cieniu śmierci : senilna poezja Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza, Zbigniewa Herberta i Jarosława Marka Rymkiewicza / Grażyna Sztukińska. – Warszawa : Narodowe Centrum Kultury, 2011. – 228 s. – (Biblioteka Pana Cogito)
29. URZECZENIE : locje literatury i wyobraźni / pod red. Mariusza Jochemczyka i Miłosza Piotrowiaka. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013. – 374 s.
Zawiera: Biografie wody w pisarstwie Jarosława Marka Rymkiewicza / Dorota Wojda, s. 307-335
30. Z DUCHA Orfeusza : studia o polskiej poezji lat 2010-2016 / red. nauk. Wojciech Kass, Jarosław Ławski. – Pranie ; Białystok : Wydawnictwo Prymat, Mariusz Śliwowski, 2017. – 574 s.: fot.
Zawiera:

– Jarosława Marka Rymkiewicza klasycyzm idiosynkratyczny / Jakub Andrzej Jurkowski ; Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, s. 155-168

– Poetyckie dzikie i kulturowe misteria w wierszach Jarosława Marka Rymkiewicza / Mariusz Kalandyk, s. 169-187

b. Artykuły

1. „ALEKSANDER Fredro jest w złym humorze” : hermeneutyka Jarosława Marka Rymkiewicza wobec totalitaryzmu / Dorota Wojda. W: *Słupskie Prace Filologiczne. Seria Filologia Polska.* – 2005, nr 4, s. 39-54
2. ALFABET Rymkiewicza / Mariusz Koryciński. W: *Topos.* – 2013, nr 4, s. 7-18
3. ALTERACJE JMR : (garść refleksji na marginesie „Ulicy Mandelsztama) / Dorota Heck. W: *Arca na.* – 2015, nr 4, s. 38-45
4. ANARCHIA ocala : dlaczego segregacja śmieci nam zagraża : jeśli jest w warcholstwie coś bardzo polskiego, to poddając się biurokratom, regulacjom oraz przepisom może przestaniemy być sobą? / Łukasz Warzecha. W: *Do Rzeczy.* – 2019, nr 51, s. 74-75
5. ANTYGONA podpała spirytus / Mariusz Cieślak. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2014, nr 142, s. P4-P5
6. ANTYK w twórczości Jarosława Marka Rymkiewicza / Stanisław Stabryła. W: *Meander.* – 2013, r. 68, s. 118-132
7. BAZA danych i strategie narracyjne w powieściach przełomu XX i XXI wieku / Maria Woźniakiewicz-Dziadosz. W: *Irydion.* – 2017, t. 3, nr 1, s. 177-197
8. BEZRADNOŚĆ i pycha : Rymkiewicz: krwawy wieszcz / Paweł Bravo. W: *Tygodnik Powszechny.* – 2013, nr 26, s. 4-5
9. BĘDZIEMY mieli własny teatr / Mariusz Koryciński. W: *Migotania.* – 2012, nr 4, s. 12-13
10. BŁYSKI i rozbłyśki : o Jarosławie Marku Rymkiewiczu / Janusz Drzewucki, Maciej Urbanowski, Artur Nowaczewski, Zbigniew Fałtynowicz, Włodzimierz Pomierny, Mariusz Kalandyk, Marta Kwaśnicka, Elżbieta Czerwińska. W: *Topos.* – 2015, nr 5, s. 28-39
11. BRZEMIEŃ encyklopedii / Grzegorz Marzec. W: *Twórczość.* – 2005, nr 4, s. 74-93
12. BYŁ Rymkiewicz poetą „na serio” : Jarosław Marek Rymkiewicz 1935-2022 / Krzysztof Siwczyk. W: *Gazeta Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2022, nr 30, s. 13

13. CNOTA czy terror? Nie, dziękuję... / Julian Kutyła. W: *Krytyka Polityczna*. – 2007, [nr] 13, s. 236-242.
Na marginesie książki J.M. Rymkiewicza „Wieszanie”.
14. COŚ z Nietzschego : filozofia w poezji Jarosława Marka Rymkiewicza / Stanisław Chyczyński. W: *Fron da*. – 2006, nr 41, s. 94-127
15. CZY śmierć będzie nowym Bogiem Polaków? : dlaczego raczej żyć niż umierać: filozoficzny przyczynek do ideologii polskiej duszy / Agata Bielik-Robson. W: *Dziennik : Polska, Europa, świat*. – 2008, nr 245, dod. Europa nr 42, s. 12-14
16. „DANCE moriendi” : o muzyczno-tanatologicznych aspektach późnej twórczości lirycznej Jarosława Marka Rymkiewicza / Joanna Dembińska-Pawelec ; Zakład Poetyki i Sztuki Interpretacji w Instytucie Nauk o Literaturze im. Ireneusza Opackiego Uniwersytetu Śląskiego. W: *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica*. – 2012, [nr] 1, s. 230-245
17. DEMOKRACJA przed sądem / Zdzisław Krasnodębski. W: *Gazeta Polska*. – 2012, nr 21, s. 23.
Dotyczy filmu: *Poeta pozwany* / reż. Grzegorz Braun.
18. „DIALOGI z umarłymi”, albo neoklasycyzm : Julian Kornhauser czyta „Thema regium” Jarosława Marka Rymkiewicza / Adrian Gleń. W: *Topos*. – 2013, nr 4, s. 88-92
19. DROGA w ciemności : list do Jarosława Rymkiewicza / Wojciech Wencel. W: *Fron da*. – 2006, nr 41, s. 88-93
20. „DWOISTA jednia świata” : barok i barokowość w poezji Jarosława Marka Rymkiewicza / Julia Mielczarek. W: *Topos*. – 2004, nr 5, s. 37-57
21. DŹWIĘKOWE medium, czyli O wątkach spirytystycznych w „poetyckiej muzykologii” / Iwona Puchalska ; Wydział Polonistyki UJ. W: *Ruch Literacki*. – 2016, z. 5, s. 579-589
22. „ENCYKLOPEDIA” Jarosława Marka Rymkiewicza jako historie literatury / Joanna Maj ; Uniwersytet Wrocławski. W: *Acta Universitatis Wratislaviensis. Prace Literackie*. – 2012, nr 52, s. 119-134
23. EWOLUCJA „sacrum” w twórczości Jarosława Marka Rymkiewicza : (od „Wiecznego Teraz” klasyka do metafizycznego szamba „nihilisty”) / Marzena Woźniak-Łabieniec. W: *Arcana*. – 2015, nr 4, s. 25-30
24. FATALNE zauroczenie Jarosława Marka Rymkiewicza / Stanisław Gębala. W: *Zdanie*. – 2010, nr 3/4, s. 75-79
25. FIGURA ogrodu w pisarstwie Jarosława Marka Rymkiewicza / Dorota Wojda. W: *Ruch Literacki*. – 2006, z. 1, s. 101-114

26. FILOZOFIA „Kilku szczegółów” Jarosława Marka Rymkiewicza / Olga Masiuk ; Zakład Literatury Polskiej na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego. W: *Tekstualia*. – 2006, nr 3, s. 125-133
27. GDYBYŻ / Andrzej Horubała. W: *Uważam Rze*. – 2011, nr 25, s. 50-51
Konflikt między J.M. Rymkiewiczem a koncertem „Agora” o naruszenie dóbr osobistych wydawcy Gazety Wyborczej.
28. GRY z przemijaniem / Andrzej Horubała. W: *Do Rzeczy*. – 2016, nr 51, s. 60-61
Fragment laudacji wygłoszonej z okazji przyznania J.M. Rymkiewiczowi Nagrody Identitas za tom poezji „Koniec lata w zdziczałym ogrodzie”.
29. GUŚLARZ w mundurze Jüngera : o „Kinderszenen” / Jan Klata ; rozm. Cezary Michalski. W: *Dziennik : Polska, Europa, świat*. – 2008, nr 221, dod. Europa nr 38, s. 7-9
30. HEROLD nacjonalistycznego paradoksu / Krzysztof Lubczyński. W: *Dziennik Trybuna*. – 2020, nr 182/183, s. 12
31. HISTORIA literatury jako fałszowanie : Słowacki Miłosza, Słowacki Witkowskiej oraz Słowacki Rymkiewicza / Joanna Maj ; Uniwersytet Wrocławski. W: *Orbis Linguarum*. – 2015, vol. 43, s. 501-512
32. HOLOCAUST, wzniosłość, ironia : przedstawianie nieprzedstawialnego w „Umschlagplatzu” Jarosława Marka Rymkiewicza / Grzegorz Marzec. W: *Pamiętnik Literacki*. – 2005, z. 1, s. 31-52
33. HUMANISTYCZNA bawełna / Andrzej Mencwel. W: *Borussia*. – [2008], nr 42, s. 25-31
34. JAK Rymkiewicz cenzurę PRL „przechytrzył”... / Jan Engelgard. W: *Myśl Polska*. – 2011, nr 21/22, s. 15
35. JAKA piękna masakra! / Krzysztof Varga. W: *Gazeta Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2008, nr 263, dod. *Gazeta na Świątę*, s. 6-7
36. JAKIEJ myśli niepodległościowej Polacy potrzebują : Rymkiewicz: krwawy wieszcz / Paweł Bravo. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2013, nr 26, s. 3-4
37. JAKIŚ mały rozlew krwi : Jarosław Marek Rymkiewicz poeta dobrej zmiany / Michał Olszewski. W: *Gazeta Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2016, nr 1, s. 16
38. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz : poeta wymykający się schematom : był dramaturgiem, eseistą, tłumaczem, krytykiem literackim, ale przede wszystkim poetą : nie wahał się używać siły poezji do wyrażania politycznych apeli w podzielonej po katastrofie smoleńskiej Polsce / Mariusz

- Grabowski. W: *Polska (Metropolia Warszawska, wyd. zasadnicze)*. – 2022, nr 11, s. 12
39. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz : poeta wymykający się szablonom / Mariusz Grabowski. W: *Głos Wielkopolski*. – 2022, nr 30, s. 8
40. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz i jego nowa historia literatury : deklaracje i wyznaczniki / Joanna Maj ; Uniwersytet Wrocławski Wydział Filologiczny. W: *Orbis Linguarum*. – 2014, vol. 40, s. 227-233
41. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz jest w złym humorze / Mariusz Kalandyk. W: *Topos*. – 2013, nr 4, s. 22-42
42. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz patrzy na obraz Chełmońskiego / Wojciech Kaliszewski. W: *Wyspa*. – 2015, nr 1, s. 12-19
43. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz w cenzurze i poza cenzurą / Marzena Woźniak-Łabieniec. W: *Topos*. – 2013, nr 4, s. 58-67
44. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz : wyraziciel polskich podziałów / Jacek Cieślak. – W: *Rzeczpospolita (Wyd. zasadnicze)*. – 2022, nr 30, s. A1, A9
45. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz w cieniu Miłosza / Joanna Dembińska-Pawelec. W: *Ruch Literacki*. – 2012, z. 2, s. 209-226
46. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz: ja „odróżnione” i ja „odróżnicowane” / Anna Kałuża. W: *Pamiętnik Literacki*. – 2008, z. 1, s. 121-144
47. JAROSŁAW Marek Rymkiewicz: Wieszcz / Justyna Sobolewska. W: *Polityka*. – 2016, nr 1/2, s. 134
48. JAROSŁAWA Marka Rymkiewicza historia literatury : myśli różne / Ewa Paczoska. W: *Topos*. – 2013, nr 4, s. 46-51
49. JEDYNE możliwe zamknięcie dramatu / Dariusz Kosiński. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2018, nr 16, s. 76-77
- Dotyczy przedstawień teatralnych Jarosława Marka Rymkiewicza: „Porwanie Europy” i „Ułani”.
50. JEDYNIĘ prawda jest ciekawa / Grzegorz Wąsowski. W: *Niezależna Gazeta Polska Nowe Państwo*. – 2010, [nr] 11, s. 60-62
51. „JEST coś, co dostrzega wyłącznie poeta...” : Jarosława Marka Rymkiewicza inna wizja polskiej historii / Mikołaj Mirowski. W: *Arterie*. – 2016, nr 2, s. 70-75
52. JEST Rymkiewicz, ale czy jest klasycyzm? / Adam Poprawa. W: *Polonistyka*. – 2000, nr 2, s. 79-82
53. JEST to coś, co dostrzega wyłącznie poeta... : Jarosława Marka Rymkiewicza inna wizja polskiej historii / Mikołaj Mirowski. W: *Frona Lux*. – 2017, nr 82/83, s. 132-137
54. JMR – abecadło / Janusz Drzewucki. W: *Twórczość*. – 2004, nr 1, s. 79-93

55. JUBILEUSZ Jarosława Marka Rymkiewicza / Wiesław Ratajczak. W: *Arcana*. – 2015, nr 5, s. 228-231
56. JURODIWY czy mistyfikator? : Jarosław Marek Rymkiewicz (1935-2022) / Krzysztof Lubczyński. W: *Dziennik Trybuna*. – 2022, nr 61/62, s. 12
57. KLASYCYZM i metafizyka : (o wczesnej twórczości Jarosława Marka Rymkiewicza) / Marzena Woźniak-Łabieniec. W: *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica*. – 2001, z. 2, s. 105-127
58. KLASYK w czasach zarazy : przypadek Jarosława Marka Rymkiewicza / Marzena Woźniak-Łabieniec. W: *Arcana*. – 2008, nr 6, s. 112-121
59. KŁOPOTY z przeszłością : polska proza historyczna wobec wyzwania historiografii / Aleksandra Chomiuk. W: *Ruch Literacki*. – 2006, z. 4/5, s. 473-490
60. KOŚCI zamiast sztandaru / Paweł Goźliński. W: *Gazeta Wyborcza (Wyd. zasadnicze)*. – 2010, nr 106, s. 19
61. KOTY / Joanna Lichocka. W: *Sieci*. – 2018, nr 41, s. 68-71
62. KTO gada z Rymkiewiczem / Krzysztof Masłoń. W: *Rzeczpospolita (Wyd. zasadnicze)*. – 2011, nr 29, s. P10-P12
63. „– KTO ty jesteś? – Mały Hans” : Rymkiewicza Freudem / Dawid Matuszek ; Instytut Nauk o Literaturze Polskiej UŚ. W: *Teksty Drugie*. – 2015, nr 2, s. 215-233
64. KUKURUŻNIK między Gołkowem a Piasecznem / Jarosław Marek Rymkiewicz. W: *Rzeczpospolita (Wyd. zasadnicze)*. – 2008, nr 81, s. A24-A25
65. KWESTIE stylu / Jacek Łukasiewicz. W: *Odra*. – 2013, nr 1, s. 61-62
66. LAMENT nad wolnością / Elżbieta Morawiec. W: *Gazeta Polska*. – 2011, nr 3, s. 26
67. LEWIATAN i myszy : autor „Wieszania” skończył 81 lat / Andrzej Nowak. W: *Do Rzeczy*. – 2016, nr 31, s. 45-49
68. LITERACKI trupi jad / Maciej Motas. W: *Mysł Polska*. – 2011, nr 3/4, s. 18
69. LITERATURA o nic nie prosi / Krzysztof Masłoń. W: *Rzeczpospolita (Wyd. zasadnicze)*. – 2003, nr 233, s. A12
70. LUNETA Rymkiewicza : mediumiczne auto-biografie nowoczesnego klasycyzmu / Dorota Wojda ; Katedra Teorii Literatury na Wydziale Polonistyki UJ. W: *Teksty Drugie*. – 2018, nr 6, s. 301-321
71. „ŁZY Ariadny” : cykl poetycki Jarosława Marka Rymkiewicza jako afirmacja istnienia w nicości. W: *Pamiętnik Literacki*. – 2011, z. 1, s. 111-136

72. ŁZY Zsuzsanny / Marek Danielkiewicz. W: *Akcent*. – 2021, nr 3, s. 187-189
73. ŁŻE-prorok Polaków / Tomasz P. Terlikowski. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2016, nr 129, s. 36-39
74. MACABRA alla Polacca : wokół „Kinderszenen” Jarosława Marka Rymkiewicza / Krzysztof Lubczyński. W: *Trybuna* (Wyd. zasadnicze). – 2008, nr 256, s. 12-13
75. MAMY poetę / Joanna Lichocka. W: *Gazeta Polska*. – 2012, nr 22, s. 19
76. MARTWE pszczoły / Tadeusz Komendant. W: *Twórczość*. – 2011, nr 2, s. 131-133
77. MELANCHOLIA versus tradycja : Jarosław Marek Rymkiewicz / Alina Świeściak. W: *Przestrzenie Teorii*. – 2010, [nr] 13, s. 77-116
78. „MIAŁEM do opowiedzenia swoją opowieść” : Nagroda Literacka im. Józefa Mackiewicza 2008 / Jarosław Marek Rymkiewicz. W: *Arcana*. – 2009, nr 1, s. 129-130
79. MIĘDZY myślą a materią / Robert Zybrant. W: *Topos*. – 2013, nr 4, s. 93-95
80. MISTYKA ziemi i krwi / Grzegorz Górny. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2008, nr 273, s. A16-A17
81. MOWA przejęta nicością : retoryczne postawy wobec Nietzscheańskiego żywiołu nicości w poetyce Wallace'a Stevensa i Jarosława Marka Rymkiewicza / Kacper Bartczak ; Uniwersytet Łódzki. Wydział Filologiczny. Instytut Anglistyki. Zakład Literatury Amerykańskiej. W: *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica*. – 2017, [nr] 2, s. 33-75.
82. MROCZNY przedmiot pożądania : o „Kinderszenen” raz jeszcze – inaczej / Elżbieta Janicka. W: *Pamiętnik Literacki*. – 2010, z. 4, s. 61-86
83. MY jedziemy – to jest wieczne i nie mija... / Przemysław Dakowicz. W: *Topos*. – 2015, nr 5, s. 6-11
84. MY z masakry wszyscy : wokół „Kinderszenen” / Janusz Anderman. W: *Gazeta Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2009, nr 16, s. 20-21
85. MYŚLĘ tak jak chciała wojna / Wanda Zwinogrodzka. W: *Arcana*. – 2015, nr 4, s. 16-24
86. MYŚLI... i kości, czyli „Co zostało z Pascala” Jarosława Marka Rymkiewicza / Jan Piotrowiak. W: *Liryka Polska XX Wieku*. – 2010, ser. 5, s. 9-26
87. NA DRUGI brzeg jeziora : czyli o spotkaniach z Jarosławem Markiem Rymkiewiczem / Andrzej Nowak. W: *Arcana*. – 2015, nr 4, s. 6-9

88. NA ŚMIERĆ Rymkiewicza / Jan Maciejewski. W: Rzeczpospolita (Wyd. zasadnicze). – 2022, nr 35, s. 26-27 (Plus Minus)
89. NAGRODA Rejtana dla wieszczka / Sylwia Krasnodębska. W: Gazeta Polska. – 2015, nr 29, s. 15
J.M. Rymkiewicz pierwszym laureatem Nagrody Rejtana, ustanowionej przez Fundację Obrony Wolności Słowa.
90. NIEJEDNOZNACZNY / Szymon Bojdo. W: Przewodnik Katolicki. – 2022, nr 7, s.49
91. NIHILIZM jako literackie pogranicze oraz pole napięć aksjologicznych i estetycznych na przykładzie twórczości Jarosława Marka Rymkiewicza : próba rozpoznania / Mariusz Kalandyk ; Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie. W: Tematy i Konteksty. – 2017, nr 7, s. 330-344
92. NIKE po raz siódmy / Barbara Marciniak. W: Śląsk. – 2003, nr 12, s. 48-50
93. O KONIECZNOŚCI powstania warszawskiego : „Kinderszenen” i „Widma” / Maria Kobielska. W: Pamiętnik Literacki. – 2013, z. 4, s. 89-113
94. O MUZYCE w poezji Jarosława Marka Rymkiewicza : (uchem profana) / Elżbieta Morawiec. W: Arcana. – 2015, nr 4, s. 31-37
95. ODJAZD wieszczka / Leszek Bugajski. W: Wprost. – 2019, nr 8, s. 76-79
96. OGRODY Jarosława Marka Rymkiewicza : ogród istnienia – ogród nicości – ogród Boga / Piotr Sanetra, Jacek Wojtysiak. W: Przegląd Powszechny. – 2005, nr 3, s. 480-492
97. OGRÓD istnienia / Ryszard Przybylski. W: Gazeta Wyborcza (Wyd. zasadnicze). – 2002, nr 249, s. 13-14
98. OGRÓD wierszowej tradycji : kilka uwag o „Zachodzie słońca w Milanówku” Jarosława Marka Rymkiewicza / Anna Tryksza ; Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie. Instytut Filologii Polskiej. Zakład Teorii Literatury. W: Czytanie Literatury. – 2014, nr 3, s. 293-305
99. ORFEUSZ w piekle historii : o „Pastuszkę Chełmońskiego” Jarosława Marka Rymkiewicza / Przemysław Dakowicz. W: Topos. – 2014, nr 4, s. 13-58
100. PATRZYCIE na mnie, lecz ja nie znikam : „Eurydyki” Jarosława Marka Rymkiewicza / Dorota Wojda. W: Dialog. – 2008, nr 12, s. 78-87
101. PIEŚŃ o Kathleen Ferrier / Hanna Milewska. W: Twórczość. – 2007, nr 5, s. 95-100

102. PIĘKNA choroba – Polska : 70-lecie Jarosława Marka Rymkiewicza / Krzysztof Masłoń. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2005, nr 159, s. A12
103. PIĘKNA choroba Jarosława Marka Rymkiewicza / Krzysztof Masłoń. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2009, nr 137, s. A14-A15
104. PIJMY zdrowie Rymkiewicza : Mickiewicz prawdziwy okiem mistrza : bardzo długo czekaliśmy na książkę Jarosława Marka Rymkiewicza „Adam Mickiewicz odjeżdża na żółtym rowerze” finalizującą cykl „Jak podróżne[!] żurawie” / Krzysztof Masłoń. W: *Do Rzeczy*. – 2019, nr 8, s. 46-48
105. PIÓRO rzucone Rymkiewiczowi / Krzysztof Masłoń. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2012, nr 252, s. P12-P13
106. PIS NIE CZYTAŁ Rymkiewicza / Łukasz Warzecha. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2022, nr 33, s. A8
107. PISARSTWO Rymkiewicza: miazmaty zniwalającej urody / Krzysztof Masłoń. W: *Do Rzeczy*. – 2013, nr 36, s. 48-50
108. PISARZ o poglądach „obiektywnie szkodliwych” : Jarosław Marek Rymkiewicz przez wiele lat był na celowniku Służby Bezpieczeństwa, która utrudniała mu życie, podsłuchiwała, kontrolowała korespondencję, organizowała medialne ataki na pisarza, blokowała wyjazdy zagraniczne / Piotr Gontarczyk. W: *Sięci*. – 2022, nr 7, s. 53-56
109. PISARZE do piór, pisarze do sądu / Wojciech Dudkiewicz. W: *Tygodnik Solidarność*. – 2010, nr 42, s. 22-23
110. PLED w kratę / Wojciech Kass. W: *Topos*. – 2016, nr 4, s. 107-109
111. PO STRONIE szaleństwa / Justyna Sobolewska. W: *Polityka*. – 2022, nr 7, s. 87
112. POCHÓD szkieletów : jeszcze o Powstaniu Warszawskim / Katarzyna R. Łozowska. W: *Annales Neophilologiarum*. – 2009, [vol.] 3, s. 51-71
113. POCHWAŁA szaleństwa / Łukasz Warzecha. – W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 186, s. P8-P9
Twórczość historyczna J.M. Rymkiewicza.
114. POETA – wróg publiczny / Wojciech Wencel. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 69, s. 11
115. POETA i kości : w hołdzie Jarosławowi Markowi Babiarzowi / Andrzej Nowak. W: *Sięci*. – 2022, nr 7, s. 50-52
116. POETA i wspaniały Adaś / Cezary Łazarewicz. W: *Newsweek Polska*. – 2012, nr 23, s. 46-48
117. POETA skazany za krytykę „Wyborczej” / Robert Wit Wyrostkiewicz. W: *Nasza Polska*. – 2011, nr 30, s. 7

118. POETA zaprasza na proces / Bogdan Wróblewski. W: *Gazeta Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 64, s. 4
119. POEZJA Osipa Mandelsztama w przekładach Jarosława Marka Rymkiewicza / Piotr Fast. W: *Przegląd Rusycystyczny*. – 2010, nr 1, s. 52-66
120. POEZJA życiowej prozy / Anna Nasiłowska. W: *Polityka*. – 2003, nr 42, s. 66-67
121. POGAŃSTWO wkracza do kościoła / Ewa Polak-Pańkiewicz. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2016, nr 141, s. 38-39
122. POLAK potrafi / Michał Herer, Krzysztof Wolański. W: *Bez Dogmatu*. – 2011, nr 88, s. 29-32
123. POLSKA chce, żebym jej służył / Krzysztof Masłoń. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2003, nr 238, s. A10-A11
124. POLSKA jako potwór doktora Frankensteinia : uwagi o myśli politycznej Jarosława Marka Rymkiewicza / Tomasz Rowiński. W: *Fronda*. – 2011, nr 60, s. 50-65
125. POLSKA religia śmierci : Rymkiewicz / Piotr Augustyniak. W: *Liberté!* – 2016/2017, nr 24, s. 12-17
126. POLSKA szalona, Polska rozsądna / Mariusz Cieślík. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 126, s. P6-P7
127. POLSKOŚĆ według prof. Rymkiewicza / Rafał Pazio. W: *Najwyższy Czas!* – 2010, nr 48, s. VIII-IX
128. POTWORNOSĆ istnienia : o „Wieszaniu” i innych utworach Jarosława Marka Rymkiewicza / Dorota Wojda. W: *Arcana*. – 2007, nr 2/3, s. 168-183
129. POWSTANIE bez bożej gwarancji / Zdzisław Krasnodębski. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2009, nr 8, s. A18-A20
130. PRAWY poeta / Rafał Kalukin. W: *Newsweek Polska*. – 2012, nr 51/52, s. 64-68
131. PREKURSORY Rymkiewicza / Jan Potkański (Uniwersytet Warszawski). W: *Prace Filologiczne. Literaturoznawstwo*. – 2020, nr 10, s. 369-383
132. PROBLEM z Rymkiewiczem / Łukasz Warzecha. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 7, s. A12-A13
133. PROBLEM z trupem (o kilku wierszach Jarosława Marka Rymkiewicza) / Mariusz Kalandyk. W: *Nowa Okolica Poetów*. – 2005, nr 3/4, s. 252-264
134. PRZEBACZENIE jako kategoria współczesnego dyskursu pamięci na przykładzie Kinderszenen Jarosława Marka Rymkiewicza i Słonecznika

- Szymona Wiesenthala / Paweł Dobrosielski, Marcin Napiórkowski. W: *Zagłada Żydów*. – 2011, nr 7, s. 269-278
135. PRZECIWNIK twórczości zaangażowanej / Piotr Gontarczyk. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2007, nr 151, s. A15
136. PUNKT zaczepienia : esbeckie zmagania z Jarosławem Markiem Rymkiewiczem / Joanna Lichocka. W: *Gazeta Polska*. – 2021, nr 21, s. 80-83
137. RACJONALNA Ariadna uwiedziona / Joanna Maj. W: *Akcent*. – 2011, nr 3, s. 49-55
138. RAJZA wrześnieowa : „można być tylko Polakiem” : gdyby nie awantura na granicy polsko-rumuńskiej, Jarosław Marek Rymkiewicz mógłby nie być polskim pisarzem / Joanna Lichocka. W: *Do Rzeczy*. – 2018, nr 32, s. 40-43
139. REWIZJE historii i dyskursu kryminologicznego : Kuśniewicz, Terlecki, Rymkiewicz / Dorota Wojda ; Katedra Teorii Literatury UJ. W: *Przestrzenie Teorii*. – 2011, r. 15, s. 155-173
140. RÓWNANIE z ziemią : korzenie poety z Milanówka / Joanna Lichocka. W: *Do Rzeczy*. – 2018, nr 21, s. 44-47
141. RYCERZ przeciwko błaznowi / Tomasz Sakiewicz. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 9, s. A13
142. RYM, kos, Bóg : o „Thema regium” niechybnego Rymkiewicza / Krzysztof Bielecki. W: *Frona Lux*. – 2017, nr 82/83, s. 26-43
143. RYMKIEWICZ – Pisarz i Obywatel / Marcin Wolski. W: *Gazeta Polska*. – 2012, nr 1, s. 4
- Jarosław Marek Rymkiewicz – człowiek roku 2011 „Gazety Polskiej”.
144. RYMKIEWICZ : дума i honor / Wojciech Wencel. W: *w Sieci*. – 2015, nr 18, s. 24-26
145. RYMKIEWICZ i żołnierze Rzeczypospolitej : odrobina szaleństwa na co dzień / Janusz Anderman. W: *Gazeta Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 197, s. 15
146. RYMKIEWICZ na Rydwaniu / Przemysław Dakowicz. W: *Topos*. – 2013, nr 4, s. 68-85
147. RYMKIEWICZ skazany za słowa / Jarosław Stróżyk. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 169, s. A5
148. RYMKIEWICZ w centrum historii / Krzysztof Masłoń. W: *Uważam Rze*. – 2011, nr 13, s. 45-46
149. RYMKIEWICZA umiłowanie rymów / Stanisław Chyczyński. W: *Nowa Okolica Poetów*. – 2000, nr 2, s. 73-78
150. RYMKIEWICZA zemsta na Polakach / Cezary Michalski. W: *Wprost*. – 2010, nr 31, s. 33-35

151. RYMY słowicze Rymkiewicza / Małgorzata Łukaszuk. W: *Kresy*. – 2005, nr 3, s. 61-69
152. RYZYKOWANIE Rymkiewicza / Krzysztof Koehler. W: w *Sieci*. – 2015, nr 31, s. 58-61
153. RZECZPOSPOLITA Wzniosła : zarys ekonomii resentymentalnej : (o piarstwie Jarosława Marka Rymkiewicza, Wojciecha Wencla i Przemysława Dakowicza) / Marcin Czardybon ; Wydział Polonistyki UW. W: *Ruch Literacki*. – 2018, z. 2, s. 213-228
154. SAMOTNOŚĆ losu według Jarosława Marka Rymkiewicza / Janusz Drzewucki. W: *Twórczość*. – 2018, nr 9, s. 159-162
155. „SAMUEL Zborowski” : Rymkiewicz w zwierciadle Słowackiego / Michał Kuziak. W: *Ruch Literacki*. – 2013, z. 4/5, s. 495-516
156. SĄD nad wolnym słowem / Grzegorz Broński, Maciej Marosz. W: *Gazeta Polska*. – 2011, nr 30, s. 8
157. SERCE Dybiczka / Joanna Lichocka. W: *Gazeta Polska*. – 2018, nr 13, s. 52-57
158. SKRUCHA i przebaczenie / Paweł Śpiewak. W: *Przegląd Polityczny*. – 2008, nr 91/92, s. 111-115
159. SŁOWO miary właściwej : Rymkiewicz z Nagrodą Mediów Publicznych [...] / Krzysztof Masłoń. W: *Do Rzeczy*. – 2019, nr 39, s. 50-51
Tekst laudacji wygłoszonej przez Krzysztofa Masłonia 16 września w Teatrze Polskim w Warszawie.
160. SNUĆ perory : rzecz o Rymkiewiczu / Adam Poprawa. W: *Przegląd Polityczny*. – 2013, nr 117, s. 64-69.
Wokół książki „Spór o Rymkiewicza : wybór publicystyki”.
161. SPECJALISTA od cięć / Michał Olszewski. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2009, nr 51/52, s. 39-41
162. SPOTKANIE z autorem : ruszył proces Rymkiewicz-Agora / Grzegorz Jankowicz, Michał Olszewski. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2011, nr 13, s. 10-11
163. SUKNIE prać – nie będzie znać / Maciej Pawlicki. W: w *Sieci*. – 2013, nr 47, s. 36-37
164. SWOJE i obce : diagnoza kultury polskiej w „Ułanach” Jarosława Marka Rymkiewicza / Dorota Wojda. W: *Kresy*. – 2009, nr 1/2, s. 37-48
165. SYMBOLICZNA mobilizacja umarłych : II wojna światowa w nekropolitykach Jarosława Marka Rymkiewicza i Przemysława Dakowicza / Paweł Tomczok. W: *Teksty Drugie*. – 2020, nr 3, s. 251-264
166. SZALEŃSTWO jako zadanie poetyckie : o późnych wierszach Jarosława Marka Rymkiewicza / Anna Pytlewska. W: *Rocznik Towarzy-*

- stwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza. – 2007, z. 42, s. 115-132
167. SZTUKA czy sztuczka / Krzysztof Świątek. W: Rzeczpospolita (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 201, s. A14
Komentarz do wyroków sądowych po incydentach z udziałem J.M. Rymkiewicza i A. Darskiego.
168. ŚCIĘTE głowy jako latarnie / Tomasz Bocheński. W: Teatr. – 2012, nr 4, s. 76-78
169. ŚMIEJĘ się z Rymkiewicza / Paweł Goźliński. W: Gazeta Wyborcza (Wyd. zasadnicze). – 2016, nr 6, s. 34
Polemika z pozycją 38.
170. ŚMIERĆ i pióropusz / Joanna Krakowska. W: Dialog. – 2009, nr 9, s. 180-183
171. ŚMIERĆ Króla-Ducha / Krzysztof Masłoń. W: Do Rzeczy. – 2022, nr 7, s. 32-35
172. ŚMIERTELNY nieśmiertelny / Maria Janion. W: Twórczość. – 2003, nr 11, s. 7.
Nagroda „Nike” 2003 za książkę „Zachód słońca w Milanówku”.
173. TEKST jako anastylos : przedmiot i ciało w twórczości Jarosława Marka Rymkiewicza / Dorota Wojda. W: Przestrzenie Teorii. – 2002, nr 1, s. 175-191
174. THOMAS Stearns Eliot i Jarosław Marek Rymkiewicz : poetyckie widzenie ogrodu / Jakub Pyda. W: Elevator. – 2016, nr 3, s. 46-51
175. TRAKTAT? Żart? Przestroga? : uwagi o „Wieszaniu” Rymkiewicza / Aleksander Kopiński. W: Czterdzieści i Cztery. – 2008, [nr] 1 s. 96-127
176. TRYLOGIA Rymkiewicza / Krzysztof Cieślik. W: Twórczość. – 2011, nr 2, s. 125-131
177. TYM RAZEM – bez zdziwienia / Henryk Markiewicz. W: Wielogłos. – 2013, nr 3, s. 181-185
178. UMIERANIE, czyli prawie wszystko : kilka myśli o książce Jarosława Marka Rymkiewicza z dodaniem rozważań o istnieniu i wędrówce w deszczu / Michał Nawrocki. W: Kronos. – 2019, nr 3, s. 302-306
179. UPIORNA wersja tradycji czy romans rodzinny : Rymkiewicz i Bloom – paralela / Joanna Dembińska-Pawelec. W: Śląskie Studia Polonistyczne. – 2013, nr 1, s. 281-296
180. WALC i walka : o „Porwaniu Europy” Jarosława Marka Rymkiewicza / Dorota Wojda. W: Dialog. – 2009, nr 7/8, s. 130-139
181. WARIACJA na cztery wiersze / Anna Pytlewska. W: Polonistyka. – 2007, nr 6, s. 36-42

182. „WIDOMIE skryta” : Jarosława Marka Rymkiewicza „mimesis pszczoły” / Dorota Wojda. W: *Terminus*. – 2007, z. 1, s. 239-257
183. WIECZNE koło : korzenie poety z Milanówka / Joanna Lichocka. W: *Do Rzeczy*. – 2018, nr 15, s. 42-45
184. WIERSZ – trup, który gada / Jarosław Klejnocki. W: *Topos*. – 2006, nr 1/2, s. 95-98
185. WIERSZE z Schubertem... : słuchając poetyckiej „Lied” Jarosława Marka Rymkiewicza / Aleksandra Reimann. W: *Ruch Literacki*. – 2010, z. 6, s. 555-572
186. WIESZANIE / Marek Nowakowski. W: *Arcana*. – 2009, nr 1, s. 131-134
187. WOJNA na Parnasie / Cezary Michalski. W: *Newsweek Polska*. – 2011, nr 29, s. 12-17
188. WPŁYW bez lęku : Jarosław Marek Rymkiewicz czyta Juliusza Słowackiego / Agnieszka Czajkowska. W: *Wiek XIX*. – 2009, s. 160-173
189. WSZYSTKO, czego nie chcielibyście wiedzieć o polityce / Marek A. Cichocki. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2007, nr 133, s. A9
190. WYGRANA wojna z pamięcią / Jan Rojewski. W: *Znak*. – 2019, nr 6, s. 6-11
191. WYPOWIEDZIEĆ niewypowiedziane : obrona istnienia w exemplach Jarosława Marka Rymkiewicza. W: *Topos*. – 2020, nr 2, s. 52-67
192. WYZNANIA okaleczonego : o „Rozmowach polskich latem 1983” Jarosława Marka Rymkiewicza / Marek Zieliński. W: *Nowy Napis*. – 2021, nr 12, s. 155-162
193. WZIAĆ za mordę dzikusów / Filip Memches. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 202, s. A10
194. ZACHÓD rozumu w Milanówku / Andrzej Horubała. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 41, s. P8-P9
195. ZAMIAST argumentów kruczki prawne / Josef Mlejnek. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 70, s. A15
Konflikt między J.M. Rymkiewiczem a koncernem „Agora” o naruszenie dóbr osobistych wydawcy Gazety Wyborczej.
196. ZDAŹYĆ przed nocą : rzecz o dwóch tomikach wierszy Jarosława Marka Rymkiewicza / Ryszard Skwarski. W: *Topos*. – 2006, nr 1/2, s. 147-150
197. ZDRADA ojczyzny musi być ukarana / Krzysztof Masłoń. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2008, nr 264, s. A18
198. „ZDRADY metodyzm” : Jarosława Marka Rymkiewicza zmagania z widmem nauk / Marcin Czardybon (Uniwersytet Warszawski). W: *Tekstualia*. – 2020, nr 3, s. 49-78

199. „ZJADANIE umarłych” : tradycja według Jarosława Marka Rymkiewicza / Dorota Wojda. W: *K r o n o s*. – 2008, nr 2, s. 268-294
200. *ZŁOTA wolność sędziego* / Mateusz Matyszkowicz. W: *Gazeta Polska*. – 2013, nr 11, s. 7
201. *ZWIEDZANIE grobowca* : o „śmiertelnym” tomiku poezji Jarosława Marka Rymkiewicza / Tomasz Chlewiński. W: *T o p o s*. – 2020, nr 5/6, s. 187-197

III. Netografia

- <https://culture.pl/pl/tworca/jaroslaw-marek-rymkiewicz>
- <https://dzieje.pl/kultura-i-sztuka/jaroslaw-marek-rymkiewicz-poeta-obywatel>
- <https://www.rp.pl/literatura/art35648281-jaroslaw-marek-rymkiewicz-wielkosc-pelna-sprzecznosci>
- <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/2153518,1,jaroslaw-marek-rymkiewicz-cenil-anarchie-i-koty-mial-swoja-wizje-polski.read>
- <https://kultura.dziennik.pl/news/artykuly/8355329,jaroslaw-marek-rymkiewicz-poeta.html>
- <https://kultura.onet.pl/ksiazki/jaroslaw-marek-rymkiewicz-nie-zyje-premier-odszedl-wielki-polak/f1pzs9w>
- file:///C:/Users/8/Downloads/Jaros%C5%82aw_Marek_Rymkiewicz_w_cieniu_.pdf
- <https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/1782/rymkiewicz.pdf?sequence=1>
- https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/wp-content/uploads/2017/05/Wozniak-Labieniec_Rymkiewicz-fr20.pdf
- <https://journals.openedition.org/td/13740>
- <https://meakultura.pl/artykul/wedrowiec-do-nicosci-w-zachodzie-slonca-w-milanowku-j-m-rymkiewicza-1121>
- <https://polskawielkiprojekt.pl/2022/02/on-po-prostu-istnial-bardzo-intensywnie-literackie-wedrowki-jaroslaw-marka-rymkiewicza/>
- <https://wpolityce.pl/kultura/584485-rymkiewicz-z-rozrzewnieniem-pisal-o-wieszaniu-wrogow-polski>
- <https://tworcosc.com.pl/artykul/niepojetosc-istnienia-wedlug-jaroslaw-marka-rymkiewicza/>
- <https://tworcosc.com.pl/artykul/samotnosc-losu-wedlug-jaroslaw-marka-rymkiewicza/>
- https://rcin.org.pl/Content/119881/PDF/WA248_148903_P-I-2524_wojda-luneta_o.pdf

BIBLIOGRAFIE OSOBOWE

Władysław Bartoszewski 100. rocznica urodzin

Władysław Bartoszewski – ur.19.02.1922 r., zm. 24.04.2015 r. – polski historyk, publicysta, dziennikarz, pisarz, działacz społeczny, wykładowca akademicki, polityk oraz dyplomata.

Władysław Bartoszewski urodził się w Warszawie. Jego ojciec pracował w NBP, szybko awansował do stanowiska dyrektorskiego, a matka była księgową. Mały Władysław rozpoczął naukę w prywatnym katolickim gimnazjum. Po uzyskaniu małej matury (1937), przeniósł się do liceum, gdzie zdał maturę (1939). Z początkiem wojny 1939 roku wykonywał różne zajęcia jako pracownik Polskiego Czerwonego Krzyża (PCK). W czasie łapanki w Warszawie został aresztowany i wysłany do Auschwitz (wrzesień 1940 – kwiecień 1941). Uwolniono go wskutek zabiegów PCK w Międzynarodowym Czerwonym Krzyżu. Latem 1942 roku włączył się do walki przeciw okupantowi w szeregach Armii Krajowej (Biuro Informacji i Propagandy KG AK), także w Delegaturze Rządu na Kraj (Departament Spraw Wewnętrznych). W ramach tajnych kompletów zaliczył dwa lata studiów polonistycznych na Uniwersytecie Warszawskim. Współorganizował (1942) Radę Pomocy Żydom (kryptonim „Żegota”). Brał udział w redagowaniu podziemnej prasy, działał w katolickim Froncie Odrodzenia Polski, walczył w Powstaniu Warszawskim. Mimo rozwiązania AK nadal działał w organizacji „Nie” i Delegaturze Sił Zbrojnych. Po wojnie zajął się historią okupacji, współpracował z Główną Komisją Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce. Krótko pracował jako dziennikarz opozycyjnej „Gazety Ludowej” i działacz PSL. W powojennej Polsce był prześladowany. Okres stalinowski spędził w więzieniu (1946-1954 z półtoraroczną przerwą) oskarżony o szpiegostwo. Został zrehabilitowany w 1955 roku. Dwa lata później nawiązał współpracę z Tygodnikiem Powszechnym. Studia starał się ukończyć eksternistycznie (1958-1962). Mimo złożenia pracy magisterskiej i przyjęcia jej przez prof. Juliana Krzyżanowskiego został skreślony z listy studentów przez rektora Uniwersytetu Warszawskiego przed zdaniem egzaminu dyplomowego. Odtąd naukową pasję realizował poza uczelniami. W 1963 roku nawiązał współpracę z radiem Wolna Europa. Wielokrotnie wyjeżdżał za granicę. Od 1973 roku prowadził wykłady na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, gdzie wypromował 36. magistrów.

Formy działalności antykomunistycznej dostosowywał do aktualnej sytuacji politycznej w kraju. Dlatego ostrożnie podchodził do jawnych wystąpień opozycyjnych. Protestował jednak przeciwko zmianom w konstytucji PRL, pisał opra-

cowania dla tajnego Polskiego Porozumienia Niepodległościowego, przystąpił do Towarzystwa Kursów Naukowych (1978), wyklądał na „uniwersytecie latającym”.

W 1980 roku poparł strajki na Wybrzeżu. Przystąpił wówczas do Solidarności. Współzakładał Komitet Obrony Więzionych za Przekonania, uczestniczył w Kongresie Kultury Polskiej w grudniu 1981. Po ogłoszeniu stanu wojennego został internowany. W 1982 roku wyjechał do RFN gdzie wyklądał na uniwersytetach w Monachium, Eichstatt, i Augsburgu.

Od 1990 roku pełnił różne funkcje państwowe i społeczne: ambasadora w Austrii (1990-1995), ministra spraw zagranicznych (1995, 2000-2001), senatora (1997-2001), sekretarza stanu, pełnomocnika ds. dialogu międzynarodowego (od 2007). Był przewodniczącym Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej, Rady Ochrony Pamięci Walki i Męczeństwa, honorowym prezesem polskiego PEN-Clubu i honorowym członkiem Światowego Związku Żołnierzy AK.

Posiadał rozległą wiedzę na temat AK i polskiego państwa podziemnego (w Londynie badał archiwa), niemieckich zbrodni wojennych, zagłady Żydów i relacji polsko-żydowskich podczas okupacji. Starał się o pojednanie polsko-niemieckie i polsko-żydowskie. Swoją postawą i wypowiedziami budził skrajne emocje: od podziwu po ostrą krytykę; był jednak powszechnie szanowany. Starał się dać świadectwo prawdzie o czasach okupacji niemieckiej w Polsce.

Szeroka i wszechstronna działalność przyniosła mu liczne odznaczenia, wyróżnienia i nagrody. Otrzymał m.in.: Order Orła Białego, Medal Sprawiedliwych wśród Narodów Świata, papieski Order Świętego Grzegorza Wielkiego, Pokojową Nagrodę Księgarstwa Niemieckiego, liczne doktoraty honoris causa uczelni polskich i zagranicznych.

Opublikował około 50. książek i ponad 1000 artykułów. Na jego dorobek składają się m.in.: „Ten jest z ojczyzny mojej” (1967 – z Zofią Lewinówną), „Warszawski pierścień śmierci 1939-1944” (1967), „1859 dni Warszawy” (1974), „Dni walczącej stolicy. Kronika Powstania Warszawskiego” (Londyn 1984), „Na drodze do niepodległości” (Paryż 1987), „Moja Jerozolima, mój Izrael” (2005), „Mój Auschwitz” (2010), „I była dzielnica żydowska w Warszawie” (2010 – z Markiem Edelmanem).

a. Pozycje zwarte

1. DZIENNIK z internowania : Jaworze 15.12.1981-19.04.1982 / Władysław Bartoszewski. – Wyd. 2. – Warszawa : Dom Wydawniczy PWN – Grupa Wydawnicza PWN, 2014. – 263 s. : il.
2. JAK opowiedzieć wczoraj, aby zbudować dziś : publikacja z okazji sympozjum „Budowanie mostów” poświęconego Władysławowi Bartoszewskiemu / Władysław Teofil Bartoszewski, Andrzej Friszke, Rüdiger Frei-

herr v. Fritsch, Andrzej Krawczyk, Cornelia Pieper, Marek Prawda, Małgorzata Preisner-Stokłosa, Gesine Schwan, Elżbieta Sobótko, Wojciech Soczewica, Robert Traba ; red. Marcin Barcz. – Piaseczno : Agencja Wydawnicza Marcin Barcz ; Berlin : Deutsch-Polnische Gesellschaft Berlin e. V., 2021. – 83 s. : fot.

Materiały z sympozjum „Budowanie mostów”, 26 listopada 2020 r., Frankfurt nad Menem.

Tekst równoległe w języku niemieckim i polskim.

3. KROPLA drąży skałę? : co mówiłem do Niemców i o Niemcach przez ponad pół wieku / Władysław Bartoszewski ; wybór i oprac. tekstów oraz przypisy Marcin Barcz. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. – 526 s., [64] s. tabl. : il.
4. MOJA Jerozolima, mój Izrael / Władysław Bartoszewski w rozmowie z Joanną Szwedowską. – Warszawa : Rosner & Wspólnicy, [2005]. – 223 s. : il.
5. ...MIMO wszystko : wywiadu rzeki księga druga / Władysław Bartoszewski, Michał Komar. – Warszawa : Świat Książki – Bertelsmann Media, 2008. – 270 s., [72] s. tabl. : il. + dysk optyczny (CD).
6. MIMO wszystko / Władysław Bartoszewski w rozmowie z Michałem Komarem. – Warszawa : Dom Wydawniczy PWN : Agora, 2013. – 751 s. : il.
7. MÓJ Auschwitz / Władysław Bartoszewski ; rozmowę przeprowadzili Piotr M.A. Cywiński i Marek Zając ; Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2010. – 246 s., [16] s. tabl. : il.
8. PĘDZĘ jak dziki tapir : Bartoszewski w 123 odsłonach / Marek Zając ; współpraca Marcin Barcz. – Wydanie 2, uzupełn. – Kraków : Mando, 2022. – 239 s. : il.
9. POD prąd / Władysław Bartoszewski ; oprac. Michał Komar. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. – 243 s. : il. + 1 dysk optyczny (CD).
10. PRAWDA leży tam, gdzie leży / Władysław Bartoszewski, Michał Komar. – Warszawa : Grupa Wydawnicza PWN : we współpr. z Firmą Wydawniczą Sezamm Małgorzata Maruszkin, 2016. – 268 s. : il.
11. ŚRODOWISKO naturalne, korzenie / Władysław Bartoszewski ; spisał Michał Komar. – Warszawa : Świat Książki, 2010. – 398 s. : il.
12. WALCZYĆ o wolność, żyć niezależnie : wspomnienia o Władysławie Bartoszewskim / Bettina Schaefer, przeł. Marcin Barcz. – Warszawa : Prószyński Media, 2017. – 141 s. : il.
13. WARTO być przyzwoitym : teksty osobiste i nieosobiste / Władysław Bartoszewski. – Wyd. 3. – Poznań : Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów W drodze, 2019. – 438 s., [16] s. tabl. : il.

14. WŁADYSŁAW Bartoszewski 1922-2015 : pod prąd : pamięć : pojednanie : dialog kultur z Karlem Dedeciusem : katalog wystawy / red. Marcin Barcz, Ilona Czechowska, Małgorzata Preisner-Stokłosa ; [tłum. Marcin Barcz]. – Wrocław : Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2020. – 47 s. : il.
15. WŁADYSŁAW Bartoszewski : skąd pan jest? : wywiad rzeka / Michał Komar. – Warszawa : Świat Książki – Bertelsmann Media, 2006. – 318 s., [44] s. tabl. : il. + dysk optyczny (CD-ROM).
16. Z WŁADYSŁAWEM Bartoszewskim ku przyszłości : księga jubileuszowa z okazji 90. urodzin Władysława Bartoszewskiego / [opieką red. księgę otoczyli Małgorzata Maruszkin, Marek Zajac, Marcin Barcz]. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2012. – 240 s. : il.
17. ŻYCIE trudne, lecz nie nudne : ze wspomnień Polaka w XX wieku / Władysław Bartoszewski ; rozm. przepr. Andrzej Friszke. – Wyd. 2. – Kraków : Znak Horyzont – Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2015. – 571 s., [36] s. tabl. : il.

b. Artykuły

1. ALFABET przywoitości : stulecie Bartoszewskiego / [Władysław Bartoszewski] ; oprac. Cyw. W: G a z e t a W y b o r c z a (Wyd. zasadnicze). – 2022, nr 41, dod. Wolna Sobota, s. 20-21
2. ALFABET Władysława Bartoszewskiego / Witold Głowacki. W: P o l s k a (Metropolia Warszawska, wyd. zasadnicze). – 2015, nr 34, s. 02-03
3. AMBASADOR i minister / Jan Barcz. W: T y g o d n i k P o w s z e c h n y . – 2015, nr 20, dod. Bartoszewski, s. 9-11
4. AMBASADOR polskich racji / Robert Kostro. W: R z e c z p o s p o l i t a . – 2022, nr 41, s. 20-21 (Plus Minus)
5. APETYT na życie : Władysław Bartoszewski 1922-2015 / Piotr Semka. W: D o R z e c z y . – 2015, nr 19, s. 38-40
6. BARTOSZEWSKI: Nigdy żadnej kukły prezydenta palił nie będę / Władysław Bartoszewski ; rozm. Barbara Szczeptuła. W: P o l s k a (Metropolia Warszawska, wyd. zasadnicze). – 2010, nr 122, s. 10-11
7. BEZ wizji, bez ambicji / Mieczysław Ryba. W: N a s z D z i e n n i k (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 190, dod. Koniunkturalista: Władysław Bartoszewski, s. IV
8. BIBLIOTEKARSTWO w życiu Władysława Bartoszewskiego (1922-2015). W: B i b l i o t e k a r z . – 2015, nr 6, s. 20; P o r a d n i k B i b l i o t e k a r z a . – 2015, nr 6, s. 46

9. CZŁOWIEK, który nie zapomniał / Rafał Kalukin. W: *Newsweek Polska*. – 2015, nr 18, s. 14-17
10. CZŁOWIEK najwyższej próby / Henryk Woźniakowski. W: *Znak*. – 2015, nr 06, s. 84-85
11. DŁUGIE, spełnione życie : Władysław Bartoszewski (1922-2015) / Tomasz Urzykowski. W: *Gazeta Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 96, s. 24
12. DZIĘKI Bogu, unikam lekarzy / Władysław Bartoszewski ; rozm. Roman Bielecki. W: *W drodze*. – 2012, nr 12, s. 67-75
13. DZIEŁA najgodniejsze / Małgorzata Urbańska. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 101, s. 21
14. DZIESIĘĆ punktów zwrotnych : Władysław Bartoszewski : stulecie urodzin / Marek Zając. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2022, nr 8, s. 58-63
15. GŁĘBOKA różnica poglądów / Władysław Bartoszewski ; [oprac.] Marcin Bieleś. W: *Gazeta Wyborcza* (Lublin). – 2010, nr 244, s. 2
16. DYPLOMATA z układu III RP / Piotr Bączek. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 190, dod. Koniunkturalista: Władysław Bartoszewski, s. II
17. JAK nie zostać emerytem : Władysław Bartoszewski : stulecie urodzin / Władysław Bartoszewski ; rozm. Adam Boniecki. – W: *Tygodnik Powszechny*. – 2022, nr 8, s. 76-78
18. JAN Chrzyciel czasów Zagłady : nigdy nie mówię, że kogoś uratowałem, ... / Beata Maciejewska. W: *Ale Historia*. – 2022, nr 16, s. 4
19. JEST granica : 90. urodziny Władysława Bartoszewskiego / Marek Zając. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2012, nr 8, s. 20-21
20. KALIZM polskich elit / Piotr Zaremba. W: *Przewodnik Katolicki*. – 2022, nr 9 s. 37
21. KOGO bał się Bartoszewski? / Wojciech Reszczyński. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. 3). – 2011, nr 105, s. 23
22. KOLEKCJONER dobrych rzeczy : stulecie Bartoszewskiego / Beata Maciejewska. W: *Gazeta Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2022, nr 41, dod. Wolna Sobota, s. 22-23
23. KURIERZY pamięci : jak Władysław Bartoszewski i Jan Karski są dziś postrzegani w Niemczech? : Bartoszewski : Karski : mistrzowie na nowy wiek / Klaus-Peter Friedrich. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2016, nr 17, s. 77
24. MARATOŃCZYK / Michał Komar. W: *Polityka*. – 2022, nr 8, s. 60-62
25. MIAŁ być na zawsze / Janina Paradowska. W: *Polityka*. – 2015, nr 18, s. 10-11

26. MIĘDZY ostrzami potężnych szermierzy / Mariusz Cieślik. W: R z e c z - p o s p o l i t a (Wyd. zasadnicze). – 2011, nr 59, s. P16 +
27. MISTRZ „mowy nienawiści” / opr. Paweł Sergiejczyk. W: N a s z a P o l s k a . – 2013, nr 32, s. 4
28. NA DŁUGI dystans : życie i świadectwa Władysława Bartoszewskiego / Andrzej Friszke ; Instytut Studiów Politycznych PAN, Collegium Civitas. – W: W i ę ź . – 2015, nr 2, s. 43-52
29. NADOBYWATELE, którym wolno wiele / Marek Nowakowski ; rozm. Krzysztof Świątek. W: T y g o d n i k S o l i d a r n o ś ć . – 2010, nr 22, s. 20-21
30. NIE potrafił być nieżywy / Aleksandra Gumowska. W: N e w s w e e k P o l s k a . – 2016, nr 19, s. 38-40
31. NIE użalał się nad sobą : Władysław Bartoszewski (1922-2015) / Michał Komar. W: G a z e t a W y b o r c z a (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 96, s. 24
32. ODMIENIEC wśród prawdziwych Polaków / Tadeusz Pieronek. W: G a - z e t a W y b o r c z a (Wyd. zasadnicze). – 2010, nr 112, s. 20-21
33. OSTATNI, co tak poloneza wodził : Władysława Bartoszewskiego przez całe długie życie... / Andrzej Nowakowski. W: G a z e t a W y b o r c z a (Kraków). – 2015, nr 97, s. 3
34. OSTATNI dzień z Bartoszewskim / Władysław Bartoszewski ; rozm. Anna Bikont. W: G a z e t a W y b o r c z a (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 97, s. 4-5
35. OSTATNI wywiad Bartoszewskiego / Władysław Bartoszewski ; rozm. Bożena Szaynok. W: P o l s k a (Metropolia Warszawska, wyd. zasadnicze). – 2016, nr 34, dod. Magazyn, s. 15
36. PAN Tadeusz idzie na wojnę : jak muzeum Ossolineum przestraszyło się Władysława Bartoszewskiego : niewygodna spuścizna / Beata Maciejewska. W: G a z e t a W y b o r c z a (Wyd. zasadnicze). – 2021, nr 42, dod. Wolna Sobota, s. 18-19
37. PEKNIĘTY życiorys / Piotr Zaremba. W: w S i e c i . – 2015, nr 18, s. 68-69
38. PLUJĄ? Niech sobie plują : stulecie Bartoszewskiego / z dr. Marcinem Barczem, wieloletnim asystentem prof. Władysława Bartoszewskiego, filozofem, rozmawia Bartosz T. Wieliński. W: G a z e t a W y b o r c z a (Wyd. zasadnicze). – 2022, nr 41, dod. W o l n a S o b o t a , s. 24
39. POKOLENIE kamieni szlachetnych / Adam Daniel Rotfeld ; rozm. Aleksandra Pawlicka. W: N e w s w e e k P o l s k a . – 2015, nr 19, s. 28-31
40. PORTRET z Krakowem w tle : Władysław Bartoszewski : stulecie urodzin / Tomasz Fiałkowski. W: T y g o d n i k P o w s z e c h n y . – 2022, nr 8, s. 70-74

41. PROFESOR, który zabił rany : pięć lat temu odszedł Władysław Bartoszewski / Bartosz T. Wieliński. W: *Gazeta Wyborcza* (Wyd. zasadnicze). – 2020, nr 97, s. 12-13
42. PROFESOR i gdańska opozycja / Aleksander Hall. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2015, nr 20, dod. Bartoszewski, s. 6-9
43. RZĄDY anty-Polaków / Paweł Siergiejczyk. W: *Nasza Polska*. – 2015, nr 17, s. 1, 10-11
Dot. listu B. Komorowskiego do uczestników uroczystości w Jedwabnem i wypowiedzi o Polsce i Polakach W. Bartoszewskiego.
44. SAMA prawda / Jacek M. Nowakowski. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2015, nr 20, dod. Bartoszewski, s. 23
45. STOWARZYSZENIE Bibliotekarzy Polskich było dla mnie środowiskiem, gdzie mogłem się jakoś wykazać, potwierdzić się i zrobić coś pożytecznego / Władysław Bartoszewski. W: *Bibliotekarz*. – 2015, nr 6, s. 20-21; *Poradnik Bibliotekarza*. – 2015, nr 6, s. 46-47
46. ŚWIADEK epoki totalitaryzmów / Stefan Zabierowski. W: *Śląsk*. – 2015, nr 8, s. 7-9
47. UCZEŃ księdza Ziei / Michał Łuczewski. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 97, s. A11
48. UPADEK legendy / Krzysztof Losz. W: *Nasz Dziennik* (Wyd. zasadnicze). – 2013, nr 190, dod. Koniunkturalista: Władysław Bartoszewski, s. III
49. WARTO być przyzwoitym / Michał Komar ; rozm. Paweł Smoleński. – W: *Newsweek Polska*. – 2022, nr 7, s. 38-41
50. WIĘŹ partnerska / Awner Szalew ; rozm. Karolina Przewrocka. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2015, nr 20, dod. Bartoszewski, s. 18-20
51. WIZJONERSKA deklaracja Bartoszewskiego / Marek Kozubal. W: *Rzeczpospolita* (Wyd. zasadnicze). – 2018, nr 41, s. A4
52. WŁADYSŁAW Bartoszewski (1922-2015) / [oprac.] Michał Komar. W: *Zagłada Żydów*. – 2015, nr 11, s. 23-29
53. WŁADYSŁAW Bartoszewski / Zbigniew Gluza. W: *Karta*. – 2015, nr 84, s. 144-145
54. WŁADYSŁAW Bartoszewski (1922-2015) / Marian Bizan. W: *Zeszyty Literackie*. – 2015, nr 2, s. 162-163
55. WŁADYSŁAW Bartoszewski, 1922-2015 / Janusz Odrowąż-Pieniążek. W: *Akapit*. – 2015, t. 10, s. 115-116
56. WŁADYSŁAW Bartoszewski : stulecie urodzin. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2022, nr 8, dod. specjalny, s. 55-81
57. ZAWODY z historią : Bartoszewski i wiek XX / Marek Zając. W: *Tygodnik Powszechny*. – 2015, nr 18, s. 10-14

58. ZAWSZE wierny / Władysław Bartoszewski ; rozm. Tomasz Machała. W: Wprost. – 2011, nr 32, s. 30-31
59. ŻEGNAMY przyjaciela / Jarosław Kurski. W: Gazeta Wyborcza (Wyd. zasadnicze). – 2015, nr 97, s. 2-3
60. ŻYJ szybko, ale nie umieraj młodo : stulecie Bartoszewskiego / Andrzej Brzeziecki. – W: Gazeta Wyborcza (Wyd. zasadnicze). – 2022, nr 41, dod. Wolna Sobota, s. 16-19
61. ŻYWOT człowieka przyzwoitego / Andrzej Krzysztof Kunert. – W: Tygodnik Powszechny. – 2015, nr 20, dod. Bartoszewski, s. 3-5

c. Netografia

https://pl.wikipedia.org/wiki/W%C5%82adys%C5%82aw_Bartoszewski

<https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/balem-sie-bardzo-historia-wladyslawa-bartoszewskiego>

<https://historia.wprost.pl/historia-polski/10627855/warto-byc-pryzwoitym-dokladnie-100-lat-temu-urozil-sie-wladyslaw-bartoszewski.html>

https://www.kul.pl/zyciorys-wladyslawa-bartoszewskiego,art_12046.html

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Bartoszewski-Wladyslaw;3874722.html>

<https://culture.pl/>

<https://dzieje.pl/postacie/wladyslaw-bartoszewski>

<https://www.dw.com/pl/w%C5%82adys%C5%82aw-teofil-bartoszewski-ojciec-by%C5%82-zupe%C5%82nie-inny-w-%C5%BCyciu-publicznym-ni%C5%BC-w-prywatnym/a-60824989>

Jacek Trznadel
(1930-2022)

Jacek Trznadel – ur. 10.06.1930 r., zm. 23.01.2022 r. – krytyk literacki, pisarz, poeta, tłumacz i historyk literatury, profesor nauk humanistycznych.

Jacek Trznadel urodził się w Olkuszu. Był synem Edwarda Trzنادla, urzędnika administracji państwowej (starosty powiatu zawierciańskiego) i Ireny z domu Kapel, nauczycielki. Podczas wojny ukończył gimnazjum w Krakowie, później wraz z rodziną przeniósł się do Wrocławia. W czasie nauki w liceum (1948) wstąpił do Organizacji Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego (OMTUR) – młodzieżówki PPS (Polska Partia Socjalistyczna), której członkowie po fuzji PPS i PPR (Polska Partia Robotnicza) zostali wcieleni do ZMP.

Studia polonistyczne rozpoczął na Uniwersytecie Wrocławskim. Po drugim roku naukę kontynuował na Uniwersytecie Warszawskim. Pracę magisterską, w duchu socrealizmu, napisał na temat poezji Mieczysława Jastruna, a doktorską (1964), już bez politycznych obciążeń, o twórczości Bolesława Leśmiana. Habilitację uzyskał w 1976, a tytuł profesora w 1992 roku.

Po studiach zatrudnił się w Instytucie Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. W latach 50. pisywał teksty „w duchu epoki” – atakował „służalczą rolę Kościoła”, zachwycał się socrealistycznymi wierszami Mieczysława Jastruna, Adama Ważyka czy „Słowem o Stalinie” Władysława Broniewskiego. W 1956 roku, po dojściu do władzy Władysława Gomułki, zapisał się do PZPR (Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej). W latach 1966-1970 przebywał we Francji, gdzie na Sorbonie prowadził lektorat języka polskiego. Po agresji wojsk Układu Warszawskiego na Czechosłowację (1968), rozważał wystąpienie z PZPR. Legitymację partyjną oddał jednak po powrocie do kraju (1970). Kilka lat później podpisał tzw. „List 59” przeciwko polityce partii. Ponownie wyjechał do Francji w 1978 roku, by prowadzić kolejną turę wykładów polonistycznych. Tam zastał profesora stan wojenny wprowadzony 13 grudnia 1981. Krótko przed powrotem do Polski (1983) nawiązał współpracę z paryską „Kulturą”. W latach 80. współpracował z wieloma wydawnictwami drugoobiegowymi, publikującymi książki poza oficjalnym obiegiem.

Angażował się również w działalność pozaliteracką. Był w gronie inicjatorów założenia Polskiej Fundacji Katyńskiej i Niezależnego Komitetu Historycznego Badania Zbrodni Katyńskiej. Należał do komisji opracowującej projekt konstytucji (1994) z ramienia „Solidarności”, a rok później stał na czele komitetu wyborczego Jana Olszewskiego w kampanii prezydenckiej. Wiele czasu poświęcił kwestii wyjaśnienia przyczyny katastrofy samolotu w 2010 roku pod Smoleńskiem.

Jacek Trznadel pisał wiersze, eseje literackie, szkice historyczne. Największą popularność przyniosła mu książka „Hańba domowa”, czyli zbiór wywiadów z pisarzami zaangażowanymi w budowę komunizmu w Polsce, obrazująca czasy stalinizmu i socrealizmu. Pozycja ta była przedmiotem ostrych dyskusji. Autorowi zarzucano niszczenie mitu demokratycznej opozycji poprzez ukazywanie meandrów życiowych znanych osobistości.

Pisarz otrzymał m.in.: Nagrodę im. Jerzego Łojka Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku za „walkę z fałszem i zdradą w życiu narodowym”; Złoty Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”. Należał do inicjatorów ustanowienia Nagrody im. Józefa Mackiewicza w 2002 roku, był członkiem jej kapituły.

Na jego twórczość składają się m.in.: poezje – „Wyjście” (1964), „Gdzie indziej” (1971), „Rana” (1974), „Więcej niż można mieć” (1979), „Podróże darmowe” (1991), „Dzikie gęsi. Podręczna centuria snów” (1997), „Utajone w oddechu” (2003), „Bez odbioru” (2008); eseje – „Twórczość Leśmiana. Próba przekroju” (1964), „Czytanie Norwida. Próby” (1978), „Polski Hamlet. Kłopoty z działaniem” (1988), „Ocalenie tragizmu (1993), „Kolaboranci. Tadeusz Boy-Żeleński i grupa komunistycznych pisarzy we Lwowie 1939-1941” (1998), „Spojrzenie na Eurydykę” (2003); wywiady z pisarzami – „Hańba domowa” (1986); inne – „Powrót rozstrzelanej armii. Katyń – fakty, rewizje, poglądy” (1994), „Z popiołu czy wstaniesz? Opowiadania stamtąd” (1995), „Spór o całość. Polska 1939-2004” (2004), „Wokół zamachu smoleńskiego” (2011).

a. Pozycje zwarte

1. MÓJ Ojciec Edward / Jacek Trznadel. – Zawiercie : Miejski Ośrodek Kultury „Centrum”, 1998. – 95 s. : il.
2. WSZYSTKO co najważniejsze... : rozmowy z Jackiem Trznadlem / Ola Watowa. – Warszawa : Zona, [1985]. – 151 s.

b. Artykuły

1. CENZURA PRL wobec „Hańby domowej” Jacka Trznadla (1989-1990) / Kamila Kamińska-Chełmniak (Katedra Książki i Historii Mediów. Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii. Uniwersytet Warszawski). W: Z Badań nad Książką i Księgozbiorem i Historycznymi. – 2018, t. 12, s. 345-357
Bibliografia s. 356-357.
2. CHCIAŁEM poprawić / Jacek Trznadel ; rozm. Magdalena Bajer. W: Więź. – 2006, nr 6, s. 78-92

3. COŚ ponad nicością / Wojciech Kaliszewski. W: *Nowe Książki*. – 2016, nr 1, s. 40-42
Omówienie książki: Nawet jeśli nic : poezje / Jacek Trznadel.
4. DE RERUM natura, czyli opisywanie świata / Jacek Trznadel ; rozm. Eliza Leszczyńska-Pieniak. W: *Przegląd Powszechny*. – 2011, nr 1, s. 117-127
5. DWIE próby rozliczenia się środowiska literackiego ze stalinizmem / Jan Olaszek (Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk). W: *Polska 1944/45-1989 : studia i materiały*. – 2019, t. 17, s. 39-101
6. „HAŃBA domowa” po latach / Leszek Szaruga (Uniwersytet Warszawski). W: *Forum Artystyczne*. – 2018, t.1, s. 43-51
7. JACEK Trznadel (1930-2022) / KLUB. W: *Dziennik Trybuna*. – 2022, nr 36/37, s. 13
8. JEST poetą, kto zgadza się wiedzieć / Jacek Trznadel ; rozm. Eliza Leszczyńska-Pieniak. W: *Wyspa*. – 2009, nr 4, s. 6-11
9. NIE bądź pyszny / Jacek Trznadel. W: *Arcana*. – 2004, nr 1/2, s. 209-229
10. ODWAGA profesora Trznadla : Jacek Trznadel (1930-2022) / Krzysztof Masłoń. W: *Do Rzeczy*. – 2022, nr 5, s. 24-25
11. ODSZEDŁ Jacek Trznadel / Wojciech Łada. W: *Sieci*. – 2022, nr 5, s. 73
12. POEZJA jest sposobem istnienia / Jacek Trznadel ; rozm. Piotr Łopuszański. W: *Tygodnik Solidarność*. – 1997, nr 42, s. 16
13. WIECZNE tematy / Jacek Trznadel ; rozm. Zbigniew W[łodzimierz] Fronczek. W: *Topos*. – 1997, nr 1, s. 54-57
14. WOKÓŁ Leśmiana / Jacek Trznadel ; rozm. Eliza Leszczyńska-Pieniak. W: *Przegląd Powszechny*. – 2009, nr 10, s. 105-115
15. „Z POPIOŁU czy wstaniesz?” / Jacek Trznadel ; rozm. Anna Szczepanek. W: *Topos*. – 1997, nr 5/6, s. 65-72
16. ZACHWYTY i udręki / Jacek Trznadel ; rozm. Maciej Urbanowski. W: *Arcana*. – 2003, nr 3/4, s. 263-275
17. ZACZEŁO się od „Hańby domowej” : pisarze wobec komunizmu / Anna Bikont, Joanna Szczęsna. W: *Gazeta Wyborcza (Wyd. zasadnicze)*. – 2006, nr 235, s. 24-25
18. ZHAŃBIENI i święci / Mariusz Cieślík. W: *Rzeczpospolita (Wyd. zasadnicze)*. – 2014, nr 249, s. P22-P23

c. Netografia

https://pl.wikipedia.org/wiki/Jacek_Trznadel

<https://dzieje.pl/postacie/jacek-trznadel>

<https://www.gov.pl/web/kultura/nie-zyje-jacek-trznadel>

<https://lubimyczytac.pl/autor/17081/jacek-trznadel>

<https://trojka.polskieradio.pl/artukul/2901373,Jacek-Trznadel-od-flirtu-z-komunizmem-do-Hanby-domowej>

<https://ksiazka.net.pl/zmarl-znany-krytyk-literacki-pisarz-i-poeta-prof-jacek-trznadel>

<https://dzieje.pl/wiadomosci/zmarl-znany-krytyk-literacki-pisarz-i-poeta-prof-jacek-trznadel>

<https://kultura.dziennik.pl/news/artykuly/8339922,jacek-trznadel-nie-zyje-smierc-zgon-krytyk-literacki-pisarz-poeta.html>

<https://tvn24.pl/kultura-i-styl/jacek-trznadel-nie-zyje-krytyk-literacki-i-poeta-mial-91-lat-5570389>

III. MATERIAŁY METODYCZNE

Anna Wawrzyniak

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

RÓŻNORODNOŚĆ TO SIŁA

Scenariusz zajęć w bibliotece

Czym jest różnorodność? W czym jesteśmy podobni, a co nas różni? Czy poznawanie różnic pomaga zrozumieć świat? Czy to co inne, nieznanne może być czymś ciekawym, wyjątkowym? W jaki sposób różnice i podobieństwa wpływają na nasz sposób myślenia i zachowania? Czy odmienny język, religia, upodobania wzbogacają naszą kulturę, dają budulec do twórczych działań? Z podobnymi pytaniami próbuje zmierzyć się proponowany scenariusz zajęć w bibliotece **Różnorodność to siła** skierowany do dzieci w wieku 9-13 lat.

Punktem wyjścia scenariusza jest **rozmowa**. Rozmowa i próba zrozumienia siły, jaka tkwi w różnorodności. Wychodząc od różnic widocznych na pierwszy rzut oka: fryzury, stroju, koloru oczu po ulubione potrawy, sposoby spędzania czasu wolnego, tradycji świątecznych czy szerszej kultury. Właśnie poznanie ciekawych, niezwykłych elementów odmiennej kultury może być pierwszym krokiem do zapoznania się z tematem inności i zarazem spoiwem łączącym ludzi pomimo różnic. Gdy na co dzień żyjemy razem z uchodźcami z Ukrainy akceptacja odmienności i gotowość do wspólnego życia stały się niezwykle ważne. Jednym z wielu wyzwań, z jakimi muszą się zmierzyć uchodźcy, jest stres akulturacyjny, który przeżywają w związku z adaptacją do życia w nowym kraju. Jeśli czują się obco, niemile widziani, poczucie obcości i stresu się potęguje. Warto więc walczyć ze szkodliwymi uprzedzeniami i budować atmosferę wsparcia, empatii i życzliwości. Poznanie innej kultury jest dobrym działaniem w kierunku uświadomienia korzyści wynikających z różnorodności i zaproszeniem do bycia razem. Jednym z przykładów jak bogata i ciekawa jest kultura ukraińska może być lalka **motanka**, która stanowi ważny punkt proponowanego scenariusza. **Motanki** obecne od wieków w życiu codziennym Ukraińców w ostatnich czasach przeżywają duże zainteresowanie. Lalki te symbolizują dobre wartości, jakie chcemy przyciągnąć, wzmocnić w swoim życiu. Tworzone są z intencją ochrony, miłości, zdrowia, obfitości, a także dla osobistych, konkretnych marzeń. Uczestnicy zajęć nie tylko poznają zasady tworzenia lalek mocy, ale również samodzielnie wykonują motankę – **żadanicę** w określonej intencji.

Scenariusz **Różnorodność to siła** przeznaczony jest do uczniów od 9 do 13 roku życia i składa się z trzech części:

- powitania – zabawy wprowadzającej,
- zadania „**Podobieństwa i różnice**” połączonego z rozmową na temat różnorodności
- warsztatu tworzenia **motanki** – lalki mocy.

Zajęcia można przeprowadzić w czytelnicy, wypożyczalni, oddziale dla dzieci lub sali warsztatowej. Uczestnicy mogą siedzieć na poduchach, na podłodze lub przy stolikach ustawionych w półkole. Ważne, by stworzyć jak najlepszą atmosferę do swobodnej, życzliwej rozmowy. Rozmowy opartej na wzajemnym szacunku i uważnym słuchaniu swoich racji. Do realizacji zabawy wprowadzającej potrzebne są karty z popularnej gry „Dixit”, natomiast przy zadaniu na temat różnic i podobieństw duże arkusze papieru i pisaki.

Trzecia część scenariusza to propozycja przeprowadzenia warsztatu inspirowanego słowiańską tradycją tworzenia lalek **motanek**, które przynosiły pomysły, chroniły przed złem, a nawet spełniały życzenia. Każdy uczestnik zajęć stworzy motankę **żadanicę** w określonej intencji i zabierze ją do domu.

Materiały potrzebne do wykonania lalki: skrawki materiałów, najlepiej naturalnych o różnych fakturach, kolorach, wzorach (im większy wybór tym lepiej), koronki, wstążki, tasiemki, włóczki, sznurki, koraliki, nożyczki. Wszystkie materiały należy przygotować przed zajęciami i podać je przy omawianiu warsztatów. Można przygotować jeden stół z materiałami do wspólnego korzystania. Warsztaty dobrze przeprowadzić na podłodze lub przy stolikach. Ważne, by uczestnicy zajęć mieli możliwość przyglądania się kolejnym etapom robienia motanki, wykonywanym przez osobę prowadzącą.

Proponowany scenariusz ma być przede wszystkim pretekstem do rozmowy o różnorodności i możliwością poznania części kultury ukraińskiej podczas wspólnej zabawy.

Czas zajęć: ok. 2 godziny.

Różnorodność to siła

Powitanie

Osoba prowadząca: Witam Was serdecznie w bibliotece. Dzisiaj chciałabym z Wami porozmawiać o tym co nas łączy, a co różni i czy mamy wpływ na te różnice? Będziemy rozmawiać, słuchać się nawzajem i wyzywać twórczo wykorzystując supermoce. To wszystko przed nami ale na początku poznajmy się!

Zadanie wprowadzające:

Na stole rozłożyłam obrazkami do góry karty popularnej gry Dixit. Są to kolorowe karty, które dzięki ciekawym ilustracjom wywołują w nas skojarzenia, pobudzają naszą wyobraźnię. Podejrzewam, że możecie znać tę grę. Proszę, by każda osoba wybrała **1-3 karty**, które waszym zdaniem najbardziej do Was pasują. Pokazują wasz dzisiejszy nastrój, najlepiej was charakteryzują, odzwierciedlają pasje, zainteresowania. Następnie każdy pokaże swoje karty grupie i przedstawi się, nawiązując w swojej wypowiedzi do wybranych kart.

Zatem zaczynamy...

(Czas ok. 10 minut. Wskazane, by osoba prowadząca również wybrała swoje karty i jako pierwsza rozpoczęła rundę przedstawiania się. To szczególnie ważne, gdy mamy do czynienia z grupą, której uczestnicy nie znają się zbyt dobrze.)

Osoba prowadząca: Dziękuję za wasze prezentacje. Znamy swoje imiona, atmosfera zrobiła się bardziej swobodna. Spróbujmy zastanowić się nad tym co nas łączy, w czym jesteśmy podobni, a co nas różni, podkreśla naszą indywidualność, wyjątkowość.

Zadanie „Podobieństwa i różnice”:

Chciałabym podzielić Was na pięcioosobowe zespoły. Każdy zespół otrzyma dużą kartkę, pisaki i waszym zadaniem będzie namalowanie na niej kwiatka z taką ilością płatków, ile osób jest w waszej grupie. Każdy płatek będzie przypisany jednej osobie i podpisany jej imieniem. Następnie poproszę was, by podczas wspólnej rozmowy w każdej grupie znaleźć elementy, które są szczególne i wyjątkowe dla danej osoby i odróżniają ją od innych w tej grupie oraz te, które was łączą. Przy każdym płatku z imieniem napiszcie te elementy, które was różnią, a na środku kwiatka proszę o wpisanie tego co was łączy, np. hobby, zainteresowania itp. Na końcu każda grupa przedstawi swój kwiatek pozostałym uczestnikom.

(Czas ok. 20 minut. Osoba prowadząca może podzielić uczestników losowo, np. prosząc o odliczenie od 1 do 5)

Osoba prowadząca: Dobrze, a teraz porozmawiajmy. Co było łatwiejsze – znalezienie różnic czy podobieństw? Które cechy wspólne pojawiają się najczęściej? Mamy ze sobą wiele **wspólnego**. Choćby rzeczy najbardziej oczywiste – żyjemy na tej samej planecie, oddychamy tym samym powietrzem i ogrzewa nas to samo słońce. Dzięki wspólnym cechom możemy budować przyjaźnie, relacje, a także współpracować, dążyć do określonego celu.

A co z **różnicami**? Czy są nam potrzebne? Jak wyglądałby świat, gdyby wszyscy byli do siebie podobni, tak samo się ubierali, to samo jedli, mieszkali w identycznych domach? Czy świat nie byłby po prostu nudniejszy?

Różnimy się nie tylko wyglądem, np. mamy inne sylwetki, kształty twarzy, kolor oczu, kształt nosów i ust, ale również poglądami, pasjami, temperamentem. Jedni wolą ciszę i spokój, inni głośne dźwięki i ruch. Te same rzeczy możemy robić w inny sposób. Niektórzy lepiej czują się w grupie, inni wolą być sami.

Dzięki temu, że się od siebie **różnimy**, rozwijamy odmienne zainteresowania, jesteśmy dobrzy w różnych rzeczach, możemy się uzupełniać. Możemy uczyć się od siebie nawzajem, poznawać inny język, religię, kulturę. **Różnorodność nas wzbogaca**. Jest ważnym elementem otwartości na drugiego człowieka, ciekawości tego, jaki on jest i jak rozumie świat.

(Czas ok. 20 minut, swobodne wypowiedzi na zadane pytania)

Osoba prowadząca: Zobaczcie, rozmawiamy dzisiaj o tym co nas różni i cieszymy się, że nie wyglądamy i nie zachowujemy się tak samo, choć oczywiście zdajemy sobie sprawę jak wiele nas łączy. Już samo odkrywanie różnic może wnieść w nasze życie coś dobrego, wzbogacić je, pozwolić lepiej przyjrzeć się sobie i innym. Ważnym etapem w poznawaniu innych ludzi jest dostrzeżenie i zrozumienie ich kultury. Czym jest **kultura**? To na przykład zwyczaje, obyczaje, religia, sztuka, czyli wszelkie wytwory stworzone przez człowieka. Kultura może być doskonałym łącznikiem do stworzenia wspólnoty ludzi pochodzących z różnych krajów. Na ulicy, w szkole, sklepie, bibliotece spotykamy waszych rówieśników z Ukrainy. Warto poznać ich kulturę, zainteresowania, kuchnię, język, by żyć razem, a nie obok siebie.

Chciałabym teraz skorzystać z bogatej kultury naszych wschodnich sąsiadów i przybliżyć wam tradycję tworzenia niezwykłych lalek mocy – **motanek**. Mam nadzieję, że dzięki tym wyjątkowym lalkom, zobaczycie nie tylko jak ciekawa jest inna kultura, ale również jak bardzo może wzbogacić nasz świat.

Zapraszam was do poznania i wykonania wyjątkowej motanki – **zadaniczy**.

Warsztaty: Motanki – lalki mocy

Osoba prowadząca: Co to są **motanki**? Motanki, nazywane również lalkami dobrych życzeń, wymyśliły kobiety z Ukrainy, Białorusi po to by chronić swój dom i wspierać najbliższych. Traktowały je jako talizmany, mające magiczną moc spełniania życzeń, wzmacniające wypowiedzianą intencję. Czego zazwyczaj dotyczyły ich życzenia? Otóż zdrowia, pomyślności, miłości, pokoju, dobrobytu, czyli wszystkiego co jest równie ważne dla nas wszystkich, bez względu

na wiek i miejsce urodzenia. Co warto jeszcze raz podkreślić, motanki łączą się z dobrymi wartościami, jakie chcemy przyciągnąć i umocnić w swoim życiu.

Oczywiście, by supermoc **motanek** działała niezbędne jest spełnienie określonych zasad przy ich tworzeniu:

- po pierwsze podczas wykonywania lalki bardzo ważna jest **intencja**; niezwykle istotne jest, by w trakcie robienia lalki myśleć o konkretnym życzeniu – zdrowiu, dobrobycie, miłości, ochronie przed złem; to właśnie ścisły związek intencji z konkretną lalką nadaje jej moc sprawczą i możliwość spełnienia życzenia,
- po drugie lalkę tworzymy z **resztek naturalnych tkanin**, materiałów, skrawków o różnych wzorach i kolorach, nici, włóczek i sznurków, **bez użycia ostrych przedmiotów**: nożyczek, igieł; według tradycji używając ostrych narzędzi możemy ukłuć lub skaleczyć los, dlatego robiąc motankę ręcznie rwiemy materiał na odpowiednie dla nas kawałki i owijamy, motamy, wiążemy tkaninę włóczką, tasiemką czy nitką, nie zszywamy igłą, nie sklejamy; **nazwa motanka** wywodzi się właśnie od techniki wykonywania lalki, czyli motania ze skrawków materiałów pozostałych po szyciu czy elementów starych ubrań; zobaczycie jak z rzeczy pozornie już niepotrzebnych możemy kreatywnie wyczarować prawdziwe cuda,
- po trzecie lalki motanki **nie mogą mieć twarzy**: nosa, ust, oczu, a na głowie powinny mieć trójkątną chustę; i znów odniosę się do tradycji, która głosi: jeżeliby motanki miały rysy twarzy, mogłyby uzyskać własną tożsamość i zajmą się spełnianiem swoich życzeń; jedynie tradycyjne ukraińskie motanki mają na twarzy przepleciony charakterystyczny krzyż, który jest symbolem życia i elementem równowagi między światem materialnym i duchowym,
- i na koniec, po czwarte, gdy już uda nam się zrobić motankę, musimy **podarować jej w prezencie jakiś drobiazg** np. koralik, guzik, piórko, tasiemkę czy kokardkę i wyszeptać życzenie, które lalka ma spełnić.

Musicie wiedzieć, że w tradycji słowiańskiej możemy wyróżnić kilka rodzajów motanek, różniących się nazwą i wyglądem ze względu na konkretne zadanie, które mają spełnić. Najpopularniejsza motanka to **żadanica**, czyli lalka spełniająca życzenia. Jak wspomniałam wcześniej, dzisiaj każdy z Was stworzy własną żadanicę. Kolejna to **ziarnuszka** – jej głowę i brzuch wypełniano kaszą lub ziarnem, a głównym zadaniem była opieka nad gospodarstwem domowym. Dobrobyt zapewniała również **karmicielka** – pękata motanka o obfitym biuście. **Podróżka** natomiast to lalka wyróżniająca się przywiązaniem do ręki woreczkiem z grudką ziemi. Jej misją była ochrona podróżujących i przypomnianie o domu. **Otulaczki** wieszano zaś nad łóżeczkiem dziecka, by spokojnie spało. Istotna była ich ilość, najlepiej od trzech do pięciu sztuk. I tak długo mogłabym

wymieniać kolejne typy motanek. Zdradzę Wam jeszcze ciekawostkę – również w Polsce posiadamy nasz odpowiednik motanki. Ciekawa jestem czy odgadniecie nazwę lalki, robionej z kolorowych materiałów? Tak, to **Marzanna** związana z obrzędem pożegnania zimy, topiona co roku w pierwszy dzień wiosny.

Zapraszam was do wykonania własnej **lalki mocy – żadanicy**, którą zabierzecie do domu.

Jak wspomniałam, aby przygotować motankę potrzebujemy przede wszystkim resztek materiałów, włóczki oraz najważniejsze – intencji. Na stole mamy już przygotowane kolorowe tkaniny, tasiemki, nitki, za chwilę krok po kroku objaśnię wam jak będziemy robić motankę. Proponuję, by te nasze dzisiejsze lalki stworzyć w intencji pokoju, miłości i zdrowia.

(Przewidywany czas warsztatów ok. 60 minut. Osoba prowadząca powoli omawia i pokazuje kolejne etapy tworzenia motanki. Można posłużyć się poniższą instrukcją lub skorzystać z filmów dotyczących tworzenia motanki zamieszczonych w Internecie.

Instrukcja wykonania żadanicy:

- lalkę tworzymy z dwóch skrawków materiałów,
- zaczynamy kładąc na stole materiał, który ma być głową i rączkami, a następnie kładziemy na niego drugi kawałek materiału, który będzie sukienką,
- na środku materiałów umieszczamy gałganki, skrawki materiałów, watę potrzebne do wypełnienia głowy lalki,
- owijamy wypełnienie głowy materiałami, tak by materiał, który ma być głową, znalazł się na wierzchu i mocno związujemy go włóczką,
- kiedy mamy już zamocowaną główkę, możemy przystąpić do wykonania rąk z wystających fragmentów wierzchniego materiału, związujemy same końcówki rąk, nadając im lekko wydłużony kształt,
- z włóczki lub sznurka pleciemy warkocz, który umieszczamy na głowie lalki i oplatamy go szczelnie wokół główki, zawiązując z tyłu, możemy główkę udekorować opaską z tasiemki, na głowę zakładamy trójkątną chustę,
- następnie „ubieramy” lalkę motając szmatki o różnych kolorach i wzorach w miejscu jej „korpusu”, związując je włóczką, by nadać im kształt fartuszka, kamizelki czy spódniczki.
- na koniec ofiarujemy żadanicy prezent w postaci kolorowych piórek, guzika czy koralika, które przywiązujemy do rączki lub szyi i szepczemy jej nasze życzenie.

Pomocne linki:

<https://www.youtube.com/watch?v=nHdBH1b2yyQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=fx303IXZLiE>

Podsumowanie:

Dziękuję za aktywny udział w dzisiejszych zajęciach. Cieszę się, że powstały niezwykle motanki. Oczywiście możecie je zabrać do swoich domów. Niech wspierają Wasze życzenia, wnoszą do waszych domów dobrą energię i przypominają o bogatej kulturze słowiańskiej – ukraińskiej, białoruskiej. **W różnorodności jest siła.**

Bibliografia:

1. MY LUDZIE / Eliza Piotrowska. – Warszawa : Wydawnictwo Czarna Owieczka, 2014. – 32 s.
2. LUDZIE / Peter Spier. – Warszawa : Muchomor, 2017. – 48 s.
3. RÓŻNI, ale tacy sami : książka o tolerancji / Pernilla Stafelt. – Warszawa : Wydawnictwo Czarna Owieczka, 2013. – 40 s.
4. WSZYSTKO o różnorodności / Felicity Brooks. – Poznań : Papilon, 2020. – 32 s.

Netografia:

- <https://zwierciadlo.pl/lifestyle/510962,1,motanki--ludowa-forma-autoterapii.read#>
- <https://akademiaducha.pl/motanki-slowianskie-amulety/>
- <https://natule.pl/lalki-motanki-zadanice/>
- <https://www.odkrywamyzakryte.com/slowianskie-motanki/>

IV. MATERIAŁY REGIONALNE

A. PRZEGLĄD NOWOŚCI REGIONALNYCH

20. Międzynarodowe Warsztaty Niepokoju Twórczego „Kieszeń Vincenta” : Poznań, 12-15 lipca 2021 = The 20th International Creative Anxiety Workshops „Vincent's Pocket” : Poznań, July 12-15, 2021 / red. katalogu Tadeusz Wiczorek. – Poznań : Centrum Sztuki Dziecka : Stowarzyszenie Artystyczno-Edukacyjne Magazyn, 2021. – 204 s. : fot., portr.

Tekst także w jęz. angielskim

Projekt edukacyjno-artystyczny

Zawiera scenariusze zajęć

ALFONS Parczewski : bibliografia / Ewa Andrysiak; Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Pracownia Bibliografii Regionalnej. – Wyd. 2 zmien. i uzup. – Kalisz : Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2021. – 212 s. : il. – (Katalogi i Bibliografie Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk; nr 1)

Indeksy

Bibliografia publikacji zwartych, artykułów oraz wystąpień Alfonsa Parczewskiego (1849-1933) związanego z Kaliszem, prawnika, działacza społeczno-politycznego i narodowego

ARCHEOLOGIA o kulturze i mentalności społeczeństw wczesnośrednio-wiecznych tzw. barbarzyńskiej Europy X wieku : studium przypadku : grzebień ze Stroszek koło Giecza / Michał Kara. – Wrocław : Chronicon Wydawnictwo, 2021. – 196 s. : fot., il., mapy

Bibliografia s. 147-177

ARCHITEKTURA sakralna dekanatu kępińskiego : historia i współczesność / Jerzy Kazimierz Babiak. – Kępno ; Poznań : Silva Rerum, 2021. – 199 s. : fot.

ARCHIWUM Państwowe w Kaliszu (1951-2021) : 70 lat działalności / pod red. Grażyny Schlender; Archiwum Państwowe w Kaliszu. – Kalisz : Archiwum Państwowe w Kaliszu, 2021. – 461 s. : fot., portr., tab., wykr.

Bibliografia s. 399-432. Indeksy

BIOGRAFIE niezwykle : Zygmunt Grudziński 1870-1929, Bronisław Wiland 1874-1932 / teksty Piotr Wiland, Ryszard Jałoszyński. – Kłodawa ; Konin : Towarzystwo Samorządowe w Koninie, 2021. – 96 s. : fot., portr.

Zygmunt Grudziński, lekarz i radiolog, pasjonat fotografii związany z Krzykosami oraz Bronisław Wiland, właściciel dworu w Lubońku

CDN [Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lesznie] 30 lat później. – Leszno : Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lesznie, 2021. – 38 s. : fot., portr.

CENTRALNY Ośrodek Szkolenia Służby Więziennej w Kaliszu w latach 1950-2019 / red. Krzysztof Jędrzejak [i in.]; Polskie Towarzystwo Penitencjarne. – Kalisz : Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2021. – 338 s. : fot. + 1 płyta CD

DEKADEę temu spotkaliśmy się w Luboniu... i mamy się świetnie! / red. Maria Błaszczak [i in.]. – Poznań : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa ; Luboń : Uniwersytet Luboński III Wieku, 2021. – 102 s. : fot., tab., wykr. Uniwersytet Luboński Trzeciego Wieku w Luboniu

DOKTOR Granatowicz wraca do szpitala : notatki do biografii / Paweł Cieliczko. – Poznań : Fundacja Kochania Poznania, 2021. – 43 s. : fot., portr.

Lekarz związany z Poznaniem od 1919 r., twórca i dyrektor Szpitala Miejskiego im. Franciszka Raszei w Poznaniu (1901-1978)

DROGA / Józef Szyk; oprac. Tomasz Jankowski. – Konin : [Miroslawa Szyk], 2021. – 7, [127] s. : fot., il., portr., tab.

Album z pracami Józefa Szyka, artysty plastyka z Konina (1943-2014)

DZIENNIKI Ernsta i Sophie : 1859-1860 = Tagebücher von Ernst und Sophie : 1859-1860 / Ernst Below, Sophie Below; tłum. i oprac. Ewa Greser. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2021. – 2 woluminy współoprawne (192, [10]; 125, [10] s.) : fot., mapa, pl., portr.

Tekst także w jęz. niemieckim

Dzienniki rodzeństwa opisujące codzienne życie niemieckiej mieszczańskiej rodziny w Poznaniu w XIX w.

ELEMENTARZ małego muzealnika. 2 / oprac. Martyna Wycisk, Joanna Kuźnik, Paula Rychel. – Kępno : Muzeum Ziemi Kępińskiej im. T. P. Potworowskiego, 2022. – [18] k. tabl. : fot., il.

Publikacja dla dzieci z zadaniami do wypełniania zainspirowanymi historią Kępna i eksponatami znajdującymi się w muzeum

EXTRA muros Posnaniae : kościół św. Jana Jerozolimskiego za Murami w Poznaniu / tekst Zofia Kurzawa, Jerzy Borwiński; fot. Piotr Skórnicki. – Poznań : Akademia Lubrańskiego Wydawnictwo, 2022. – 157 s. : fot.

Dot. m.in. wnętrza kościoła i wyposażenia oraz historii

FOLDER jubileuszowy : 2012-2022 : [informator]. – Gołuchów : Gołuchowskie Centrum Kultury „Zamek” w Gołuchowie, 2022. – 30 s. : fot., portr.

Działalność Gołuchowskiego Centrum Kultury „Zamek” w Gołuchowie

FORA Akademickie w latach 2014-2019 [w Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu] / red. nauk. Teresa Adamowicz-Kaszuba; Akademia Muzyczna im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu. – Poznań : Akademia Muzyczna im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu, 2021. – 222 s. : fot., il., nuty, portr.

Dot. także działalności pedagogów uczelni od okresu międzywojennego

FOTOGRAFICZNE wspomnienia mieszkańców ziemi trzcieńskiej 1945-1980. Cz. 2 : [album] / red. Elżbieta Wiśnicka, Wiesława Szczygieł, Wiktor Franczyszyn. – Trzcianka : Muzeum Ziemi Nadnoteckiej im. W. Stachowiaka w Trzcieńcu, 2022. – 184 s. : fot., portr.

GRABÓW nad Prosną : [informator] / teskty Ewa Pilarczyk. – Grabów nad Prosną : Urząd Miasta i Gminy Grabów nad Prosną ; [Ostrzeszów] : Oficyna Wydawnicza Kuławiak, 2021. – 20 s. : fot., mapy, portr.

GRAFIKA artystyczna : [katalog] / red. Maciej Kurak, Monika Pich; Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu. Wydział Grafiki i Komunikacji Wizualnej UAP. – Poznań : Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu, 2022. – 59, [5] s. : fot., portr.

Wydział Grafiki i Komunikacji Wizualnej Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu

HISTORIA grupy MTP [Międzynarodowych Targów Poznańskich] w 100 fotografiach / Paweł Cieliczko. – Poznań : Wydawnictwo Druga Strona Poznań, [2021]. – 303 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 286-289. Indeksy

Tekst także w jęz. angielskim

HISTORIA środowiska przyrodniczego i kulturowego zachodniej Wielkopolski w świetle badań palinologicznych / Iwona Okuniewska-Nowaczyk; Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk. – Poznań ; Warszawa : Insty-

tut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, 2021. – 295 s. : fot., mapy, wykr.

Bibliografia s. 241-281

INSTYTUCJE otoczenia biznesu w województwie wielkopolskim 2021 : publikacja na podstawie ekspertyzy wykonanej na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego / Renata Lisowska, Jakub Grabowski. – Poznań : Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne. Departament Polityki Regionalnej. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, 2021. – 102 s. : mapa, tab., wykr.

Bibliografia s. 99-102

JÓZEF Przesławski (1886-1949) : życiorys i upamiętnienie / Karol Przesławski. – Poznań : Karol Przesławski, 2021. – 24 s. : fot., portr.

Introligator z Poznania

JUTROSIN : cztery pory roku / fot. i tekst Krystyna Konieczna. – Jutrosin : Gminne Centrum Kultury i Rekreacji w Jutrosinie, 2022. – 167 s. : fot.

Album z fotografiami miasta i przyrody

KAZIMIERZ Biskupi : pobernardyński zespół klasztorny : historia, kultura, społeczność / red. Ryszard Jałoszyński. – Kazimierz Biskupi : Gminny Ośrodek Kultury w Kazimierzu Biskupim, 2021. – 221 s. : fot., mapy, portr.

KIERUNEK: krajobraz parków krajobrazowych Wielkopolski / teksty Agata Rokita, Marek Rokita. – Poznań : Smartlink sp. z o.o. : Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego, 2021. – 163 s. : fot.

Dot. przyrody i dziedzictwa kulturowego

KONCEPCJA wsparcia regionalnego w zakresie realizacji gospodarki o obiegu zamkniętym w województwie wielkopolskim : publikacja na podstawie ekspertyzy wykonanej na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego / Magdalena Wdowin [i in.]. – Poznań : Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne. Departament Polityki Regionalnej. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, 2021. – 167 s. : mapy, tab., wykr.

Bibliografia s. 146-150

KOŚCIOŁY drewnem budowane w powiecie złotowskim / Janusz Justyna, Grzegorz Mroziak. – Złotów : Muzeum Ziemi Złotowskiej, 2022. – 115 s. : fot., il.

Tekst także w jęz. angielskim

KRONIKA kościelna Kalisza. T. 1, (za lata 1901-1905) / Jan Sobczyński; oprac. Agata Walczak-Niewiadomska, Krzysztof Walczak. – Kalisz : Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2022. – 279 s. : fot.

Notatki proboszcza parafii św. Mikołaja w Kaliszu na temat świątyni oraz życia społecznego i kulturalnego miasta

KRÓLOWA / Maciej Sobczak. – Brzezia Łąka : Wydawnictwo Poligraf, 2021. – 273, [4] s.

Akcja powieści toczy się w okresie powstania styczniowego w okolicach Ślesina. Dot. m.in. objawień maryjnych

KSIĄŻ '39 : niewinnie straceni / Tomasz Cieślak; fot. Przemysław Glinkowski. – Książ Wielkopolski : Centrum Kultury Książ Wlkp., 2021. – 292, [8] s. : fot., portr.

Bibliografia s. 278-282. Indeksy

Dot. publicznej egzekucji w Książu Wlkp. w 1939 r.

KSIĘGA łez : ofiary Zbrodni Katyńskiej z Ziemi Wrzesińskiej / Jacek Mirecki, Michał Pawełczyk. – Września : Powiat Wrzesiński, 2022. – 232 s. : fot., portr., tab.

Bibliografia s. 213-215

KURKOWE Bractwo Strzeleckie w Koźminie Wlkp. : 1691/1997/2022 / Leszek Lewandowicz; konsultacje Daniel Szczepaniak. – Koźmin Wielkopolski ; Jarocin : Drukarnia Projekt s.c., 2022. – 80 s. : fot., portr., tab.

MEDALIŚCI olimpijscy Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu w latach 1950-2020 / Maciej Łuczak, Tomasz Jurek; Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu. – Poznań : Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, 2021. – 106 s. : fot., portr. – (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu; nr 455)

Bibliografia s. 96-98. Indeksy

METODYŚCI w Poznaniu w latach 1922-2022 / Grzegorz Pełczyński. – Warszawa : Wydawnictwo Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego „Pielgrzym Polski” ; Poznań : Wydawnictwo Miejskie Poznania, 2022. – 133 s. : fot., portr.

MIASTA wolności Poznań-Budapeszt 1956 / Rafał Reczek [i in.]. – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi

Polskiemu ; Poznań : Uniwersytet Adama Mickiewicza, 2021. – 549, [18] s. : fot., mapy. – (Monografie / Instytut Pamięci Narodowej; t. 170)

Bibliografia s. 525-547. Indeks

MIEJSCA integracji społecznej gminy Szydłowo / Sylwia Staszewska; UAM. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021. – 120 s. : fot., il., mapy, wykr. – (Ekspertyzy i Raporty Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; t. 8)

MISTERIUM Męki Pańskiej na poznańskiej Cytadeli / Artur Piotrowski. – Poznań : [Wydawnictwo Druga Strona Poznania] : Fundacja „Pro Posenia”, 2019-2021. – 223 s. : fot., portr.

MUZEUUM Broni Pancерnej w Poznaniu : katalog zbiorów / zebrali i oprac. Franciszek Idkowiak, Piotr Kaźmierczak, Piotr Sroka; pod kierunkiem Tomasza Ogrodniczuka. – Poznań : Muzeum Broni Pancерnej. Muzeum Wojska Polskiego, 2021. – 184 s. : fot.

Indeks

NA SKRAJU Krajny : wędrówki po wybranych wsiach ziemi złotowskiej / Krystyna Nita. – Złotów : Muzeum Ziemi Złotowskiej, 2022. – 348 s., [8] s. tabl. : fot., mapy, portr.

Bibliografia s. 345-348

Historia wsi oraz wspomnienia dawnych i obecnych mieszkańców

NAJSŁYNNIEJSZE mecze Lecha Poznań : 1922-2022 – 100 lat Lecha Poznań / Radosław Nawrot. – Poznań : „Red Box”, 2021. – 458, [6] s., [128] s. tabl. : fot., portr.

NASZ tymczasowy / pod red. Szczepana Cofty i Darii Springer. – Poznań : Szpital Kliniczny Przemienienia Pańskiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego : Wydawnictwo Miejskie Posenia, 2021. – 195, [5] s. : fot., portr.

Szpital Tymczasowy (covidowy) na terenie Międzynarodowych Targów Poznańskich w Poznaniu. Głównie wspomnienia pracowników

NIE tylko twierdza / pod red. Zbigniewa Pilarczyka. – Poznań : Wydawnictwo Miejskie Posenia, 2022. – 195 s. : fot., il., pl., portr., tab. – (Poznańskie Zeszyty Fortyfikacyjne)

Budowle obronne w Poznaniu oraz ich historia

OCHOTNICZA Straż Pożarna w Grabonogu w latach 1954-2020 / Agnieszka Nowacka-Zbiorczyk. – Piaski : Centrum Kultury i Biblioteka w Piaskach ; Gostyń : Muzeum w Gostyniu, 2021. – 127 s., [20] s. tabl. : portr., tab. Bibliografia s. 111-114

OCHOTNICZE straże pożarne powiatu konińskiego w latach 1921-1939 : studium historyczne na podstawie „Głosu Konińskiego” / Piotr Gołdyn. – Kalisz : Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2021. – 209, LXXXVI s. : fot., il., portr. – (Biblioteka Polonia Maior Orientalis; t. 1)

OGRÓD angielski gustowny i w rośliny bogaty... : zarys dziejów założenia parkowego w Dobrzycy / Kazimierz Balcer. – Wyd. 2 popr. i uzup. – Dobrzyca : Muzeum Ziemiaństwa Zespół Pałacowo-Parkowy, 2021. – 166 s. : fot., pl., tab. – (Studia i Materiały Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy; t. 1) Bibliografia s. 158-166

Historia parku, ogrodu i rezydencji w Dobrzycy. Dot. też dobrzyckich ogrodników od XVII w.

OSTROWSKIE stulecia / Marian Franciszek Nowak. – Ostrów Wielkopolski : Ostrowskie Towarzystwo Genealogiczne, 2021. – 197 s. : fot., portr. – (Biblioteka OTG)

Obchody rocznic związanych z odzyskaniem niepodległości przez Polskę

PAMIĘTNIK poznańskiego drogerzysty i druha „Sokoła” [pochodzącego z Brzezinki, obecnie Brzezie Łąki] z XIX i XX wieku / Wiktor Gładysz; wyd. i oprac. Norbert Delastowicz i Ewa Filipowska. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 2021. – 280 s. : fot., portr., tabl. geneal. Bibliografia s. 279-281

Dot. 2 poł. XIX i 1 poł. XX w.

PARTYCYPACYJNE systemy informacji geograficznej (PPGIS) w gospodarce przestrzennej – doświadczenia z aglomeracji poznańskiej / Edyta Bąkowska-Waldmann. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021. – 209 s. : fot., il., mapy, tab., wykr. – (Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej; nr 36) Bibliografia s. 179-195

PAWEŁ Edmund Strzelecki : podróżnik – odkrywca – filantrop / Lech Paszkowski; tłum. Natalia Panuś-Domiter, Marcin Domiter; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM ; [Pen-

nant Hills] : Kosciuszko Heritage, 2021. – XXIV, [8], 448 s., [28] s. tabl. : fot., il., mapy, portr., tabl. geneal.

Bibliografia s. 391-422. Indeks

Podróżnik i odkrywca urodzony w Poznaniu-Głuszyne (1797-1873)

POMNIK powstańców wielkopolskich na cmentarzu górczyńskim [w Poznaniu] : restytucja / Paweł Cieliczko. – Poznań : Fundacja Kochania Poznania, 2021. – 103 s. : fot., portr.

Historia pomnika powstałego w 1924 r.

POWOJNIE : wieś wielkopolska w latach 1945-1948 / Krzysztof Strykowski. – Poznań : Archiwum Państwowe w Poznaniu ; Dąbrówka : Wydawnictwo Rys, 2021. – 360 s. : fot.

Bibliografia s. 333-340. Indeksy

POWSTANIE Wielkopolskie 1918-1919 w filatelistyce i innych wydawnictwach pocztowych. T. 2 / Dominik Górny, Marcin Kentzer-Nowakowski. – Poznań : Media-Expo, 2021. – 103 s. : il.

POWSTAŃCY wielkopolscy [z Orzechowa i okolic] : opowieści dla wnuków / Jolanta Andrzejczak-Pankowska [i in.]. – Orzechowo : Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów w Orzechowie, 2021. – 260 s. : fot., mapy, portr., tab.

Słownik biograficzny

POWSTAŃCY Wielkopolscy z Ziemi Kępińskiej / Marian Lorenz; Towarzystwo Miłośników Ziemi Kępińskiej. – Kępno : Agencja Poligraficzno-Reklamowa „Kora”, 2021. – 185 s. : fot., mapy, portr., tab.

Bibliografia s. 183-185

POZNAŃ w nazwach, nazwy w Poznaniu / Małgorzata Rutkiewicz-Hanczewska; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM : Polska Akademia Nauk. Oddział w Poznaniu, 2021. – 269 s. : fot., pl. – (Nazewnictwo Zabytki Wielkopolski; t. 1)

Bibliografia s. 247-254. Indeks

Omówienie nazw części miasta, ulic, wód i obiektów w porządku alfabetycznym

POZNAŃCZYK : życie i pedagogika specjalna Krzysztofa M. Lauscha / Halina Koselska-Kubiak. – Sandomierz : Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, 2021. – 302 s. : fot., portr.

Bibliografia prac Krzysztofa Marii Lauscha s. 297-301 i bibliografia s. 301-302
Dyrektor Zespołu Szkół Specjalnych nr 103 w Poznaniu, wykładowca
w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, współtwórca programu nauczania
religii w szkołach specjalnych (1954-2014)

PROCESUALNOŚĆ sztuki : 40. edycja Konkursu im. Marii Dokowicz
na najlepszy dyplom UAP [Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu] = The pro-
cessuality of art : the 40th Maria Dokowicz Competition for the Best Diploma
Project at the UAP / red. Maciej Kurak. – Poznań : Uniwersytet Artystyczny im.
Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu, 2022. – 293 s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim

PROTOKOŁY posiedzeń Senatu Uniwersytetu Poznańskiego 1919-1939.
T. 3, 11 IX 1931 – 21 IX 1939 / wyd. Anna Domalanus [i in.]. – Poznań : Wy-
dawnictwo Naukowe UAM, 2021. – XLII, 692 s. – (Źródła do Dziejów Uniwersy-
tetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Bibliografia s. XXVII-XLII. Indeks

PRZEMUSIOWE przygody : wycieczka rowerowa / Rozalia Kaczmarek;
projekt graf. Jarosław Janik. – Przemęt : Gminne Centrum Kultury i Biblioteka
w Przemęcie, [2021]. – [20] s. : il.

Publikacja dla dzieci promująca Przemęt

PRZESTRZEŃ przedindustrialna XIX-wiecznej Wielkopolski w ujęciu kar-
tografii multimedialnej / Dariusz Lorek. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Nau-
kowe, 2021. – 131 s. : fot., mapy. – (Studia i Prace z Geografii; nr 89)

Bibliografia s. 116-129

PRZEWODNIK niedzielnego pogromcy duchów i nie tylko : szlakiem legend
powiatu poznańskiego / oprac. Fundacja „Ruszaj się”. – Poznań : Powiat Po-
znański, [2021]. – 43 s. : fot., il.

PRZYRODA Gminy Pobiedziska czyli Zeszyt młodego odkrywcy / tekst
Paweł Śliwa. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021. – 68, [10] s. :
fot.

PRZYSTAŃ : strofy lednickie / red., oprac., wyb. wierszy i wprowadzenie
Stanisława Łowińskiego. – Poznań : Fundacja Literacka w Poznaniu, 2021. – 54 s. :
fot.

XXV Lednicka Wiosna Poetycka na terenie gminy Łubowo. Księga pamiątkowa dotycząca wszystkich edycji

REKODZIEŁO i twórczość ludowa Krajny nad Notecią / Zbigniew Noska. – Piła : Studio Projektu Graficznego „Art-Wena” Alicja Noska-Figiel ; Pobórka Wielka : Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Krajna nad Notecią”, 2022. – 63 s. : fot., portr.

ROZWÓJ poznańskiego rynku mieszkaniowego / Henryk Gawron. – Poznań : Wielkopolskie Centrum Nieruchomości, 2021. – 163 s. : tab., wykr.
Bibliografia s. 157-159

RÓD historii, historia rodu : archiwum rodu Żółtowskich : ikonografia siedzib [w Czaczu, Głuchowie i Jarogniewicach] z powiatu kościańskiego / Emilian Prałat. – Leszno : Archiwum Państwowe w Lesznie ; Poznań : Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2021. – 136 s. : fot., mapy, portr., tab., tabl. geneal.
Bibliografia s. 125-128. Indeks

SECESJA w Poznaniu : [album] / Jan Skuratowicz, Magdalena Adamczewska, Piotr Walichnowski. – Wyd. 3 zmien. i popr. – Poznań : Zysk i S-ka Wydawnictwo, 2022. – 317 s. : fot., il., pl.
Indeks

SEJMIKI Wielkopolski w latach 1764-1793 / Grzegorz Glabisz. – Poznań : Wydział Historii UAM, 2022. – 730 s. : tab. – (Staropolski Parlamentaryzm)
Bibliografia s. 491-513. Indeksy

SEMIOTYKA inskrypcji nagrobnych dzieci na rzymsko-katolickich cmentarzach parafialnych w Klecku i Kiszkwie (powiat gnieźnieński) / Włodzimierz Lapis. – Poznań ; Dąbrówka : Wydawnictwo Rys, 2021. – 82 s. : fot.

SEMIOTYKA inskrypcji nagrobnych z motywem serca na rzymsko-katolickich cmentarzach parafialnych w Klecku i Kiszkwie (powiat gnieźnieński) / Włodzimierz Lapis. – Poznań ; Dąbrówka : Wydawnictwo Rys, 2021. – 53 s. : fot.

SKARB Słuszków I : denary krzyżowe z przełomu XI i XII wieku = The Słuszków I hoard : cross denarii from the end 11th and the beginning of the 12th century / Adam Kędziński; Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Fundacja Przyjaciół Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk. – Warszawa : Wydawnictwo Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej

Akademii Nauk : Fundacja Przyjaciół Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, 2021. – 266 s. : fot., il., mapy, tab., wykr.

Bibliografia s. 251-259

SŁOWNIK historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu. Cz. 6. z. 1, Wschowa – Zajezierny Młyn / oprac. Michał Bartoszak [i in.]; pod red. Tomasza Jurka; Polska Akademia Nauk. Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk ; Warszawa : Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, 2021. – 180 s. : tabl. geneal. – (Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu. Wielkopolska – województwo poznańskie; cz. 6 z. 1)

SŁUŻYLI Niepodległej : rzecz o losach powstańców wielkopolskich 1918-1919 roku z Czarniejewa i okolic / Waldemar Kielbowski. – Gniezno : Wielkopolskie Towarzystwo Genealogiczne „Gniazdo”, 2021. – 399, [6] s. : fot., mapa, portr.

Bibliografia s. 361-363

Słownik biograficzny

SNUTKA : snujemy słowa : wiersze wybrane. – Kępno : Samorządowa Biblioteka Publiczna im. Marii z Fredrów hr. Szembekowej w Kępnie, 2021. – 35 s. : fot.

Wiersze dotyczące ziemi kępińskiej oraz zdjęcia snutki golińskiej (haftu nasnuwanego) powstałych w ramach projektu „Snutka – snujemy nici i słowa” zrealizowanego przez Samorządową Bibliotekę Publiczną w Kępnie

STUDNIA nieszczęścia : okruchy historii Piły i okolic [od X w.] / Zbigniew Noska; rys. Krystyna Noska. – Piła : Studio Projektu Graficznego Art Wena Alicja Noska-Figiel, 2022. – 207 s. : il.

Opowieści historyczne

SZAMODZIELNE : historie wyjątkowych Szamotulanek / teksty Natalia Sobczak, Aleksandra Piątkowska. – Szamotuły : Zespół Szkół im. Jana Brzechwy w Szamotulach, [2022]. – 56 s. : il.

Opowiadania autobiograficzne dla dzieci

ŚCIEŻKA dydaktyczna „Leśna szkoła” w Jeziorach [na terenie Centrum Edukacji Ekologicznej Wielkopolskiego Parku Narodowego] / Beata Lis; Wielkopolski Park Narodowy. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021. – 48 s. : fot., il., mapa

TANIEC śmierci : epidemie w dawnym Wągrowcu / Marcin Moeglich, Michał Szymański. – Wągrowiec : Muzeum Regionalne w Wągrowcu, 2021. – 134 s. : fot., mapy, portr., wykr.

Bibliografia s. 75-77

TŁOKINIA Wielka : ... wielka nie tylko z nazwy! : folder promujący sołectwo Tłokinia Wielka [pow. Kalisz] / Karolina Gaweł, Krzysztof Łużyński. – Opatówek : Fundacja „Inicjatywa dla Opatówka”, [2021]. – 98 s. : fot., il., portr.

TOWARZYSTWO Urzędników Gospodarczych w Wielkopolsce (1861-1926) / Zofia Janina Sprys. – Poznań ; Śrem : P.H. Bin-Com Krzysztof Budzyń, 2022. – 100 s. : fot., portr., tab. – (Biblioteka Śremskiego Notatnika Historycznego; t. 5) (Śremski Notatnik Historyczny)

TU SIĘ wszystko zaczęło : świadectwa początków polskiej państwowości na Ostrowie Tumskim w Poznaniu / red. Agnieszka Stempin. – Poznań : Muzeum Archeologiczne, 2021. – 144 s. : fot., il.

Bibliografia s. 141-144

Publikacja towarzysząca wystawie pt. „Tu się wszystko zaczęło – ekspozycja świadectw początków państwowości polskiej na Ostrowie Tumskim w Poznaniu” w Rezerwacie Archeologicznym „Genius loci” w Poznaniu

UNIwersytET Ekonomiczny w Poznaniu 1926-2021 : o wartościach łączących pracowników, absolwentów i studentów / oprac. Henryk Mruk. – Poznań : Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, 2021. – 201, [4] s. : il.

Wspomnienia osób związanych z uczelnią

VII LO : 190 lat Dąbrówki (1830-2020) : jednodniówka wydana z okazji 190-lecia szkoły : IX Zjazd Absolwentów : Poznań, 2020 (21) / red. Maria Dolata, Dorota Żaglewska (Dolata). – Poznań ; Dąbrówka : Wydawnictwo Rys, 2021. – 200, [38] s. tabl. : fot., portr.

Liceum Ogólnokształcące im. Dąbrówki w Poznaniu

W KRĘGU wielkopolskich i kujawskich starożytników : prace wybrane / Jerzy Fogel; wyb. i oprac. Edyta Bątkiewicz-Szymanowska, Magdalena Biniąś-Szkopek. – [Kórnik] : Biblioteka Kórnicka PAN ; Poznań : Wydział Historii UAM, 2021. – 357 s. : fot., il., mapy, portr., tab.

Indeks

Dot. archeologa Jerzego Fogła (1942-2013), profesora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Głównie jego prace na temat odkryć archeolo-

gicznych i wybitnych postaci zajmujących się archeologią m.in. w Wielkopolsce w XIX w.

WIELKOPOLSKIE i Lubuskie : przewodnik + atlas / Ewa Łodzińska, Waldemar Wieczorek; współaut. Paweł Anders [i in.]. – Warszawa : Demart, 2021. – 335 s. : fot., mapy. – (Polska Niezwykła)

Indeks

WIEŚ na starej fotografii / koordynacja prac red. Magdalena Siupa, Maciej Grzeszczak. – Kleczew : Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Kleczewie, 2021. – 39 s. : fot., mapa, portr.

Album z fotografiami gminy Kleczew z XX w.

WIWATY : Gmina Pobiedziska tańczy i śpiewa / teksty i red. Robert Domżał. – Pobiedziska : Fundacja Scena Pobiedziska, 2021. – 95 s. : fot., portr.

Zespół Pieśni i Tańca „Wiwaty” w Pobiedziskach

WŁADYSŁAW Nielipiński : twórczość i działalność animatorska w latach 1978-2020 / red. Władysław Nielipiński. – Poznań : Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, [2021]. – 109 s. : fot., portr.

Bibliografia s. 55-94

Fotograf z Gniezna i animator kultury w Wielkopolsce, pracownik WBPiCAK w Poznaniu w latach 2002-2021

WSPÓŁCZESNE suburbium : studium gminy Tarnowo Podgórne : demografia, usługi społeczne i zarządzanie / Łukasz Miłkuła [i in.]. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021. – 139 s. : fot., mapy, tab., wykr. – (Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej; nr 35)

Bibliografia s. 137-139

WSPÓŁCZESNE suburbium : studium gminy Tarnowo Podgórne : środowisko, transport i gospodarka / Tomasz Kaczmarek [i in.]. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021. – 138 s. : mapy, tab., wykr. – (Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej; nr 34)

Bibliografia s. 136-138

WSPÓŁCZESNE uwarunkowania i wyzwania gospodarowania wodą w rolniczej przestrzeni produkcyjnej Wielkopolski / pod red. Jerzego Bykowskiego. – Poznań : Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, 2021. – 226 s. : fot., il., tab., wykr.

WSPÓLISTNIENIA : sztuka i przestrzeń / Justyna Ryczek; Wydział Edukacji Artystycznej i Kuratorstwa. – Poznań : Wydawnictwo Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu, 2021. – 163 s. – (Myśleć Sztuką; t. 6)

Bibliografia s. 158-163

Dot. Poznania

WYSTAWA pt. inspiRACJE kobiet / red. i tekst Martyna Wycisk. – Kępno : Muzeum Ziemi Kępińskiej im. T. P. Potworowskiego w Kępnie, 2022. – 51 s. : fot., pl., portr.

Dot. kobiet z powiatu kępińskiego w XX w. Podsumowanie wystawy oraz konkursu pt. „Jej historia”

ZAPOMNIANE dziedzictwo : dawne cmentarze Poznania i Wielkopolski / pod red. Jerzego Kołackiego. – Poznań : Wydział Historii UAM, 2022. – 162 s. : fot., mapy, tab.

Dot. głównie cmentarzy ewangelickich oraz ich ochrony

ZARYS geologii okolic Poznania, Turku i Konina ze szczególnym odniesieniem do geologii kenozoiku i geomorfologii / Marek Widera. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2022. – 97 s. : il., mapy, tab.

Bibliografia s. 93-97

ZATRZYMANE w kadrze : 120 lat Ekonomia / Anna Kowszewicz, Beata Kozłowska. – Gniezno : Stowarzyszenie Przyjaciół Ekonomia, 2021. – 175 s. : fot., portr., tab.

Zespół Szkół Ekonomicznych im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego Prymasa Tysiąclecia w Gnieźnie

ZRÓŻNICOWANIE postaw społecznych uczniów i nauczycieli województwa wielkopolskiego w czasie pandemii COVID-19 / Emilia Bogacka [i in.]. – Poznań : Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2021. – 197 s. : mapy, tab., wykry. – (Studia i Prace z Geografii; nr 92)

Bibliografia s. 176-181

ZUPEŁNIE u nas ciemno : moje przejścia w drugiej wojnie światowej 1939-1945 r. / Stanisław Śniatała. – Ostrów Wielkopolski : Muzeum Miasta Ostrowa Wielkopolskiego, 2021. – 273 s. : fot., portr. – (Biblioteka Ostrowska; 55)

Wspomnienia proboszcza parafii w Dobrzycy. Dot. także Fortu VII w Poznaniu i więzienia w Bojanowie

ŹRÓDŁOZNAWSTWO historyczne Brygidy Kürbis : teoria – praktyka – konteksty / pod red. Edwarda Skibińskiego i Pawła Stróżyka. – Poznań : Wydawnictwo Nauka i Innowacje sp. z o.o., 2021. – 306, [4] s. : fot., portr.

Mediewistka, profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1921-2001)

ŻYCIE w okupowanych miastach i wioskach województwa leszczyńskiego w latach 1939-1945 : miejscowości: Bojanowo, Rojęczyn, Sowiny, Żylice, Trzebosz / Józef Stasiak. – Leszno : Archiwum Państwowe, 2021. – 139 s. : fot., mapy, portr. – (Wspomnienia Wojenne i Okupacyjne)

B. IMPREZY KULTURALNE W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

(marzec–maj 2022)

Po trudnym, pełnym ograniczeń, okresie pandemii zwiększyły się możliwości organizowania imprez kulturalnych. Skorzystały z tego biblioteki, proponując czytelnikom bogatą i ciekawą ofertę: spotkania, konkursy, pogadanki, warsztaty, gry, projekcje filmowe, wystawy i koncerty.

W marcu szczególnym zainteresowaniem cieszyły się wydarzenia o tematyce wiosennej i wielkanocnej, a także związane z: Dniem Kobiet, Światowym Dniem Poezji, Międzynarodowym Dniem Pisarza oraz Międzynarodowym Dniem Pamięci Żołnierzy Wyklętych.

Kwietniowe imprezy dotyczyły m.in. Międzynarodowego Dnia Książki dla Dzieci, Światowego Dnia Książki i Praw Autorskich, Światowego Dnia Świadomości Autyzmu oraz tradycji wielkanocnych. Obchodzono 79. rocznicę wybuchu powstania w getcie warszawskim oraz 80. rocznicę śmierci L.M. Montgomery.

Majowe święta, które były inspiracją do zorganizowania interesujących imprez dla czytelników to: Dzień Matki, Święto Narodowe 3 Maja oraz Dzień Bibliotekarza. W wielu placówkach bibliotecznych przygotowano szereg wydarzeń kulturalnych promujących czytelnictwo pod hasłem „Tydzień Bibliotek”. Trwa również akcja „Cała Polska Czyta Dzieciom”.

Patronami roku 2022 są m.in. Maria Konopnicka i Józef Wybicki, którzy zostali uhonorowani różnymi inicjatywami podjętymi przez ludzi książki.

W obiektach bibliotecznych odbyło się wiele imprez popularyzujących czytelnictwo: spotkania z pisarzami, autorami książek dla dzieci i dorosłych, historykami, przyrodnikami, czy podróżnikami. Kontynuowano cykliczne zajęcia przygotowane z myślą o seniorach, młodzieży szkolnej i dzieciach w wieku przedszkolnym, a także spotkania członków dyskusyjnych klubów książki. Działalność bibliotek poszerzyła się o akcje organizowane dla uchodźców z Ukrainy. Prowadzono zbiórkę darów, lekcje języka polskiego oraz wydarzenia przybliżające kulturę ukraińską.

Biblioteki działały również poza przestrzenią swoich gmachów. Organizowano bowiem wycieczki do kina, teatru i rajdy rowerowe. Przygotowano także interesujące propozycje dla internautów: vlogi, filmy i koncerty.

Marzec

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „Dzień dinozaura” – spotkania czytelniczo-zabawowe dla przedszkolaków
- „Dźwięki i kolory wiosny – spotkanie czytelniczo-muzyczne
- „Bojanowo czyta dzieciom” – spotkania czytelnicze dla uczniów klas I (także w kwietniu i maju)
- „Mój przyjaciel Dinozaur” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego dla dzieci oraz wystawa pokonkursowa
- Spotkanie autorskie z Marcinem Barteczką i promocja jego książki „Pod skórą i na skórze” w ramach Międzynarodowego Dnia Poezji
- „Chwila wspomnień” – wernisaż wystawy poświęconej Teatrowi im. H. Modrzejewskiej działającemu przy szkole podstawowej i gimnazjum w Bojanowie (wystawa także w kwietniu)
- „Piątki z planszówkami” (także w kwietniu i maju)

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Zima z książką” – rozstrzygnięcie konkursu fotograficznego oraz wystawa pokonkursowa
- „Rozpoznaj niezwykle Polki” – konkurs wiedzy z okazji Dnia Kobiet
- Zajęcia w ramach „Akademii Młodego Czytelnika”
- Wystawa prac „Klubu Miłośników Książek”

Czempiń (pow. Kościan)

- Zajęcia dla przedszkolaków w oparciu o książkę Kareryna Michalicyna „Co rośnie w sadzie”
- Zajęcia z szydełkowania dla dzieci (także w kwietniu)

- „Żabka Klementynka” – zajęcia dla przedszkolaków z okazji Dnia Żaby
- „Legenda o koziołkach poznańskich” – zajęcia dla przedszkolaków
- Spotkanie z podróżniczką Stasią Budzisz na temat wieżerk kaukaskich

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- „Książka szuka domu” – akcja podczas Jarmarku Wielkanocnego
- „Wielkanocny koszyczek z książkami” – konkurs plastyczny dla dzieci
- „Dzień Morza” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia w Żydowie)

Gniezno

- „365. Archeologia pamięci. Gniezno 2022” – projekt literacko-fotograficzny – zapiski z dziennika Krzysztofa Szymaniaka dotyczące Gniezna (strony internetowe Biblioteki)
- „Bajkopomagajki” Klub Książki dla Rodziców i Dzieci:
 - ~ Memo słuchowe – warsztaty sensoryczne on-line
 - ~ „Fenkowy zawrót głowy, czyli proste odpowiedzi na trudne pytania” – popularyzacja serii książek „Przygody Fenka”
- Całe Gniezno czyta dzieciom w ramach CPCD: „Książki, które dodają odwagi” – program bajkoterapeutyczny dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym
- Gnieźnieńska Organizacja Poetycko-Ortograficzna „GOPO” – założycielskie spotkanie młodzieżowego klubu literackiego
- Klub „Apetyt na Książkę” – spotkanie z Agatą Ożarowską, znawczynią i popularyzatorką parzenia i picia herbaty
- „Książkowa brać” – spotkanie integracyjno-organizacyjne wolontariuszy „Książki na telefon”
- „Pracownia Opowieści” – spotkanie z biblioteczną bajką Agą i baśnią ukraińską
- Solidarni z Ukrainą:
 - ~ „Kufier Wyobraźni” – zbiórka materiałów plastycznych dla dzieci ukraińskich przebywających w regionie Gniezna
 - ~ „Ukraino, poezja ma Twój głos!” – wieczór poezji ukraińskiej z okazji Światowego Dnia Poezji, spotkaniu towarzyszył występ duetu Tom Bishop w składzie: Aleksander Schmidt, Arkadiusz Królak
- „Sprawne ręce” – spotkanie klubu rękodzieła
- „Szóstka w podróży” – Portugalia i Włochy w obiektywie społeczności szkoły podstawowej – wystawa fotografii
- Klub „Tea Time” – spotkanie czytelnicze z rozmówkami w języku angielskim
- „Ulotne” życie teatru – Teatr im. Aleksandra Fredry w zbiorach Biblioteki Publicznej Miasta Gniezna – wystawa dokumentów życia społecznego

Gołuchów (pow. Pleszew)

- „Międzynarodowy Dzień Pisarzy” – zajęcia literackie dla klas I (Oddział dla Dzieci)
- „Maria Konopnicka – patronka roku 2022” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia Tursko)
- „Afryka Kazika” – zajęcia literackie i prezentacja multimedialna dla klasy II (Oddział dla Dzieci)
- „Rola kobiety na przestrzeni wieków” – prelekcja Pauliny Kirschke i Agaty Kominiak z Fundacji im. Julii Woykowskiej oraz otwarcie wystawy „Kobiety na pomniki” (Biblioteka dla Dorosłych)
- Zajęcia literackie dla klas II poświęcone poezji Marii Konopnickiej (Oddział dla Dzieci)
- „Śladami Izabelli z Czartoryskich Działyńskiej” i „Dendrologiczne Skarby” – premiera mobilnych gier terenowych dla uczniów klas VIII (park gołuchowski; współorganizacja: Biblioteka Gołuchów, Lokalna Grupa Działania „Wspólnie dla Przyszłości”, GCK „Zamek” w Gołuchowie, Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie)
- „Żubrzyk zwiedza Gołuchów” – przedstawienia teatryku obrazkowego kamishibai o tematyce ekologicznej dla przedszkolaków (filie Kościelna Wieś i Tursko)

Gostyń

- „Biografie Wyklętych” – konferencja popularnonaukowa
- Warsztaty i wystawa origami
- Teatr kamishibai (także w kwietniu i maju)
- Festyn charytatywny
- Zajęcia Pracowni Literackiej (także w kwietniu i maju)
- Kampania „Mała książka – wielki człowiek” (także w kwietniu i maju)
- Program TV bibliotecznej (także w kwietniu i maju):
 - ~ „Temat na dziś”
 - ~ „Polecam Ci”
 - ~ „Gostyńska Gadka”

Jutrosin (pow. Rawicz)

- „Oswajanie z językiem polskim” – nauka języka polskiego dla dzieci z Ukrainy (także w kwietniu i maju)

Kalisz

- #PomocUkrainie – zajęcia plastyczne (OSRiR)
- Spotkanie z Magdaleną Grzebałkowską, pisarką i reportażystką (w ramach Festiwalu Ludzie Książki)

- Warsztaty na temat pracy z pisarzem i pracy z tekstem prowadzone przez Monikę Długą z Wydawnictwa Poznańskiego, autorką bloga God Save the Book (w ramach Festiwalu Ludzie Książki)
- Spotkanie z Michałem Listkiewiczem, autorem książki „Listek. Najciekawiej jest po końcowym gwizdku”
- Wielkanocne inspiracje – warsztaty rękodzieła dla dzieci, młodzieży, dorosłych (współorganizacja: Klub Osiedlowy Serbinów oraz Filia nr 2)
- Klub gier planszowych „Cubus” (także w kwietniu i maju; Filia nr 2; współorganizacja: Klub Osiedlowy Serbinów)
- Klub gier planszowych „Solaris” (także w kwietniu i maju)
- Wystawy:
 - ~ Ks. Jan Nepomucen Sobczyński (1861-1942) duchowny, społecznik, bibliofil (Katedra św. Mikołaja; także w kwietniu)
 - ~ „Nasze rewiry” (Śródmieście róg ul. Grodzkiej i Placu Jana Pawła II)
 - ~ „Jedyna taka biblioteka” – prezentacja wideo (Filia nr 1)
 - ~ „Kłosa Asnyka” – portrety pisarzy (przystanki KLA)
 - ~ Prace polskich grafików, projektantów okładek książek popularnych norweskich pisarzy (w ramach Festiwalu Ludzie Książki)
 - ~ „Biblioteka. Miejsce tajemnicy” (Filia nr 1)
 - ~ „Świat wierszem opisany” – poezja dla dzieci (Filia nr 1 Oddział Dziecięcy)
 - ~ „Złota Trójka, czyli długa historia biblioteki na Krótkiej” (Filia nr 3)
 - ~ „Jeszcze Polska nie zginęła” – postać Józefa Wybickiego, autora słów polskiego hymnu, w ramach obchodów Roku Józefa Wybickiego (Filia nr 5; także w kwietniu i maju)
 - ~ „Jest gdzieś życie piękniejsze od wierszy” – Władysław Kazimierz Broniewski (1897-1962) (Filia nr 6)
 - ~ „Cztery pory Prosy” – fotografie (Filia nr 7)
 - ~ „Dobrzec” – historia osiedla (Filia nr 16)
 - ~ Prace uczestników warsztatów literacko-plastycznych związanych z życiem i twórczością Marii Konopnickiej (Filia nr 7; także w kwietniu i maju)
- Działalność on-line (także w kwietniu i maju):
 - ~ „E-BOOKI na kliknięcie” – udostępnianie czytelnikom elektronicznych platform: IBUK, EBOOKPOINT oraz LEGIMI.
 - ~ „Lektury Michała” – vlog z recenzjami książek
 - ~ „Obrazem pisane – ilustratorzy naszych książek” – vlog prezentujący sylwetki oraz dorobek polskich ilustratorów książek
 - ~ „Krótka piłka” – vlog poetycki

- ~ „Społeczne Archiwum Kaliszan” – projekt, którego celem jest gromadzenie fotografii oraz dokumentów pochodzących z rodzinnych archiwów mieszkańców Kalisza
- ~ „Maria ma moc” – cykl w ramach obchodów Roku Marii Konopnickiej, poświęcony życiu i twórczości poetki związanej z Kaliszem
- ~ „Z Kalisza do Kamerunu. Śladami Stefana Szolca-Rogozińskiego” – gra on-line
- ~ „Kaliskie ścieżki w wojnie polsko-bolszewickiej” – aplikacja na smartfon
- ~ „Śladami Fibigerów – aplikacja na smartfon oraz gra terenowa
- ~ „Krótka piłka: extra serw” – vlog o poetyckich antologiach i grupach literackich

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Z wizytą w bibliotece – wycieczka do biblioteki uczniów klasy II szkoły podstawowej
- Warsztaty szydełkowe (Filia Smolice)
- „Książka jest kobietą” – wystawa literatury kobiecej (Filia Smolice)
- „Co robią uczucia?” – zajęcia biblioteczne dla przedszkolaków w oparciu o książkę Tiny Oziewicz

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „Literackie przysmaki” – kolejny odcinek filmowej serii inspirowany nowym tłumaczeniem książki Lucy Maud Montgomery „Ann z Zielonych Szczytów” (kanał YouTube Biblioteki)
- „Wyprawa na biegun południowy” – zajęcia dla grup przedszkolnych
- „To ja, Malala” – spotkanie dla uczniów klas I-III z cyklu „Wielkie sprawy małych dzieci”
- „Żółtowscy” – wykład z cyklu „Z historią przy kawie”
- „Do dzieła!” – warsztaty artystyczne z udziałem dzieci ukraińskich
- „Budzimy się do życia” – spektakl w wykonaniu Teatru Kurtynka
- Spotkanie z książką Julii Donaldson „Najelegantszy olbrzym w mieście” w ramach akcji „Cała Polska czyta dzieciom”
- „Będziemy czytać poezję” – spotkanie zorganizowane z okazji Międzynarodowego Dnia Poezji
- Lekcje języka polskiego dla Ukraińców
- Zabawa z książką Oliviera Jeffersa „Chłopiec i pingwin” – zajęcia integracyjne dla dzieci ukraińskich
- Cotygodniowe zajęcia w Klubie Trąbka Bombka (także w kwietniu i maju)

Biblioteka Publiczna Gminy Kościan zs. w Kielczewie

- XVII Gminny Konkurs Recytatorski – Wiersze Marcina Brykczyńskiego – Stare Oborzyska
- „O tym, jak Lolek do Watykanu wędrował” – impreza dla uczniów klas II szkoły podstawowej (Filia Racot)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie autorskie z Grzegorzem Skorupskim, autorem kryminału historycznego

Krobia (pow. Gostyń)

- „Boa, szpilki, kapelusze... kobietą jestem, damą być muszę” – montaż słowno-muzyczny z okazji Dnia Kobiet
- Warsztaty literacko-plastyczne dla dzieci (także w kwietniu)
- Zajęcia dla dzieci – gra w szachy, warcaby (także w kwietniu)
- Odwiedziny dzieci z przedszkola i szkoły – czytanie książek i wykonanie prac plastycznych
- Zajęcia czytelniczo-plastyczne z przedszkolakami (Filia w Chwałkowie; także w kwietniu)
- „Oczami małych kobiet – kwiatki, koronki, falbanki...” – zajęcia z okazji Dnia Kobiet (Filia w Pudliszkach)
- Zajęcia w oddziale przedszkolnym w Pudliszkach z okazji Światowego Dnia Psa (Filia w Pudliszkach)
- Zajęcia dla dzieci z okazji Światowego Dnia Poezji, inspirowane twórczością Juliana Tuwima, Danuty Wawiłow i Wandy Chotomskiej (Filia w Pudliszkach)
- Pasowanie na czytelnika uczniów klasy I (Filia w Pudliszkach)

Krotoszyn

- „Babski duet na Dzień Kobiet” – koncert Beaty Giezek i Wiktorii Łukowiak
- RękoDZIEŁO ARTystyczne – wystawa prac szydełkowych Izabeli Śniecińskiej
- Klub Konesera Książki – spotkania czytelnicze (także w kwietniu)
- Biblioteka dla Ukrainy – lekcje języka polskiego dla uchodźców z Ukrainy (także w kwietniu)
- „Poplątane” – warsztaty rękodzieła artystycznego (także w kwietniu)
- Warsztatowe spotkania multimedialne
- Klub Maluszkowo – cotygodniowe tematyczne spotkania: „Poznaj ubrania i ubierz się sam”, „Przyjście wiosny”, „Wiosenne zabawy”, „Wiosenne inspiracje – zrób to sam” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)

- Harcowanie z książką w bibliotece pt. „Spotkanie wiosenne” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży; współorganizacja: Związek Harcerstwa Polskiego – Hufiec Krotoszyn)
- „Kot w butach” – teatrzyk kamishibai dla przedszkolaków (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Puc, Bursztyn i goście” – czytanie książki Jana Grabowskiego w ramach akcji „Cała Polska czyta dzieciom” (Filia Kobierno)

Krzywiń (pow. Kościan)

- Nauka gry na instrumentach – zajęcia muzyczne gry na pianinie i gitarze dla dzieci (także w kwietniu i maju)
- Zespół wokalny – artystyczne warsztaty śpiewu dla osób dorosłych (także w kwietniu i maju)
- „Biblioteka jest kobietą” – akcja czytelnicza z okazji Dnia Kobiet
- III Festiwal Gwary 2021
- Biblioteka na koncercie charytatywnym w CAS Tlenownia w Czempiniu – występ Zespołu Wokalnego dla Dorosłych działającego przy BPMiG Krzywiń na koncercie „Złączeni z Ukrainą”
- „Wiosna, wiosna ach to ty” – spotkanie z uczniami klas I Zespołu Szkół w Krzywiniu, wysłuchanie baśni wiosennej „Motylek” H.Ch. Andersena oraz zajęcia plastyczne
- Wystawy okolicznościowe: „Międzynarodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych”, „Międzynarodowy Dzień Pisarza”
- Informacje on-line:
 - ~ filmowe prace nagrodzone na III Festiwalu Gwary 2021 (kanał YouTube Biblioteki „Kultura kulturalnie”)
 - ~ filmowa relacja z występu Zespołu Wokalnego dla Dorosłych działającego przy BPMiG na koncercie charytatywnym „Złączeni z Ukrainą” (kanał YouTube Biblioteki „Kultura kulturalnie”)
- Wystawy: „Dzień Kobiet”, „Pierwszy Dzień Wiosny” (Filia Bieżyń)
- „W poszukiwaniu wiosny: wiosenna łąka w bibliotece”, „W poszukiwaniu wiosny: w świecie magicznych jednorożców”, „W poszukiwaniu wiosny: kolorowe motyle” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia Jerka)
- „Książka najlepszą przyjaciółką kobiety” – wystawa z okazji Dnia Kobiet (Filia Jerka)
- „Wszystkie książki mówią” – spotkanie z dorosłymi czytelnikami w celu popularyzacji literatury kobiecej (Filia Lubiń)
- Wystawy książek: „Żołnierze Wyklęci”, „200 rocznica śmierci Józefa Wybickiego”, „17 rocznica śmierci Jana Pawła II”, „Międzynarodowy Dzień Książki dla Dzieci” (Filia Lubiń)

Leszno

- „Żołnierze niezłomni. Podziemna Armia powraca” – koncert z okazji Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” z udziałem Pawła Piekarczyka i Leszka Czajkowskiego (Biblioteka Ratuszowa)
- Koncert ukraińskiego zespołu „Nezisvitu” w ramach projektu „Blisko-Bliżej-Biblioteka” (Biblioteka Ratuszowa)
- „Kawa ranna” – spotkanie DJ-ów z Taste The Music (Biblioteka Ratuszowa)
- „Boogie Bron Band” – muzyczna impreza połączona ze zbiórką na rzecz Ukrainy (Biblioteka Ratuszowa)
- Zajęcia wielkanocne dla przedszkolaków (Wypożyczalnia dla Dzieci i Młodzieży; także w kwietniu)
- Spotkanie autorskie z Justyną Guziak poświęcone książce „Koczownica” (Biblioteka Ratuszowa)
- Polska dla Ukraińców – lekcje języka polskiego dla uchodźców przy współpracy z Fundacją Cooperacja (Biblioteka Ratuszowa; także w kwietniu i maju)
- „Śpiewajmy razem” – muzyczne spotkanie w formie karaoke z udziałem Aleksandry Zabłockiej i Przemysława Maćkowiaka (Biblioteka Ratuszowa)
- Wystawy:
 - ~ „Nieznane dokumenty z historii Adama Misiaka” – prezentacja życia mieszkańca Leszna (II Liceum Ogólnokształcące – marzec; Galeria Dworcowa – kwiecień)
 - ~ „Tadeusz Semrau – zapis Leszna” – wystawa fotografii poświęconych leszczyńskiemu fotografikowi (Galeria Dworcowa)
 - ~ „Głos Leszczyński – gazeta niepodległego Leszna” – o najpopularniejszej gazecie okresu międzywojennego wydawanej w Lesznie (Hol Biblioteki Głównej)

Łubowo (pow. Gniezno)

- Kreatywna Biblioteka dla dzieci – zajęcia słowno-ruchowe (także w kwietniu i maju)
- „Gimnastyka dla języka” – gry i zabawy wspomagające prawidłowy rozwój mowy prowadzone przez logopedę (także w kwietniu i maju)
- Zajęcia muzyczne dla dzieci i młodzieży: gra na gitarze, ukulele, pianinie i skrzypcach oraz śpiew (także w kwietniu i maju)
- Zajęcia taneczne dla dzieci – zabawy z elementami tańca kreatywnego, współczesnego oraz street dance (także w kwietniu i maju)
- Zajęcia taneczne dla dorosłych z różnorodnymi formami ruchu (także w kwietniu i maju)
- Joga – zajęcia dla różnych grup wiekowych (także w kwietniu i maju)

- „Pomiędzy” – interdyscyplinarne warsztaty artystyczno-społeczne z elementami choreoterapii, ruchu autentycznego i tańca intuicyjnego dla dorosłych (także w kwietniu i maju)
- „Aktywny Senior” – zajęcia dla osób powyżej 65. roku życia z terenu gminy na temat zdrowego stylu życia (także w kwietniu i maju)
- „Lego Robotyka” – warsztaty dla dzieci zapoznające z podstawami mechaniki, logiki i programowania (także w kwietniu i maju)
- „Sensowne Zabawy” – zajęcia ogólnorozwojowe dla najmłodszych (także w kwietniu i maju)
- „Koncert wiosenny” – występ dzieci z sekcji muzycznej
- Warsztaty mydlarskie – zajęcia dla mieszkańców gminy
- „Malowanki” – konkurs wielkanocny (współorganizacja: Urząd Gminy i Komisja Kultury Rady Gminy Łubowie)
- „Morsowanie” – zbiórka na Tymka i pomoc dla Ukrainy
- Zbiórka darów dla Ukrainy (współpraca: Urząd i Komisja Rady Gminy w Łubowie; także w kwietniu i maju)

Mieleszyn (pow. Gniezno)

- „Moja wielkanoc” – konkurs plastyczny
- Konkurs z okazji Dnia Kobiet – internetowy quiz wiedzy o Marii Konopnickiej

Pakosław (pow. Rawicz)

- „Żołnierze wyklęci. Ci, którzy nie ulegli” – wystawa z cyklu „Z kart historii”
- „Pisarskie pióro” – warsztaty dla dzieci z okazji Dnia Pisarek i Pisarzy
- „Tylko z biblioteką łatwiej być kobietą” – czytelnicza akcja z okazji Dnia Kobiet
- „Poetycka wiosna” – warsztaty z okazji Dnia Poezji poświęcone Marii Konopnickiej, patronce 2022 roku
- „Polscy nobliści literaccy – znani i nieznan” – wystawa z okazji Międzynarodowego Dnia Pisarzy (Filia w Chojnie)
- „Dać siebie innym” – wystawa w 80. rocznicę urodzin Marka Kotańskiego (Filia w Chojnie)

Pępowo (pow. Gostyń)

- Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych – wspomnienie lokalnych bohaterów

Piaski (pow. Gostyń)

- „Panna Marzanna” – finał konkursu dla dzieci ze szkół podstawowych
- „Aby zawsze dostrzegać człowieka” – premiera filmu o Edmundzie Bojanowskim, zrealizowanego we współpracy z CKiB w Piaskach (Grabonóg)

- „Święty z sąsiedztwa” – spektakl teatralny w reżyserii Janusza Dodota
- Promocja słuchowiska „Sprawiedliwość jego będzie trwała wiecznie” zrealizowanego przez CKiB w Piaskach
- „Przyjaźń jest zawsze kolorowa” – promocja publikacji połączona z nauczaniem języka polskiego wśród dzieci i dorosłych z Ukrainy (Święta Góra)

Pleszew

- Wykład Marty Michaliszyn, psycholożki
- „Bo ja lubię czytać” – powiatowy Konkurs Pięknego Czytania
- „Muzyczny portret kobiety” – koncert Katarzyny Zawady
- Wystawa obrazów Jakuba Multana, kaliskiego artysty
- Spotkanie autorskie z Grzegorzem Skorupskim
- Spotkanie autorskie z Kamilą Placko-Wozińską
- Przedstawienie teatralne dla dzieci w wykonaniu aktorów z Teatru Edukacji i Profilaktyki „Maska” z Krakowa
- „Tradycyjna obrzędowość ludowa Świąt Wielkiej Nocy regionu Południowo-Wschodniej Wielkopolski” – wykład etnografa Wojciecha Zjawionego
- Spotkanie autorskie z Ałbeną Grabowską

Poniec (pow. Gostyń)

- Warsztaty tworzenia obrazu z chrobotka z okazji Dnia Kobiet

Rawicz

- Spotkanie autorskie z Ewą Sonnenberg
- Spotkanie autorskie z Sabiną Klak oraz koncert w wykonaniu Magdaleny Zamoroki, Przemysława Maćkowiaka i Szymona Drabika (Ratusz Sarnowa)
- Czytanie wierszy o wiosnie (Filia Sarnowa)
- „Sławne kobiety w literaturze” – wystawa (Filia Zielona Wieś)
- Wiosna w przedszkolu w Ugodzie (Filia Zielona Wieś)

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Klub Maluszka” – zajęcia zabawowo-ruchowe dla dzieci w wieku 2-3 lat i ich rodziców (także w kwietniu i maju)
- Grupa Zabawowa „Śmigielaczek” – zajęcia zabawowo-ruchowe dla dzieci w wieku 1-2 lat (także w kwietniu i maju)
- „O dorosłości i odpowiedzialności”, „O prawdziwej przyjaźni i współpracy” – warsztaty biblioteczne dla przedszkolaków
- Grupa Zabawowa „Urwiski” – zajęcia zabawowo-ruchowe dla dzieci w wieku 1-3 lat i ich rodziców (Filia Stare Bojanowo)

Turek

- „Bibliosmyki” – warsztaty literacko-plastyczne (także w kwietniu i maju)

- Nauka języka polskiego dla uchodźców z Ukrainy (także w kwietniu i maju)
- Program 50+:
 - ~ Warsztaty rękodzieła (także w kwietniu i maju)
 - ~ Koncert muzyczny Moniki Janiszewskiej z okazji Dnia Kobiet
 - ~ „Animus serce moje” – recital poetycki Piotra Piłarskiego

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Książęta Czartoryscy z Baszkowa” – wykład Jakuba Morysona
- „BiblioNITKI” – warsztaty szydełkowania (Konarzew)
- „Literatura mężczyzn czy dla mężczyzn?” – wykład Anny Sabiło w ramach realizowanego przez bibliotekę projektu „W bibliotece mam czas”
- „BiblioMALUCH” – zajęcia sensoryczne dla dzieci (Zduny, Baszków, Konarzew; także w kwietniu)
- „Radzenie sobie ze stresem” – spotkanie z psychologiem w ramach projektu „W bibliotece mam czas”
- „Co i jak jeść, by zdrowym być” – spotkanie z dietetykiem (Baszków)
- „Kodowanie i nowe technologie w bibliotece bez tajemnic”

Zdziechowa (pow. Gniezno)

- „Mój ulubiony bohater książkowy” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego
- „Podróże świata z Klubem Podróżnika” – zajęcia czytelnicze w Klubie Podróżnika z udziałem uczniów klas IV i V w Goślinowie
- „Pyra poznańska” – konkurs recytatorski dla dzieci ze szkół podstawowych z gminy Gniezno
- Spotkania w Klubie Seniora na temat: Etiopii, zdrowia oraz współpracy w grupie (Piekary, Wierzbiczany, Mnichowo)
- „Japonia” – wykład z cyklu: „Podróże świata z Klubem Podróżnika”; spotkanie w Klubie Kobiet Aktywnych

K w i e c i e ń

Bojanowo (pow. Rawicz)

- Spotkanie z florystką i warsztaty wielkanocne – w cyklu „Kobieta z pasją”

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Akademia Młodego Czytelnika” – zajęcia czytelnicze w przedszkolu
- Spotkanie autorskie z Katarzyną Janus
- „Borek Wlkp. – Moje Miasto” – konkurs wiedzy z okazji Jubileuszu 630-lecia miasta

Czempiń (pow. Kościan)

- „Bajka o pisance” – zajęcia dla przedszkolaków
- „Pisanka do mojego koszyczka” – konkurs plastyczny
- Dzień Książki dla Dzieci – zajęcia w oparciu o książkę „Mama Mu Czyta” Jujji Weislander (także w maju)
- Zajęcia dla przedszkolaków w oparciu o książkę „Być jak Tygrys” Przemysław Wechterowicza i Emilii Dziubak (także w maju)

Czarniejewo (pow. Gniezno)

- „Dzień Lasu” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci
- „Balonowe Party” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci
- „Międzynarodowy Dzień Książki dla Dzieci” – spotkania z przedszkolakami i uczniami klas III
- „Dzień Patrzenia w Niebo” – spotkania z przedszkolakami i uczniami klas III
- „Pisanki, kraszanki” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia w Żydowie)
- „Dzień Ziemi” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia w Żydowie)

Gołuchów (pow. Pleszew)

- Międzynarodowy Dzień Książki dla Dzieci:
 - ~ Warsztaty plastyczne – tworzenie zakładki do książek (Filia Tursko)
 - ~ Zajęcia literackie dla przedszkolaków (Oddział dla Dzieci)
 - ~ „Baśnie Hansa Christiana Andersena” – zajęcia literacko-plastyczne (Filia Kościelna Wieś)
- „Wielkanocne pisanki” – zajęcia plastyczne dla dzieci (Oddział dla Dzieci, filie Kościelna Wieś i Tursko)
- Spotkania autorskie z Elizą Piotrowską, pisarką i ilustratorką książek dla dzieci (Oddział dla Dzieci, Filia Tursko)
- Międzynarodowy Dzień Książki i Praw Autorskich – zajęcia literacko-plastyczne (Filia Kucharki)

Gostyń

- Gostyński Urodzinowy Konkurs Internetowy (współorganizacja)
- „Rusalki i pазie” – otwarcie wystawy plastycznej Joanny Domagały (współorganizacja)
- Pracownia Grafiki Projektowej i Rysunku Cyfrowego (także w maju)
- Zilustruj legendę gostyńską – konkurs plastyczny

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Wielkanocne spotkanie z najmłodszymi, z udziałem dzieci z Ukrainy
- Wielkanocne zajęcia z papieroplastyki z wykorzystaniem materiałów z recyklingu (filie w Dubinie i Szkaradowie)

- Spotkanie z przedszkolakami z okazji Światowego Dnia Książki i Praw Autorskich (filie w Dubinie i Szkaradowie)
- „Wyzwania czytelnicze 2021/2022” – konkurs czytelniczo-plastyczny dla dzieci (Filia w Szkaradowie; współorganizacja: biblioteka szkolna)

Kalisz

- „Wielki błękit” – niebieski environment z okazji Światowego Dnia Świadomości Autyzmu (współpraca: Państwowe Studium Animatorów Kultury)
- Akcja „Żonkile” – zajęcia dla młodzieży klas II i III szkół średnich, prowadzone przez Izabelę Fietkiewicz-Paszek z Filii nr 6 w Szczypiornie, ambasadorkę Muzeum Polin
- „Muzyczna biblioteka dojrzałego człowieka” – wieczór z udziałem Leszka Ziąbki i Adama Kędzierskiego
- Wystawy:
 - ~ „Jestem jak ty” – ekspozycja z okazji Światowego Dnia Świadomości Autyzmu (Galeria 66 i plener; współorganizacja: Szkoła Podstawowa nr 18 – Oddział dla Dzieci z Autyzmem)
 - ~ „Książka uczy i bawi” – prezentacja najciekawszych publikacji dla dzieci (Filia nr 1 Oddział Dziecięcy)
 - ~ „Nigdy dość się nie umiera – Aleksander Braude” (Filia nr 3; także w maju)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- „Śniadanie Wielkanocne” dla seniorów (współorganizacja: Stowarzyszenie Rehabilitacyjno-Kulturalne „Słoneczny Promyk” Kiszkowo (Restauracja Kłeckowianka)

Kłecko (pow. Gniezno)

- „Magiczny świat książki” – konkurs literacko-plastyczny z okazji Światowego Dnia Książki i Praw Autorskich, polegający na stworzeniu książeczki z tekstem i ilustracjami dla dzieci przedszkolnych

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Wielkanoc” – wystawa tematyczna (Filia Smolice)
- Wielkanocne spotkanie z uczniami klasy I szkoły podstawowej i przedszkolaków – rozmowy na temat obyczajów wielkanocnych oraz głośne czytanie bajki „Wielkanocny kurczaczek”
- Spotkanie autorskie z Sylwią Trojanowską, promocja jej najnowszej książki „Łabędź”

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „Co czyta Kościan?” – czytelnicze podsumowanie miesiąca w Wypożyczalni dla Dorosłych, Oddziale dla Dzieci, Wypożyczalni Multimedialnej
- „Chrześcijaństwo w świetle zapożyczeń” – wykład Emiliana Prałata z cyklu „Z historią przy kawie”
- „Literackie ciekawostki” – odcinek poświęcony życiu i twórczości Stanisława Przybyszewskiego (kanał YouTube Biblioteki)
- „Do dzieła!” – warsztaty wielkanocne
- „Klub Trąbka Bombka” – wielkanocne spotkania z przedszkolakami oraz uczniami klas I i II
- „Dzień Dobra” – udział w imprezie zorganizowanej przez Caritas: stoisko bookcrossingowe oraz inscenizacja bajki „Królewna Śnieżka i siedmiu krasnoludków” przygotowana przez Oddział dla Dzieci i Stowarzyszenie Oliwskie Słoneczko (plac przy Kościańskim Ośrodku Kultury)
- Spotkanie autorskie z Roksaną Jędrzejewską-Wróbel – dla dzieci w wieku 6-12 lat
- „30 lat Szkoły Muzycznej w Kościanie” – wykład Towarzystwa Miłośników Ziemi Kościańskiej prowadzony przez Mariana Michałowicza oraz promocja najnowszej publikacji TMZK „Pamiętnika TMZK 2020-2021”

Biblioteka Publiczna Gminy Kościan zs. w Kielczewie

- „Baranek wielkanocny” – biblioteczne zajęcia dla uczniów szkoły podstawowej; rozwiązywanie krzyżówek i rebusu oraz wykonywanie wieńca w kształcie baranka
- „Zwyczaj i obrzędy Wielkiej Nocy” – spotkanie z uczniami klas III szkoły podstawowej (Filia Racot)
- Wielkanocne zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci przedszkolnych oraz ze szkoły podstawowej (Filia Stary Lubosz)
- „Przygotujemy szalonego, wielkanocnego kogucika” – zajęcia literacko-plastyczne dla grup zerówkowiczów oraz uczniów klas I szkoły podstawowej (Filia Stary Lubosz)
- „Przybądź wielkanocny zajęczku!” – wielkanocne spotkania plastyczno-artystyczne dla dzieci klas 0-III (Filia Turew)

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Warsztaty wielkanocne dla dorosłych z udziałem par z Koła Gospodyń Wiejskich i bibliotekarki Agnieszki Porawskiej (Filia Mokronos); warsztaty prowadziła bibliotekarka Wanda Bachorz (Filia Stara Obra)

- „Tradycje i zwyczaje wielkanocne” – spotkanie z uczniami klas II szkoły podstawowej

Krobia (pow. Gostyń)

- „Święta majowe” – warsztaty (Środowiskowy Dom Opieki Społecznej)
- Akcja „Żonkile” – 79. rocznica wybuchu powstania w gettcie warszawskim
- Wiosenne warsztaty dla dzieci
- „Światowy Dzień Zdrowia” – zajęcia dla przedszkolaków (Filia w Pudliszkach)
- Zajęcia świąteczne w bibliotece (Filia w Pudliszkach)
- „Dzień Książki w przedszkolu” (Filia w Pudliszkach)

Krotoszyn

- Spotkanie autorskie z Sylwią Trojanowską z cyklu „Romansowa biblioteka”
- „Dziecko 2020” – wystawa fotografii, wypożyczona z WBPICAK w Poznaniu
- „Co wiesz o Światowym Dniu Książki i Praw Autorskich ?” – konkurs internetowy
- „Tydzień z Internetem” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Klub Maluszkowo – cotygodniowe tematyczne spotkania: „Wielkanoc tuż, tuż”, „Zając wielkanocny w Maluszkowie”, „Wesoła chmurka” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Najładniejsza kartka wielkanocna” – podsumowanie konkursu plastycznego dla uczniów klas I-III i IV-VI szkół podstawowych oraz wystawa prac (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Kiermasz wielkanocny – kącik plastyczny (Oddział dla Dzieci i Młodzieży; Rynek krotoszyński)
- „Harcowanie z książką w bibliotece” – Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich (Oddział dla Dzieci i Młodzieży; współorganizacja: Związek Harcerstwa Polskiego – Hufiec Krotoszyn)
- Warsztaty kreatywnego pisania z Sylwią Trojanowską dla uczniów klas VIII szkoły podstawowej (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Sensoryczny świat”, „Bajka sensoryczna” – zajęcia dla przedszkolaków (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)

Krzywiń (pow. Kościan)

- „Tradycje wielkanocne” – zajęcia dla klas IV Zespołu Szkół w Krzywiniu
- „Nazwa dla Zespołu wokalnego” – ogłoszenie konkursu na nazwę dla Zespołu Wokalnego dla Dorosłych działającego przy BPMiG
- „79 rocznica powstania w Getcie Warszawskim” – wystawa
- „Święta Wielkanocne – zwyczaje” – wystawa (Filia Bieżyń)

- „W poszukiwaniu wiosny: biedroneczki są w kropeczki”, „Wielkanocne niespodzianki: koszyczek wielkanocny”, „Wielkanocne niespodzianki: zajęcia”, „Czy znasz wiosenne kwiaty: wykonanie kwiatów metodą orgiami” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia Jerka)
- „Wszystkie książki mówią” – spotkanie z dorosłymi czytelnikami popularyzujące literaturę o tematyce świątecznej (Filia Lubiń)
- „90 rocznica urodzin Joanny Chmielewskiej”, „80 rocznica śmierci L.M. Montgomery”, „Dzień flagi i Święto 3 Maja” – wystawy książek (Filia Lubiń)

Leszno

- Koncert bluesowy zespołu „ZAK Acoustic Trio” (Biblioteka Ratuszowa)
- „Świąteczne integracje” – zajęcia o tematyce wielkanocnej połączone z warsztatami kreatywnymi dla dzieci z Ukrainy (Biblioteka Ratuszowa)
- Zajęcia biblioteczne – zapoznanie z biblioteką i ciekawymi książkami oraz teatrzyk kamishibai (Filia nr 7)
- „Meble Kowalskich – legenda PRL. Opowieść z pierwszej ręki” – prezentacja książki „Meble Kowalskich. Ludzie i rzeczy” prof. Jacka Kowalskiego, syna twórców mebli znanych Polakom z okresu PRL (Biblioteka Ratuszowa)
- Spotkanie autorskie z Bogusławem Janiczakiem – prozaikiem, poetą i marynistą (Biblioteka Ratuszowa)
- Promocja tomiku wierszy lokalnej poetki Sabiny Klak; podczas spotkania grał Przemysław Maćkowiak (Biblioteka Ratuszowa)
- „Międzynarodowy Dzień Solidarności Międzypokoleniowej” – wieczorek kulturowy (Biblioteka Ratuszowa)
- „Co z tą książką?” – spotkanie kulturowo-podróżnicze dotyczące Paragwaju (Biblioteka Ratuszowa)
- Odwiedziny gości z WTZ – spotkanie zorganizowane w ramach Światowego Dnia Świadomości Autyzmu (Filia nr 4)
- Wystawy:
 - ~ „Wiosna w Trzebizdy” – obrazy ukraińskiego artysty Aleksandra Dmi-trenko – wernisaż (Biblioteka Ratuszowa)
 - ~ „Zbrodnia Katyńska 1940. Zagłada polskich elit” – poświęcona 82. rocznicy zbrodni katyńskiej (Biblioteka Ratuszowa oraz Szkoła Podstawowa w Pępowie – kwiecień; Gminne Centrum Kultury, Sportu i Aktywności Lokalnej w Pępowie – maj)
 - ~ „Przeżyliśmy ze sobą tyle lat” – wystawa materiałów KAW o Lesznie z lat 1978-1981 (Hol Biblioteki Głównej – kwiecień; Galeria Dworcowa – maj)

- ~ „Wartheland. Dzieje zbrodni” – promocja książki oraz wystawa plenerowa Adama Pleskaczyńskiego z Instytutu Pamięci Narodowej Oddział Poznań (Rynek; również w maju)

Łubowo (pow. Gniezno)

- Rajd rowerowy – wspólny wyjazd sekcji rowerowej działającej przy Bibliotece
- „Kartka świąteczna” – warsztaty dla mieszkańców gminy

Mieleszyn (pow. Gniezno)

- Wystawa z okazji Światowego Dnia Ziemi

Pakosław (pow. Rawicz)

- „Kim będę? Ilustratorem bajek” – warsztaty z okazji Dnia Książki dla Dzieci
- „Wielkanoc z biblioteką. Projektujemy gigantyczną pisanekę” – zadanie plastyczne dla dzieci
- „Projektujemy zaproszenie dla Ani z Zielonego Wzgórza” – zadanie plastyczne z okazji 80. rocznicy śmierci L.M. Montgomery
- „Pamiętamy o ofiarach Katynia” – wystawa z cyklu „Z kart historii”
- „Poszukiwanie gniazdek w bibliotece” – wielkanocna akcja w bibliotece
- „79 lat temu...” – wystawa z okazji 79. rocznicy wybuchu powstania w getcie warszawskim z cyklu „Z kart historii”
- „Ania i Gilbert w bibliotece” – warsztaty w projektowaniu zaproszeń z okazji Dnia Książki i Praw Autorskich
- „Wizerunek Marii Konopnickiej. Kolaż” – konkurs plastyczny
- „Krasnoludki lubimy i je z plasteliny lepimy” – zadanie plastyczne dla dzieci
- „Lucy Maud Montgomery” – wystawa książek z okazji Światowego Dnia Książki i Praw Autorskich – z cyklu „Sylwetki literackie”
- „Magiczna Sowa Hedwiga” – zadanie plastyczne z okazji Międzynarodowego Dnia Harrego Pottera
- „Witaj majowa Jutrzenko” – wystawa z okazji Święta Konstytucji 3 Maja
- Wiosenno-wielkanocne zajęcia plastyczne dla uczniów klas II szkoły podstawowej (Filia w Chojnie)
- „Święto dziecięcej książki” – spotkanie dla dzieci klas I i II szkoły podstawowej z okazji Międzynarodowego Dnia Książki dla Dzieci (Filia w Chojnie)
- „Wielkanocne czytanie na dywanie” – czytanie dzieciom przedszkolnym (Filia w Chojnie)
- „Niezwykłe pisanek” – zajęcia plastyczne dla uczniów (Filia w Chojnie)
- „Majowe Święta – dni, o których należy pamiętać” – zajęcia plastyczne dla uczniów klas III szkoły podstawowej (Filia w Chojnie)

Pępowo (pow. Gostyń)

- „Mała książka – wielki człowiek” – podsumowanie akcji i nagrodzenie najaktywniejszych czytelników dyplomami

Piaski (pow. Gostyń)

- „Wielkanocny pakiet kreatywny” – warsztaty dla dzieci i młodzieży połączone ze zbiórką na rzecz Zuzi
- Promocja książki Agnieszki Nowackiej-Zbiorek „Ochotnicza Straż Pożarna w Grabonogu 1954-2020” wydanej przez Centrum Kultury i Bibliotekę w Piaskach (Grabonóg)
- Warsztaty z Kici Kocią dla przedszkolaków połączone z promocją czytelnictwa

Pleszew

- Spotkanie autorskie z Barbarą Supel
- „Tradycyjne palmy wielkanocne” – warsztaty etnograficzne z Jolantą Majórowicz, twórczynią ludową
- Spotkanie z Marcinem Kostrzyńskim, dziennikarzem i przyrodnikiem
- Spotkanie z Przemysławem Kubiakiem, lokalnym podróżnikiem
- Spotkanie autorskie z Michałem Larkiem
- Spotkanie autorskie z Anną Czerwińską-Rydel
- Spotkanie autorskie z Bogusławem Wołoszańskim
- Warsztaty czytania wrażeńowego z Mateuszem Świstakiem

Pogorzela (pow. Gostyń)

- Spacer po Pogorzeli śladami historii

Poniec (pow. Gostyń)

- Warsztaty wielkanocne dla dzieci
- Warsztaty wielkanocne dla dorosłych
- Teatrzyk kamishibai i zajęcia kreatywne z okazji Dnia Ziemi

Rawicz

- „Kolorowanie jaj” – konkurs wielkanocny
- „Wielkanocne zwyczaje i tradycje w Polsce” – warsztaty dla przedszkolaków (Odział dla Dzieci)
- Spotkanie z Magdaleną Dudą, lekarzem weterynarii (Filia Zielona Wieś)

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Świat dziecka dawniej i dziś”, „Z dzieckiem w świat wartości – uczciwość i odpowiedzialność” – warsztaty biblioteczne dla przedszkolaków

Turek

- „Którędy do Yellowstone” – wystawa
- „Analiza składu ciała” – spotkanie z dietetykiem Pauliną Polasik
- „Ogólnopolski Festiwal Animacji O!PLA”
- Warsztaty plastyczne malowania pisanek
- Program 50+: „Jak czytać i rozumieć etykiety produktów spożywczych” – spotkanie z dietetykiem Pauliną Polasik

Witkowo (pow. Gniezno)

- „Wesołe pisanki” – konkurs plastyczny dla dzieci oraz wystawa prac konkursowych

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Mistrz Pięknego Czytania” – konkurs (Baszków)
- Spotkanie autorskie z Ewą Gawryluk
- „Rzetelne źródła informacji” – w ramach cyklu dla seniorów „Spotkania (nie tylko) z pasjami”

Zdziechowa (pow. Gniezno)

- „Moja Mała Ojczyzna” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego

M a j

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „Biało-czerwona w mym sercu” – rozstrzygnięcie konkursu recytatorskiego
- Tydzień Bibliotek:
 - ~ Spotkanie z Magdą Magdańską, autorką książki „Bobcio i mecz żużlowy”
 - ~ Spotkanie autorskie z Panem Poetą
 - ~ Spotkanie z policjantem – czytanie i pogadanka
 - ~ Spotkanie z Karoliną Kaszub i promocja jej książki „Tylko jeden dzień”
 - ~ Wieczór poetycko-muzyczny – Sabina Kłak i Zamaroka Band
- „Teatr jednego aktora” – spotkanie uczniów klas III z Romanem Pankiewiczem
- Spotkanie z kosmetologiem Kamilą Czech – w cyklu Kobieta z pasją
- Wystawa pokonkursowa przedszkola w Trzeboszu z okazji 75-lecia jego powstania

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Borek Wlkp. – dawny i niedawny” – wystawa fotograficzna w ramach obchodów 630-lecia miasta

- Tydzień Bibliotek: lekcje biblioteczne, wystawy, spotkanie z władzami samorządowymi Gminy
- Wizyta dzieci ze żłobka i zwiedzanie biblioteki
- „Mali czytelnicy” – zajęcia czytelnicze dla dzieci do lat 3

Czempiń (pow. Kościan)

- „Tajemnice oceanu” Anna Sobich-Kamińska – zajęcia dla przedszkolaków
- Spotkanie z Bajanką i Kicią Kocią
- Dzień Mamy – zajęcia dla przedszkolaków w oparciu o książkę Barbary Supeł. „Mama”
- Tydzień Bibliotek:
 - ~ spotkanie autorskie z Anną Szafrąską
 - ~ „Młodzi Mają Głos” – konkurs instagramowy

Czerniejewo (pow. Gniezno)

- „Dzień Dobrych Uczynków” – spotkania z przedszkolakami i uczniami klas III
- „Dzień Stońca” – spotkania z przedszkolakami i uczniami klas III
- „Podróż dookoła książek” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci
- „Stary niedźwiedź mocno śpi: o niezwykłych sposobach budzenia wiosny, czyli o dawnych wiosennych obrzędach spotykanych w Wielkopolsce do dziś” – prelekcja etnograficzna
- Akcja „Książka szuka domu” podczas Kiermaszu Książki Używanej
- „Qulling” – zajęcia kreatywne dla dorosłych (Filia w Żydowie)
- „Świat zwierząt” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia w Żydowie)
- Spotkanie autorskie z Łukaszem Wierzbickim (Filia w Żydowie)

Gołuchów (pow. Pleszew)

- „Biblioteka – świat w jednym miejscu” – Tydzień Bibliotek w gołuchowskiej Książnicy:
 - ~ filmik przedstawiający działalność gołuchowskiej biblioteki i promujący hasło: „Biblioteka – świat w jednym miejscu” (FB biblioteki)
 - ~ zajęcia literackie dla dzieci z przedszkola i „zerówki” (Filia Tursko oraz Oddział dla Dzieci)
 - ~ zajęcia literacko-plastyczno-sensoryczne dla dzieci ze żłobka i przedszkola (Oddział dla Dzieci)
 - ~ spotkania autorskie z Pauliną Płatkowską, pisarką książek dla dzieci (filie Kościelna Wieś i Kucharki)
 - ~ zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (filie Kucharki i Kościelna Wieś)
 - ~ leśne warsztaty sensoryczno-plastyczne dla dzieci z Natalią Zawartką – animatorem ze Strefy Artystycznej „Uciechowo” (Oddział dla Dzieci, Filia Tursko)

- „Rowerem przez Gminę”: rajd rowerowy, czytanie na polanie, akcja uwalniania i wymiany książek, zabawy, quizy i gry ekologiczne, wymiana sadzonek i odnózek roślin, koncert „Orkiestry na Dużym Rowerze”, premiera gry mobilnej „Gołuchowska przygoda EkoBobra” (współorganizacja: GCK „Zamek”, GOTiS oraz Gmina Gołuchów)
- Zajęcia plastyczno-literackie dla przedszkolaków z okazji 180. rocznicy urodzin Marii Konopnickiej (Oddział dla Dzieci)
- Bajkowy Dzień Dziecka – piknik nad jeziorem; w programie: „Złośliwość jej królewskiej mości” – spektakl teatralny Krakowskiego Teatru Edukacji i Profilaktyki MASKA, animacje, pokazy taneczne, otwarta lekcja tańca, warsztaty sensoplastyczne, quizy i konkursy, malowanie twarzy i plener malarski, kolorowa dyskoteka z proszkami holi oraz dmuchańce-skakańce (współorganizacja: GCK „Zamek”, GOTiS oraz Gmina Gołuchów)

Gostyń

- „Zilustruj legendę gostyńską” – wystawa prac pokonkursowych
- Klub Książki w Dziennym Domu Seniora+
- Występ przedszkolaków z okazji Dnia Bibliotekarza
- „Wiem więcej o ziemi gostyńskiej” – konkurs historyczny
- Klub Mam
- Przedstawienie Mobilnej Biblioteki uczniom z Pogorzeli i Głuchowa
- „Prawne aspekty zasad ustalania należności z tytułu zwrotów zasobów bibliotecznych po terminie” – konferencja merytoryczna
- Bibliobus na Dniach Gostynia – prezentacja bibliotecznych publikacji: „Gostyński Dekameron” oraz „Szkatułka z cukru”

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Spotkanie autorskie z Karoliną Kaszub
- Zajęcia z dziećmi z okazji Dnia Matki – czytanie książki „Mamo, Kocham Cię” oraz prace plastyczne

Kalisz

- „M jak Maria” – cykl spotkań przybliżających postaci i twórczość Marii Konopnickiej, skierowany do młodego czytelnika
- „Bezpieczny Senior” – akcja prowadzona przez Bibliotekę Główną, Filię nr 16 oraz Komendę Miejską Policji w Kaliszu
- Wystawy:
 - ~ „Księża Twarzy Bibliotekarzy” – fotografie Ewy Całkosińskiej-Kajzer
 - ~ „Mariaże Marii” – ekspozycja z okazji Roku Marii Konopnickiej poświęcona życiu i twórczości pisarki

- ~ „Maria Konopnicka dzieciom” – twórczość Marii Konopnickiej dla dzieci w 80. rocznicę urodzin (Filia nr 1 Oddział Dziecięcy)

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Wyjazd nad morze do Darłówka dla mieszkańców gminy Kiszkowo (współorganizacja: Stowarzyszenie Rehabilitacyjno-Kulturalne „Słoneczny Promyk” Kiszkowo)

Kłecko (pow. Gniezno)

- „Kosmo-Biblioteka” – cykl konkurencji dla dzieci i dorosłych z okazji Ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek „Świat w jednym miejscu”:
 - ~ „Książkowy Alfabet” – alfabetyczna zgadywanka dotycząca znajomości księgozbioru biblioteki (FB)
 - ~ „Kosmo-Krzyżówka” – dla młodzieży i dorosłych z hasłem „Czytaj codziennie”

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Warsztaty szydełkowe (Filia Smolice)
- „Biblioteka – świat w jednym miejscu” – konkurs plastyczny oraz wystawa konkursowych prac plastycznych
- Spotkania z przedszkolakami oraz dziećmi ze szkół podstawowych m.in. na temat powstawania książki (Kobylin, Filia Smolice)
- Spotkanie z Karoliną Kaszub, autorką książki „Tylko jeden dzień”

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „Konstytucja 3 Maja. Historia – tradycja – literatura” – wystawa (w witrynach okiennych czytelnicy)
- Tydzień Bibliotek „Biblioteka – świat w jednym miejscu”:
 - ~ cykl 7 filmów z ciekawostkami na temat bibliotek świata (kanał YouTube Biblioteki)
 - ~ „Do dzieła!” – warsztaty artystyczne dla dzieci
 - ~ lekcje biblioteczne dla klas I-III
 - ~ spotkania dla przedszkolaków
- „Książki z przeszłością” – retro bookcrossing (hol biblioteki)
- „Cała Polska czyta dzieciom” – spotkanie z Martą Pol, autorką książki „Max goes for a walk”
- „Biblioteczna strefa retro gier i komputerów” – ekspozycja komputerów i konsol, stanowiska do grania, turnieje z nagrodami
- „Ekstaza, szal, obsesje, natchnienie” – wykład Emiliana Prałata w ramach cyklu „Z historią przy kawie”

- „Powrót żubra do Wielkopolski” – wykład Ireneusza Krzysiaka z Towarzystwa Miłośników Ziemi Kościańskiej

Biblioteka Publiczna Gminy Kościan zs. w Kielczewie

- „Przestrogi Czerwonego Kapturka dla przedszkolaków” – wizyty dzieci z Centrum Rozwoju Dziecka oraz Przedszkola Montessori z Kościana

Koźmin Wielkopolski (pow. Krotoszyn)

- Zapoznanie z zabytkami Polski i Europy w oparciu o księgozbiór podręczny czytelnicy – spotkanie z przedszkolakami
- Tydzień Bibliotek ph. „Biblioteka – świat w jednym miejscu”:
 - ~ „Krasnoludki są na świecie” – rozstrzygnięcie konkursu plastycznego
 - ~ „Biblioteka – świat w jednym miejscu” – zajęcia biblioteczno-plastyczne dla przedszkolaków
 - ~ „Krasnoludki są na świecie” – konkurs czytelniczy z okazji Roku Marii Konopnickiej i 180. rocznicy urodzin pisarki – dla uczniów klas IV
 - ~ Spotkanie z Krzysztofem Nowakowskim, podróżnikiem i autorem książki „23 kilometr” – w ramach projektu profilaktycznego „Podróże moja pasja! Nie daj się nałogom”
- Wystawy:
 - ~ „Moja zakładka do książki” – wystawa prac pokonkursowych
 - ~ „Krasnoludki są na świecie” – wystawa pokonkursowa

Krobia (pow. Gostyń)

- Tydzień Bibliotek:
 - ~ Podróż z książką i malowanie ekotreb – warsztaty dla Środowiskowego Domu Opieki Społecznej
 - ~ „Rowerem przez świat z Maciejem Grzymiślawskim” – spotkanie
 - ~ „Tworzymy własną książkę” – spotkania z uczniami szkoły podstawowej
- „Pojedziemy w cudny kraj” – czytanie książek Marii Konopnickiej i zajęcia plastyczne dla przedszkolaków
- Warsztaty międzypokoleniowe i tworzenie laurek dla mam
- „Laurka dla mamy” – konkurs plastyczno-literacki
- Tydzień Bibliotek (Filia w Chwałkowie):
 - ~ „Bajki znane i kochane” – teatrzyk kukiełkowy
 - ~ Happening biblioteczny
- Konkurs dla uczniów szkoły podstawowej (Filia w Pudliszkach)
- „Być jak krasnal Królowy Śnieżki” – zajęcia dla przedszkolaków i uczniów klas I i II (Filia w Pudliszkach)
- „Czytanie na dywanie” – spotkania w oddziale przedszkolnym (Filia w Pudliszkach)

- „Cała Polska Czyta Dzieciom”, czytamy i my! XXI Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom pod hasłem „Polscy autorzy dla klimatu” (Filia w Pułdyszkach)

Krotoszyn

- Spotkania autorskie:
 - ~ z Józefem Zdunkiem i premiera tomiku poezji „Życie jak lot motyla”
 - ~ z Ryszardem Ćwirlejem – z cyklu „Biblioteka – wydział kryminalny”
 - ~ z Jolantą Bartoś i promocja jej najnowszej książki „Śpij, dziecko, śpij” (skwer D-O-M)
- Promocja XVII tomu „Krotoszyn i okolice” – występ chóru dziecięcego „Izydorki” z Biadek, prelekcja Pawła T. Dolaty „Zimowanie ptaków wodnych w Krotoszynie w latach 2007 i 2012-2021 oraz uwagi na temat ich dokarmiania”
- Wystawy:
 - ~ „Ja Artysta” – prace Maksymiliana Patalasa, ucznia III klasy Technikum Informatycznego w ZSP nr 2 w Krotoszynie, przedstawiające postacie z mang i gier komputerowych
 - ~ „Różne oblicza bibliotekarza” – wybór literatury z okazji Dnia Bibliotekarza
 - ~ „Moja mama” – fotografie Kingi Nowak-Szymanowskiej
- Warsztaty tańca relaksacyjnego bachata solo, pod kierunkiem Weroniki Kopa z firmy Pasjoma
- „Bocian biały w Polsce, w polskiej kulturze” – wykład Pawła T. Dolaty dla uczniów szkoły podstawowej w ramach projektu „Blisko bocianów z Przygodzic”
- Tomodachi manga
- Zostań naszym czytelnikiem – akcja promująca czytelnictwo (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Klub Maluszkowo – zabawy i prace plastyczne: „Kreatywny tor przeszkód”, „Wiosenne kwiaty”, „Świat owadów”, „Mama największym skarbem na świecie” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Spotkanie kulturalne z Radą Osiedla nr 8 i promocja akcji „Cała Polska czyta dzieciom” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- „Harcowanie z książką w bibliotece” – „Gry na podstawie książek” (Oddział dla Dzieci i Młodzieży; współorganizacja: Związek Harcerstwa Polskiego – Hufiec Krotoszyn)
- „Mały wielki artysta” – wernisaż prac plastycznych wykonanych przez dzieci z przedszkola (Oddział dla Dzieci i Młodzieży)
- Tydzień Bibliotek ph. „Biblioteka – świat w jednym miejscu”:

- ~ spotkanie autorskie z Zofią Staniszweską
- ~ spotkanie autorskie z Marcinem Koziółem
- XXI Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom „Polscy autorzy dla klimatu”; ukraińskie rodziny czytają dzieciom
- „Moja ulubiona książka” – konkurs plastyczny i wystawa prac pokonkursowych (Filia)

Krzywiń (pow. Kościan)

- „Tydzień Bibliotek”:
 - ~ „Chwytaj dzień – największe przeboje Zbigniewa Wodeckiego śpiewa Robert Rozmus” – koncert (Hala Sportowo-Widowiskowa w Krzywiniu)
 - ~ „Z czym kojarzy Ci się biblioteka” – odwiedziny uczniów klasy IV Zespołu Szkół w Krzywiniu, którzy wykonali rysunki kojarzące się z biblioteką
 - ~ Projekcja filmu przygodowego dla dzieci
 - ~ „Poranek z Baśnią w Bibliotece” – zajęcia literacko-ruchowe dla dzieci przedszkolnych, słuchanie baśni o „Czerwonym Kapturku”, rozmowy, ilustracje i zabawy związane z bajką (Filia Bieżyń)
 - ~ Recital Piotra Piłarskiego, składający się z cyklu poetyckiego „Animus” wydanego w antologii z serii „Szufłada”
- Zespół Cantando – ogłoszenie wyników konkursu na nazwę dla Zespołu Wokalnego dla Dorosłych działającego przy BPMiG
- „Mała książka – Wielki Człowiek” – wręczenie dyplomów
- „Bransoletki z koralików” – warsztaty tworzenia biżuterii dla mam i córek
- „231. rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja” – wystawa okolicznościowa
- Informacje on-line:
 - ~ nowości wydawnicze
 - ~ fotorelacja koncertu „CHWYTAJ DZIEŃ” – największe przeboje Zbigniewa Wodeckiego śpiewa Robert Rozmus” (kanał YouTube Biblioteki „Kultura kulturalnie”)
- „Dzień Matki” – wystawa (Filia Bieżyń)
- „Kartki na Dzień Matki metodą scrapbookingu” – zajęcia plastyczne (Filia Bieżyń)
- „Nasi skrzydłaci sprzymierzeńcy: wykonanie modelu ptaka”, „Małe zoo: zwierzęta z papierowych rozet”, „Moja wymarzona laurka dla Mamy”, „Dmuchawce, latawce, wiatr...: tęcze wiatraczki z papieru” – zajęcia literacko-plastyczne dla dzieci (Filia Jerka)
- „Wszystkie książki mówią: Nowości wydawnicze” – spotkanie z dorosłymi czytelnikami z okazji Dnia Mamy (Filia Lubiń)

- „Zajęcia piątkowe” – zajęcia dydaktyczno-manualne „Laurka dla Mamy” (Filia Lubiń)
- „155 rocznica urodzin Wł. ST. Reymonta”, „110 rocznica urodzin B. Prusa”, „Projektowanie małych ogrodów”, „Dzień Mamy – poezja”, „65 rocznica śmierci L.H. Staffa” – wystawy książek (Filia Lubiń)

Leszno

- Koncert bluesowy „Wild Shooter Band” oraz „Laura Elle z Duo Ln'B” (Biblioteka Ratuszowa)
- Koncert muzyki jazzowej w wykonaniu „Lech Niedźwiedziński Funky Band” (Biblioteka Ratuszowa)
- „Co z tą książką?” – spotkania kulturowo-podróżnicze dotyczące: Finlandii, Peru, Turcji, Hiszpanii-Galicji (Biblioteka Ratuszowa)
- „Idea nowoczesnego patriotyzmu” – spotkanie z dr. Rafałem Zgorzelskim, członkiem zarządu spółki PKP SA (Biblioteka Ratuszowa)
- „Tylko jeden dzień” – spotkanie autorskie z Karoliną Kaszub (Biblioteka Ratuszowa)
- Festiwal Ludzi Książki:
 - ~ spotkanie z redaktorem Pawłem Sajewiczem (Biblioteka Ratuszowa)
 - ~ warsztaty 16+ „Jak pisać w social mediach” – prowadziła Agnieszka Kalarus (Biblioteka Ratuszowa)
- „Wojna. Jak ludzie jej doświadczają? Socjologiczne i psychologiczne aspekty wojny” – wykład dr. Marcina Hermanowskiego z UAM w Poznaniu (Hol Nowej Biblioteki)
- Otwarcie Działu Ukraińskiego MBP w Lesznie (Filia nr 2)
- „Magiczny świat kamishibai” – spotkanie z uczniami szkoły podstawowej w ramach Ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek (Filia nr 5)
- Mała Biblioteka – malowanie postaci z bajek na latawcach w ramach projektu Blisko-Bliżej-Biblioteka! (Filia nr 1 MBP)
- Wystawy:
 - ~ „Komiks w PRL, PRL w komiksie” – ekspozycja plenerowa na ogrodzeniu (Filia nr 2)
 - ~ Wspomnienie Zofii Rojuk – kobiety, o którą w 1947 r. na dworcu kolejowym w Lesznie rozegrała się potyczka między żołnierzami radzieckimi i polskimi (Hol Nowej Biblioteki)

Łubowo (pow. Gniezno)

- Akcja wręczania biało-czerwonych kotylionów mieszkańcom w związku z Narodowym Świętem Konstytucji 3 Maja

- Publikacja nagrania w Bibliotece hymnu państwowego, wiersza „Kto Ty Jesteś” i pieśni patriotycznych z udziałem dzieci ze szkoły podstawowej (FB i strona internetowa Biblioteki)
- „Dzień Strażaka” – m.in. występy artystyczne sekcji muzycznej BPICK i przedszkolaków z Woźnik oraz Orkiestry Reprezentacyjnej Sił Powietrznych pod batutą kapelmistrza majora Pawła Joksa z solistami (współorganizacja: Urząd Gminy Łubowo i Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy)
- Tydzień Bibliotek
 - ~ „Żywa okładka” – tworzenie z własnych ciał kontynuacji książkowych okładek przez uczestników Kreatywnej Biblioteki
 - ~ Gimnastyka dla języka – zajęcia dla dzieci: recytowanie wiersze polskich poetów
 - ~ Spotkanie z Bogdanem Ferencem, aktorem gnieźnieńskiego Teatru Fredry
- „Koncert dla Mamy” – występ dzieci z sekcji muzycznej, Kreatywna Biblioteka i Gimnastyka dla języka
- „Dzień Samorządowca” – pomoc przy organizacji spotkania pracowników samorządowych z różnych placówek z władzami Gminy Łubowo

Mieleszyn (pow. Gniezno)

- „Zakodowane książki” – konkurs dla dorosłych z okazji Tygodnia Bibliotek
- Konkurs dla najmłodszych czytelników, krzyżówka i quiz „Mikołajek”
- Teatrzyk kamishibai w przedszkolu w Łopiennie wraz z kolorowaniem domku Baby Jagi
- Wystawa książek autorstwa Marii Konopnickiej

Niechanowo (pow. Gniezno)

- „Cisza” – przedstawienie dla uczniów klas VIII szkoły podstawowej w wykonaniu Teatru Kurtyna z Krakowa
- Spotkanie autorskie z Czesławą Rybarczyk, autorką książek dla dzieci (Przedszkole „Kajtek”)
- „Warsztaty o książce” prowadzone przez Barbarę Witoń z wydawnictwa Zakamarki z Poznania, dla dzieci z klas III szkoły podstawowej
- „Ukraina w ogniu” – warsztaty z Krzysztofem Petkiem, dziennikarzem, pisarzem, politologiem, organizatorem wypraw, dla uczniów klas VII szkoły podstawowej
- XIV Finał „Konkursu ortograficznego o pióro Wójta Gminy Niechanowo” – dla uczniów szkół podstawowych z terenu Gminy Niechanowo

Pakoślaw (pow. Rawicz)

- „A może nad zalew powróci Cyranka Bajkalska i inne dzikie ptaki” – konkurs fotograficzny (współpraca)
- Tydzień Bibliotek:
 - ~ „Owady” – spotkanie interaktywne
 - ~ „Pan pierdziołka spadł ze stołka” – głośne czytanie historyjek z humorem
 - ~ „Pszczela biblioteka czyli co słycać u pszczoł?” – warsztaty plastyczne
 - ~ „Ale kosmos” – spotkanie z literaturą Grzegorza Kasdepke z okazji 50. urodzin pisarza
 - ~ „Motyl na dłoni” – warsztaty artystyczne
 - ~ „Znam europejskich pisarzy czyli książką po mapie” – warsztaty literacko-podróżnicze
 - ~ „Biblioteka – świat w jednym miejscu” – kreatywne warsztaty w tworzeniu makiety biblioteki
 - ~ „Ulepimy postać z bajki” – warsztaty plastyczne
 - ~ Spotkanie autorskie z Marcinem Barteczką
 - ~ „Co się w ulu dzieje?” – konkurs plastyczny (współpraca)
 - ~ „Światowy Dzień Pszczoł z biblioteką” – zadanie plastyczne dla dzieci
 - ~ „Bukieciak kwiatów dla mamy” – warsztaty plastyczne dla dzieci
 - ~ „Mamo dla Ciebie ta laurka” – zadanie plastyczne dla dzieci
 - ~ „Uśmiech dziecka rozjaśnia świat” – wystawa pocztówek z wizerunkiem dziecka z okazji Dnia Dziecka
 - ~ Leopold Staff – poeta oczarowany przyrodą” – wystawa z cyklu pn. „Sylwetki literackie”
 - ~ „Zróbmy sobie żółwika” – warsztaty plastyczne dla uczniów klas IV szkoły podstawowej (Filia w Chojnie)
 - ~ „W świecie owadów” – spotkanie literacko-teatralne z Piotrem Witonem, dla uczniów klas II szkoły podstawowej (Filia w Chojnie)
 - ~ „Dzień bez śmiecenia” – zajęcia edukacyjne dla uczniów klas II szkoły podstawowej (Filia w Chojnie)
 - ~ „Bać się czy nie bać” – spotkanie dla dzieci przedszkolnych (Filia w Chojnie)
 - ~ „Jest na świecie piękna istota, u której jesteśmy wiecznymi dłużnikami – Matka” – zajęcia plastyczne dla uczniów klas II szkoły podstawowej (Filia w Chojnie)
 - ~ „Książka na Dzień Matki – wystawa (Filia w Chojnie)
 - ~ „W czasie deszczu dzieci się nudzą” – głośne czytanie dzieciom z przedszkola (Filia w Chojnie)
- „Krasnale na bibliotecznym dywanie” – głośne czytanie bajek (Filia w Chojnie)

Piaski (pow. Gostyń)

- Promocja płyty „Polonezy polskie” Julii Kociuban, wydanej we współpracy z CKiB w Piaskach
- XIX Tydzień Bibliotek „Świat w jednym miejscu”:
 - ~ wydanie okolicznościowych zakładek i przygotowanie pakietów dla czytelników
 - ~ konkurs prac plastycznych
- Warsztaty z Kici Kocią dla oddziałów przedszkolnych, połączone z promocją czytelnictwa (Piaski oraz filie w Bodzewie i Szelejewie)

Pleszew

- Dzień Harrego Pottera – konkursy, wykład o magicznych zwierzętach z udziałem żywych ptaków, pokaz iluzjonisty
- Rajd rowerowy dla czytelników
- Recital Dominiki Waliszewskiej, lokalnej artystki
- Spotkanie z Anną Gacek, dziennikarką muzyczną
- Spotkanie autorskie z Alkiem Rogozińskim
- Warsztaty plastyczno-literackie dla dzieci z Doriną Maciejką
- Spotkanie autorskie i solowy występ Tymona Tymańskiego
- Warsztaty ilustratorskie i karykatury z Szymonem Telukiem
- Spotkanie autorskie z Mariuszem Szczygłem
- Spotkanie autorskie z Dagmarą Leszkowicz-Zaluską
- „Jestem po stronie natury” – konkurs recytatorski dla dzieci
- „Jak wspierać rozwój mowy u dzieci” – wykład logopedy Agnieszki Michalak
- Spotkanie autorskie z Katarzyną Bosacką

Pogorzela (pow. Gostyń)

- Zapoznanie przedszkolaków z Pogorzeli i Głuchowa z Mobilną Biblioteką z Gostyni

Poniec (pow. Gostyń)

- Zajęcia edukacyjno-plastyczne w ramach Tygodnia Bibliotek
- Fotościanka z okazji Dnia Matki

Rawicz

- Tydzień Bibliotek:
 - ~ Spotkanie autorskie z Katarzyną Zdanowicz
 - ~ „Czytam – Rozumiem – Odpowiadam” – konkurs powiatowy
 - ~ Strefa Mandali i Lampionów
 - ~ Origami – warsztaty Kazumi Łoza
 - ~ Mehendi – warsztaty Bernardy Makowskiej
 - ~ Samulnori – warsztaty Agnieszki Biegańskiej

- ~ Teatrzyk kamishibai
- ~ „Podróże po literaturze” – warsztaty plenerowe dla przedszkolaków (Odział dla Dzieci)
- ~ „Smerfy – zaczarowany medalion” – teatr dla dzieci (filie Sarnowa i Dębno Polskie)
- ~ „Spotkanie z Indiami” – warsztaty dla dzieci prowadzone przez Modra Sova (filie Zielona Wieś i Słupia Kapitulna)
- ~ „Od Antarktydy do Zielonej Wypsy” – zajęcia kreatywne (Filia Zielona Wieś)
- ~ „Pingwin Pingo” – teatrzyk kamishibai (Filia Zielona Wieś)
- ~ Kreatywny recykling – wykonanie torby z podkoszulki (Filia Zielona Wieś)
- „Pan Poeta Show” – warsztaty dla dzieci (Filia Sarnowa)
- „Odkrywamy tajemnice świata dzięki książkom” – ciekawe i fascynujące miejsca i historie (Filia Sierakowo)
- „Kolorowa zakładka w kształcie borowika”, „Wesoła pszczołka”, „Kolorowe kwiatki”, „Wirujące biedronki” – zajęcia plastyczne dla przedszkolaków (Filia Sierakowo)

Sulmierzyce (pow. Krotoszyn)

- Warsztaty detektywistyczne z Zofią Staniszewską
- Konkurs na najciekawsze przebranie za bohatera literackiego, korowód bajkowy
- Przedstawienie Teatru Kokon z Krakowa
- Zabawy dla dorosłych i dla dzieci z robotem Photon

Śmigiel (pow. Kościan)

- „Świat dziecka dawniej i dziś” – warsztaty biblioteczne dla przedszkolaków
- „Wiosna w muzyce, plastyce i literaturze” – warsztaty dla klasy II szkoły podstawowej
- Tydzień Bibliotek:
 - ~ „Magia i czary w bajkach i baśniach” – konkurs plastyczny
 - ~ Konkurs „Pięknego Czytania” dla klas II szkoły podstawowej
 - ~ Spotkanie autorskie z Zofią Mąkosą
 - ~ „Podróż dookoła świata z bajką i baśnią”
 - ~ „Decoupage na drewnie” – warsztaty kreatywne dla seniorów
- Kreatywne warsztaty w Tygodniu Bibliotek dla dzieci w wieku 9-14 lat (Filia Stare Bojanowo)
- Warsztaty kreatywne dla seniorów (Filia w Czaczu)

Turek

- „Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom” – bajki dla przedszkolaków
- „Niezwyczajny świat pszczoł” – warsztaty literacko-plastyczne dla dzieci
- Warsztaty literackie dla dzieci w oparciu o książkę Issy Watanabe „Migranci”
- Warsztaty żeglarskie dla dzieci z udziałem kapitana Jacka Podgórskiego
- Plenerowy pokaz filmu pt. „Zupa nic”
- Program 50+: „Najpiękniejsze zakątki wysp Morza Śródziemnego” – spotkanie z podróżnikiem Jackiem Podgórskim

Witkowo (pow. Gniezno)

- „Kochamy bajki” – konkurs plastyczny dla dzieci oraz wystawa prac konkursowych
- „BIBLIO-MEM” – konkurs dla uczniów szkół podstawowych o tematyce związanej z książką

Zduny (pow. Krotoszyn)

- „Młodzi, zdolni i... ze Zdun” – spotkanie z Łukaszem Cichym
- Utwory Marii Konopnickiej – konkurs pięknego czytania dla klas IV-V oraz konkurs recytatorski dla klas I-III
- Utwory J.R.R. Tolkiena – konkurs pięknego czytania dla klas VI-VIII
- „BiblioMALUCH” – spotkanie z psychologiem
- Poznawanie świata przyrody w oparciu o książkę łotewskiego autora Martina Zutisa „Niedokonane odkrycie”
- „Ekologia to jest to!” – zajęcia biblioterapeutyczne (DPS Zduny)
- „Baszków w Powstaniu Wielkopolskim” – spotkanie z regionalistą Bolesławem Grobelnym (Baszków)
- „Moje drugie imię Mama” – spotkanie z okazji Dnia Matki (Baszków)
- „Mama, mamusia, mateńka” – o Dniu Matki w bibliotece

Zdziechowa (pow. Gniezno)

- Wycieczka autokarowa do Zamku Książ: udział w XXXII Festiwalu Kwiatów i Sztuki, zwiedzanie katedry w Świdnicy

C. WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA I CENTRUM
ANIMACJI KULTURY NA ŁAMACH PRASY

FESTIWAL lekki i przytulny / Mateusz Kiszka, Tobiasz Jankowiak, Aleksandra Polerowicz ; rozm. Izabela Zagdan. W: I K S . – 2022, nr 4, s. 14-15

Festiwal krótkich eksperymentalnych form filmowych BAZA współorganizowany przez WBPICAK.

HAPPENING pod ramię z Prusem na... ul. Prusa / Maciej Szymkowiak. W: Głos Wielkopolski. – 2022, nr 108, s. 2

Impreza związana z Dniem Bibliotekarza i rocznicą urodzin Bolesława Prusa.

INSTYTUCJE działają / ABO. W: Monitor Wielkopolski. – 2022, nr 4, s. 3

Działania instytucji kultury (w tym WBPICAK) na rzecz Ukrainy.

JEŻYCJADA na Jeźycach / mak. W: Gazeta Wyborcza (Poznań). – 2022, nr 76, s. 9

Czytanie fragmentów Jeźycjady Małgorzaty Musierowicz przez aktorów Teatru Nowego w siedzibie WBPICAK.

NAJLEPSZE tomy z poezją / Wojciech Szot. W: Gazeta Wyborcza. – 2022, nr 116, s. 15

Nominacje do Nagrody im. Wisławy Szymborskiej za rok 2021, w tym tomik Zuzanny Bartoszek „Klucz wisi na Słońcu” wydany przez WBPICAK.

PRYZNANO Poznańską Nagrodę Literacką 2022 r. Laureat otrzyma 60 tys. zł / Maciej Szymkowiak. W: Głos Wielkopolski. – 2022, nr 94, s. 5

Nominacje do Poznańskiej Nagrody Literackiej 2022, w tym publikacja WBPICAK.

RESUSCYTACJE obecności i geopoetyka matecznika / Oskar Meller. W: Nowe Książki. – 2022, nr 3, s. 73-74

Omówienie tomiku wierszy „Matka jest” Moniki Gromali wydanego przez WBPICAK.

SŁOWA, które mogą zmienić świat / Marta Kaźmierska. W: Gazeta Wyborcza (Poznań). – 2022, nr 124, s. 4

M.in. o nagrodzie dla Urszuli Honek (Poznańska Nagroda Literacka – Stypendium im. Stanisława Barańczaka 2022) – za tomik poetycki „Zimowanie” wydany przez WBPICAK.

TO KAPITAŁOCEN! / Paweł Kozłowski. W: *Nowe Książki*. – 2022, nr 5, s. 68-69

Omówienie książki „Antropocen czy kapitałocen? Natura, historia i kryzys kapitalizmu” pod red. Jasona W. Moore’a wydanej przez WBPICAK.

VIVAT Biblioteki! / Grażyna Wrońska. W: *IKS*. – 2022, nr 5, s. 88

Obchody Dnia Bibliotekarza, m.in. o WBPICAK.

WIERSZE ze spotkania / Ireneusz Staroń. W: *Nowe Książki*. – 2022, nr 3, s. 70-71

Omówienie tomiku wierszy „W cieniu przelotnego trwania” Teresy Tomsy wydanego przez WBPICAK.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: *IKS*. – 2022, nr 4, s. 78

Nowość wydawnicza WBPICAK: Matthew Calarco „Zoografie. Kwestia zwierzęca od Heideggera do Derridy”.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. W: *IKS*. – 2022, nr 5, s. 76-77

Imprezy organizowane przez WBPICAK w maju 2022.

WYSTAWA Wielkopolska Press Photo 2021 w Czytelnicy na piętrze I LO / (bk). W: *Przemiany na Szlaku Piastowskim*. – 2022, nr 15, s. 14

Gnieźnieńska wystawa fotografii z konkursu Wielkopolska Press Photo 2021 organizowanego przez WBPICAK.

ZAGADKI na Jeżycach / RAK. W: *Monitor Wielkopolski*. – 2022, nr 4, s. 11

Nowy quest WBPICAK pt. „Jeżyckimi śladami Małgorzaty Musierowicz”.

V. KRONIKA

A. Polskie nagrody i wyróżnienia

- **Poznańską Nagrodę Literacką im. Adama Mickiewicza** w 2022 roku otrzymał prof. Stanisław Rosiek, historyk literatury, eseista i wydawca. **Nagrodę im. Stanisława Barańczaka** (stypendium) otrzymała Urszula Honek, autorka tomiku poetyckiego „Zimowanie”.

B. Zmarli

- BOGDAN Klukowski (14.02.2022), polonista, dyrektor Departamentu Książki w Ministerstwie Kultury i Sztuki, współpracownik Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej, autor książek na temat książki i księgarstwa, redaktor „Nowych Książek”, współpracownik „Poradnika Bibliotekarza” i „Notesu Wydawniczego”
- ANDRZEJ Korzyński (18.04.2022), kompozytor, aranżer i pianista, członek Polskiej Akademii Filmowej. Autor muzyki filmowej i wielu przebojów muzycznych
- JERZY Józef Trela (15.05.2022), aktor teatralny, filmowy i telewizyjny, pedagog, profesor sztuk teatralnych, poseł na Sejm PRL IX kadencji